

Жул Верн



ЖАНГАДА



Жул Верн

Жангада

800 левги по Амазонка

## ПЪРВА ЧАСТ

### I. ГОРСКИ СТРАЖАР

„Phyjslyddqfdzxcgasgzzqqehxgkfnrdxujugiocytdxvksbxhhuyphohdvrymhp  
phetozsletnprmvffovpdpajxhyuonjyggaymeqynfuqlnmvlyfgsuzmqiztlbqgy  
rcredgruzblrmxyuhqhpzdrrogrohepqxufivvrplphonthvddqfhqsntzhhhnfep  
ktogzgkyuumfvijddqdpzjqsykrplxhxqrymvklohphotozvdkspssuvjhd.“

Човекът държеше в ръка документа, последните редове на който представляваха тази странна смесица от букви, и след като го препрочете внимателно, няколко минути остана замислен. Този документ се състоеше от стотина такива реда, дори неразделени на думи. Той изглежда е бил писан преди много години и времето вече бе оставило своя жълтеникав отпечатък върху дебелия лист, покрит с тези загадъчни знаци.

Но на какъв принцип бяха подредени тези букви? Само този човек можеше да отговори. Действително има такива езици, зашифровани като ключалките на съвременните огнеупорни каси: те се пазят по един и същ начин. Ключът им може да се намери, след като се направят милиарди комбинации, за което не би стигнал целият живот на един изчислител. Трябва да се знае „думата“, за да се отвори каса със секрет; а за да се разчете такава криптограма, е нужно да се знае „шифърът“. Ето защо, както ще видим по-нататък, тази криптограма устояваше и на най-находчивите усилия, и то при изключително сериозни обстоятелства.

Човекът, който препрочиташе този документ, беше обикновен „горски стражар“.

В Бразилия „capitães do mato“ се наричат полицейските агенти, занимаващи се с търсене на избягали негри-роби. Тази длъжност води началото си от 1722 година. По онова време аболиционистки<sup>1</sup> идеи се раждали само в душите на неколцина човеколюбци. Трябвало е да мине повече от един век, докато цивилизованите народи ги възприемат и започнат да ги прилагат. И макар че правото да бъдеш свободен, да принадлежиш на себе си безспорно е първото от естествените права на човека, изтекли са хилядолетия, преди на някои народи да им хрумне

1. *Аболиционист* – борец против робовладението. – Б. пр.

великодушната мисъл да се решат да го провъзгласят.

В 1852 година – годината, през която се развива действието на тази повест – в Бразилия още имаше роби, а следователно и горски стражари, които да ги ловят. Някои фактори от икономическо естество бяха забавили часа на пълното освобождение на робите; но чернокожият вече имаше право да се откупи, а децата му се раждаха свободни. Така че не беше далеч денят, когато нямаше да остане нито един роб между десетте милиона жители на тази прекрасна страна, в която биха се побрали три четвърти от Европа.

Фактически и на длъжността горски стражар беше съдено да изчезне скоро; дори по това време изгодите от залавяне на бегълци бяха чувствително намалели. Тъй като дълги години, докато доходите от този занаят бяха значителни, горски стражари ставаха авантюристи, главно освободени затворници, дезертъори, недостойни за уважение, сега, естествено, тези ловци на роби спадаха към измета на обществото, и по всяка вероятност човекът с документа не беше от най-почтените представители на ползуващата се с лоша слава полиция на „capitae. do mato“.

Торес – така се казваше той – не беше нито метис, нито индианец, нито негър като повечето си другари; той беше бял, бразилец по рождение, получил малко по-голямо образование, отколкото изискваше сегашната му длъжност. Обаче не можеше да се смята за един от ония декласирани елементи, които се срещат толкова често в далечните краища на Новия свят, и във време, когато бразилските закони още не позволяваха заемането на известни длъжности от мулати или други хора със смесена кръв, тази забрана можеше да засегне и него не заради произхода му, а поради лична непригодност.

Впрочем в този момент Торес не се намираще вече в Бразилия. Съвсем наскоро той бе прекосил границата и от няколко дена бродеше из перуанските лесове, през които минава горното течение на Амазонка.

Торес беше човек на около тридесет години, добре сложен физически, комуто несгодите на твърде несигурния живот изглежда не бяха повлияли благодарение на изключителната му воля и желязно здраве.

Той беше среден на ръст, широкоплещест, с правилни черти, – уверена походка, лице, силно загоряло от жаркия въздух на тропиците, и гъста черна брада. Очите му, скрити под склучени вежди, излъчваха жив, но студен поглед, свойствен на дръзките натура. Дори тогава, когато климатът още не бе му придал... бронзов загар, лицето му не се изчервяваше, а се изкривяваше от низки страсти.

Торес беше облечен твърде просто, като всички горски скитници.

Дрехите му явно бяха много износени; на главата си имаше широкопола кожена шапка, килната настрана; на бедрата си – груби вълнени панталони, запъхнати във високи, дебели ботуши – най-здравата част от тоалета му; върху всичко това – избеляло жълтеникаво „пончо“, което не позволяваше да се види нито какво представляваше куртката, нито какво бе останало от жилетката, които покриваха гърдите му.

Но при все че Торес беше горски стражар, той явно не се занимаваше вече с този занаят, поне в условията, в които се намираше сега. Това личеше по недостатъчните му средства за защита или нападение, необходими при преследването на негри. Нямаше никакво огнестрелно оръжие: нито пушка, нито револвер. Само в колана си бе затъкнал едно от ония оръжия, които приличат повече на сабя, отколкото на ловджийски нож и се наричат „маншета“. Освен това Торес притежаваше „еншада“ – нещо като мотика, използвана по-специално за лов на броненосци<sup>2</sup> и агути<sup>3</sup>, от които гъмжат горите в горното течение на Амазонка, където обикновено няма опасност от хищници.

Във всеки случай през тоя ден, 4 май 1852 година, този авантюрист или беше погълнат всецяло от четенето на документа, в който бяха впити очите му, или, свикнал да скита из южноамериканските лесове, се отнасяше напълно безразлично към техните прелести. И наистина нищо не можеше да го откъсне от заниманието му: нито непрестанният врясък на кресливите маймуни, който господин Сент-Илер<sup>4</sup> сполучливо сравнява с ударите на брадвата на дърваря по клоните на дърветата; нито сухият пукот на пръстените на гърмящата змия, която наистина рядко напада, но е пък извънредно отровна; нито пронизителният глас на рогатата жаба, която държи първенство по грозота в класа на влечугите; нито дори звучното и същевременно басово квакане на дървесната жаба, която, макар и да не може да се мери по големина с вола, но с гласа си конкурира неговото мучене.

Торес не чуваше нищо от цялата тая врява, представляваща като че разнородния глас на горите на Новия свят. Седнал в подножието на едно величествено дърво, той имаше желание дори да се люби на

- 
2. *Броненосец* – бозайник – чието тяло е покрито с броня от подвижни вкостенени пластинки. При опасност се свива на кълбо или се заравя бързо в земята. Живее в Средна и Южна Америка. – Б. пр.
  3. *Агути* – вид гризачи, големи колкото зайци, вредители по плантациите със захарна тръстика. – Б. пр.
  4. *Етиен Жофроа Сент-Илер* (1772–1844) – прогресивен френски биолог, еволюционист, един от предшествениците на Чарлз Дарвин Б. пр.

високата корона на това „рао фегго“, или желязно дърво, с тъмна кора и плътна дървесина, твърда като метал, който тя замества в оръжията и сечивата на първобитния индианец. Не! Погълнат в мислите си, горският стражар въртеше и преобръщаше между пръстите си странния документ. С помощта на шифъра, чиято тайна знаеше, той намираще истинското значение на всяка буква; четеше, проверяваше смисъла на тези редове, неразбираеми за никого освен за него, и тогава злобно се усмихваше.

После, неспособен да се съдържа, той промърмори полугласно тези няколко фрази, които на това пусто място в перуанския лес никой не можеше да чуе, а и никой не би разбрал.

– Да – каза той, – ето стотина реда, съвсем ясно написани, които безспорно имат значение за един човек, когото познавам! А този човек е богат! За него това е въпрос на живот или смърт, а за такова нещо навсякъде се плаща скъпо!

И като гледаше документа с жадни очи:

– Дори ако взема само по едно конто рейса<sup>5</sup> за всяка дума от последната фраза, ще получа солидна сума! Колко е ценна тая фраза. В нея се съдържа целият документ! Тя назовава истинските лица с истинските им имена. Но преди да се опита някой да я разбере, трябва най-напред да определи колко думи съдържа, но и тогава пак няма да разгадае истинския ѝ смисъл!

Като си рече това, Торес запресмята на ум.

– Има петдесет и осем думи! – извика той. – А това прави петдесет и осем конто. С тях човек би могъл да живее и в Бразилия, и в Америка, навсякъде, където пожелае, дори цял живот да не прави нищо. Ами ако всички думи на този документ ми бъдат заплатени по тази цена! Тогава ще трябва да броя със стотици конто! Ах, дявол да го вземе! Ще бъде последен глупак, ако не спечеля от това цяло състояние.

Ръцете на Торес сякаш опипваха тая огромна сума и вече стискаха фишечи със златни монети.

Изведнъж мислите му взеха нова насока.

– Най-после – извика той – съм близо до целта и няма да съжалявам за негодите на това пътуване, което ме доведе от бреговете на Атлантическия океан до горното течение на Амазонка! Защото този човек би могъл да напусне Америка, да се изсели отвъд моретата, а как ще го

---

5. *Рейс* – старинна бразилска медна монета, заменена в 1942 г. с крузейро – Конто – 3000 рейса. – Б. пр.

настигна тогава? Но не! Той е тук, а ако се кача на върха на някое от тия дървета, ще мога да видя покрива на къщата, в която живее с цялото си семейство.

После, като грабна листа и го размаха развълнувано, продължи:

– Още днес ще бъда при него! Още днес той ще разбере, че честта, животът му са затворени в тези редове! И когато поиска да узнае шифъра, който ще му позволи да ги разчете, ех, скъпо ще ми плати той за този шифър. Ще ми плати, ако пожелае, с цялото си състояние, дори с всичката си кръв. Ах, хиляди дяволи! Достойният ми колега, който ми предаде този ценен документ, разкри тайната му, каза ми къде да търся бившия му колега и под какво име се крие той от толкова години, този достоен колега не подозираше какво богатство слага в ръцете ми!

Торес погледна за сетен път пожълтелите лист, сгъна го грижливо и го скри в една здрава медна кутийка, която му служеше едновременно и за портмоне.

Откровено казано, ако цялото състояние на Торес се съдържаше в тази кутийка, голяма колкото табакера, в никоя страна на света не биха го сметнали за богаташ. Той държеше там по малко от всички видове златни монети на околните държави: два двойни кондора от Съединените щати на Колумбия – всеки един струваше по стотина франка – венецуелски боливари на същата сума, двойно повече перуански соли, няколко чилийски ескудо, равностойни най-много на петдесет франка, и други дребни монети. Но всичко това възлизаше общо на не повече от петстотин франка, и все пак Торес би се почувствувал неудобно да каже къде и как се е сдобил с тях.

Едно беше сигурно: че от няколко месеца Торес бе напуснал внезапно длъжността си горски стражар, която упражняваше в провинцията Пара, беше поел нагоре по басейна на Амазонка и преминал границата, за да влезе в перуанска територия.

Впрочем на този авантюрист не му и трябваше много, за да преживява. Колко беше нужно да харчи? Нищо – нито за квартира, нито за облекло. Гората го снабдяваше с храна, която той приготвяше без разности, както правят всички горски скитници. Достатъчни му бяха няколко рейса за тютюн, който си купуваше в мисиите или в селата, както и за ракия в манерката си. С малко можеше да отиде далеч.

Когато прибра листа в металната кутийка – капакът н се затваряше херметически, Торес, вместо да я сложи отново в джоба на куртката си, скрита под пончото, от прекалена предпазливост реши да я скъта наблизо, в хралупата на един от корените на дървото, под което се бе

разположил. Това беше неблагоприятие, което за малко не му струва скъпо.

Времето беше горещо, задушно. Ако църквата в най-близкото село имаше часовник, сега този часовник щеше да бие два часа след обед, и с помощта на вятъра Торес би го чул, защото се намираше на не повече от две мили разстояние.

Но за него часът явно нямаше значение. Свикнал да се води; по приблизително изчислената височина на слънцето над хоризонта, на авантюриста не му е нужно да определя всяко действие в живота си с военна точност. Той закусва и обядва, когато иска или когато може. Спи, където и когато му се доспи. Ако масата не му е всякога сложена, в замяна на това пък летялото му е винаги готово под някое дърво или в някой гъст шубрак сред гората. Торес никак не беше придиричлив по отношение на удобствата. Впрочем той бе вървял почти цяла сутрин, после похапна и сега му се спеше. А два-три часа отдых му бяха достатъчни, за да бъде в състояние отново да тръгне на път. Така че той се изтегна колкото можеше по-удобно на тревата и зачака съня.

Ала Торес не беше от тия, които заспиват, без да извършат предварителна подготовка за това. Той бе свикнал най-напред: да изпие няколко глътки силна спиртна напитка, а след това да изпуши една лула. Ракията възбужда мозъка, а тютюневият дим се смесва благотворно с булото на сънищата. Поне така мислеше той.

Ето защо Торес първо прилепи Дъ устните си една манерка, която носеше отстрана. Тя съдържаше оная напитка, известна в Перу под названието „чика“, а в горното течение на Амазонка като „кайсума“. Тя е продукт от непълната дестилация на корена на сладката маниока<sup>6</sup>, който се оставя да ферментира, а горският стражар като човек с груб вкус бе сметнал за нужно да добави към нея солидна доза тафия<sup>7</sup>.

След като отпи няколко глътки от тази напитка, Торес разклати манерката и се убеди със съжаление, че тя е почти празна.

– Трябва да се допълни! – каза той просто.

После извади къса лула от дървесен корен и я напълни със силен и остър бразилски тютюн, нарязан от листа на старинния сорт „петюн“, донесен във Франция от Нико<sup>8</sup>, комуто дължим въвеждането на най-продуктивното и най-разпространено от барабойните растения.

---

6. Маниока – хростовидно растение от семейство млечкови, отглеждано в тропиците (главно Африка и Южна Америка) заради скорбялата в кореновите грудки; от нея се приготвя хранителният продукт „тапиока“. – Б. пр.

7. Тафия – ракия от захарна тръстика. – Б. пр.



Този тютюн нямаше нищо общо с първокачествения тютюн за цигари и лула, произвеждан от френските фабрики, но Торес не беше придрчив нито тук, нито в много други отношения. Той чукна огниво, запали малко от лепкавото вещество, известно под названието „мравешка прахан“, отделяна от някои ципокрили насекоми, и разпали лулата си.

След десетото вдъхване очите му се затвориха, лулата се изплъзна от пръстите му, и той заспа, или по-право изпадна в нещо като унес, който не беше истински сън.

## II. КРАДЕЦ И ОКРАДЕН

Торес бе спал около половин час, когато под дърветата се чу шум. Това беше шум на леки стъпки, като че някакъв неканен гост вървеше бос, стараейки се да не бъде чул. Ако очите на Торес бяха отворени в този момент, той като всеки скитник щеше най-напред да застане нащрек, да на би да се приближава нещо съмнително. Но тези стъпки не можеха да го събудят, тъй че този, който се промъкваше, успя да се добере до него, на десет крачки от дървото, без да бъде забелязан.

Това не беше човек, а гуариба.

От всички дългопашати маймуни, които обитават лесовете в горното течение на Амазонка – изящни сахиуси, рогати цебуси, моноси със сива козина, сагуини, които сякаш носят маска на своите кривящи се лица, – гуарибата е безспорно най-своеобразна. Общителна и незлобива по характер за разлика от свирепите и подли мукури, тя има силен обществен инстинкт и обикновено се движи на стада. Гуарибата известява за присъствието си отдалеч с концерт от монотонни гласове, който прилича на Църковен хор, пеещ псалми. Но макар че природата не я е създала злобна, би било неразумно да я нападаме. Във всеки случай, както ще видим по-нататък, всеки заспал пътник е изложен, на опасност, ако гуариба го завари в положение, когато той е неспособен да се защити.

Тази маймуна, която в Бразилия наричат също барбадо, имаше големи размери. С гъвкавите си и яки крайници тя несъмнено беше силно животно, способно и да се бори на земята, и да скача от клон на клон по върховете на горските великани.

Но сега гуарибата се придвижваше напред със ситни предпазливи

---

8. Жан Нико (1530–1600) – френски дипломат, внесъл във Франция тютюна; от името му произхожда названието „никотин“. – Б. пр

стъпки. Тя хвърляше погледи надясно и наляво, махайки бързо с опашката си. Природата е дарила тези представители на маймунското племе не само с четири ръце – поради което са четириръчки, – но се е показала и още по-щедра, така че те са всъщност пет, защото краят на опашния им израстък притежава отлична хватателна способност.

Гуарибата се приближаваше безшумно, размахвайки де бела сопа, която, направлявана от силната ѝ ръка, можеше да стане страшно оръжие. Навярно от няколко минути вече тя бе забелязала лежащия под дървото човек, но неподвижността, на спящия несъмнено я накара да дойде да го види по-отблизо. Така че тя се приближи с известно колебание и най-после се спря на три крачки от него.

На брадатото ѝ лице се изписа гримаса, която оголи нейните остри зъби, бели като слонова кост, а сопата ѝ се размаха по твърде застрашителен за горския стражар начин.

Видът на Торес явно не предизвикваше у тази гуариба благи намерения. Дали имаше особени причини да изпитва неприязън към този екземпляр от човешката раса, който случайността ѝ поднасяше така беззащитен? Може би! Известно е колко живо пазят някои животни спомена за жестокостта, с която са се отнесли към тях, тъй че не беше изключено и гуарибата да има зъб на горския скитник.

Работата е там, че особено за индианците маймуната е високо ценен дивеч; към която и порода да спада тя, те я ловят с достойна за Нимрод<sup>9</sup> страст не само заради удоволствието от лова, но и заради удоволствието да я ядат.

Както и да е, при все че гуарибата не проявяваше склонност този път да размени ролите и не стигаше дотам, та да забрави, че природата я е създала като просто тревопасно животно и не мислеше да изяде горския стражар, все пак тя явно беше твърдо решена да унищожи един от кръвните си врагове.

Ето защо, след като го гледа няколко минути, гуарибата започна да обикаля дървото. Тя вървеше бавно, съдържайки дъха си, но все повече и повече се приближаваше. Държането ѝ беше застрашително, изражението – свирепо. Наглед нямаше нищо по-лесно от това, да убие с един удар този неподвижен човек, и в тоя момент несъмнено животът на Торес висеше на косъм.

И наистина гуарибата се спря за втори път до дървото и застана отстрана, така че да се надвеси над главата на спящия, и вдигна сопата си,

---

9. Нимрод – древнохалдейски цар, прославил се като изкусен и страстен ловец. – Б. пр.

за да го удари.

Но макар че Торес бе постъпил непредпазливо, слагайки до себе си, в хралупата на един корен, кутийката с документа и своето състояние, именно тази непредпазливост му спаси живота.

Един слънчев лъч, промъкнал се между клоните, падна върху кутийката, и нейната полирана метална повърхност блесна като огледало. Това веднага отвлече вниманието на маймуната с присъщото на породата ѝ непостоянство. Мислите ѝ – ако животно може да има мисли – тутакси взеха друга насока. Тя се наведе, взе кутийката, отстъпи няколко крачки и като я вдигна на височината на очите си, загледа с удивление – как тя отразява слънчевата светлина. Може би се учуди още повече, когато чу звъна на златните монети, скрити в кутийката. Тази музика я заплени. Досуц като дрънкалка в ръцете на дете. После тя я поднесе до устата си и зъбите ѝ изскърцаха по метала, но не го олющиха.

Сигурно гуарибата си помисли, че е открила някакъв нов вид плод, нещо като огромен лъскав бадем с ядка, която хлопа свободно в черупката си. Но макар скоро да разбра своята грешка, тя не сметна това за достатъчна причина да захвърли тази кутийка. Напротив, стисна я още по-здраво в лявата си ръка и пусна тоягата, която при падането счупи суха клонка. Този шум събуди Торес и с бързината на човек винаги нащрек, който преминава моментално от сънно в будно състояние без междинна фаза, веднага скочи на крака. Само за миг Торес разбра с кого има работа.

– Гуариба! – извика той.

Ръката му грабна сложената до него маншета и той зае отбранително положение.

Изплашената маймуна тутакси се отдръпна и тъй като не беше толкова смела пред буден човек, колкото пред спящ, с няколко бързи скока се мушна между дърветата.

– Тъкмо навреме! – възкликна Торес. – Тази проклетница щеше да ме усмърти, без много-много да му мисли.

Внезапно той забеляза скъпоценната си кутийка в ръцете на маймуната, която се бе спряла на двайсет крачки и го гледаше със свирепи гримаси, сякаш му се подиграваше.

– Негодница! – кресна той отново. – Не ме уби, ала свърши нещо по-лошо: ограби ме!

Мисълта, че в кутията се намираха парите му, отначало не го разтревожи. Нещо друго го накара да подскочи: изведнъж се сети, че в кутийката беше скрит документът. Ако го загубеше, щеше да бъде

непоправима загуба за него; това би означавало край на всичките му надежди.

– По дяволите! – извика той.

Този път, в желанието си на всяка цена да си възвърне кутията, Торес подгони гуарибата.

Той никак не си правеше илюзия, че ще му бъде лесно да настигне това пъргаво животно. На земята то бягаше твърде бързо, в клоните – твърде нависоко. Само добре прицелен изстрел можеше да го спре в бягството или в полета му; но Торес не притежаваше никакво огнестрелно оръжие. Неговата сабя-нож и мотичката биха се справили с гуарибата само ако успееше да я удари с тях.

Скоро се разбра, че майmunата можеше да се достигне само с измама. Следователно Торес трябваше да надхитри лукавото животно. Така че не му оставаше нищо друго, освен да се спре, да се скрие зад дънера на някое дърво, да изчезне в гъсталака и да подмами гуарибата, като я накара или да се закове на място или да се върне обратно. Така и стори Торес, и преследването започна именно при тези условия; но всеки път, когато горският стражар изчезваше, майmunата го изчакаше търпеливо да се покаже отново, и тази игра само изморяваше Торес, без да даде никакъв резултат.

– Проклетата гуариба! – кресна той след малко. – Няма да ѝ изляза наглава, така тя може да ме закара чак до бразилската граница! Да бе пунала поне кутийката ми! Уви, не. Звънът на златните монети я забавлява! Ах, крадла такава Само да те пипна!...

И Торес пак я подгони, а майmunата побягна още по-бързо! Един час мина така, без да се стигне до никакъв резултат. Торес влагаше в гонитбата напълно обяснимо упорство. Как ще спечели състояние без този документ?

Тогава почна да го обзема гняв. Торес ругаше, тропаше с крак по земята, заканваше се на гуарибата. Заядливото животно му отговаряше само с хилене, което го въбесяваше.

И Торес отново се втурваше подире ѝ. Той тичаше задъхан, заплитайки се във високата трева, в гъстия храсталак, в преплетените лиани, к то гуарибата прескачаше като кон, участващ в стипълчез, понякога по пътеките се изпречваха дебели клони, скрити под тревата. Торес се препъваше, изправяше се пак. Най-последно неусетно завика: „Помощ! Помощ! Дръжте крадеца.“ – като че ли някой можеше да го чуе.

Скоро, капнал от умора и съвсем запъхтян, бе принуден да се спре.

– Хиляди дяволи! – изпъшка той. – Дори когато гонех избягалите

негри-робби в гъсталака, не ми беше толкова трудно! Но ще я уловя аз, тая проклета маймуна! Ще вървя, да, ще вървя, докато ми държат краката, и ще видим тогава!...

Като забеляза, че авантюристът е прекратил гонитбата, майmunата се закова на място. Тя също си почиваше, макар и да не беше изтощена като Торес, който не можеше да помръдне.

Тя стоя така десет минути, гризейки два-три корена, които бе изтъргнала от земята, като от време на време подрънкваше кутийката до ухото си.

Вбесеният Торес взе да я замерва с камъни, които я достигаха, но не можеха да ѝ направят нищо лошо от такова разстояние.

Обаче трябваше да се вземе някакво решение. От една страна, би било неблагоприятно да продължава да гони майmunата при толкова малко шансове да я настигне; от друга, беше недостойно да се примири окончателно с това предизвикателство на съдбата към всичките му кроежи, да бъде не само победен, но и измамен и подигран от едно глупаво животно.

И все пак Торес разбираше, че когато настъпи нощта, крадлата лесно ще изчезне, а той, окраденият, ще бъде затруднен дори да намери пътя си през тази гъста гора. Всъщност преследването го бе отдалечило на няколко мили от стръмните брегове на реката и вече нямаше да му бъде лесно да се върне отново там.

Торес се поколеба, опита се да подреди хладнокръвно мислите си и накрая, като изруга за последен път, беше вече готов да се откаже от всякакво намерение да си възвърне кутийката, ала неволно се замисли пак за този документ, за бъдещето, което си кроеше, и реши да направи последно усилие. Той се изправи. Гуарибата също се изправи. Той пристъпи няколко крачки напред. Майmunата се отдръпна също толкова крачки назад; но този път, вместо да се завре още по-навътре в гората, тя се спря под един с громен фикус – дърво, различни видове от което има в изобилие из целия басейн на Горна Амазонка.

Да обгърне стъблото с четири ръце, да се покатери с ловкостта на акробат, какъвто беше всъщност майmunата, да се залови с хватливата си опашка за първите клони, разперени хоризонтално на четиридесет фута от земята, после да се прехвърли на върха на дървото, до мястото, където последните му клони се огънаха под нея – всичко това беше обикновена игра за ловката гуариба и работа само за няколко секунди.

Разположила се удобно там, тя продължи прекъснатата закуска, като береше плодовете, които ѝ бяха под ръка. Разбира се, Торес също

изпитваше голяма нужда да сръбне и да х п-не, но това беше невъзможно! Чантата му беше празна, манерката – пресушена!

Ала вместо да поеме обратно, той се насочи към дървото, макар че позицията, заета от маймуната, беше съвсем непристъпна за него. Не можеше и дума да става да се катери по клоните на този фикус, защото крадлата бърза щеше да се прехвърли на друго дърво.

А недостижимата кутийка все така подрънкваше до ухото ѝ Тогава, в яростта си, в озлоблението си Торес започна да обсипва гуарибата с проклетия. Не сме в състояние да предадем ругатните, с които я възнаградя. Той я нарече не само метис, което и без това е сериозна обида в устата на бразилец от бялата раса, но и „курибока“, тоест мелез с негърска и индианска кръв! А от всички оскърбления, които може да изрече един човек по адрес на друг, последното е безспорно най-жестокото в тази екваториална област.

Но маймуната като просто четириръко животно пет пари не даваше за всичко това, което би възмутило всеки представител на човешкия род.

Тогава Торес взе отново да я замерва с камъни, с парчета от корени, с всичко, което можеше да му послужи за снаряд. Нима се надяваше да рани сериозно маймуната? Не. Той вече не съзнаваше какво върши. Откровено казано, беше обезумял от безсилна злоба. Може би в един момент се надяваше, че при прехвърлянето си от един клон на друг гуарибата ще изпусне кутийката, или че за да не остане длъжна на нападателя, ще ѝ хрумне да го замери по главата. Но не. Маймуната държеше да си запази кутийката и докато я стискаше в едната си ръка, оставаха ѝ още три ръце, за да се придвижва.

Отчаяният Торес вече се канеше да се откаже окончателно от играта и да се върне към Амазонка, когато изведнъж се чуха гласове. Да, човешки гласове!

На двайсетина крачки от мястото, където се бе спрял горският стражар, се водеше разговор.

Първата грижа на Торес беше да се скрие в гъсталака. Като предпазлив човек той не искаше да се показва, докато не разбере поне с кого ще има работа.

Той чакаше развълнуван, с възбудено любопитство и наострени уши, когато внезапно екна гърмеж на огнестрелно оръжие.

След това се чу кръсък, и смъртно ранената маймуна тупна тежко на земята, без да изпуца кутията на Торес.

– Дявол да го вземе! – извика той. – Този куршум дойде тъкмо

навреме!

И вече без да се безпокои, че ще го видят, излезе от гъсталака, точно когато под дърветата се появиха двама млади хора. Те бяха бразилци, облечени като ловци, с кожени ботуши, леки шапки от палмово влакно, жакети, или по-право куртки, пристегнати в кръста и по-удобни от националното пончо. По чертите и тена на лицата им лесно можеше да се познае, че са португалци по рождение.

Всеки от тях беше въоръжен с една от ония дълги пушки – испанско производство, които напомнят малко арабските далекобойни пушки, стрелящи много точно и използвани изкусно от обитателите на тези гори в горното течение на Амазонка.

Това се потвърждаваше от току-що станалото. Четириръкото животно бе улучено изкосо с куршум в главата от разстояние над осемдесет крачки.

Освен туй двамата младежи носеха на коланите си нещо като ножкинжал, наричан в Бразилия „фока“, с който ловците не се поколебават да си послужат, за да нападнат ягуари и други зверове, ако не толкова опасни, то поне доста многобройни в тия гори.

Очевидно Торес нямаше защо да се страхува от тази среща, така че продължи да тича към трупа на маймуната.

Но младите хора, които вървяха в същата посока, имаха да изминат по-малко път, и когато се приближиха с няколко крачки, се озоваха лице с лице срещу Торес. Той бе възвърнал самообладанието си.

– Много ви благодаря, господа! – им каза той весело, като повдигна края на шапката си. – Вие ми направихте голяма услуга, като убихте това зло животно!

Ловните първо се спогледаха, тъй като не разбираха с какво са заслужили тези благодарности.

С няколко думи Торес им обясни положението.

– Вие мислите, че сте убили само маймуна – им рече той, – а в действителност убихте крадла!

– Ако сме ви били полезни – отвърна по-младият от двамата, – това е станало може би неволно; но все пак много се радваме, че сме могли да ви помогнем с нещо.

И като се отдръпна няколко крачки, той се наведе над гуарибата; после с усилие издърпа кутийката от още стиснатата ѝ ръка.

– Това – каза той – вероятно е ваше, господине?

– Именно – отвърна Торес, който грабна бързо кутийката и не можа да съдържи дълбоката си въздишка на облекчение.

– Кому трябва да благодаря, господа – запитва той, – за току-що направената ми услуга?

– На моя приятел Маноел, военен лекар от бразилската армия – отговори младият човек.

– Макар че аз застрелях тази маймуна – забеляза Маноел, – ти ми я посочи, драги Бенито.

– В такъв случай, господа – отвърна Торес, – аз съм задължен и на двама ви: както на господин Маноел, така и на господин...

– Бенито Гарал – довърши Маноел.

Горският стражар трябваше да направи голямо усилие над себе си, за да не трепне, като чу това име и особено когато младият човек добави любезно:

– Чифликът на моя баща, Жоам Гарал, е само на три мили оттук.<sup>10</sup> Ако ви е приятно, господине...

– Торес – подсказа авантюристът.

– Ако ви е приятно да дойдете там, господин Торес, ще бъдете посрещнат като желан гост.

– Не знам дали ще мога! – отвърна Торес, който, изненадан от тази твърде неочаквана среща, се двоумеше какво да прави. – Откровено казано, боя се, че не ще мога да приема поканата ви... Заради случката, която току-що ви описах, загубих време!... Трябва да се върна бързо при Амазонка... по която да се спусна до Пара...

– Е, господин Торес – подхвана отново Бенито, – може пък да се срещнем по този път, защото най-много след един месец баща ми ще тръгне с цялото си семейство по същия маршрут.

– Я гледай! – възкликна живо Торес. – Значи вашият баща мисли да минава бразилската граница?...

– Да, за да предприеме няколкомесечно пътешествие – отговори Бенито. – Поне се надяваме да го убедим. Нали, Маноел?

Маноел кимна утвърдително.

– Е, господа – отвърна Торес, – в такъв случай не е изключено наистина да се срещнем отново по пътя. Но за съжаление сега не мога да приема поканата ви. Все пак ви благодаря още веднъж и се смятам двойно задължен.

Като рече това, Торес отдаде чест на младите хора, които му отвърнаха със същото и пое обратно към чифлика.

---

10. Мерките за разстояние в Бразилия са: малка миля, равна на 2060 метра, и обикновена левга, или голяма миля, равна на 6180 метра – Б. а.



Той ги проследи с поглед, докато се отдалечаваха. После, когато се загубиха, промърмори глухо:

– Аха, значи ще минава границата! Е, пък нека я мине, така ще бъде още по-здраво в ръцете ми! Добър ти път, Жоам Гарал!

И като изрече тези думи, горският стражар, насочвайки се на юг, за да стигне левия бряг на реката по най-късия път, изчезна в гъстия лес.

### III. СЕМЕЙСТВО ГАРАЛ

Село Икитос е разположено до левия бряг на Амазонка, приблизително на седемдесет и четвъртия меридиан, в онази част от голямата река, която още носи името Мараньон, а коритото ѝ дели Перу от република Еквадор на петдесет и пет левги западно от бразилската граница.

Икитос е основано от мисионери, както всички скупича от колиби, махали или безредни селца, които се срещат в басейна на Амазонка. До 1817 година индианците икитос, които представлявали за известно време единственото население, се установили във вътрешността на провинцията, доста далеч от реката. Но един ден вследствие на вулканично изригване изворите в техните земи пресъхнали и те се принудили да се настанят по левия бряг на Мараньон. Скоро племето им се размесило в резултат от връзките, установени с крайречните индианци – тикунци и омагуи, и днес Икитос има смесено население, към което трябва да се добавят неколцина испанци и две-три семейства метиси.

Четиридесетина твърде жалки колиби, които със сламените си покриви едва ли са достойни да се нарекат къщи – ето това е цялото село, живописно разположено на висока поляна, издигаща се на шейсетина фута над речния бряг. До него би могло да се отиде по стълба от поставени напречно дънери, но пътникът не може да го забележи, докато не се изкачи по тази стълба, защото му липсва видимост. Но щом стигне нейната височина, той се озовава пред лесно преодолим плет от различни храсти и дървовидни растения, увити с дълги низове лиани, а тук-там над тях се извисяват изящни бананови и палмови дървета.

По това време – и несъмнено модата няма да измени скоро първобитната им премяна – индианците икитос ходеха почти голи. Само испанците и метисите, отнасящи се с дълбоко презрение към своите съграждани, носеха прости ризи, леки памучни панталони и сламени шапки. Впрочем всички в това село живееха доста бедно, рядко общуваха помежду си и ако се събираха понякога, това ставаше само в часовете,

когато камбаната на мисията ги зовеше в разнебитената колиба, която служеше за църква.

Но докато условията за живот в село Икитос бяха почти първобитни, както в повечето селища по горното течение на Амазонка, достатъчно би било да изминете по-малко от една левга надолу по реката, за да срещнете на същия бряг едно богато имение, в което бяха събрани всички удобства на живота.

Това беше чифликът на Жоам Гарал, където се връщаха двамата млади хора след срещата си с горския стражар.

Там, при един широк петстотин фута завой на Амазонка, където се влива Рио Нанай, преди много години беше построена тази ферма, чифлик или, да си послужим с местната дума, „фазенда“, тогава в пълен разцвет. На север, на разстояние една малка миля, тя се простираше по десния бряг на Рио Нанай а на изток – на същата дължина по брега на великата река. На запад малки речици, притоци на Нанай, и няколко езерца я делеха от саваната и ливадите, определени за пасище на добитъка.

Там именно в 1826 година – двадесет и шест години преди начало то на това повествование – Жоам Гарал бе приет от собственика на фазендата.

Този португалец на име Магальянс се препитаваше единствено с експлоатацията на горите в тоя край, а имението му, построено отскоро, заемаше тогава само половин миля от речния бряг.

Там Магальянс, гостоприемнен като всички едновременни португалци, живееше със своята дъщеря Якита, която след смъртта на майка си бе поела домакинството. Магальянс беше трудолюбив, държелив, но му липсваше образование. Той умееше да ръководи няколкото роби, които притежаваше, и дузината индиански ратаи, но различните външни сделки не му идеха отръпки. Така че поради липса на знания имението в Икитос не се развиваше и работите на португалския търговец бяха малко объркани.

Ето при тези обстоятелства Жоам Гарал, който беше тогава на двацет и две години, се срещна един ден с Магальянс. Той бе пристигнал в тоя край без сили и средства. Магальянс го намери полумъртъв от глад и умора в съседната гора. Този португалец имаше добро сърце. Той на запита непознатия откъде иде, а от какво има нужда. Благородното и гордо лице на Жоам Гарал въпреки изтощението го трогна. Той го приюти, изправи го на крака и му предложи гостоприемството си, първоначално за няколко дни, но то продължи цял живот.

Ето при какви условия Жоам Гарал се настани във фермата при

Икитос.

Бразилец по рождение, Жоам Гарал нямаше нито семейство, нито състояние. Горести, казваше той, го принудили да напусне родното си място, без всякаква надежда да се върне. Гарал поиска от стопанина позволение да не разказва за миналите си нещастия – нещастия колкото тежки, толкова и незаслужени. Той търсеше, желаше нов живот, живот, изпълнен с труд. Бе тръгнал малко наслуки, с мисълта да се настани в някаква фазенда във вътрешността на страната. А беше образован, умен. В цялата му външност имаше нещо, което показваше, че е честен човек, с чиста и пряма душа.

Магальянс го хареса и му предложи да остане във фермата, където можеше да допълни това, което липсваше на почтения фермер.

Жоам Гарал прие без колебание. Той бе възнамерявал да се настани първо в „серингал“ – предприятие за добив на каучук, където добър работник печелеше тогава пет-шест пиастри дневно и можеше да се надява, ако му провърви, да стане собственик; но Магальянс правилно му забеляза, че макар и заплатата да е висока, работа в серингалите се намира единствено по времето, когато се събира каучукът, тоест само за няколко месеца, а това не може да осигури солидно положение, каквото младият човек би желал.

Португалецът имаше право. Жоам Гарал го разбра и без колебание постъпи на работа във фазендата, решен да ѝ отдаде всичките си сили.

И впоследствие Магальянс не съжаляваше за доброто си дело. Работите му потръгнаха. Търговията му с дървен материал, която се разпростираше по Амазонка чак до Пара, благодарение на подтика, даден ѝ от Жоам Гарал, скоро се разшири значително. Фазендата постепенно растеше и се разпростря по брега на реката чак до устието на Нанай. Жилището се превърна в очарователна къща с един етаж повече, обкръжена от веранда, полускрита под прекрасни дървета – мимози, смоковници-сикомори, баухинии, паулинии, чиито стъбла се губеха под плетеница от страстничета, бромелии с яркочервени цветове и причудливо увити лиани.

В далечината, зад гигантски храсти, под гъсталак от дървовидни растения се криеше цялата съвкупност от сгради, в които живееха служителите на фазендата – служебните пристройки, колибите на негрите, заслоните на индианците. Така че от речния бряг, обрасъл с тръстика и водни растения, се виждаше само къщурката на горския пазач.

Обширна равнина, грижливо разчистена от храсталак около езерцата, предлагаше отлични пасбища. Там гъмжеше от добитък. Това беше

нов източник на голям доход в тия богати краища, където едно стадо се удвоява за четири години и носи десет процента печалба само от продажбата на месото и кожата на животните, заклани за храна на скотовъдците. Тук-там в сечищата бяха разработени няколко „ситиос“, или плантации от маниока и кафе. Насажденията от захарна тръстика скоро наложиха да се построи мелница за мелене на захароносните стъбла, от които се добиват меласа, тафия и ром. С една дума, десет години след пристигането на Жоам Гарал във фермата Икитос тя стана една от най-богатите фазенди в горното течение на Амазонка. Благодарение на доброто ръководство, прилагано от младия служител във всяко отношение, от ден на ден тя все повече процъфтяваше.

Португалецът обаче не чака толкова много, за да разбере какво дължеше на Жоам Гарал. За да го възнагради според заслугите му, най-напред той му даде дял от доходите на своето предприятие; после, четири години след пристигането му, го направи свой съдружник с равни права и еднакъв дял от приходите.

Но той мечтаеше за нещо повече. Дъщеря му Якита съумя като него да открие в този мълчалив младеж, внимателен към другите и строг към себе си, сериозни нравствени и умствени качества. Тя го обичаше; но макар че Жоам от своя страна също не оставаше равнодушен към достойнствата и красотата на тази доблестна девойка, било от гордост, било от сдържаност той като че ли не мислеше да поиска ръката ѝ.

Една сериозна случка обаче ускори решението.

Веднъж Магальянс, когато водеше секачи в гората, бе смърт но ранен от паднало дърво. Пренесен почти вцепенен във фермата и чувствувайки се обречен, той накара плачещата до него Якита да се изправи, улови ръката ѝ, сложи я в дланта на Жоам Гарал и го накара да се закълне, че ще се ожени за нея.

– Ти възвърна състоянието ми – каза той – и няма да умра спокойно, докато не се убедя, че с този брак бъдещето на дъщеря ми е осигурено!

– Аз мога да остана неин предан слуга, неин брат, неин закрилник, без да ѝ бъда съпруг – отговори първоначално Жоам Гарал. – Аз съм ви задължен за всичко, Магальянс, и никога няма да забравя това, но цената, с която искате да заплатите за усилията ми, превишава моите заслуги!

Старецът настояваше. Смъртта не му позволяваше да чака, той поиска обещание и го получи.

Тогава Якита беше на двайсет и две години. Жоам – на двайсет и шест. Те се обичаха и се венчаха няколко часа преди смъртта на

Магальянс, който още има сили да благослови техния брак.

Ето при какви обстоятелства през 1830 година Жоам Гарал стана новият собственик на фазендата Икитос, за голямо задоволство на персонала на фермата. Съединяването на тези два ума в едно единно сърце можеше само да допринесе за още по-големия разцвет на имението.

Една година след сватбата Якита дари съпруга си със син, а след още две години – с дъщеря. Бенито и Миня, внуците на стария португалец, трябваше да бъдат достойни за своя дядо, а като деца – достойни за Жоам и Якита.

Миня стана очарователна девойка. Тя никога не се отделяше от фазендата. Израсла в тази чиста и здрава среда, сред красивата природа на тропическите области, възпитанието дадено ѝ от майката, и знанията, получени от бащата, ѝ бяха достатъчни. Какво повече би научила тя в манастирско училище в Манао или Белен? Къде би намерила по-добри примери за всички лични добродетели? Нима душата и сърцето ѝ щяха да се развият по-изящно далеч от бащината къща? Ако не ѝ бе писано от съдбата да замести майка си като управителка на фазендата, поне щеше да бъде достойна за всякакво друго положение.

С Бенито беше друго. Баща му с право искаше той да получи такова солидно и пълно образование, каквото се даваше по онова време в големите бразилски градове. Пък и богатият фазендер беше в състояние да не отказва нищо на своя син Бенито притежаваше добри способности, любопитен ум, живо въображение, високи нравствени и душевни качества. На дванайсетгодишна възраст той бе пратен в Белен, в провинцията Пара, и там под ръководството на отлични преподаватели получи такова образование, което по-късно щеше да го направи виден човек. Нищо в литературата, науката и изкуството не остана непознато за него. Той се учеше така, като че състоянието на баща му не позволяваше да стои бездеен. Бенито не беше от тези, които си въобразяват, че щом си богат, не бива да се трудиш, а от ония доблестни, решителни и честни души, които са убедени, че никой не трябва да бяга от това естествено задължение, ако иска да бъде достоен да се нарича човек.

През първите години от престоя си в Белен Бенито се запозна с Маноел Валдес. Този младеж, син на търговец от Пара, учеше в същото учебно заведение както Бенито. Сходството на характерите и вкусовете им скоро ги свърза в здраво приятелство и те станаха неразделни другари.

Маноел, роден в 1833 година, беше с една година по-голям от Бенито. Той бе останал само с майка си, която преживяваше от скромното

състояние, оставено от съпруга ѝ. Когато завърши средното си образование, Маноел се записа да следва медицина. Той имаше страстна склонност към тази благородна професия и възнамеряваше да постъпи на военна служба, към която чувствуваше влечение.

По времето, когато се срещнахме с него и с приятеля му Бенито, Маноел Валдес беше вече получил първия си чин и бе дошъл да си почине няколко месеца във фазендата, където обикновено прекарваше ваканцията. Този млад човек с приятна външност, изящни черти и известно вродено чувство на гордост, която му подхождаше, беше за Жоам и Якита като втори син, член на семейството. Но макар в качеството си на син Маноел да беше като брат на Бенито, това положение му се струваше недостойно пред Миня и скоро той почувствува към девойката привързаност, по-силна от привързаността на брат към сестра.

През 1852 година – от която бяха изтекли вече четири месеца в началото на това повествование, – Жоам Гарал беше на четиридесет и осем години. При жестокия климат, който изхабява толкова бързо, той бе съумял със своята въздържаност, умерени вкусове, благопристоен живот и с целил си труд да издържи там, където други рухvat преждевременно. Късо подстриганата му коса и дългата брада вече се прошарваха и му придаваха строг вид. Пословичната честност на бразилските търговци и чифликчий бе изписана на лицето му, отличаващо се с прямота. Макар и спокоен по характер, у него се чувствуваше някакъв вътрешен огън, който волята съумяваше да укротява. Чистотата на погледа му излъчваше сила, на която при опасност винаги можеше да се разчита.

И все пак у този спокоен човек със здрава физика, който наглед бе постигнал всичко в живота, се забелязваше някаква скрита тъга, която дори нежността на Якита не беше в състояние да превъзмогне.

Защо този честен, уважаван от всички човек, който имаше всички условия да осигури щастието си, не сияеше от радост? Защо изглеждаше, че може да чувствуваше само чуждото, а не собственото си щастие? Дали това настроение се дължеше на някаква скрита мъка? Всичко това причиняваше постоянна грижа на жена му.

Тогава Якита беше на четиридесет и четири години. В тази тропическа страна, където на тридесет години жени като нея са вече старици, тя също бе съумяла да устои на рушителното влияние на климата. Малко загубелите ѝ, но още красиви черти бяха запазили гордия облик на португалския тип, в който благородството на образа се съчетава така естествено с душевна чистота.

Бенито и Миня отвръщаха на обичта на родителите си с безгранична и непрестанна привързаност.

Бенито, който имаше тогава двайсет и една години, със своята живост, смелост, приветливост и прямота се отличаваше от приятеля си Маноел, който беше по-сериозен, по-разсъдлив. Голяма радост представляваше за Бенито, след като прекара цяла година в Белен, толкова далеч от фазендата, да се върне с младия си приятел в бащиния дом; да види пак баща си, майка си, сестра си; да се озове отново като страстен ловец сред величествените гори на Горна Амазонка, в чиито тайни човекът още дълги векове няма да проникне.

Миня беше тогава двайсетгодишна очарователна девойка с кестеняви коси и големи сини очи – очи, през които прозира душата. Средна на ръст, добре сложена, жива и грациозна, тя напомняше по красота Якита. Малко по-сериозна от брат си, добра, състрадателна, благодушна, тя беше любимка на всички. По този въпрос можеше спокойно да се запитат и най-нискостоящите слуги във фазендата. Ала приятеля на брат й, Маноел Валдес, например би било излишно да питате „как я намира“. Тъй като бе прекалено заинтересован в случая, той не би могъл да отговори безпристрастно.

Описанието на семейство Гарал няма да бъде пълно, биха му липсвали известни черти, ако не кажем нещо за многобройните служители във фазендата.

На първо място трябва да споменем шейсетгодишната негърка Сибела, някога дойка на Якита, освободена доброволно от господаря си, но останала робиня поради привързаността си към него и домашните му. Тя беше член на семейството. С дъщерята и майката говореше на „ти“. Цял живот това добро създание бе прекарало из тия поля, сред тия гори, на този речен бряг, които служеха за граница на чифлика. Дошла като дете в Икитос по времето, когато още съществуваше търговия с роби, тя никога не бе напушала това село, тук се бе омъжила, отрано овдовяла и загубила единствения си син, след което бе останала на служба у Магальянс Затова познаваше само тая част на Амазонка, която течеше пред очите й.

С нея имаше и една хубавичка и весела мулатка, връстница на господарската дъщеря, придадена специално като слугиня към Миня, на която беше всецяло предана. Тя се казваше Лина. Това беше едно от ония мили, малко разглезени създания, на които се прощава известна фамилиарност, но които в замяна на това обожават своите господари. Жива, пъргавя, гальовна и нежна, тя имаше право да върши каквото си

иска в къщата.

Що се отнася до слугите, те се дележа на две категории: индианци, на брой стотина, наемни ратаи за работа във фазендата, и негри, на брой двойно повече, които още не бяха свободни, но децата им вече не се раждаха роби. В това отношение Жоам Гарал беше изпреварил бразилското правителство. Впрочем в тази страна, за разлика от други, към негрите, докарани от Бенгела, от Конго и от Златния бряг, почти винаги са се отнасяли с доброта, и печалните примери на жестокост, толкова чести в чуждестранните плантации, не можеха да се срещнат във фазендата Икитос.

## IV. КОЛЕБАНИЯ

Маноел обичаше сестрата на приятеля си Бенито, а девойката отвърщаше на любовта му. Те можеха да се оценят взаимно: наистина бяха достойни един за друг.

Когато престана повече да се съмнява в чувствата, които изпитваше към Миня, Маноел се изповяда най-напред на Бенито.

– Приятелю Маноел – отговори му веднага възторженият младеж, – ти имаш пълно право да се ожениш за моята сестра! Но остави на мен да действам! Първо ще говоря на майка си и мисля, че мога да ти обещаая скорошното ѝ съгласие!

След половин час всичко беше уредено. Нямаше нужда Бенито да предава каквото и да било на майка си: добрата Якита бе вникнала преди тях в сърцата на двамата млади.

Десет минути след това Бенито стоеше пред Миня. Трябва да признаем, че и там не се наложи да си служи с красноречие. Още при първите му думи главата на милата девойка клюмна на братовото рамо и от сърцето ѝ се изтръгна признание: „Колко се радвам.“

Отговорът почти изпреварваше въпроса: той беше ясен. Бенито не пита повече.

Колкото до съгласието на Жоам Гарал, в него не можеше да има никакво съмнение. Но Якита и децата ѝ не му заговориха веднага за тази желана женитба, понеже едновременно с този въпрос искаха да засегнат и един друг, който можеше да се окаже по-труден за разрешаване: въпроса за мястото, където щеше да стане венчавката.

Наистина къде да се състои тя? В тази скромна селска колиба, която служеше за църква? Че защо пък не? Нали там Жоам и Якита бяха



получили брачната благословия на отец Пасаня, който беше тогава енорийски свещеник на Икитос. По онова време, както и сега, в Бразилия гражданският брак беше неделим от църковния, и регистрите на мисията бяха достатъчни, за да удостоверят законността на това положение, незасвидетелствувано от никакъв държавен чиновник.

Вероятно Жоам Гарал щеше да пожелае венчавката да се състои в село Икитос с голяма тържественост, в присъствието на всички служители на фазендата; но ако действително мислеше така, щеше да отбива енергична атака по този въпрос.

– Маноел – каза девойката на годеника си, – ако питат мен, ние трябва да се венчаем в Пара, а не тук. Госпожа Валдес е болна, не може да пътува до Икитос, а аз не искам да ѝ стана дъщеря, без да се познаваме. Мама също е на моето мнение. Нека се опитаме да убедим татко да ни заведе в Белен при майка ви, във вашия дом, който скоро ще стане и мой дом! Съгласен ли сте?

В отговор на това предложение Маноел стисна ръката на Миня. Той също много желаше майка му да присъствува на брачната церемония. Бенито одобри безусловно този проект и сега оставаше само да убедят Жоам Гарал.

Същия ден двамата младежи отидоха на лов в гората именно за да оставят Якита насаме със своя съпруг.

Така след обед двамата се озоваха в големия салон на къта.

Жоам Гарал, който току-що се бе прибрал, се беше полуизлегнал на един изящно изплетен бамбуков диван, когато Якита, малко развълнувана, се приближи и седна до него.

Тя не се смущаваше от това, че ще трябва да осведоми Жоам за чувствата на Маноел към тяхната дъщеря. Този брак идваше само да осигури щастието на Миня, и Жоам с радост щеше да разтвори обятията си за този нов син, чиито сериозни качества знаеше и ценеше. Но Якита чувствуваше, че ще ѝ бъде много трудно да убеди мъжа си да напусне фазендата.

И наистина, откакто Жоам Гарал още като младеж бе дошъл в този край, той никога нито за ден не бе се отлъчвал от чифлика. Макар че гледката на Амазонка, която кротко влачеше своите води на изток, го подканяше да тръгне по нея, макар че Жоам всяка година пращаше салове до Манао, Белен и крайбрежието на провинция Пара, макар че всяка година виждаше как Бенито заминава след ваканцията, за да се върне в училище, навярно никога не му идваше на ум да тръгне с него.

Това, което се добиваше от фермата, от горите и от ливадите,

собственикът продаваше на място. Сякаш не искаше да излезе нито с мисъл, нито с поглед извън границите на този земен рай, в който бе съсредоточен животът му.

Тъй като от двайсет и пет години Жоам Гарал не бе прекрачвал нито веднъж бразилската граница, жена му и дъщеря му също никога не бяха стъпвали на бразилска земя. И все пак не им липсваше желание да опознаят тази прекрасна страна, за която Бенито често им говореше! Два-три пъти Якита подхвърля дума на мъжа си по този въпрос. Но забеляза, че мисълта да се отделият от фазендата дори само за няколко седмици помрачаваше още повече печалното му лице. Тогава очите му се замъгляваха и с тон на мек упрек той отговаряше:

– Защо да напускаме къщата си? Не сме ли щастливи тук?

И Якита не смееше да настоява пред този човек, чиято ревностна доброта и неизменна нежност я правеха толкова щастлива.

Този път обаче имаше сериозна причина, за която трябваше да се държи сметка. Сватбата на Миня беше съвсем естествен повод да заведат деvojката в Белен, където трябваше да живее с мъжа си.

Там тя щеше да види и да обикне майката на Маноел Валдес. Как можеше Жоам Гарал да се колебае пред такова законно желание? Как, от друга страна, не бе отгатнал желанието на самата Якита да се запознае с тази, която щеше да бъде втора майка на детето ѝ, нима и той не желаше това?

Якита улови мъжа си за ръката и с она гальовен глас, който беше най-хубавата музика в живота на този суров труженик, каза:

– Жоам, искам да ти поговоря за един проект, който горещо желаем да осъществим и който ще те зарадва не по-малко от мен и децата ни.

– За какво става дума, Якита? – попита Жоам.

– Маноел обича нашата дъщеря, тя също го обича и в този брак те ще намерят щастието си.

Още при първите думи на Якита Жоам Гарал скочи, неспособен да сдържи това поривисто движение. После сведе очи, сякаш искаше да избегне погледа на жена си.

– Какво ти става, Жоам? – запитва тя.

– Миня... иска да се омъжи?... – промърмори Жоам.

– Приятелю мой – подхвана отново Якита със свито сърце, – нима имаш някакво възражение против този брак? Мигар не си забелязал отдавна чувствата на Маноел към нашата дъщеря?

– Да... От една година вече...

След това Жоам седна пак, без да довърши мисълта си. С усилие на

волята той успя да се овладее. Обзелото го необяснимо вълнение се разпръсна. Малко по малко той вдигна очи към Якита и я загледа замислен.

Якита пак го улови за ръката.

– Скъпи ми Жоам – рече тя, – нима съм се излъгала? Не предполагаше ли, че един ден този брак неминуемо ще стане и ще осигури на дъщеря ни всички условия за щастлив живот?

– Да... – отвърна Жоам – ... всички!... Не ще и дума!... Все пак, Якита, тази сватба... тази сватба, за която всички мислим... кога ще стане?... Скоро ли?

– Ще стане, когато ти решиш, Жоам.

– И ще се извърши тук... в Икитос?

Това запитване даде възможност на Якита да постави втория въпрос, който ѝ тежеше на сърцето. Но тя стори това с напълно обяснима боязливост.

– Жоам – каза тя, като помълча малко, – изслушай ме добре. Във връзка с тази сватба искам да ти направя едно предложение, което се надявам да одобриш. Два-три пъти вече от двайсет години ти предлагам да ни заведеш с дъщеря ни в провинциите Горна Амазонка и Пара, които никога не сме посещавали. Грижите за фазендата и работата ти изискваха твоето присъствие тук и не ти позволяваха да изпълниш желанието ни. Твоето отсъствие дори само за няколко дни можеше тогава да навреди на работите ти. Но сега те вървят така успешно, както и не сме мечтали, и ако още не ти е дошло времето за почивка, можеш да се откънеш поне за няколко седмици от работата си.

Жоам Гарал не отговори, ала Якита усети как ръката му трепна в нейната като от внезапна болка. Все пак на устните на съпруга ѝ се изписа лека усмивка, сякаш мълчаливо подканяше жена си да се доизкаже.

– Жоам – продължи тя, – ето случай, който до края на нашия живот няма вече да ни се представи. След венчавката си Миня ще отиде далеч, ще ни напусне! Това е първото огорчение, което ще ни причини нашата дъщеря, и сърцето ми се свива, като ек помисля за тази толкова близка раздяла. Затова ще бъда доволна, ако мога да я придружа до Белен. А и не ти ли се струва, че е редно да се запознаем с майката на нейния съпруг, която ще ме замести и на която ние ще я поверим? Трябва да добавя, че Миня не би искала да наскърбява госпожа Валдес, като се венчае далеч от нея. Ако твоята майка беше жива, когато се венчахме с теб, мой Жоам, нямаше ли да пожелаеш и тя да присъствува на твоята сватба?

При тези думи на Якита Жоам Гарал отново направи неволно

движение.

– Ах, приятелю – подзе отново Якита, – колко бих искала заедно с Миня, с нашите двама сина, Бенито и Маноел и с теб да видя нашата Бразилия, да се спусна по тази прекрасна река до последните крайморски провинции, през които минава. Струва ми се, че там раздялата няма да бъде толкова тежка. А когато се върнем, ще мога мислено да виждам дъщеря си в къщата, където я чака втората ѝ майка! Няма да я оставя в непознати места! И така ще чувствавам по-близо живота ѝ!

Този път Жоам впи очи в жена си и я гледа продължително, но пак не отговори нищо.

Какво ставаше в душата му? Защо се колебаеше да изпълни това желание, толкова справедливо само по себе си, да каже „да“, което би доставило голяма радост на всичките му близки? Загрижеността за работите му не можеше вече да бъде оправдателна причина. Няколкоседмично отсъствие никак нямаше да им навреди! Всъщност домоуправителят му би могъл да го замести във фазендата, без нищо да пострада! И въпреки това продължаваше да се колебае.

Якита улови с две ръце ръката на мъжа си и я стисна още по-нежно.

– Мой Жоам – рече тя, – молбата ми да се съгласиш не е каприз. Не! Аз дълго обмислях предложението, което ти направих преди малко, и ако го приемеш, ще напълниш най-заветното ми желание. Нашите деца знаят какво говорим в този момент; Миня, Бенито и Маноел те молят за това щастие – да заминем с тях. Ще добавя, че предпочитаме тази сватба да стане в Белен, а не в Икитос. Ще бъде от полза за нашата дъщеря, за въвеждането ѝ в обществото, за положението, което следва да заеме в Белен, като я видят, че пристига с домашните си, и тя няма да се чувства толкова чужда в този град, където трябва да премине по-голямата част от живота ѝ!

Жоам Гарал се бе облакъттил. За миг той закри лицето си с ръце, като човек, изпитващ нужда да събере мислите си, преди да отговори. В него явно имаше колебание, което искаше да превъзмогне, дори смущение, което жена му ясно чувствуваше, но не можеше да си обясни. Под това замислено лице се водеше скрита борба. Обезпокоената Якита почти се разкайваше, че бе зачекнала този въпрос. Във всеки случай тя беше готова да се примири с решението на Жоам. Ако това пътуване му струва много, тя ще подтисне желанията си; не ще му говори вече да напуснат фазендата; никога няма да го пита за причината на този необясним отказ.

Изтекоха няколко минути. Жоам Гарал стана. Без да се обръща, той

стигна до вратата. Там като че ли хвърли последен поглед към тази красива природа, към това кътче от света, където от двайсет години вече бе затворил цялото щастие на своя живот.

После с бавна крачка се върна към жена си. Лицето му бе придобило ново изражение, изражение на човек, който току-що е взел важно решение и колебанията му са свършили.

– Ти имаш право! – каза той с твърд глас на Якита. – Това пътуване е необходимо! Кога искаш да заминем?

– Ах, Жоам, мой Жоам! – възкликна Якита, обзета от неизразима радост. – Благодаря ти... Благодаря ти от тяхно име!

И очите ѝ се наляха със сълзи на умиление, докато мъжът ѝ я притискаше до сърцето си.

В този момент отвън, откъм къщната врата се чува радостни гласове. След миг на прага се показаха Маноел и Бенито почти едновременно с Миня, току-що излязла от стаята си.

– Баща ви е съгласен, деца! – извика Якита. – Всички заминаваме за Белен.

Със сериозно лице, без да пророни дума, Жоам Гарал прие ласките на своя син, целувките на дъщеря си.

– А на коя дата, татко – запита Бенито, – желаете да стане сватбата.

– Датата ли?... – отвърна Жоам. – Датата?... ще видим... Ще я определим в Белен!

– Колко се радвам! Колко се радвам! – повтаряше Миня като в деня, когато чу предложението на Маноел. – Значи ще видим Амазонка във всичкото ѝ великолепие, по целия ѝ път през бразилските провинции. Ах, татко, благодаря ти.

И пламенната девойка, която вече летеше на крилете на своето въображение, се обърна към брат си и към Маноел:

– Да вървим в библиотеката! – каза тя. – Да вземем всички книги, всички карти, които могат да ни запознаят с този величествен речен басейн! Не бива да пътуваме слепешком. Искам да видя всичко за тази царица на земните реки!

## V. АМАЗОНКА

– Най-голямата река в целия свят!<sup>11</sup> – казваше на другия ден Бенито на Маноел Валдес.

В този момент двамата седяха на брега, на южната граница на

фазендата, и гледаха как се влачат тези води, които, тръгнали от огромната верига на Андите, се губят на осемстотин левги отгук, в Атлантическия океан.

– И реката, която дава на морето най-голямото количество вода! – отвърна Маноел.

– Толкова голямо – добави Бенито, – че го опреснява на значително разстояние от устието си и на осемдесет левги от брега корабите усещат неговото течение!

– Река, чието огромно русло се простира на повече от тридесет градуса ширина!

– И басейн, който от юг към север заема не по-малко от Двайсет и пет градуса!

– Басейн ли! – възкликна Бенито. – Нима може да се нарече басейн тази обширна равнина, през която тече Амазонка, тази необятна савана, без нито един хълм за разнообразие, без нито една планина, ограничаваща хоризонта!

– И по цялата ѝ дължина – продължи Маноел, – като хиляди пипала на някакъв гигантски октопод, двеста притока, които се вливат от север или от юг, самите те подхранвани от безброй подпритоци, и в сравнение с които големите европейски реки изглеждат като обикновените поточета.

– И в самата нея петстотин и шестдесет острова, без да се броят малките островчета, неподвижни или плаващи, образуват своеобразен архипелаг и представляват сами по себе си цяло царство.

– А бреговете ѝ са прорязани от канали, лагуни, заливи, езера, каквито не би срещнал в Швейцария, Ломбардия, Шотландия и Канада, взети заедно!

– Река, която, уголемена от хилядите си притоци, излива в Атлантическия океан не по-малко от двеста и петдесет милиона кубически метра вода на час!

– Река, чието русло служи за граница на две републики и минава величествено през най-голямото кралство<sup>12</sup> в Южна Америка, сякаш по този канал самият Тихи океан се излива цял в Атлантическия.

– И то през какво устие. Морски ръкав, в който един остров

---

11. Твърдението на Бенито, вярно по онова време, когато още не бяха направени нови открития, днес вече не е точно. Според последните сведения излиза, че Нил и Мисури-Мисисипи са по-дълги от Амазонка. – Б. а.; Все пак Амазонка е най-голямата река в света като дебит. Б. NomaD.

12. По това време Бразилия е била кралство – От 1889 г. е република – Б. пр.

Маражу, заема пространство повече от петстотин левги в обиколка!...

– И океанът, в усилията си да отблъсне тези води, в чутовна битка вдига огромни вълни, „пророка“, в сравнение с които приливите, отливите и прибоите в други реки представляват леки бръчици, повдигнати от бриза!

– Река, на която дори три имена са недостатъчни, и тежкотоначните кораби могат да стигат срещу течението на пет хиляди километра от устието ѝ, без да пожертвуват нищо от товара си.

– Река, която, било сама, било чрез притоците и подпритоците си, открива търговски речен път през цяла Северна Америка – от Магдалена До Ортеказа, от Ортеказа до Какета, от Какета до Путумайо, от Путумайо до Амазонка! Четири хиляди мили речни пътища, които се нуждаят само от няколко канала, за да се завърши тази плавателна мрежа.

– С една дума, най-възхитителната и най-обширната водна система, съществуваща в света!

Двамата младежи говореха за несравнимата река с нещо като възторг. Та нали бяха чеда на тази Амазонка, чиито притоци, достойни за нея, представляват пътища, „шестуващи“ през Боливия, Перу, Еквадор, Нова Гренада, Венецуела и четирите Гвиани – английска, френска, холандска и бразилска.

Колко народи, колко раси, чийто произход се губи в далечните времена. Е, така е с големите реки на земята. Истинският им произход още не е изследван напълно. Колко държави претендират за честта да се смятат за тяхна родина. Амазонка не е могла да отбегне това правило. Перу, Еквадор и Колумбия отдавна си оспорват правото да се наричат нейни славни родители. Днес обаче няма съмнение, че Амазонка води началото си от Перу, от окръга Хуарако, район Тарма, и изтича от езерото Лаурикоча, разположено приблизително между единадесети и дванадесети градус южна ширина.

Тези, които биха искали да ни убедят, че тя извира от Боливия и се спуска от планините Титикака, ще трябва да докажат, че истинската Амазонка е Укаяли, образувана от сливането на Паро и Апуримак; но това гледище вече се отхвърля.

Излизайки от езерото Лаурикоча, реката тече първоначално към североизток на разстояние петстотин и шестдесет мили и се насочва право на изток едва след като приеме важния приток Панте. На колумбийска и перуанска територия, чак до бразилската граница, тя се нарича Мараньон, или по-право Мараняо, защото Мараньон е пофранцузеното ѝ португалско име. От бразилската граница до Манао, където в нея се влива

великолепната Рио Negro, тя носи името Солимаес, или Солимоинс, по името на индианското племе солимао, известни останки от което още могат да се срещнат в крайречните провинции. И накрая, от Манао до морето тя е Амазонас, или Река на амазонките, както са я нарекли испанците, тези потомци на смелия Ореляна<sup>13</sup>, от чиито възторжени, но съмнителни разкази заключили, че съществува племе от войнствени жени, живеещи около Рио Нямунда, един от средните притоци на голямата река.

По принцип може още отсега да се предвиди, че Амазонка ще стане чудесен воден път. Няма нито прагове, нито каквито и да било други препятствия от изворите ѝ до мястото, където нейното корито малко се стеснява, минавайки между две живописни, но различни по височина планински вериги. Бързеи започват да цепят водите ѝ едва на мястото, където тя завива на изток, прорязвайки едно междинно разклонение на Андите. Там има няколко водопада, без които несъмнено реката би била плавателна от устието чак до изворите. Но въпреки това, както е забелязал Хумболдт<sup>14</sup>, тя е свободна в четири пети от течението си.

Още от самото начало не ѝ липсват притоци, подхранвани на свой ред от голям брой подпритоци. Такъв е например Чинчипе, вливащ се от лявата ѝ страна, от североизток. Отдясно е Чачапуяс, идещ от югоизток. След това, отляво – Марона и Пастука, а отдясно – Гуалага, която се губи при мисията Лагуна. Пак отляво идват Чамбира и Тигре – от североизток; отдясно – Уалага, която се влива в Амазонка на две хиляди и осемстотин мили от Атлантическия океан, а на разстояние от двеста мили срещу течението ѝ могат да плават кораби и да проникнат до самото сърце на Перу. И най-после, отдясно, близо до мисиите Сан-Жоаким д'Омагуас, на мястото, където завършва горният басейн на Амазонка, след като прокара величествено водите си през пампасите на Сакраменто, се появява прекрасната У каяли; тя е голяма артерия, подсилвана от многобройните речички, изтичащи от езерото Чукуито, на североизток от Арика.

Такива са главните притоци над селището Икитос. В долното течение притоците стават толкова пълноводни, че коритата на европейските реки сигурно биха се оказали много тесни, за да ги победят. С усилията на тези именно притоци Жоам Гарал и близките му щяха да се запознаят

---

13. *Франсиско де Ореляна* – испански пътешественик, живял в XVII в. През 1511 г. се спуснал по Амазонка от Кордилерите до Атлантическия океан. – Б. пр.

14. *Александър Хумболдт* (1769–1859) – немски естествоизпитател и пътешественик, изследвал Централна и Южна Америка. – Б. пр.



при плаването си надолу по Амазонка.

Към красотите на тази несравнима река, която напоява най-красивата страна на земята, минавайки почти неотклонно на няколко градуса под екватора, трябва да добавим още едно качество, което не притежават нито Нил, нито Мисисипи, нито Ливингстън, наричана в старо време Конго-Заир-Луалаба. То се състои в това, че каквото и да казват явно зле осведомените пътешественици, Амазонка тече през една много здравословна част от южна Америка. Басейнът ѝ непрекъснато се продухва от благотворните западни ветрове. Течението ѝ не минава по притиснатата от високи планини долина, а през обширна равнина, разпростряла се на триста и петдесет левги от север на юг, едва набръчкана тук-там от хълмове, из която въздушните течения могат да се движат свободно.

Професор Агаси<sup>15</sup> с право се опълчва против твърденията, че климатът на този край, несъмнено предопределен да стане средище на най-жива търговия и производство, бил нездравословен. Според него „тук постоянно се усеща лек и мек полъх, предизвик ваш, изпарение, благодарение на което температурата спада и почвата не се затопля непрекъснато. Постоянството на този освежителен полъх прави климата на Река на амазонките приятен и дори превъзходен.“

Така абат Дюран, бивш мисионер в Бразилия е имал възможност да се убеди, че макар температурата да не спада под двадесет и пет градуса, тя почти никога не се качва над тридесет и три – следователно средната температура за цялата година се движи от двадесет и осем до двадесет и девет градуса, с разлика само от осем градуса.

Тези факти ни дават основание да твърдим, че в басейна на Амазонка липсват палещите горещини на ония азиатски и африкански страни, които се намират на същата географска ширина.

Цялата обширна равнина, която ѝ служи за долина, е достъпна за морските ветрове, прашани ѝ от Атлантическия океан.

Така че провинциите, на които реката е дала своето име, имат неоспоримото право да се наричат най-здравословните в тази страна, която без друго е една от най-красивите на земята.

Но не мислете, че водната система на Амазонка е непозната!

Още в XVI век Ореляна, помощник на един от братята Писаро<sup>16</sup> се спуснал по Рио Негро, в 1540 г., навлязъл във великата река, поел без

15. Луи Агаси (1807–1873) – швейцарски геолог и палеонтолог. – Б. пр.

16. Франсиско Писаро (ок. 1475–1541) – испански конкистадор, който заедно с братята си Гонсалес и Фернандо, завладял държавата на инките (на територията на сегашно Перу) – Б. пр.

водач през тези краища и след осемнайсетмесечно плаване, за което разказва чудеса, се озовал до устието ѝ.

В 1636 и 1637 г. португалецът Педро Тексейра стигнал по горното течение на Амазонка до Напо с флотилия от четиридесет и седем пироги.

В 1743 г. Ла Кондамин<sup>17</sup>, след като измерил дългата на меридиана под екватора, се разделил със спътниците си Бугер<sup>18</sup> и Годен де-з-Одоне, тръгнал с ладия по Чинчипе, спуснал се до мястото, където тя се влива в Мараньон, и достигнал устието на Напо на 31 юли, тъкмо навреме, за да наблюдава изгряването на първия спътник на Юпитер, – което позволило на този „Хумболдт на XVIII век“ да определи точно географската ширина и дължина на точката, в която се намирал, – обходил селата по двата бряга и на 6 септември пристигнал във форт Пара. Това огромно пътешествие дало важни резултати: не само било установено с научна точност руслото на Амазонка, но и почти се потвърдило, че тя е свързана с Ориноко.

Петдесет и пет години по-късно Хумболдт и Бонплан<sup>19</sup> допълнили ценните усилия на Ла Кондамин, като начертали карта на Мараньон до Рио Напо.

И оттогава както самата Амазонка, така и главните ѝ притоци непрекъснато се посещават от пътешественици.

В 1827 г. Листър-Мо, в 1834 и 1835 г. – англичанинът Смит, в 1844 – френският лейтенант, командир на кораба „Булонез“, бразилецът Валдес в 1840, французинът Пол Мар кой от 1848 до 1860, твърде своеобразният художник Биар в 1859, професор Агаси от 1865 до 1866, в 1867 бразилският инженер Франц Келер-Линценгер и най-после в 1879 г. доктор Кръво са изследвали течението на реката, като навлезли в много нейни притоци и установили плавателността на главните от тях.

Но най-забележителният факт, който прави чест на бразилското правителство, се състои в следното:

На 31 юли 1857 г., след много спорове между Франция и Бразилия за границите на Гвиана, цялото течение на Амазонка бе обявено за свободно и открито за кораби от всички националности, и за да съчетае теорията с практиката, Бразилия сключи договори със съседните страни за използването на всички речни пътища в басейна на Амазонка.

---

17. Шарл дьо Ла Кондамин (1701–1774) – френски пътешественик математик. – Б. пр.

18. Пиер Бугер (1698–1758) – френски астроном, математик и физик. – Б. пр.

19. Ене Бонплан (1773–1858) – френски лекар и ботаник, придружавал Хумболдт в Америка. – Б. пр.

Днес параходни линии със съответните удобства, поддържащи пряка връзка с Ливърпул, обслужват реката от устието ѝ до Манао; други стигат чак до Икитос; а трети по Тапажос, Мадейра, Рио Негро и Пурус проникват до самото сърце на Перу и Боливия.

Лесно може да си представим подемот, който ще получи един ден търговията в целия този огромен и богат басейн, нямащ равен на себе си в света.

Но и тази монета има обратна страна. Напредъкът се постига винаги в ущърб на коренното население.

Да, в горното течение на Амазонка вече са изчезнали доста индиански племена, между които курисикурите и соримаите. Макар че по Путумайо още се срещат някои и други юри, яхуите са изоставили този район, за да се приютят около далечните притоци, а маоите са напуснали нейното крайбрежие и сега малочислените техни представители скитат из горите на Япура.

Да, бреговете на Тунантин са почти обезлюдени, а в устието на Журуа са останали само няколко чергарски индиански се мейства. Тефе е почти опустяла, и само при устието на Япура са се запазили останки от великото племе умаюа. Коари е изоставена. По бреговете на Пурус има само шепа индианци мури. От древните манаи се наброяват едва няколко семейства чергари. По бреговете на Рио Негро са останали само метиси, потомци на португалци и индианци, а по-рано тук са се наброявали до двайсет и четири различни народности.

Такъв е законът на прогреса. Индианците ще изчезнат. Под владичеството на англосаксонската раса австралийците и тасманийците се стопиха. Североамериканските индианци гинат под напора на завоевателите на Далечния запад. Един ден може би и арабите ще бъдат унищожени от френската колонизация.

Но да се върнем в 1852 година. Тогава съобщителни средства, толкова многобройни днес, не съществуваха, и пътуването на Жоам Гарал щеше да трае не по-малко от четири месеца, особено като се имат пред вид условията, при които то щеше да стане.

Затова, докато двамата приятели съзерцаваха водите на реката, те чащи бавно в нозете им, Бенито забеляза замислено:

– Приятелю Маноел, тъй като скоро след пристигането ни в Белен ще трябва да се разделим, пътят ще ти се стори много кратък!

– Да, Бенито – отвърна Маноел, – но същевременно и много дълъг, защото Миня ще стане моя жена едва в края на това пътуване.

## VI. ЦЯЛА ГОРА ПОВАЛЕНА

И тъй, семейството на Жоам Гарал се радваше. Това чудно пътуване по Амазонка щеше да стане при великолепно условия. На няколкόμεсечен път тръгваха не само собственикът на фазендата и близките му, но, както ще видим по-нататък, щеше да ги придружава и част от персонала на фермата.

Като виждаше всички около себе си щастливи, Жоам Гарал сигурно забрави за тревогите, които изглежда смущаваха живота му. От деня, в който взе твърдото си решение, той стана Друг човек и когато се наложи да се занимае с подготовката за пътуването, някогашната му енергичност се възвърна. Близките му го наблюдаваха с дълбоко задоволство отново зает с работа. Душата влияе на тялото, а Жоам Гарал стана пак такъв, какъвто беше в първите си години – деен и жизнен. У него се възроди отново човекът, който винаги бе живял на открито, в животворната атмосфера на горите, полята и течащите води.

Пък и през няколко седмици до заминаването трябваше да се върши доста работа.

Както казахме по-горе, в ония времена по водите на Амазонка още не браздяха многобройните параходи, които компаниите вече се готвеха да пуснат по реката и по главните ѝ притоци. Речното корабоплаване се осигуряваше само от частни лица, за тяхна сметка, и корабите им обслужваха главно крайбрежните селища.

Тези плавателни съдове се състояха от „уби“, вид пироги, направени от издълбан с помощта на огън и брадва дънер, със заострен лек нос и тежка заоблена кърма, които можеха да побират от един до дванайсет гребци и да носят до три четири тона стока; „егаритеи“, грубо построени, широки по форма, в средата покрити отчасти с навес от листа, със свободен проход отпред, в който се настаняват гребците; „жангади“, вид неправилни салове, движени с триъгълно платно, със сламена колиба отгоре, която служи за плаваща къща на индианеца и семейството му.

Тези три вида плавателни съдове съставляват малката флотилия на Амазонка и могат да пренасят само ограничено количество хора и стока.

Наистина имай други, по-големи: „вижилинги“ с вместимост от осем до десет тона, над които се издигат три мачти, снабдени с червени платна, а в тихо време се карат с четири дълги гребла, с които трудно се работи срещу течението; „коберти“ с вместимост до двайсет тона, нещо като джонки с рубка на кърмата, вътрешна каюта и две мачти с

нееднакви квадратни платна, подпомагани при недостатъчен или насре-щен вятър от десет дълги гребла, с които индианците манипулират от една платформа при носа.

Но тези различни превозни средства не бяха удобни за Жоам Гарал. Още когато реши да се спусне по Амазонка, той мислеше да използва това пътуване, за да пренесе голям товар стока, която трябваше да достави в Пара. Ето защо не беше нужно спущането по реката да стане бързо. По тази причина той взе решение, изгодно за всички, с изключение може би на Маноел. Младият човек несъмнено би предпочел някакъв бърз параход и имаше причина за това.

Но колкото и елементарно, колкото и първобитно да беше превозното средство, избрано от Жоам Гарал, то щеше да му позови да вземе многобройна прислуга и да използва течението на реката при изключителни условия на удобство и сигурност.

Фактически част от фазендата Икитос щеше да се отдели от брега и да се спусне по Амазонка с цялото семейство на собственика, надзирателите и слугите, заедно с техните къщи, заслони и колиби.

Имението Икитос включваше между другото и някои от великолепните гори, които са, така да се каже, неизчерпаеми в тази централна част на Южна Америка.

Жоам Гарал умееше да стопанисва отлично тези гори, богати на най-ценни и разнообразни дървесни видове, много подходящи за направа на мачти и на столарски и дърводелски изделия, и всяка година извличаше от тях значителни приходи.

Пък и нима реката не му беше под ръка, за да превозва продуктите на амазонските гори по-сигурно и по-икономично, отколкото по железница? Затова всяка година Жоам Гарал, п валяйки няколкостотин дървета от запасите си, сковаваше от дъски, греди и грубо одялани дънери един от ония огромни салове, които се отправяха за Пара под управлението на опитни кормчии, познаващи добре дълбочините на реката и посоката на теченията.

Така че и тази година Жоам Гарал щеше да постъпи както предишните години. Само че след като стъкмеше сала, той смяташе да предостави на Бенито всички подробности на тази голяма търговска сделка. Но не биваше да се губи време. Началото на юни беше всъщност най-благоприятното време за заминаване, защото придошлите от горното течение води щяха малко по малко да спадат чак до месец октомври.

Следователно началната работа трябваше да почне незабавно, още повече, че салът щеше да има необикновени размери. Този път

предстоеше да се изсече половин квадратна миля гора, разположена там, където Нанай се влива в Амазонка, тоест цял ъгъл от крайбрежието на фазендата, и да се направи огромен влек – жангада, или речен сал, с размери колкото малко островче. И именно на тази жангада, по-сигурна от каквато и да било друг местен плавателен съд, по-просторна от сто съединени помежду си „егаритеи“ или „вжилинди“, Жоам Гарал възнамеряваше да се качи със семейството, служителите и стоката си.

– Отлична идея! – възкликна Миня, пляскайки с ръце, като узна за проекта на баща си.

– Да – обади се Якита, – при това положение ще стигнем до Белен без опасности и умора.

– А по време на престоите ще можем да ходим на лов в крайбрежните гори – добави Бенито.

– Пътят май ще ни отнеме доста време – забеляза Маноел. – Не е ли по-добре да изберем някакъв по-бърз начин за придвижване по Амазонка?

Наистина пътуването щеше да трае дълго; не никой не прие възражението на твърде заинтересования млад лекар.

Тогаво Жоам Гарал повика един индианец, който беше главен управител на фазендата.

– След един месец – му каза той – жангадата трябва да бъде в състояние и готовност да отплава.

– Още днес ще се заловим за работа, господин Гарал – отговори управителят.

Предстоеше трудна работа. За нея разполагаха със стотина индианци и негри, които през тази първа половина на май вършеха просто чудеса. Може би някои добросъвестни хора, несвикнали твърде на такова масово унищожаване на дървета, биха простенали, ако видеха как за два-три часа вековни гиганти падаха под брадвите на секачите; но от двете страни на реката и по островите в горното и долното течение, чак до хоризонта, където чезнеха двата бряга, имаше такова изобилие от дървета, че изсичането на половин миля гора нямаше да остави чувствителна празнина.

Управителят и хората му, след като получиха напътствия от Жоам Гарал, най-напред разчистиха почвата от лиани, храсти, трева и дърво-видни растения. Преди да вземат брадви и триони, те се въоръжиха със секачи – необходим уред за всеки, който иска да проникне в амазонските гори: това са големи саби, малко извити, широки и плоски, дълги от два до три фута, здраво закрепени за дръжката, с които туземците си

служат извънредно сърчно. Само за няколко часа с помощта на такива саби те разчистиха земята, изсякоха хресталака и прокараха широки просеки в най-непроходимия гъстак.

Така се постъпваше винаги. Почвата се оголи под ударите на секачите от фермата. Старите дънери смъкнаха премяната си от лиани, кактуси, папрат, мъх и бромелии. Кората им се показва в очакване и тя на свой ред да бъде жива одрана.

После цялата тази дружина работници, пред която бягаха безчислени стада маймуни, които не ги надминаваха по ловкост, се накатери по горните клони и почна да реже по-дебелите от тях, за да бъдат употребени за местни нужди. Скоро от обречената гора останаха само високи голи стъбла без корона, и заедно с въздуха слънчевите лъчи също проникнаха до тази влажна почва, която може би никога не бяха погалвали.

Всяко от тези дървета можеше да се използва за някаква голяма столарска или груба дърводелска работа. Там растяха като колони от слонова кост с кафяви обръчи няколко восъчни палми, високи по сто и двадесет фута и широки в основата четири фута, които дават много трайна дървесина; кестени с яка подкорна дървесина, които раждат триъгълни плодове; муричи, ценни за строителството, баригуди, широки четири метра в дънера, който на няколко фута от земята започва да се разширява – дървета с лъскава червеникава кора, обрасла със сиви грудки, със заострена корона, подкрепяща хоризонтален чадър; високи памучни дървета с бяло, гладко и право стъбло. Редом с тези великолепни образци на амазонската флора падаха също куатиби, извисили розовите си куполи над всички съседни дървета. Те дават плодове, подобни на малки вазички, в които са разположени редове кестени, а светлорозовата им дървесина се търси специално за корабостроителство. Имаше също желязно дърво, особено видът ибириратея с почти черна дървесина, толкова яка, че индианците правят от нея бойните си секири; палисандрови дървета, по-ценни от махагона; цезалпинии, които могат да се намерят само в дебрите на старите гори, спасили се и досега от ръката на секача; сапукаи, високи по сто и петдесет фута, подпирани от естествени арки, които израстват от самите тях на три метра от основата им, на тридесет фута височина се съединяват, увиват се около стъблото като елементи на вита колона, а върхът се разтваря в букет от растителни фойерверки, който паразитни растения изпъстрят с жълто, пурпурно и снежнобяло.

Три седмици след започването на работата не остана да се извисява нито едно от тия дървета, които се възправяха в ъгъла между Нанай и

Амазонка. Всичко беше изсечено. Жоам Гарал нямаше защо да се грижи за стопанисването на тази гора, защото за двайсет-трийсет години тя щеше да се самовъзстанови. Не бе пожалено нито едно младо или старо дърво, за да бележи бъдещето сечище, нито едно от ония ъгливи дървета, с които се обозначава границата на изсичането; всичко беше изсечено „до голо“, дънерите до един – отрязани до корен, докато някой ден бъдат изтръгнати и пъновете, които следващата пролет ще покрие отново със зелени издънки.

Не, тази квадратна миля, мита по краищата от водите на реката и на нейния приток, беше предназначена да бъде разорана, обработена, засадена, засята и на следващата година ниви от маниока, кафе, ямс, захарна тръстика, арурут, царевица и фъстъци ще покрият почвата, засенчвана досега от буйната горска растителност.

Още не бе настъпила последната седмица на май и всички дънери, разделени по сортове и по степен на плаваемост, бяха наредени симетрично по брега на Амазонка. Тук именно трябваше да се строи огромната жангада, която с различните жилищни постройки, необходими за подслоняване на обслужващия персонал, щеше да се превърне в същинско плаващо село. После, в определения час, придошлите речни води щяха да я повдигнат и отнесат на стотици левги, до атлантическото крайбрежие.

През цялото времетраене на тези работи Жоам Гарал беше всецяло отдаден на тях. Той ги ръководеше лично, първо на сечището, после на края на фазендата – широк пясъчлив бряг, на който бяха разположени съставните части на сала. Якита заедно със Сибела се занимаваше с подготовката за отпътуването, макар че старата негърка не можеше да промее защо искат да се махат оттук, където им е толкова добре.

– Но ти ще видиш неща, които никога не си виждала! – повтаряше ѝ непрекъснато Якита.

– По-хубави ли са те от нещата, които сме свикнали да виждаме? – отговаряше неизменно Сибела.

От своя страна Мин-я и любимката ѝ мислеха за онова, което ги засягаше по-пряко. За тях това не беше обикновено пътуване: то беше окончателно заминаване, съпроводено с хиляди дреболии около настаняването в друг край, където младата мулатка трябваше да продължила живее близо до тази, към която се бе привързала толкова нежно. На Мин-я ѝ беше малко тежко на сърцето, но веселата Лина не вземаше твърде „навътре“ раздялата с Икитос. С Миня Валдес тя щеше да се отнася както с Миня Гарал. За да загуби усмивката си, трябваше да се раздели със



своята господарка, за което и не ставаше въпрос.

Самият Бенито помагаше дейно на баща си във всички предприети работи. Така той се учеше да стопанисва фазенда, която един ден може би щеше да бъде негова, а като се спуснеш по реката, да се научи и на търговия.

Що се отнася до Маноел, доколкото е възможно, той делеше времето си между къщата, в която Якита и дъщеря ѝ не пилееха напразно нито час, и сечището, където Бенито го мъкнеше по-често, отколкото би желал. Но, в последна сметка, тази подялба беше твърде неравна и това е леснообяснимо.

## VII. ПОДИР ЕДНА ЛИАНА

На 26 май, неделя, младите решиха да се поразвлекат. Времето беше великолепно, въздухът – облъхан от свежия ветреца, идващ от Кордилерите, който намаляваше жегата. Всичко мамеше за разходка на открито.

Бенито и Маноел предложиха на Миня да дойде с тях в голямата гора, проснала се по десния бряг на Амазонка, срещу фазендата.

По този начин те щяха да се сбогуват с прекрасните околности на Икитос. Дватама младежи възнамеряваха да ловуват, но и като ловци нямаше да напуснат своите дами, за да тичат подир дивеча – за това можеше да се разчита на Маноел, – така че девойките (защото Ли на не можеше да се раздели с господарката си) щяха просто да се разходят, понеже разстояние от две-три левги не можеше да ги уплаши.

Жоам Гарал и Якита нямаха време да се присъединят към тях. От една страна, планът на жангадата още не беше завършен и строежът му не биваше ни най-малко да се забавя. От друга, Якита и Сибела, макар и подпомагани от цялата женска прислуга на фазендата, не искаха да губят нито час.

Миня прие предложението с голяма радост. Така че тоя ден, към единадесет часа, след закуска, дватама младежи и двете девойки се запътиха към високия бряг, към ъгъла, където двете реки се съединяват. Придружаваше ги един негър. Всички се настаняха в една от „убите“, обслужващи фермата, и след като минаха между островите Икитос и Парианта, достигнаха десния бряг на Амазонка. Лодката пристана до естествен заслон от дървовидни папрати, увенчани на тридесет фута височина от нещо като ореол от тънки клонки, покрити сякаш със зелено

кадифе и украсени с изящна дантела от листа.

– А сега, Маноел – рече Миня, – ще ви запозная с гората, защото вие сте чужденец в тези краища на Горна Амазонка! И тъй като тук сме като у дома си, позволете ми да изпълня дълга си като стопанка.

– Скъпа Миня – отвърна младежът, – вие ще бъдете стопанка и на къщата ни в Белен, така както сте във фазендата Икитос, и там както тук...

– Слушай, Маноел, и ти, сестрите – провикна се Бенито, – мисля че не сте дошли тук, за да си разменят нежни думи... Забравете поне за няколко часа, че сте сгодени!...

– Нито час, нито миг! – отговори Маноел.

– Ами ако Миня ти заповяда?

– Миня няма да ми заповяда!

– Кой знае! – засмя се Лина.

– Лина има право! – обади се Миня, протягайки ръка на Маноел. – Нека се помъчим да забравим!... Да забравим!... Брат ми настоява за това!... Нека прекъснем всичко друго, всичко! Докато трае тази разходка, няма да бъдем годеници! Аз не съм вече сестра на Бенито! А вие не сте вече негов приятел!...

– Я гледай! – извика Бенито.

– Браво, браво! Сега всички тук сме непознати! – възкликна младата мулатка, пляскайки с ръце.

– Непознати, които се виждат за пръв път – добави девойката, – които се срещат, поздравяват се...

– Госпожице... – подхвана Маноел, покланяйки се на Миня.

– С кого имам честта да говоря, господине? – запита девойката най-сериозно.

– С Маноел Валдес, който ще бъде щастлив, ако господин вашият брат благоволи да го представи...

– Ох, по дяволите тия проклети формалности! – извика Бенито. – Що ми трябваше да се улавям за тази идея!... Бъдете си годеници, приятели мои. Бъдете докогато си искате. Бъдете завинаги!

– Завинаги! – повтори Миня и тази дума се изтръгна така естествено от нея, че Лина прихна да се смее още по-силно.

Признателният поглед на Маноел възнагради девойката за словесната прямота.

– Ако вървим, ще говорим по-малко. Затова на път! – провикна се Бенито, за да избави сестра си от неудобно положение.

Но Миня не бързаше.

– Момент, братко! – каза тя. – Ти видя, че бях готова да те послушам! Ти искаше да ни накараш да забравим какви сме с Маноел, за да не разваляме разходката ти! Е, сега пък аз ще те помоля нещо, за да не разваляш моята разходка! Щеш-нешеш, харесва ли ти или не, обещавай ми, Бенито, лично ти да забравиш...

– Какво да забравя?...

– Да забравиш, че си ловец, господин братко!

– Как! Нима ми забраняваш?...

– Забранявам ти да стреляш по всички тези очарователни птици, тези папагали, касици и куруку<sup>20</sup>, които летят така весело из гората! Същата забрана важи и за дребния дивеч, който днес не ни е нужен! Виж, ако някой кугуар, ягуар или Друг хищник се приближи много, тогава ти разрешавам да стреляш.

– Но... – понечи Бенито.

– В противен случай улавям Маноел под ръка и избягваме, загубваме се, и ти ще трябва да ни гониш!

– А на теб ти се иска много да откажа, нали? – възкликна Бенито, поглеждайки приятеля си Маноел.

– Не ще и дума! – отвърна младият човек.

– Тогава не! – извика Бенито. – Няма да откажа. Ще се подчиня на пук на теб! Да вървим!

И четиримата, следвани от негъра, навлязоха под тези прекрасни дървета, които с гъстия си листак пречеха на слънчевите лъчи да стигат до земята.

Няма нищо по-великолепно от тази част от десния бряг на Амазонка. Тук в живописно безредие се извисяват толкова различни дървета, че на площ от четвърт квадратна левга могат да се наброят до сто вида от тия растителни чудеса. При това всеки лесничей лесно би забелязал, че никога дървар не е замахвал тук със секира. Дори след изсичане преди много векове още би личала рана. Даже ако новите дървета са от сто години, гората пак не би имала първоначалния си вид главно поради тази особеност, че би се изменила породата на лианите и другите паразитни растения. Това е любопитен признак, в който местният жител не може да се излъже.

И тъй, веселата компания се провираше през високата трева, храстите и подлеса, като бърбеше и се смееше. Когато хрусталакът станеше много гъст, негърът отпред пробиваше път със своя секач и разпъждаше

20. Куруку – вид катерливи птици, обитаващи най-горещите области на Америка. – Б. п.

хилядите птици.

Миня с право се застъпваше за целия този малък крилат свят, който прърхаше сред листака нависоко. Тук се срещаха най-красивите представители на тропическото птиче царство. Зелените папагали и кресливите ари изглеждаха като естествени плодове на тези исполински дървета. Колибрите в цялото им многообразие – синebraди, рубинено-топазови, тизаури с дълги раздвоени опашки – приличаха на откъснати цветя, които вятърът мятеше от клон на клон. Косове с оранжева перушина, поръбена с кафява ивица, позлатени отстрани смок-вари, черни като врани сабии смесваха свирнята си в оглушителен концерт. Тукани раздробяваха с дългите си човки златистите гроздове на гуиририте. Зелените бразилски кълвачи клатеха малките си главици с пурпурни точки. Всичко това обайваше окото.

Но целият този свят млъкваше и се изпокриваше, когато във върха-рите на дърветата заскърцваше като ръждясал ветропоказател „alma de gato“ – „котешка душа“, вид светлочервеникав ястреб. Той се рееше гордо, разперил дългите бели пера на опашката си, но бягаше страхливо, щом в небесата се появише „gaviao“, големият орел със снежнобяла глава, страшилище за цялото крилато население на горите.

Миня показваше на възхитения Маноел тия природни чудеса, които той не би намерил в първобитната им простота в по-цивилизованите източни провинции. Маноел слушаше девойката повече с очи, отколкото с уши. Пък и крясъците и песните на тези хиляди птици бяха понякога толкова пронизителни, та не можеше и да я чува. Само звънкият смях на Лина беше достатъчно силен, за да надмогне с веселите си ноти това къткане, цвърчане, бухане, свирене и гугукане от всякакъв произход.

За един час изминаха не повече от една миля. Отдалечавайки се от бреговете, дърветата придобиваха друг вид. Животинският свят се проявяваше вече не на земята, а на шестдесет-осемдесет фута над нея, където по високите клони сновяха и се гонеха стада маймуни. Тук-там конусовидни снопове слънчеви лъчи проникваха в подлеса. Въсщност в тия тропически гори светлината като че ли не е необходима за тяхното съществуване фактор. Въздухът е достатъчен за развитието на тези дървета и растения, големи и малки, а всичката топлина, нужна за разпространението на соковете им, те черпят не от околната атмосфера, а от самата почва, в която тя се натрупва като в огромен калорифер.

А по бромелиите, серпентините, орхидеите, кактусите, по всички тия паразитни растения, които образуваха една малка гора под голямата, колко чудни насекоми, които мамеха да ги откъснеш като същински

цветя: нестори със сини крила от преливно моаре, пеперуди „лейлус“ със златист отблясък и зелени ивици, хватливи нощни пеперуди, дълги десет инча, с крила като листа; пчели „марибунда“ – истински живи смарагди, обковани в златна рамка; после – цели пълчища бръмбари и светулки с бронзова броня и твърди зелени крила, които излъчват жълтеникава светлина от очите си и нощем озаряват гората с разноцветното си блещукане.

– Колко чудеса! – повтаряше възторжената девойка.

– Ти си у дома си, Миня, нали така каза – извика Бенито, – затова говориш тъй за богатствата си!

– Подигравай се, подигравай се, братлето ми! – отвърна Миня. – Аз имам право да хваля толкова прекрасни творения, нали Маноел? Те са създадени от ръката божия и принадлежат на всички!

– Да оставим Бенито да се смее! – каза Маноел. – Той е поет в тия минути, макар и да крие това, и се възхищава като нас от всички тези природни красоти! Само че когато има пушка под ръка, сбогом на поезията!

– Но поне сега бъди поет, братко! – възкликна девойката.

– Е, поет съм! – отвърна Бенито! – О, природо-вълшебнице и тъй нататък...

Трябва да признаем обаче, че като забраняваше на брат си Да използува ловната пушка, Миня му налагаше истинска саможертва. Гората гъмжеше от дивеч, и той имаше сериозно основание да съжалява за пропуснатите хубави изстрели.

И наистина в не толкова гъстите части на гората, където се откриваха доста широки поляни, се появиха няколко двойки щрауси от вида „нанду“, високи четири-пет фута. Те се движеха заедно с неразделните си „сериеми“, вид пуйки, с несравнимо по-добри вкусови качества от големите птици, които те придружават.

– Ето какво ми струва моето проклето обещание! – извика Бенито, сваляйки по знак на сестра си пушката, която инстинктивно бе вдигнал до рамото си.

– Трябва да се щадят тези сериеми – обади се Маноел, – защото са големи изстребителни на змии.

– Както трябва да се щадят и змиите – вметна Бенито, – защото ядат вредните насекоми, а насекомите – понеже се хранят с още повредните листни въшки. Ако разсъждаваме така, трябва да щадим всичко.

Но скоро страстта на младия ловец бе подложена на още по-трудно

изпитание. Гората все повече гъмжеше от дивеч. Бързоноги елени и изящни сърни припкаха под дърветата и един добре прицелен куршум несъмнено би спрял техния бяг. После тук-там се появиха пуйки със светлокафява перушина, пекари, вид диви свине, много ценени от любителите на месо на дивеч, агути, които са заместители на зайците в Южна Америка, броненосци с черупка от люспи, подредени като мозайка, които спадат към класа непълнозъби.

И, трябва да признаем, Бенито проявяваше не само въздържаност, но и истински героизъм, когато съзреше някой тапир от породата, наричана в Бразилия „антас“ – тези миниатюрни слонове, които почти не се намират вече по бреговете на Горна Амазонка и нейните притоци – дебелокожи, толкова търсени от ловците поради своята рядкост, толкова ценени от гастрономите за месото им, превъзхождащо говеждото, л особено заради издатината на тила, която е най-вкусната им част. Да, пушката просто пареше в ръцете на този млад човек; но, верен на клетвата си, той я оставяше на мира!

Ах, боже мой! И все пак Бенито предупреди сестра си, ч пушката му ще гръмне сама, ако се озове на удобно разстояние за изстрел срещу някой „tamandoa assa“, вид голям, много интересен мравояд, убиването на който би влязло в ловджийските летописи като подвиг.

Но за щастие голям мравояд не се показа, не се появиха и пантери, леопарди, ягуари, гепарди, обозначаваани в Южна Америка под общото название „онса“, които не бива да се допускат наблизко.

– В края на краищата – рече Бенито, като се поспря, – хубаво е човек да се разхожда, но да се разхожда безцелно...

– Безцелно ли! – възкликна Миня. – Но нали нашата цел е да гледаме, да се любуваме, да обиколим за последен път тези южноамерикански лесове, които няма да видим вече в Пара, да им кажем последно „сбогом“!

– Ах, хрумна ми нещо! Бе се обадила Лина.

– На Лина може да й хрумне само някаква шуротия! – отзова се Бенито, поклащайки глава.

– Не е хубаво, братко – каза Миня, – да се подиграваш на Лина, когато тя се старее да придаде на нашата разходка цел, каквато ти за съжаление не виждаш!

– Още повече, господин Бенито, че моето хрумване ще ви хареса, уверена съм – отвърна младата мулатка.

– А какво е то? – запита Миня.

– Виждате ли тази лиана?

И Лина посочи една лиана от породата „сипо“, увита около исполинска мимоза, листата на която, леки като перца, се затварят и при най-малкия шум.

– Е, та какво? – попита Бенито.

– Предлагам – отговори Лина, – всички да проследим тази лиана до нейния край...

– Ама че идея и цел! – възкликна Бенито. – Да вървим подир тая лиана независимо от пречките – гъсталаци, сечища, скали, ручей, потоци, – да не се спираме пред нищо, да се промъкваме въпреки всичко...

– Ти наистина имаше право, братко! – засмя се Миня. – Лина е малко шурава!

– Хайде, хайде – отвърна брат й, – ти казваш, че Лина е шурава, за да не кажеш: Бенито е шурав, понеже й върви по волята!

– Е, нека бъдем шурави, щом това ви забавлява – отговори Миня. – Да тръгваме подир лианата.

– Не ви ли е страх... – забеляза Маноел.

– Пак възражения! – извика Бенито. – Ах, Маноел, нямаше да говориш така и щеше вече да си напред, ако Миня те чакаше на края!

– Но аз си мълча – отвърна Маноел. – Не казвам нищо повече, подчинявам се! Да вървим подир лианата!

И ето, те тръгнаха, весели като деца през ваканция! Тази растителна нишка можеше да ги заведе далеч, ако я следваха упорито до края, като нишката на Ариадна<sup>21</sup>, с тази разлика, че нишката на наследницата на Минос помогнала за измъкването от лабиринта, а тази можеше да ги завлече още по-навътре.

Всъщност това беше лиана от семейство саса, една от ония „сипо“, известни под названието „червена жапиканга“, които по дължина достигат често до няколко левги. Но в края на краищата нали честта им не беше заложена в тази работа.

Лианата минаваше от дърво на дърво и краят й се не виждаше. Тя ту се увиваше около дънерите, ту окичваше клоните с гирлянди, тук се прехвърляше от драконово на палисандрово дърво, там – от исполински кестен, „ber. *Holletia excelsa*“, на винени палми – „бакаби“, клоните на които Агаси сполучливо оприличава на дълги коралови пръчки със зелени точки. После лианата се провираше между „тукуми“ – фикуси, извити причудливо като вековни маслинови дървета, от които в

21. Ариадна – дъщеря на Минос, легендарен цар на древен Кипър, която според гръцката легенда дала на юнака Тезей кълбо конци, за да може по нишката да се измъкне от лабиринта. – Б. пр.

Бразилия се наброяват не по-малко от четиридесет и три разновидности – именно от тези видове млечкови се добива каучукът; между „гуалти“ – красиви палми с гладко, изящно, стройно стъбло, какаови дървета, които растат от само себе си по бреговете на Амазонка и нейните притоци, различни меластоми, едни с розови цветове, други обкичени с кичури беззникави сочни меки плодове със семенца.

Но колко пъти се спираха, какви викове на разочарование, когато веселата компания мислеше, че е загубила пътеводната нишка Тогава се налагаше да я търсят, да я размотават от кълбото паразитни растения.

– Там, там! – викаше Лина. – Забелязвам я!

– Лъжеш се – отвръщаше Миня, – не е тя, това е лиана от друг вид.

– О, да, Лина е права! – казваше Бенито.

– Не. Лина греша – възразяваше Маноел, както и можеше да се очаква.

Това предизвикваше много сериозни и продължителни спорове, и никой не искаше да отстъпи.

Тогава негрът, от една страна, и Бенито, от друга, се покатерваха по дърветата, пълзяха по клоните, обвити от лианата, за да определят точната ѝ посока.

Ала, трябва да признаем, никак не им беше лесно с тази плетеница от растения, между които лъкатушеше лианата, сред бромелии „карата“, въоръжени с остри шипове, орхидеи с розови цветове и виолетови венчета, големи колкото ръкавица, онцидиуми, по-оплетени от чиле вълне-на прежда в котешки лапи.

А после, когато лианата се спуснеше отново към земята, колко им беше трудно да я намерят под завесата от плауни, хеликонии с големи листа, калиандри с розови кичурчега, рипсалии, които я обвиваха като изолация около жица на електрическа бобина, сред плетениците от големи бели грамофончета, под месестите стъбла на ванилията, сред целия този гъстак от страстничета, клонки, дива лоза и бръшлян! И когато намереха лианата, какви викове на радост и с какво настървение продължаваха прекъснатата за момент разходка!

От един час вече младежите и девойките вървяха така и нищо не предвещаваше, че са близо до славната си цел. Те раздрусваха силно лианата, но тя се държеше здраво, и стотици птици се разхвърчаваха, а маймуните бягаха от дърво на дърво, сякаш им показваха пътя.

Препречеше ли се някакъв гъстак, сабията-сечакча пробиваше пролука и цялата компания се провираше през нея. Или пък се изправеше някоя висока скала, покрита със зеленина, по която лианата се извиваше



като змия. Тогава се покатерваха и минаваха скалата.

Скоро се откри широка горска поляна. Там, сред този по-свободен въздух, който му е необходим като слънчевата светлина, стоеше усамотено тропическо дърво, което, както забелязва Хумболдт, „е съпровождало човека още от детството на цивилизацията“, и осигурява главната храна на жителите на горещите страни – банановото дърво. Дългата гирлянда на лианата, увита около високите му клони, висеше от единия до другия край на поляната и отново се мушваше в гората.

– Да се спрем ли най-после? – запита Маноел.

– Не, в никой случай! – извика Бенито. – Не, докато не стигнем края на лианата.

– Обаче – забеляза Миня – скоро ще трябва да мислим за връщане!

– Ох, мила господарке, да продължаваме, да продължаваме още! – замоли се Лина.

– Напред и все напред! – добави Бенито.

И тези вироглавци се вдълбочиха още по-навътре в гората, която, вече по-рядка, им позволяваше да се придвижват по-лесно.

При това лианата завиваше на север, като че искаше да се върне към реката. Сега не им беше толкова трудно да я следят По-нататък, понеже така се приближаваха до десния бряг, по Който после лесно можеха да се изкачат.

След четвърт час всички се спряха в дъното на един дол, пред малък приток на Амазонка. Но през този поток беше прехвърлен мост от лиани, направени от „бежукос“, съединени помежду си с преплетени клони. А тяхната лиана, разделяйки се на две разклонения, му служеше за парапет и така минаваше от единия на другия бряг.

Бенито, който през цялото време вървеше напред, вече бе тръгнал по клатещата се площадка на това растително мостче.

Маноел понечи да спре сестра му.

– Чакайте, чакайте, Миня! – каза той. – Нека Бенито се отдалечи, щом иска, ние ще го чакаме тук.

– Не! Елате, елате, мила господарке, елате! – завика Лина. – Не бойте се! Лианата изтънява. Ще я проследим и ще ѝ намерим края!

И без да се колебае, младата мулатка се впусна смело подир Бенито.

– Какви са деца! – рече Миня. – Елате, скъпи Маноел! Трябва да ги последваме!

И ето, всички минаха мостчето, което се клатеше над дола като лодка, и се вдълбочиха отново под свода от големи дървета.

Но не бяха вървели и десет минути, следвайки безкрайната лиана по посока на реката, и всички се спряха, този път не без причина.

– Стигнахме ли най-после края на тази лиана? – запита Миня.

– Не – отговори Бенито, – но трябва да вървим внимателно! Гледайте!...

И Бенито посочи лианата, която, скрита в клоните на един висок фикус, се клатеше от силни тласъци.

– Кой прави това? – запита Маноел.

– Може би някакво животно, до което трябва да се приближаваме предпазливо!

И като приготви пушката си за стрелба, Бенито им даде знак да не мърдат, а сам той пристъпи десет крачки напред.

Маноел, двете девойки и негърът останаха заковани на местата си.

Изведнъж Бенито нададе вик и видяха как се впусна към едно дърво. Всички се втурнаха нататък.

Пред очите им се разкри неочаквана и не твърде приятна гледка.

На края на гъвкавата като въже лиана, на която беше завързана примка, се мяташе обесен човек, и клатенето се дължеше на конвулсиите, които го разтърсваха все още в последната му агония.

Но Бенито се хвърли към нещастника и с един замах на ловджийския си нож прережа лианата.

Обесеният се строполи на земята. Маноел се надвеси над него, за да му окаже първа помощ и да го съживи, ако все още не беше късно.

– Горкият! – шепнеше Миня.

– Господин Маноел, господин Маноел – завика Лина, – той диша. Сърцето му бие! Трябва да го спасим!

– Ей богу, вярно – отвърна Маноел, – но мисля, че още малко и щяхме да закъснеем.

Обесеният беше мъж на тридесетина години, бял, доста зле облечен, твърде измършавял и явно много изстрадал.

На земята в краката му се търкаляше празна манерка и билбоке<sup>22</sup> от палмова дървесина, за която беше вързана с канап глава на костенурка вместо топка.

– Обесил се, обесил се – повтаряше Лина, – и още толкова млад. Какво ли е могло да го подтикне към това?

Но благодарение на грижите на Маноел клетникът скоро се съвзе,

---

22. Билбоке – тояжка с вдлъбнат горен край за улавяне на топка, която се подхвърля във въздуха – Б. пр.

отвори очи и изохка така силно и неочаквано, че уплашената Лина на свой ред изписка.

– Кой сте вие, приятелю? – попита го Бенито.

– Бивш обесен, доколкото виждам.

– Но как се казвате?...

– Почакайте да си спомня – рече той, прокарвайки ръка по челото си. – Аха! Казвам се Фрагозо и съм на вашите услуги, ако още съм способен на това, мога да ви направя косата, да ви обръсна и да ви натъкмя по всички правила на моето изкуство. – Аз съм бръснар, или по-точно най-отчаяният Фигаро...

– Но как можа да ви хрумне?...

– Ех, какво да се прави, добри господине, – отвърна с усмивка Фрагозо. – Момент на отчаяние, за който бих съжалявал, ако наистина имаше да се съжалява за нещо на тоя свят! Но ми предстояха още осемстотин левги през страната, а няхах пукнат грош в джоба, от което никому не би станало радостно на сърцето! Право да си кажа, съвсем бях загубил надежда.

Впрочем този Фрагозо имаше добродушно и приятно лице. Той се съвземаше лека-полека и проличаваше, че е с весел нрав. Той беше един от ония скитащи бръснари, които обикалят бреговете на Горна Амазонка, ходят от село на село и предлагат професионалните си услуги на негри, негърки, индианци, индианки, които ги ценят много. Но бедният Фигаро, изоставен и нещастен, не хапвал от две денонощия, залутан в тази гора, за миг изпаднал в отчаяние... и останалото знаем.

– Приятелю – каза му Бенито, – ще дойдете с нас във фазендата Икитос.

– Не ще и дума, с удоволствие! – отвърна Фрагозо. – Вие ме свалихте от бесилото, аз ви принадлежа. А не биваше да ме свалят.

– Виждате ли, мила господарке, колко добре направихме, че продължихме разходката си! – каза Лина.

– И аз мисля така! – отвърна Миня.

– Каквото и да казвате – обади се Бенито, – никога не бих повярвал, че на края на нашата лиана ще намерим човек.

– И то бръснар в беда, който току-що се е обесил! – вметна Фрагозо.

Младите хора разказваха на съвзелия се вече нещастник за развоя на събитията. Той благодари сърдечно на Лина за добрата ѝ идея да тръгнат по лианата и всички поеха отново към фазендата, където Фрагозо бе посрещнат така, че нямаше вече нито желание, нито нужда да

повтаря печалния си опит!

## VIII. ЖАНГАДАТА

Половината квадратна миля гора беше изсечена. Сега на дърводелците се падаше грижата да сглобят сал от многовековните дървета, които лежаха на брега.

Наглед нямаше нищо по-лесно от това! Под ръководството на Жоам Гарал индианците, служещи във фазендата, трябваше да покажат своето несравнимо майсторство, с каквото и да се заловят – със строеж на сграда или на морски съд, тези туземци са удивителни работници. Само с брадва и трион те се справят с толкова яки дървета, че острието на инструмента им се нащърбява, и въпреки това, каквото и да пипнат – да одялат дънери, да превърнат тези огромни стволоче в греди, да ги нарежат на дъски и талпи без помощта на механичен трион – всичко това вършат леко с похватните си, търпеливи, надарени с чудна естествена умелост ръце. Трупите не се спущаха веднага в коритото на Амазонка. Жоам Гарал имаше обичай да постъпва другояче. Цялата тази купчина от стъбла се нареждаше симетрично на широк равен бряг, а в него се прокопаваше улей към мястото, където Нанай се съединяваше с великата река. Там именно трябваше да се построи жангадата; там Амазонка щеше сама да я спусне на вода, когато дойдеше време да я подкара към местоназначението ѝ.

А сега няколко пояснителни думи за географското положение на тази огромна река, нямаща равна на себе си, и за едно странно явление, което крайбрежните жители са могли да установят *qе visu*<sup>23</sup>.

Двете реки, които са може би по-дълги от голямата бразилска водна артерия, Нил и Мисури-Мисисипи, текат, едната – от юг на север през африканския континент, другата – от север на юг през Северна Америка. По този начин те пресичат територии, разположени на съвсем различни географски ширини, и следователно са подложени на влиянието на твърде различни климати.

Амазонка, напротив, поне оттам, откъдето завива право на изток – на границата между Еквадор и Перу, е вместиена изцяло между четвъртия и втория южен паралел. Затова този огромен басейн по цялото пространство, през което минава, се намира при едни и същи климатични условия.

---

23. *От виждане* (лат-) – Б. пр.

Ето защо тук има два различни сезона, като шест месеца ваят дъждове. В Северна Бразилия дъждовният период започва от септември. На юг, напротив, началото му е през март. Ето защо десните и левите приитоци на Амазонка прииждат с разлика от половин година. Поради това редуване равнището на Амазонка, след като достигне най-високата си точка през юни, постепенно спада до октомври.

Всичко туй Жоам Гарал знаеше от опит и именно това явление възнамеряваше да използва, за да спусне жангата на вода, след като за удобство я построи на самия речен бряг. Всъщност средното равнище на Амазонка се колебае, като в максимума си може да се покачи до четиридесет фута, а в минимума да спадне до тридесет. А тази разлика улесняваше много работата на Гарал.

Строежът започна незабавно. Дънерите бяха подредени на широкия бряг както по големина, така и по плаваемост, която също трябваше да се има пред вид. Защото между тези тежки и яки дървета се срещаха и такива, чиято относителна плътност беше почти равна на плътността на водата.

Дънерите от първия ред не трябваше да бъдат прилепени един до друг. Оставяха помежду им малка пролука и ги съединяваха с напречни греди, които осигуряваха здравината на цялото. Гредите връзваха една за друга с въжета от пиасава, здрави като конопените. Това въже, което се прави от влакна на особен вид палма, много разпространена по бреговете на реката, се използва широко в цялата страна. Пиасавата плава над водата, не се просмуква и не потъва, а производството ѝ е много евтино, тъй че поради всички тези причини е ценен материал, станал вече предмет на търговията със Стария свят.

Върху този двоен ред дънери и греди поставиха дъски и талпи, които трябваше да образуват пода на жангата, издигнат на тридесет инча над водолинията. Тук бе струпай дървен материал за значителна сума, и това е напълно естествено, като се има пред вид, че този сал беше дълъг хиляда фута и широк шейсет, тоест имаше площ от шейсет хиляди квадратни фута. В действителност по течението на Амазонка щеше да се понесе цяла гора.

Тези строителни работи се вършеха под изричното ръководство на Жоам Гарал. Но когато завършиха, възникна въпросът за обзавеждането; той бе поставен на всеобщо обсъждане, на което поканиха дори добрия Фрагозо.

Но преди това нека опишем с няколко думи новото му положение във фазендата.

От деня, когато бе приет от гостоприемното семейство, бръснарят се чувствуваше щастлив като никога в живота си. Жоам Гарал му предложи да го заведе до Пара, където той всъщност отиваше, когато тази лиана „го сграбчила за шията – както се изрази сам – и го приковала на място!“ Фрагозо прие и благодари за всичко от цялото си сърце и оттогава в знак на признателност се старееше да бъде всячески полезен. Пък и беше много схватлив момък, както се казва – „всичко му идеше отръки“, сиреч умееше да прави всичко-, и то добре да го изпипа. Весел като Лина, винаги с песен на уста, пълен с остроумие и шеги, той скоро стана любимец на всички.

Но той се смяташе най-задължен на младата мулатка.

Добре ви е хрумнало, госпожице Лина – повтаряше той непрекъснато, – да играете на „лиана-пътеводителка“! Ах, хубава игра наистина, макар че, разбира се, не винаги на края ѝ се намира беден бръснар.

– Просто имате късмет, господин Фрагозо – отговаряше Лина през смях, – уверявам ви, вие не ми дължите нищо!

– Какво, нищо ли! Ами че аз ви дължа живота си и ми се ще да го удължа с още стотина години, за да трае признателността ми повече! Знаете ли, никак не ми е по вкуса да се беся! Опитах по необходимост! Но като размислих, реших, че е по-добре да умра така, отколкото от глад, и преди да свърша окончателно, да се поднеса за храна на зверовете! Така че тази лиана ни свърза и каквото и да разправяте...

Обикновено разговорът продължаваше в шеговит тон. Но в душата си Фрагозо беше много признателен на младата мулатка, че спасяването му е станало по неин почин, а Лина никак не оставаше равнодушна към излиянията на този добър момък, много прям, чистосърдечен и с приятна външност, досущ като нея. Приятелството им даваше повод на Бенито, на Старата Сибела и на много други понякога да подхвърлят шеговити: „Аха! Аха!“

Но да се върнем на жангадата. След разискванията решиха да се настанят там колкото е възможно по-добре и по-удобно, защото пътуването щеше да продължи няколко месеца. Семейство Гарал се състоеше от бащата, майката, дъщерята, Бенито, Маноел и прислужничките им, Сибела и Лина, които трябваше да заемат отделно помещение. Към това малко общество следваше да се добавят четиридесет индианци, четиридесет негри, Фрагозо и лоцманът, комуто щеше да бъде поверено управлението на жангадата.

Този многоброен екипаж едва стигаше за обслужването на сала. Защото жангадата трябваше да лъкатуши по завоите на реката, между

стотиците острови и островчета, които я задръстват. И макар че течението на Амазонка щеше да бъде нейният двигател, то не можеше да направлява посоката на движението. Затова бяха необходими тези сто и шейсет ръце – да работят с дълги канджи, за да държат огромния сал на еднакво разстояние от двата бряга.

Най-напред се заловиха с построяването на господарската къща в задната част на жангадата. Тя беше стъкмена така, че да има пет стаи и обширна трапезария. Една от тези стаи беше предназначена за Жоам Гарал и жена му, друга – за Лина и Сибела, близо до господарките си, трета – за Бенито и Маноел. Миня щеше да има отделна стая с не по-малко удобства.

Тази главна жилищна постройка бе грижливо скована от наредени като керемиди дъски, добре напоени с кипяща смола, която ги правеше абсолютно непромокаеми. Страничните и фасадните прозорци я изпълваха с весела светлина. Откъм лицето се отваряше входната врата, водеща към общия салон. Лека веранда, легнала на гъвкави бамбукови подпори, предпазваше предната част от прякото действие на слънчевите лъчи. Всичко това беше боядисано в светла охра, която отразяваше, а не поглъщаща топлината и осигуряваше във вътрешността средна температура.

Но като свърши, както се казва, „грубата работа“, изпълнена по плановете на Жоам Гарал, намеси се Миня.

– Татко – рече тя, – сега, когато благодарение на твоите грижи имаме подслон и покрив над главата си, позволи ни да подредим това жилище по наш вкус. Отвън то принадлежи на теб, ала вътре е наше. Ние с мама искаме да бъдем така, че все едно къщата ни при фазендата пътува с нас, за да чувствуваш, че не си напуснал Икитос!

– Прави каквото желаш, Миня – отговори Жоам Гарал с тъжната усмивка, която се явяваше понякога.

– Ще бъде очарователно!

– Разчитам на твоя добър вкус, мила дъще!

– И това ще ни прави чест, татко! – отвърна Миня. – То е нужно за тази красива страна, през която ще минем, тази страна, която е наша и където ти ще се върнеш след толкова дълго отсъствие!

– Да, Миня, да. – отговори Жоам Гарал. – Все едно че се връщаме от изгнание... доброволно изгнание! Така че прави каквото щеш, дъще! Каквото и да направиш, аз предварително одобрявам всичко.

Така на Миня и на Лина, към които трябваше охотно да се присъединят Маноел, от една страна, и Фрагозо, от друга, се падна задачата да

подредят жилището. С малко въображение и-художествен усет те можеха да свършат много добра работа.

Първо, естествено, вътре бяха настанени най-хубавите мебели от фазендата. След пристигането си в Пара щяха да ги върнат обратно с някаква егаритеа по Амазонка: маси, бамбукови кресла, тръстикови канапета, етажерки с дърворезба – всичко това, съставляващо приветливата мебелировка на един дом в тропическата зона, бе разположено с вкус в плаващата къща. Освен помощта на двамата млади мъже в тази подредба, се чувствуваше и женската ръка. Не мислете, че дъсчените стени останяха голи! Не, те се скриха под тапети с най-приятен вид. Само че тези тапети, направени от кори на ценни дървета, бяха „тутури“, които изпъкваха на широки гънки, като броката и дамаската – най-меките и най-скъпи тъкани в съвременната мебелировка. По пода на стаите чудно на шарени кожи от ягуар и дебели кожи от маймуна подлагаха под краката мекото си руно. На прозорците висяха няколко леки перденца от червеникавата коприна „сума-ума“. А възглавниците и дюшеците на леглата, увити в мрежи против комари, бяха напълнени с мекото и свежо влакно, получавано от растящото в горното течение на Амазонка памучно дърво.

Освен това навсякъде по етажерките и лавиците имаше изящни дреболийки, донесени от Рио де Жанейро или Белен-, ценени от Миня най-вече за това, че ѝ ги беше подарил Маноел.

За няколко дни вътрешността на жилището бе напълно подредена и човек би помислил, че се намира в къщата на самата) фазекда. Едва ли някой може да си пожелае друго постоянно жилище – под красив покров от дървета, до брега на весело течаща река. Когато заплаваше между бреговете на тази голяма река, то нямаше да загрозява живописните места, покрай-които щеше да минава.

Трябва да добавим още, че това жилище пленяваше окото както отвътре, така и отвън.

Всъщност и там младите хора се бяха надпреварвали по вкус и въображение.

Къщата беше буквално обвита в листа от основите до-последните арабески на покрива. В сандъчета с питателен хумус, скрити под буйна зеленина, растяха гъсталаци от орхидеи, бромелии и пълзящи растения, целите обкичени с цвят. Дори стъбло на мимоза или на фикус не би било облечено в по-разкошна тропическа премяна! Колко чудно извиващи се клонки, колко червени поветици, златистожълти лози, разноцветни гроздове, преплетени пълзящи растения покриваха водоравните и



отвесните подпорни греди на покрива, рамките на вратите! Всичко това се намираше в изобилие из горите около фазендата. Една огромна лиана свързваше помежду им всички тези паразитни растения; тя заобикаляше няколко пъти къщата, вкопчваше се за всичките ѝ ъгли, обвиняваше всички издатини, разклоняваше се, „братеше“, пускаше навсякъде лъкатушните си израстъци, така че нищо вече не се виждаше от къщата, която беше сякаш скрита под огромен цветен храст. Краят на тази лиана стигаше до самия прозорец на младата мулатка – нежно внимание, а кой беше инициаторът – лесно можем да се досетим. Като че ли дълга ръка ѝ подаваше през капака на прозореца китка винаги свежи цветя.

Изобщо всичко това беше много очарователно. Не ще и дума, Яки-та, дъщеря ѝ и Лина бяха доволни.

– Ако желаете – каза Бенито, – ще засадим на жангадата и дървета.

– О, дървета! – възкликна Миня.

– Че защо не? – подхвана Маноел. – Ако ги пренесем с хубава пръст на тази солидна площадка, сигурен съм, че ще виреят добре, още повече, че няма защо да се боят от промени в климата, тъй като Амазонка тече все по един и същ паралел.

– Впрочем – додаде Бенито, – нима реката не влачи непрестанно островчета зеленина, откъснати от бреговете на островите и на реката? Нали те се носят по водата със своите дървета, храсти, скали и полянки и на осемстотин левги оттук изчезват в Атлантическия океан? Та защо да не превърнем и нашата жангада в плаваща градина?

– Искате ли да имате цяла гора, госпожице Лина? – каза Фрагозо, за когото нямаше нищо невъзможно.

– Да, цяла гора! – възкликна младата мулатка. – Гора с птици, маймуни...

– Змии, ягуари!... – вметна Бенито.

– Индианци, чергарски племена!... – добави Маноел.

– И дори човекоядци!

Но къде отивате, Фрагозо? – извика Миня, като видя, че пъргавият бръснар слиза на брега.

– Да търся гора! – отговори Фрагозо.

– Няма смисъл, приятелю – усмихна се Миня. – Маноел ми подари букет и това ми е достатъчно! Наистина – добави тя, сочейки постройката, потънала в цветя, – наистина той скри нашата къща в годежния си букет!

## IX. ВЕЧЕРТА НА 5 ЮНИ

Докато се строеше господарската къща, Жоам Гарал се занимаваше също със стъкмяването на служебните помещения – кухнята и складовете, в които щяха да се съхраняват всевъзможни хранителни продукти.

На първо място имаше голям запас корени от високото шест до десет стъпки дръвче, от което се получава маниоката – главна храна на жителите на тропическите области. Този корен, подобен на дълга черна репичка, образува кичури, като картофите. Макар и неотровен в африканските страни, несъмнено в Южна Америка той съдържа много вреден сок, който трябва предварително да се изстиска. След това корените се смилат на брашно, което се използва по различни начини, дори под формата на тапиока, според вкуса на местните жители.

Затова на жангадата имаше цял склад от този полезен продукт, предназначен за изхранването на всички.

Що се отнася до месните консерви, в добавка към цялото стадо овни, отхранвани в специални кошари, построени в предната част на жангадата, те се състояха главно от известно количество местна шунка „пресунто“ с отлично качество; но Се разчиташе също на пушките на младежите и на неколцина индианци – добри ловци, на които нямаше да липсва дивеч – а и те не ще го пропуснат – по островите или в крайбрежните гори на Амазонка.

Пък и самата река щеше да допълва щедро ежедневната да ж-ба: скариди, които с право могат да се нарекат раци, „тамбагу“ – най-хубавата риба в целия този басейн, с по-фин вкус от съомгата, с която понякога се сравнява; червенолюспеста „пира-руку“, голяма колкото есетра, която се разпраща осолена в значителни количества из цяла Бразилия; „кандиру“, опасна за ловене, но добра за ядене; „пираня“, или риба-дявол, изпъстрена с червени ивици и дълга тридесет инча; големи и малки костенурки, които се наброяват с хиляди и съставляват значителна част от храната на тuzемното население – всички тези продукти на реката трябва да разнообразяват трапезата на господарите и слугите.

Така че по възможност редовно всеки ден щяха да се занимават с лов и риболов.

Що се отнася до напитките, имаше добър и разнообразен запас от най-хубавото, което се произвеждаше в страната: „кайсума“, или „мачачера“ от Горна и Долна Амазонка, приятно питие с възкисел вкус, получавано чрез дестилация от варени корени на сладката маниока;

бразилско „бейжу“, нещо като национална ракия, перуанска „чика“, „мазато“ от Укаяли, извлечана от сварени, изстискани и ферментирали банани; „гуарана“, нещо подобно на каша, получавана от двойната ядка на „paullinia Sorbilis“ – същинско блокче шоколад по цвят, което се смиля на ситно брашно и с добавка от вода образува превъзходна напитка.

Но и това не беше всичко. В тези краища има особен вид тъмновиолетово вино, добивано от сока на палмите „асаи“ и което бразилците ценят много за ароматния му вкус. На сала се намираше също значително количество фраски<sup>24</sup>, които вероятно щяха да бъдат празни, когато пристигнеха в Пара.

Освен това жангата разполагаше със специална изба, която правеше чест на Бенито, провъзгласил се за главен неин разпоредител. Няколкобутинки керес, сетюбал и порто напомняха за названия, скъпи на първите покорители на Южна Америка. На всичко отгоре младият иконом бе скътал в избата няколко дамаджани<sup>25</sup>, пълни с превъзходна тафия – захарна ракия, малко по-силна от националното „бейжу“.

Що се отнася до тютюна, той не беше от грубия сорт, с който се задоволяват обикновено туземците в басейна на Амазонка. Той идваше направо от Вила-Бела до Императрис, тоест от областта, където се бере най-ценният тютюн в цяла Централна Америка.

И така, в задната част на жангата беше разположено главното жилище със своите пристройки – кухня, килери, мазета, – всичко това предназначено за семейство Гарал и личната му прислуга. Към средната част, до тях, бяха построени бараките, определени за жилища на индианците и негрите. Този екипаж щеше да живее там в същите условия, както в икитоската фазенда, и то така, че да може да работи под постоянното ръководство на лощмана.

Но за да се настани целият този екипаж, бяха необходими доста жилищни постройки, които щяха да придадат на жангата вид на плаващо село. И наистина тя щеше да бъде по-застроена и по-населена от много махали в горното течение на Амазонка.

За индианците Жоам Гарал беше отредил навеси – нещо като колиби без стени, с покрив от листа, поддържан от леки подпори. Въздухът се движеше свободно из тия открити постройки и люлееше окачените вътре хамаци. Там тези туземци, между които имаше три-четири семейства заедно с жените и децата, щяха да живеят така, както на

24. Фраска – съд за течност с вместимост около два литра. – Б. пр

25. Една дамаджана побира от 15 до 25 литра. – Б. а.

сушата. Негрите пък намериха на сала обичайните си ажупи. Те се различаваха от навесите по това, че бяха плътно затворени от четири страни, само през едната се влизаше в колибата. Индианците, свикнали да живеят на открито, в пълна свобода, не биха търпели да стоят затворени в ажупа, която по подхождаше за негрите.

И най-после, в предната част на жангадата се издигаха същински складове със стоките, които Жоам Гарал караше за Белен заедно с дървения материал от горите си.

Там, в тези обширни складове, под ръководството на Бенито богатият товар бе подреден толкова грижливо, като че ли се намираше насатанен в трюма на кораба.

На първо място, най-ценната част на тоя товар представляваха седем хиляда ароба<sup>26</sup> каучук, защото един фунт от този продукт струваше тогава три-четири франка. Жангадата носеше също петдесет квинтала сасапарила – растение от рода скрипка, което представлява важен отрасъл на експортната търговия в целия басейн на Амазонка и се среща все по-рядко и по-рядко по бреговете на реката, тъй като туземците не се грижат за запазване на стъблата, когато го берат. Освен това бакла, известна в Бразилия под названието „кумару“, от нея се добиват някои ценни масла; сасафра, от нея пък се извлича балсам за лекуване на рани; бали с багрилни растения, сандъци с разни смоли и известно количество ценно дърво допълняха този товар, който можеше да се разпродаде доходно и лесно в провинцията Пара.

Може би читателят ще се учуди, че броят на индианците и негрите беше ограничен само до тия, които бяха нужни за управляването на жангадата. Дали не трябваше да се вземат повече хора, в случай че ги нападнат някои племена от крайбрежието на Амазонка?

Това беше излишно. Туземците в Централна Америка не са никак опасни, отдавна е минало времето, когато е трябвало да се предприемат сериозни мерки срещу техните нападения. Крайбрежните индианци спадат към мирните племена, а най-свирепите са се отдръпнали пред цивилизацията, която се разпространява малко по-малко по реката и нейните притоци. Единствената опасност е от избягали негри или каторжници от наказателните-колонии на Бразилия, Англия, Холандия и Франция. Но тези бегълци са малобройни; те бродят на усамотени групи из горите и саваните, и жангадата беше в състояние да отблъсне всякакво нападение

---

26. Испанският *ароб* е равен на около 25 фунта, португалският – малко повече – на 32 фунта. – Б. а.

от страна на тези горски скитници.

Освен това по Амазонка има много военни постове, градове, села и религиозни мисии. Това не е вече пустиня, пресичана от-огромната река, а басейн, който от ден на ден все повече се заселва. Така че опасност от този род не съществуваше. Не можеше, да се очаква никакво нападение.

За да извършим описанието на жангадата, остава да споменем само две-три постройки от съвсем друг тип, които ѝ придаваха много живописен вид.

При носа се издигаше колибата на лощмана. Именно при носа, а не на кърмата, където обикновено е мястото на кормчията. Работата е там, че при тези условия на плаване нямаше нужда от кормило. Дори дълги весла, размахвани от сто яки ръце, не биха променили движението на сал с такава дължина. Жангадата можеше да се държи във фарватера<sup>27</sup> или, ако се отклонеше от него, да се измени посоката ѝ само като се действа отстрани с дълги канджи или пръти, опирани в речното дъно. По същия начин тя можеше да се приближи до единия или другия бряг, ако по някава причина се наложеше да спре. Три-четири „уби“ и две пироги с целия им такелаж, намиращи се на борда, позволяваха да се поддържа лесно връзка с бреговете. Така че ролята на лощмана се свеждаше до наблюдаване на фарватера на реката, на измененията в течението, на водовъртежите, които трябваше да се избягват, на удобните за закотвяне заливчета, а за тази цел мястото му беше и трябваше да бъде при носа.

Докато лощманът ръководеше материалната част на тази огромна машина – може би имаме право да употребим този израз? – на едно друго лице се полагаше да бъде неин духовен ръководител – отец Пасаня, глава на икитоската мисия.

Такова набожно семейство като семейството на Жоам Гарал би трябвало с готовност да се възползва от този случай, за да вземе със себе си стария свещеник, когото уважаваше.

Отец Пасаня, тогава на седемдесет години, беше почтен човек, пропит с духа на евангелието, състрадателен и добър; в тези краища, където представителите на църквата не винаги дават пример на добродетелност, той се явяваше съвършен образец на тия велики мисионери, които са направили толкова много за цивилизацията сред най-дивите области на света.

От петдесет години отец Пасаня живееше в Икитос, в мисията,

---

27. *Фарватер* – линия на най-голямата дълбочина и скорост на течението. – Б. пр.

която оглавяваше. Всички заслужено го обичаха. Семейство Гарал много го уважаваше. Той бе венчал дъщерята на фермера Магальянс за младия служител, намерил прием във фазендата. Беше свидетел на раждането на децата им, бе ги кръстил, учил и се надяваше да даде и на тях брачната благословия.

Възрастта на отец Пасаня не му позволяваше вече да изпълнява трудната си свещеническа служба. Ударил бе часът да се оттегли. Един по-млад мисионер току-що го бе заместил в Икитос и сега той се готвеше да се върне в Пара, за да завърши там дните си в един от манастирите, предназначени за престарелите божи служители.

Какъв по-добър случай от този да слезе по реката с това семейство, което му беше като свое? Предложиха му да участва в това пътуване и той прие, а когато пристигна в Белен, н ему щеше да се падне честта да венчае младата двойка Миня и Маноел.

Но макар че през време на пътуването отец Пасаня трябваше да сяде на семейната трапеза, Жоам Гарал реши да му построи отделно жилище, и бог е свидетел какви грижи положиха Якита и дъщеря ѝ, за да му създадат удобства. Всъщност добрият стар свещеник никога не е бил така добре настанен в своя скромнен презвитерски дом.

Но жилището беше недостатъчно на отец Пасаня. Той искаше да си има и параклис.

Ето защо точно в средата на жангадата построиха параклис, над който се извисяваше малка камбанария.

Наистина той беше тесен и не можеше да побере всички хора на сала, но в замяна на това богато украсен, и ако Жоам Гарал се чувствуваше на този сал като в предишното си жилище, то и отец Пасаня нямаше защо да съжالياва за бедната си църква в Икитос.

Такова беше, прочее, чудното съоръжение, което трябваше да преплава по цялото течение на Амазонка. То стоеше там, на брега, в очакване самата река да го повдигне. А според изчисленията и наблюденията за равнището на водата, това нямаше да закъснее.

На 5 юни всичко беше готово.

Пристигналият предния ден лоцман, петдесетгодишен човек, разбираше добре от занаята си, но обичаше да си попиява. Въпреки това Жоам Гарал много го ценеше и няколко пъти вече го наемаше да кара саловете до Белен, за което никога не се разкайваше.

Трябва впрочем да добавим, че Араужо – такова беше името му – виждаше много добре, когато няколко чаши силна гафия, сварена от сок на захарна тръстика, му избистряха погледа. Затова той никога не

пътуваше без специалната си дамаджана, пълна с тази напитка, която жадно смучеше.

От няколко дена вече се усещаше, че реката приижда. От минута на минута равнището ѝ се издигаше все повече, и две седмици преди да достигне най-високата си точка, водите набъбнаха дотолкова, че заляха брега на фазендата, но все още не бяха достатъчни, за да подемат сала.

Макар че придвижването беше осигурено и не можеше да се съмняват, че реката ще стигне най-високото си равнище, мисълта за приближаването на решителния час естествено вълнуваше всички. Защото ако по някаква необяснима причина водите на Амазонка не се повдигнеха достатъчно, за да помъкнат жангадата, целият този огромен труд отиваше напразно. А скоро след това щеше да настъпи спадане и трябваше да чакат доста месеци, за да имат отново подобни условия.

И тъй, на 5 юни вечер привечер бъдещите пътници на жангадата се събраха на една площадка, която се издигаше на стотина фута над брега, и с понятна тревога всички зачакаха съдбоносния час.

Там се намираха Якита, дъщеря ѝ, Маноел Валдес, отец Пасаня, Бенито, Лина, Фрагозо, Сибела и няколко индианци и негри – ратаи във фазендата.

Фрагозо не можеше да си намери място; той сновеше насам натам, слизаше на брега, качваше се отново на площадката, правеше отметки над водолинията и викаше „ура“, когато прииждащата вода ги достигнеше.

– Ще заплава, ще заплава салът, който трябва да ни закара в Белен! – изкрещя той. – Ще заплава, дори да се разтворят небесата, за да придойде Амазонка!

Жоам Гарал беше на сала с лоцмана и многоброен екипаж. Той трябваше да вземе всички необходими мерки в решителния миг. Самата жангада стоеше здраво привързана за брега с яки въжета, и течението не можеше да я отнесе, когато заплаваше.

Цяло племе от сто и петдесет-двеста индианци от околностите на Икитос, без да се смята населението на селото, бе дошло да присъствува на това интересно зрелище.

Тази развълнувана тълпа гледаше почти в пълно мълчание.

Към пет часа вечерта равнището на водата се покачи с повече от един фут от преди и брегът изчезна съвсем под течното покривало.

Огромното съоръжение потрепера, но му трябваша още няколко инча, за да се повдигне и откъсне напълно от дъното.

В продължение на един час тези трусове постепенно се засилваха.

Гредите працияха отвед. Водата вършеше своята работа, изтръгвайки малко по-малко дънерите от пясъчното им леговище.

Около шест и половина часа екнаха радостни викове. Жангадата най-после плаваше и течението я влачеше към средата на реката; но, придържана от въжетата, тя застана спокойно до брега, и в този момент отец Пасаня я благослови, както би благословил морски съд, чиято съдба е в божиите ръце!

## Х. ОТ ИКИТОС ДО ПЕВАС

На другия ден, 6 юни, Жоам Гарал и близките му се сбогуваха с управителя и с ратаите – индианци и негри, които оставаха във фазендата. В шест часа сутринта жангадата прие всички свои пътници – по-правилно би било да ги наречем нейни жители – и всеки се настани в каютата си, или по-точно в своя дом.

Дошъл бе моментът на отпътуването. Лоцманът Араужо застана при носа, а членовете на екипажа, въоръжени с дългите се канджи, заеха определените си места.

Жоам Гарал, подпомаган от Бенито и Маноел, следеше цялата работа около отделянето на сала от брега.

По команда на лоцмана въжетата бяха отвързани, канджите се опряха о брега, за да отблъснат жангадата скоро течението я подхвана и тя пое покрай левия бряг на реката, оставяйки от дясната си страна островите Икитос и Париянта.

Пътуването започваше. Но къде щеше да свърши? В Пара, в Белен на осемстотин левги от това перуанско селце, ако нищо не променеше набелязания маршрут! И как щеше да свърши? Това беше тайна.

Времето беше великолепно. Лек „памперо“ смекчаваше слънчевия зной. Той е от ония ветрове, които идват през юни и юли ат Кордилерите, от няколкостотин левги разстояние, след като минат по обширната равнина Сакраменто. Ако жангадата имаше мачти и платна, тя щеше да почувствува силата на този вятър и да увеличи скоростта си; но трябваше да следват извивките на реката, резките ѝ завои и се принудиха да се откажат от изгодите на подобен двигател.

В такъв равен басейн като басейна на Амазонка, който всъщност представлява безкрайна равнина, наклонът на речното корито неминуемо е малък. Според изчисленията, между Табатинга на бразилската граница и извора на тази огромна река разликата в равнището на водата се



мени на всяка левга с не повече от десет сантиметра. Така че няма в света друга речна артерия с толкова слаб наклон.

От това следва, че скоростта на течението на Амазонка при средно равнище на водата, е не повече от две левги на денонощие, а понякога, през сушавия сезон, и по-малко. Обаче през периода на пълноводие тази скорост стига до тридесет-четиридесет километра.

За щастие жангадата щеше да плава именно при такива условия; но поради тежестта си не можеше да има скоростта на течението, което се движеше по-бързо от нея. Тя щеше да се забавя при речните завой, да заобикаля многобройните острови, да избягва плитчините, да губи по цели часове през тъмните нощи, когато спираше, защото не можеше да се ориентира добре. Така едва ли щеше да изминава повече от двайсет и пет километра на денонощие.

А и речните води съвсем не са чисти на повърхността. Още зелени дървета, друга растителност, островчета трева, постоянно откъсвани от бреговете, образуват цяла флотилия отломки, влачени от течението, които пречат на бързото плаване.

Скоро минаха край устието на Нанай, което изчезна зад една издатина на левия бряг, покрит с килим от червеникави житни растения, обгорени от слънцето. Те омокотяваха с багрите си фона от зелени гори, простиращи се до хоризонта.

Жангадата скоро пое по течението между многобройните живописни острови, които само между Икитос и Пукалпа бяха една дузина.

Араужо, който не забравяше да си избистря погледа и паметта, смучейки от дамаджаната, маневрираше много ловко сред този архипелаг. По негова команда петдесет канджи се вдигаха едновременно от всяка страна на сала и с отмерено движение се спущаха във водата. Гледката беше интересна.

В това време Якита, подпомагана от Лина и Сибела, довършваше подредбата, докато готвачката-индианка се занимаваше с приготвянето на закуската.

Що се отнася до двамата млади мъже и Миня, те се разхождаха в компания с отец Пасаня, като девойката се поспираше, за да полее растенията, наредени пред къщата.

– Е, отче – заговори Бенито, – знаете ли по-приятен начин за пътуване?

– Не, мило чедо – отговори отец Пасаня. – Все едно пътуваш с цялата си къща!

– И без никаква умора! – добави Маноел. – Така могат да се

изминат стотици мили!

– Значи няма да съжалявате, че сте тръгнали с нас! – каза Миня. – Не ви ли се струва, че сме се качили на остров, че тоя остров се е отделил от речното дъно с поляните и дърветата и плава спокойно по течението? Само че...

– Само че?... повтори отец Пасаня.

– Този остров, отче, е построен от нашите ръце, той ни принадлежи и го предпочитам пред всички други острови на Амазонка. Аз имам пълно право да се гордея с него!

– Да, мила дъще – потвърди отец Пасаня, – и ти прощавам за гордостта! А и не бих си позволил да те мъмря пред Маноел!

– О, не, напротив! – отвърна весело девойката. – Трябва да научите Маноел да ме мъмри, когато заслужавам; той е прекалено снизходителен към моята скромна особа, която има доста недостатъци.

– Тогава, мила моя Миня – каза Маноел, – ще се възползувам от позволенията, за да ви напомня...

– Какво точно?

– Че много усърдно се занимавахте в библиотеката на фазендата и ми обещахте да ми разказвате всичко за вашата Горна Амазонка. Ние в Пара я познаваме много слабо, и ето, жангата минава край няколко островчета, а вие не се и сещате да ми кажете имената им.

– А, и кой ли може да ви ги каже? – възкликна девойката.

– Да, кой ли? – повтори след нея Бенито. – Кой е способен да запомни стотиците имена на наречието „тупи“, дадени на всички тези острови? Просто не може да се оправи човек. Американците са по-практични: номерират островите по Мисисипи...

– Както номерират улиците и булевардите в своите градове.

– обади се Маноел. – Откровено казано, не ми харесва твърде тази цифрова система. Остров шестдесет и четвърти или остров шестдесет и пети, както и шеста улица на ъгъла на трети булевард, не говорят нищо на въображението. Не сте ли и вие на моето мнение, скъпа Миня?

– Да, Маноел, напук на братлето ми – отвърна девойката.

– Но макар и да не знаем имената им, островите по нашата велика река са безспорно красиви! Виждате ли как са се ширнали под сянката на тия исполински палми с приведени листа. Ами този обръч от тръстики, който ги описва и през който едва може да се провре дори тясна пирога! И как тези мангрови дървета са се подпрели на брега със странно извитите си корени като клещи на чудовищни раци. Да, красиви са тези острови, но въпреки красотата си не могат да се движат като нашия!

– Милата Миня днес е някак възторжена! – забеляза отец Пасаня.

– Ах, отче – възкликна девойката, – аз съм толкова щастлива, когато чувствавам, че всички около мен са щастливи!

В този момент се чу гласът на Якита, който зовеше Миня в жилището.

Девойката се завтече към нея, като се усмихваше.

– Вие ще имате прекрасна другарка, Маноел – рече отец Пасаня на младия човек. – С вас, приятелю, ще отлети цялата радост на семейството.

– Милата ми сестрица! – възкликна Бенито. – Отчето има право, ще ни бъде жал за нея! Ако пък решиш да не се жениш за нея, Маноел... Още имаш време. В такъв случай Миня ще остане при нас!

– Тя и без това ще остане при вас, Бенито – отвърна Маноел. – Повярвай ми, предчувствавам, че бъдещето ще събере всички ни!

Този първи ден протече добре. Закуска, обед, следобедна почивка, разходки – всичко вървеше така, като че Жоам Гарал и близките му още бяха в уютната икитоска фазенда.

През това денонощие минаха благополучно край устията на реките Бакали, Чочио и Пукалпа от лявата страна на Амазонка, Итиникари, Манити, Майок и Туюка и едноименните острови – отдясно. Благодарение на лунната нощ не се наложи да спират и дългият сал продължи да се плъзга спокойно по повърхността на Амазонка.

На другия ден, 7 юни, жангадата преплава край бреговете, на които е разположено село Пукалпа, наричано също Нови Оран. Стари Оран, намиращ се на петдесет левги по-надолу по течението, също на левия бряг на реката, сега е изоставен и жителите му са се заселили в Новия, чието население се състои от индианци, спадаци към племената майоруни и орехони. Няма по-живописно място от това селце с високи, сякаш боядисани в кървавочервено брегове, с nedовършена църква, колиби със сламени покриви, засенчени от високи палми, и две-три „уби“, измъкнати наполовина от водата.

През целия ден, 7 юни, жангадата продължи да се движи покрай левия бряг на реката, отминавайки няколко незначителни и неизвестни притока. По едно време тя едва не се блъсна в проточилия се срещу течението нос на остров Синпуро; но лоцманът с умелата помощ на екипажа успя да предотврати опасността и да подкара сала по средата на реката.

Вечерта приближиха един по-голям остров, наричан Напо, на името на реката, която на това място завива на север-северозапад и след като

напои земите на индианците като от племето орехони, смесва водите си с водите на Амазонка чрез устие, широко около осемстотин метра.

Сутринта на 8 юни жангадата се озова край малкия остров Манго. Той дели Напо на два ръкава, преди тя да се влее в Амазонка.

Няколко години по-късно един френски пътешественик, Пол Маркоа, изследва цвета на водата на този приток и сполучливо го сравнява с пелиновия оттенък, присъщ на зеления опал. Същевременно той внася поправки в някои от измеренията, дадени от Ла Кондамин. Но тогава устието на Напо е било значително разширено от прииждането на водите, които, спускайки се стремително от източните склонове на Котопакс, с кипееж; са се смесвали с жълтеникавите води на Амазонка.

Около устието на тази река бродеха индианци. Те бяха със здраво тяло, висок ръст, спуснатата коса и пробита с палмова пръчица ноздра, а долната част на ухото беше удължено до рамото от тежки кръгли плочки от ценно дърво. С тях имаше и няколко жени. Нито един от тях не прояви желание да се качи на сала. Твърди се, че тези туземци са човекоядци; но това се говори за толкова много племена по бреговете на реката, че ако е вярно, би трябвало да има случаи на човекоядство, а такива доказателства и до днес липсват.

Няколко часа по-късно село Бела-Виста, кацнало на малко нисък бряг, показва кичурите си от красиви дървета, извисяващи се над няколко колиби, покрити със слама. Над тях бананови дървета със средна височина надвесваха широките си листа като струи вода от преливащо корито.

После лоцманът, за да следва по-благоприятното течение, което би го държало по-далеч от стръмните брегове, насочи сала към десния бряг на реката, до който не се бе приближавал досега. Тази маневра беше съпроводена с известни трудности, но след като няколко пъти целуна дамаджаната за щастие, лоцманът ги превъзмогна.

Това позволи да се видят мимоходом някои от многобройните езерца с тъмни води, пръснати по цялото течение на Амазонка и често без никаква връзка с нея. Едно от тях, с твърде посредствени размери и с името Оранско езеро, получаваше водите си през широк пролив. Сред него се очертаваха няколко по-големи острова и два-три по-малки. Те образуваха живописна група, а на отсрещния бряг Бенито посочи мястото, където се е намирал Стари Оран, от който се виждаха само неясни следи.

Два дена, според капризите на течението, жангадата се приближаваше ту до десния, ту до левия бряг, но нито веднъж дървеният ѝ скелет

не влезе в опасно съприкосновение.

Пътниците вече бяха свикнали с този нов живот. Жоам Гарал предостави на сина си да се грижи за всичко, което представляваше търговската страна на експедицията, а сам прекарваше предимно в стаята си в размишления и писане. Той не казваше никому какво пише толкова усърдно, дори на Якита, а междуременно трудът му вече придобиваше мащабите на цял документ. Бенито следеше зорко всичко, разговаряше с лоцмана и определяше посоката. Якита, дъщеря ѝ и Маноел почти винаги образуваха отделна групичка. Те или обсъждаха проекти за бъдещето, или се разхождаха, като че се намираха в парка на фазендата. Всъщност животът им не бе се изменил. Дори Бенито още намираше възможности да се отдава на любимия си лов. Макар и да му липсваха горите на Икитос с техните хищници, агути, пекари, водни свине, над бреговете летяха цели ята птици и не се бояха да кацат даже на самата жангада. Когато можеха да украсят трапезата като годен за ядене дивеч, Бенито ги стреляше и тогава сестра му не възразяваше, защото това беше в интерес на всички; но ако попаднеше на сиви или жълти чапли, на розови или бели ибиси, които се срещат често по тези брегове, той ги щадеше, за да угоди на Миня. Само една птица от рода гмурци, макар и негодна за ядене, не намираше пощада от младия търговец: това беше „каярарата“, която умее еднакво добре да се гмурка, да плава и да лети, птица с неприятен кръсък, но пухът ѝ се цени много на различните пазари в басейна на Амазонка. Най-после, след като мина село Омагуас и устието на Амбиаку, вечерта на 11 юни жангадата пристигна в Певас и я привързаха за брега.

Оставаха още няколко часа до мръкване и Бенито слезе, като взе със себе си винаги готовия Фрагозо, и двамата ловци тръгнаха да претършуват гъсталаците в околностите на селцето. В резултат от този успешен поход кухненските запаси на сала се обогатиха с един ягуар и една водна свиня, без да се смята цяла дузина яребици.

В Певас, който наброява двеста и шестдесет души население, Бенито можеше да извърши известна размяна с младите братя от мисията, които са едновременно и търговци на едро; но те току-що бяха пратили денковете си със сапарила и няколко ароба каучук към долното течение на Амазонка и складът им беше празен.

Ето защо при изгрев слънце жангадата потегли отново и навлезе сред малкия архипелаг, образуван от островите Ятио и Кошикинас, след като остави отдясно едноименното село. От дясната страна на реката, от протоците между островите, се забелязваха няколко устиета на малки

притоци.

По едно време на бреговете се показаха неколцина туземци с обръснати глави, татуирани бузи и чело и кръгли метални плочки в ноздрите и на долната устна. Те бяха въоръжени със стрели и сарбакани<sup>28</sup>, но не си послужиха с тях и дори не се опитаха да установят връзка с жангадата.

## ХІ. ОТ ПЕВАС ДО ГРАНИЦАТА

През няколко следващи дни плаването протече без премеждия. Нощите бяха толкова красиви, че дългият сал се носеше по течението, без нито веднъж да спре. Двама живописни бряга на реката сякаш сами се движеха отстрани, като сменящи се театрални декори. Поради някаква оптическа илюзия, на която очите се поддаваха несъзнателно, изглеждаше като че жангадата стои неподвижна между двата движещи се бряга.

Бенито не можеше да ходи на лов на брега, понеже никога не спираха; но дивечът отлично се заместваше от риболова.

И наистина уловиха голямо разнообразие от превъзходна риба: „пакко“, „суруби“, „гамитани“ с много вкусно месо и няколко големи калкани, наричани „дуридари“, с розов корем и чер гръб, но въоръжени с много отровни шипове. Уловиха също хиляди „кандири“, вид дребни сомове, някои с микроскопични размери, които се полепват бързо по прасците на къпещите се, навлязъл непредпазливо в тяхното царство.

В богатите води на Амазонка се срещат и много други водни животни, които с цели часове съпровождаха жангадата по реката.

Тук имаше гигантски „пира-руку“, дълги по десет-двадесет фута, с броня от широки люспи, поръбени с аленочервено, но чието месо се ценни истински само от туземците. Затова не ги ловяха, както не ловяха и грациозните делфини. Стотици от тях играеха около сала, като пляскаха с опашка по гредите му, изскачаха ту отпред, ту отзад и оживяваха речните води с цветни отблясъци и с пръски, а пречупената светлина ги превръщаше в същинска небесна дъга.

На 16 юни, след като благополучно избягна няколко плитчини, приближавайки се ту до единия, ту до другия бряг, жангадата се озова до големия остров Сан Паоло, а на другата вечер спря пред село Мороморос, разположено на левия бряг на Амазонка. Едно денонощие по-

---

28. *Сарбакан* – дълга дървена или метална тръба, с която чрез духане се изхвърлят стрелички. – Б. пр.

късно, минавайки устията на Атакоари и Коча, а после – „фурото“, тоест канала, който свързва реката с езерото Кабельо Коча откъм десния Оряг, тя спря на почивка близо до мисията Коча.

Това е край на индианците марахуи. С дълги спуснати коси, те носеха около устата си нещо като ветрило от палмови бодли, дълги шест инча, което придаваше на лицето им свиреп вид. Според наблюдението на Пол Маркоа те се стремят да приличат на ягуар, от чиято смелост, сила и хитрина най-много се възхищават. С тези марахуи дойдоха и няколко жени, които пушеха пури, държейки запаления край между зъбите си. Всички, подобно на царя на амазонските гори, ходеха почти голи.

Мисията Коча се ръководеше по това време от един францискански монах, който пожела да направи визита на отец Пасаня. Жоам Гарал оказа много добър прием на този духовник и дори го покани на семейната трапеза.

Тоя ден тъкмо имаше обед, който правеше чест на готвачката-индианка.

Традиционният бульон с ароматни треви; млин, предназначен главно да заменя хляба в Бразилия, приготвен от маниоково брашно, добре напоено с месен сок и доматино пюре; птиче месо с ориз в пикантен сос от оцет и червен пипер; ястие от люти треви; студена баница, поръсена с канела – изобщо имаше с какво да се изкуши бедният монах, принуден да се задоволява с оскъдното меню на енорията. Затова настояха да остане. Якита и дъщеря ѝ полагаха всички усилия да го задържат. Но францисканецът трябваше още тази вечер да навести някакъв болен индианец в Коча. Така че той поблагодари на гостоприемното семейство и си тръгна, отнасяйки няколко подаръка, които сигурно щяха да допаднат на новите членове на мисията. Два дена лоцманът Араужо беше претрупан с работа. Речното корито малко по малко се разширяваше; но островите ставаха все по-многобройни, и течението, стеснено от тези пречки, се засилваше. Трябваше да се внимава много при преминаването между островите Кабельо-Коча, Тарапот и Какао, да се правят чести спирки и няколко пъти се наложи да измъкват почти заседналата жангада. В такива случаи всички се впрягаха на работа и при тези доста трудни условия на 20 юни вечерта съзряха Нуестра-Сеньора-де-Лорето.

Лорето е последният перуански град на левия бряг на реката, преди да се стигне бразилската граница. Той е всъщност най-обикновено село, състоящо се от двайсетина къщи, струпани на малко хълмист бряг със склонове от жълта пръст и глина.

Тази мисия е основана в 1770 г. от езуитски мисионери.

Индианците тикуми, които обитават тези местности на север от реката, са туземци с червеникава кожа, гъста коса и нашарено с рисунки лице като лакирана китайска маса; и мъжете, и жените са облечени просто с памучни превръзки, които им пристягат гърдите и слабините. Сега на брой те са не повече от двеста души, живеещи по бреговете на Атакоари, жалки останки от един народ, някога могъщ под водачеството на велики вождове.

В Лорето живееха също неколцина перуански войници и дваматрима португалски търговци, които търгуват с памучни тъкани, солена риба и сасапарила.

Бенито слезе на брега, за да купи, ако е възможно, няколко бали от този вид скрипка, който винаги се търси много на пазарите по Амазонка, Жоам Гарал, все така твърде зает с работа, която поглъщаше цялото му време, не стъпи на земята. Якита и дъщеря ѝ също останаха на жангадата с Маноел. Причината беше, че комарите на Лорето имат такава слава, че пропъждат посетителите, които не искат да оставят нито капка от кръвта си на тези страшни двукрили. Маноел току-що бе казал за тия насекоми няколко думи и те никак не вдъхваха желание у човека да опита техните ухапвания.

– Разправят – добави той, – че деветте вида, които са напад по бреговете на Амазонка, са си дали среща в село Лорето. И съм готов да повярвам това, но без да се опитвам да го проверявам. Там, мила Миня, ще имате избор между сивия комар, косматия, белоногия, пигмея, тръбача, флейтиста, копривестия, палячото, големия негър, рижия горски, или по-право всички ще ви изберат за мишена и ще се върнете тук неузнаваема! Убеден съм, че тези зловни двукрили пазят бразилската граница по-добре от жалките бледи и мършави войници, които виждаме на брега.

Но щом всичко в природата си има предназначение – запита девойката, – какво е предназначението на комарите?

– Да ощастливяват ентомолозите – отговори Маноел, – трудно бих ви дал по-добро обяснение.

Маноел казваше за комарите на Лорето самата истина. Така че, когато Бенито свърши покупките си и се върна на жангадата, лицето и ръцете му бяха нашарени с хиляди червени точки, да не говорим за кърлежите, които въпреки кожените обувки се бяха промъкнали между пръстите на краката му:

– Да тръгваме, да тръгваме незабавно! – завика Бенито. – Иначе тези пълчища от проклетите насекоми ще ни връхлетят и жангадата ще



стане съвсем необитаема!

– И ще ги закараме в Пара – обади се Маноел, – а там и без това си ги имат предостатъчно!

Ето защо, за да не прекара дори и нощта на тези брегове, жангата се отдели от тях и пое отново по течението.

От Лорето нататък Амазонка завиваше леко на югоизток, между островите Арава, Куяри и Урукутеа. Сега жангата се плъзгаше по тъмните води на Кажару, които се смесваха със светлите води на Амазонка. След като отмина този приток откъм левия бряг, вечерта на 23 юни тя вече се носеше спокойно край големия остров Жаума.

Слънчевият залез на небосвода, очистен от всякакви изпарения, предвещаваше една от ония прекрасни тропически нощи, които са непознати в умерения пояс. Лек ветрец освежаваше въздуха. Месечината щеше скоро да изгрее на звездния фон на небето и да замени за няколко часа здрача, който липсва в тия ниски географски ширини. Но дори в тази тъмнина звездите блестяха с несравнима яснота. Обширната равнина на речния басейн сякаш се разстиляше безбрежно като море, а над нея на небосвода, на разстояние повече от двеста хиляди милиарда левги, на север се виждаше единственият елмаз на Полярната звезда, а на юг – четирите брилянта на Южния кръст.

На левия бряг и на остров Жаума се открояваха черните силуети на полузасенчените дървета. Сега те можеха да се разпознават само по неясните очертания – стройните като колони стъбла на копаусите, сякаш разперили чадъри, групи сандиси, от които се извлича гъсто и сладко мляко, както казват – опиващо като вино, винени дървета, високи до осемдесет фута, чиито върхари потрепват и от най-лекия ветрец. С право може да се каже: „Каква прекрасна поема са тези амазонски гори!“ Да, и да се добави: „Какъв величествен химн са тези тропически нощи.“

Звучаха последните вечерни песни на птиците: бентиви, които качват гнездата си по крайбрежните тръстици; ниамби, вид яребици, чиято песен се състои от четири чудно благозвучни ноти, повтаряни от подражателите им в хвъркатото царство; камичи, които пеят много жално; рибарчета, чийто крясък като по сигнал отговаря на последните крясъци на техните съплеменници; канинди със звучен като тръба глас и червени папагали ара, сгушени със свити крила в листака на жакетибата, ала великолепните им краски гаснат в нощта.

Целият екипаж на жангата беше на поста си, но почиваше. Само на носа се виждаше изправена високата фигура на лоцмана, която едва се открояваше в току-що настъпилия мрак. Вахтените с дълги канджи

на рамо напомнях стан на татарски конници. Бразилското знаме висеше на края на пръта си при носа на сала и вятърът вече нямаше сили да го развее.

В осем часа от камбанарията на малкия параклис полетяха първите три удара, известяващи вечернята. После на свой ред прозвучаха трите удара, отбелязващи втория и третия стих от молитвата, и службата завърши с бързия непрекъснат звън на малката камбана.

В това време цялото семейство след този юлски ден бе насядало на верандата да подиша свежия въздух навън. Всяка вечер ставаше така; и докато Жоам Гарал винаги мълчеше, задоволявайки се да слуша, младите бърбеха весело чак до часа за лягане.

– Ах, нашата хубава река, нашата прекрасна Амазонка! – възкликна девойката, която никога не се уморяваше да се възхищава на тази велика американска река.

– Наистина несравнима река! – обади се Маноел. – Едва сега добивам представа за цялата ѝ величествена красота! Ето ние се спускаме по нея, както Ореляна и Ла Кондамин преди векове, и не се учудвам, че те са донесли такива чудесни описания!

– Малко невероятни! – вметна Бенито.

– Братко – възрази строго девойката, – не говори лошо за нашата Амазонка.

– Че аз не казвам нищо лошо, сестрице, само искам да напомня, че за нея има легенди!

– Да, вярно, има, и то чудесни. – отвърна Миня.

– Какви легенди? – запита Маноел. – Трябва да призная, че те още не са стигнали до Пара, или поне аз не ги зная!

– Че какво сте учили тогава в беленските училища? – засмя се девойката.

– Вече разбирам, че не са ни научили на нищо! – отговори Маноел.

– Как, господине?! – продължи Миня с шеговита строгост. – Нима не знаете преданията? Например, че някакво-исполинско влечуго, наричано Миньокао, спхождало от време на време Амазонка и че водите на реката прииждали, или спадали в зависимост от това, дали този змей се гмурва или изплува от нея, толкова бил огромен!

– Но виждали ли сте някога тоя баснословен Миньокао? – попита Маноел.

– Уви, не! – отвърна Лина.

– Колко жалко! – сметна за нужно да вметне Фрагозо.

– Ами Мае д'Агуа – продължи девойката, – тази прелестна и

страшна жена, която обайва с погледа си и завлича под речните води непредпазливците, които се осмелят да я-погледнат?

– Ох, колкото до Мае д'Агуа, тя наистина съществува! – Възкликна наивната Лина. – Разправят дори, че още бродела по бреговете, но щом се приближиш до нея, изчезвала като русалка.

– Е, Лина – каза Бенито, – щом я видим, веднага ме повикай!

– За да ви улови и да ви замъкне на дъното на реката ли? а нищо на света, господин Бенито!

– Но тя вярва в това! – извика Миня.

– Сума хора вярват и в дънера на Манао! – обади се тогава Фрагозо, винаги готов да се намеси в полза на Лина.

– Дънерът на Манао ли? – запита Маноел! – Какъв е тоя дънер на Манао?

– Господин Маноел – отговори Фрагозо с комична важност, – изглежда, че има, или по-право е имало някога някакъв дънер на турума, който всяка година по едно и също време се спущал по Рио Negro, спирал за няколко дни в Манао и така стигал до Пара, като се отбивал във всички пристанища, където туземците го украсявали благоговейно със знаменца. Когато пристигнал в Белен, спирал и поемал обратно срещу течението на Амазонка, после по Рио Negro и се връщал в гората, откъдето тайнствено тръгвал. Един ден решили да го измъкнат на суша, но реката закипяла, придошла и се отказали да го ловят. Друг път капитанът на един кораб го закачил с кука и се опитал да го влачи на буксир... И този път разбеснялата се река скъсала въжетата и дънерът като по чудо се изплъзнал!

– И какво станало с него? – запита младата мулатка.

– Изглежда, госпожице Лина – отвърна Фрагозо, – че при последното си пътуване, вместо да свърне по Рио Negro, сбъркал пътя, продължил по Амазонка и оттогава не са го виждали вече!

– Ах, да можеше да го срещнем! – извика Лина.

– Ако го срещнем – отвърна Бенито, – ще те качим на него, Лина; той ще те отнесе в тайнствената си гора и ти също ще станеш приказна русалка!

– Че защо не? – възкликна закачливата девойка.

– Виждате ли колко много легенди – каза тогава Маноел, – и трябва да призная, че вашата река е достойна за тях. Но има и истински случки, които не падат по-долу от тях. Аз зная една и бих ви я разправил, ако не се страхувах, че ще ви натъжа, защото тя е действително печална.

– О, разказвайте, господин Маноел! – извика Лина. – Аз толкова

обичам истории, които разплакват!

– Нима ти можеш да плачеш, Лина! – учуди се Бенито.

– Да, господин Бенито, но плача през смях.

– А, разправи ни я тогава, Маноел.

– Това е историята на една французойка. Благодарение на нейните патила тези брегове станали известни още в XVIII век.

– Слушаме ви – рече Миня.

– Започвам – каза Маноел. – В 1741 година, когато двама френски учени, Бугер и Ла Кондамин, били пратени да измерят един земен меридиан под екватора, към експедицията им бил придаден един много прочут астроном на име Годен де-з-Одоне.

И тъй, Годен де-з-Одоне тръгнал, но не тръгнал за Новия свят сам: той взел със себе си своята млада жена, децата си, тъста и шурей си.

Всички пътешественици пристигнали в Кито в добро здраве. Но там започнали за госпожа де-з-Одоне цял низ нещастия; защото в разстояние на месеци тя загубила няколко от децата си.

Когато към края на 1759 година Годен де-з-Одоне завършел работата си, трябвало да напусне Кито и да замине за Кайена. Щом пристигнал в този град, той поискал да докара там семейството си; но тъй като избухнала война, се принудил да помоли португалското правителство за разрешение да пусне госпожа де-з-Одоне и близките ѝ.

Можете ли да повярвате? Минали няколко години, а такова разрешение все не се получавало.

В 1765 година Годен де-з-Одоне, отчаян от това протакане, решил да тръгне нагоре по Амазонка, за да се върне да потърси жена си в Кито; но точно преди да замине, внезапно заболяване го задържало и той не можал да изпълни проекта си.

Обаче постъпките не останали напразни и най-после на госпожа де-з-Одоне било съобщено, че португалският крал ѝ е дал необходимото разрешение да подготви кораб, за да се спусне по реката и да се присъедини към мъжа си. Същевременно била издадена заповед в мисиите по Горна Амазонка да я чака конвой.

Госпожа де-з-Одоне, както ще видите по-нататък, била много смела жена. Затова тя не се подвоумила и, въпреки опасностите при такова пътуване през цял континент, заминала.

– Така ѝ повелявал съпружеският дълг, Маноел – каза Якита, – и аз също бих постъпила като нея!

– Госпожа де-з-Одоне – продължи Маноел – тръгнала за Рио Бамба, на юг от Кито, като взела със себе си своя брат, децата си и един лекар-

французин. Необходимо било да се доберат до мисиите на бразилската граница, където трябвало да се намират корабът и конвоят.

Отначало пътуването вървяло благополучно; пътят им минавал по притоците на Амазонка, по които се спускали с лодка. Но лека-полека заедно с трудностите нараствали опасностите и умората, и то в край, където върлувала едра шарка. Малцината водачи, които дошли да им предложат услугите си, в повечето случаи изчезвали след няколко дни, а един от тях, последният, който останал верен на пътешествениците, се удавил в река Бобонаса при опит да помогне на лекаря-французин.

Скоро лодката, полусчупена от блъскане в скали и плаващи дънери, станала негодна. Тогава се принудили да слезат на сушата и там, на края на една непроходима гора, да си построят няколко колиби от клони. Лекарят предложил да отиде напред с един негър, който никога не се отделил от госпожа де-з-Одоне. Двамата тръгнали. Чакали ги няколко дни... но напразно... Те не се върнали вече.

В това време провизиите се свършили. Изоставените се опитали безуспешно да се спуснат със сал по Бобонаса. Принудили се да се върнат в гората и да ходят пеш през този почти непроходим гъсталак! Това се оказало пряко силите на тези нещастници! Те рухвали един след друг въпреки грижите на храбрата французойка. За няколко дни деца, родител, слуги – всички измрели!

– О, нещастната жена! – възкликна Лина.

– Мадам де-з-Одоне сега била сама – продължи Маноел. – Намирала се още на хиляда левги от океана, до който трябвало да стигне! Тя продължавала да върви към реката вече не като майка!... Като майка тя била загубила децата си, погребала ги със собствените си ръце!... Сега тя била жена, която иска да види отново съпруга си.

Вървяла ден и нощ, най-после излязла пак на Бобонаса. Там я прибрали добри индианци, които я завели до мисиите, където я чакал конвоят!

Но тя пристигнала там сама, а пътят зад нея бил осеян с гробове!

Мадам де-з-Одоне стигнала до Лорето, където бяхме преди няколко дни. От това перуанско село се спуснала по Амазонка, както правим ние сега, и накрая се срещнала с мъжа си след деветнайсетгодишна раздяла!

– Горката жена! – каза Миня.

– И най-вече горката майка! – добави Якита.

В този момент лоцманът Араужо дойде на кърмата и рече:

– Жоам Гарал, сега сме пред Стражевия остров! Скоро ще минем границата!

– Границата! – повтори Жоам.

И като стана, се приближи до борда на жангата и дълго оглежда Стражевия остров, в който се разбиваше течението на реката. После прокара ръка по челото си, сякаш да прогони някакъв спомен.

– Границата! – прошепна той и неволно наведе глава. Но след миг отново я вдигна и лицето му изразяваше решителност на човек, готов да изпълни дълга си докрай.

## XII. ФРАГОЗО НА РАБОТА

„Braza“, жарава, е дума, влязла в испанския език от XII век. От нея е образувана думата „brazil“ за обозначаване на някои видове дървета, от които се получава червена боя. Отгук и името Бразилия, дадено на тази обширна територия в Южна Америка, пресичана от екватора, където често се среща това дърво. Впрочем то отдавна е предмет на широка търговия със северняците. Макар че на местата, където расте, то се нарича „ибирапитунга“, запазило се е и името „бразил“, станало впоследствие име на тази страна, която прилича на огромна жарава, пламтяща под лъчите на тропическото слънце.

Първи я завзели португалците. Лоцманът Алварес Кабрал я направил португалско владение в началото на XVI век. И макар че по-късно Франция и Холандия също се настанили отчасти там, тази страна останала португалска и притежава всички качества, с които се отличава този храбър малък народ. Сега тя е една от най-големите държави в Южна Америка, оглавявана от умния и даровит крал Дон Педро.

– Какви права имаш в племето си? – запитал Монтен<sup>29</sup> един индианец, когото срещнал в Хавър.

– Правото да тръгна пръв на война! – отговорил просто индианецът.

Както знаем, дълго време войната е била най-сигурният и най-бърз проводник на цивилизацията. Така че и бразилците правели това, което правел този индианец: биели се, бранели своето завоевание, разширявали го и ето, както виждаме, сега те са в първите редици по пътя на цивилизацията. В 1824 година, шестнайсет години след основаването на Португало-Бразилската империя, Бразилия провъзгласила своята независимост чрез гласа на Дон Жуан, когото френските армии прокудили от Португалия.

---

29. Мишел дьо Монтен (1533–1592) – френски писател и философ. – Б. пр.

Оставало да се уреди въпросът за границите между новата държава и нейния съсед Перу. Тази работа не била лесна.

Докато Бразилия искала да се разпрости до Рио Напо на запад, Перу настоявало да се разшири до езерото Ега, тоест с осем градуса по на изток.

Но междувременно Бразилия била принудена да се намеси, за да попречи на отвличането на индианците от Амазонка – отвличане, което се правело в полза на испано-бразилските религиозни мисии. Тя не намерила по-добър начин да прекрати тази търговия с роби, освен да укрепи Стражевия остров, малко над Табатинга, и да настани там военен пост.

Това разрешило въпроса и оттогава границата между двете страни минава по средата на този остров.

Както казахме, в горната си част реката е перуанска и се нарича Мараньон.

В долната си част е бразилска и се именува Река на амазонките.

На 25 април вечерта жангата спря при Табатинга, първия бразилски град, разположен на левия бряг, при устието на реката, чието име носи; той спада към енорията Свети Павел, установена по-надолу, на десния бряг.

Жоам Гарал реши да прекара там ден и половина, за да даде възможност на екипажа си да почине. Така че трябваше да потеглят на 27-ми сутринта.

Този път Якита и децата ѝ, може би по-малко застрашени, отколкото в Икитос да служат за паша на местните комари, поискаха да слезат на брега и да разгледат селището.

Населението на Табатинга се изчислява в момента на четиристотин жители, почти само индианци, към които спадат несъмнено и чергарите, но те повече скитат и не се заседяват по бреговете на Амазонка и нейните малки притоци.

Военният пост на Стражевия остров от няколко години е напуснат и преместен в самата Табатинга. Следователно може да се каже, че тя е гарнизонен град; но в последна сметка гарнизонът се състои само от деветима войници, почти всички индианци, и един сержант, който е фактически местен комендант.

Високият тридесетина фута бряг, в който са издълбани стъпала на ронеща се стълба, образува на това място крепостния вал на този малък форт. Жилището на коменданта се състои от две сламени колиби, разположени под прав ъгъл една спрямо друга, а войниците заемат

продълговатата постройка, издигната на сто крачки оттам под високо дърво.

Това скулите от колиби би приличало досущ на всички села и махали, пръснати по бреговете на реката, ако не беше една мачта с бразилско знаме, вдигнато над вечно празната караулна будка, и четири малки бронзови топа, сложени там, за да обстрелват при нужда всеки плавателен съд, който се приближи, без да спазва правилата.

Що се отнася до самото село, то е разположено ниско, отвъд крепостта. До него може да се стигне за няколко минути по път, представляващ чисто и просто долчинка, засенчена от фикуси и мирти. Там, на стръмен напукан тинест бряг, около главния площад се издигат дузина къщи, покрити с листа на палмата „боясу“.

Всичко това не е много интересно, но околностите на Табатинга са очарователни, особено при устието на Жавари, която е достатъчно широка, за да побере архипелага на островите Арамаса. Мястото е обрасло с прекрасни дървета и между тях има много палми, гъвкавите влакна на които, използвани за направа на хамаци и рибарски мрежи, са предмет на оживена търговия. Изобщо това е едно от най-живописните места в горното течение на Амазонка.

На Табатинга е предопределено да стане в скоро време важно пристанище и несъмнено бързо ще се развие. Там трябва да спират бразилските параходи, които се изкачват нагоре по реката, и перуанските, които се спускат надолу. Там ще става размяна на стоки и пътници. За английско или американско село това би било достатъчно, за да се превърне за няколко години в значителен търговски център.

В тази част от течението си реката е много красива. Естествено, влиянието на обичайните приливи и отливи не се чувствава в Табатинга, разположена на повече от шестстотин левги от Атлантическия океан. Но не е така с „поророката“ – голям прилив, който през трите дни на слънчевото противостояние издува водите на Амазонка и ги тласка назад със скорост седемнайсет километра в час. Разправят, че този внезапен силен прилив стигал чак до бразилската граница.

На другия ден, 26 юни, преди закуска семейство Гарал се приготви да слезе, за да разгледа града.

Докато Жоам, Бенито и Манол бяха посещавали вече много градове на бразилската държава, не беше същото с Якита и дъщеря ѝ. Така че това посещение щеше да бъде за тях нещо като встъпване във владение. Ето защо Якита и Миня му придаваха голямо значение.

От друга страна, докато Фрагозо в качеството си на амбулантен



бръснар бе обходил вече много провинции в Централна Америка, Лина подобно на младата си господарка още не бе стъпвала на бразилска земя.

Но преди да слезе от жангадата, Фрагозо се отби при Жоам Гарал и поведе с него следния разговор:

– Господин Гарал – му рече той, – от деня, когато вие ме приехте във фазендата Икитос, приютихте ме, облякохте ме, нахранихте ме, с една дума, оказахте ми радушно гостоприемство, аз съм ви задължен...

– Вие не ми дължите абсолютно нищо, приятелю – отвърне Жоам Гарал. – Затова не е нужно...

– О, бъдете спокойни – извика Фрагозо, – аз дори не съм в състояние да ви се отплатя! Отгоре на всичко вие ме взехте на жангадата и ми дадохте възможност да се спусна по реката. Но ето ни сега на бразилска земя, която сигурно нямаше вече да видя, ако не беше тази лиана...

– На Лина, единствено на Лина трябва да благодарите за това – каза Жоам Гарал.

– Знам – отвърна Фрагозо – и никога няма да забравя какво дължа и на нея, и на вас.

– Изглежда, Фрагозо – продължи Жоам, – вие сте дошъл да се сбогувате с мен! Нима възнамерявате да останете в Табатинга?

– За нищо на света, господин Гарал, щом ми позволихте да ви придружа до Белен, където се надявам да мога да се заловя отново за стария си занаят.

– Е, щом имате такова намерение, за какво сте дошли да ме молите тогава, приятелю?

– Дойдох да ви запитам ще имате ли нещо против да упражнявам по пътя занаята си. Ръката ми не бива да отвиква, пък и няколко шепи рейсове няма да вредят в дъното на джоба ми, особено когато съм си ги спечелил. Както знаете, господин Гарал, бръснар, който същевременно е малко и фризьор, от уважение към господин Маноел не смея да кажа, че е малко и лекар, винаги намира клиенти в тия села по Горна Амазонка.

– И най-вече между бразилците – вметна Жоам Гарал, – защото за туземците...

– Моля да ме извините – възрази Фрагозо, – но най-вече между туземците! Е, вярно, че няма нужда да им бръсна брадата, защото природата се е показала голяма скъперница, като не ги е дарила с това украшение, ала винаги се намира коса за нагласяне според последната мода. Тези диваци, и мъжете, и жените, обичат това! Само десет минути след като застана на площада в Табатинга с билбоке в ръка – най-напред ги

привлича билбокето, а аз съм майстор в тази игра, – и ще ме наобиколи цяла навалица индианци и индианки. И дори ще се карат кого по-напред да обслужа. Ще остана един месец тук и косите на цялото племе тикуйи ще минат през ръцете ми. Бързо ще се разчуе, че „Машата за къдрене“ – така ме знаят всички – е отново между стените на Табатинга! Аз бях тук вече два пъти и ножиците, и гребенът ми правеха чудеса! Само че човек не бива да се връща често на едно и също място! Госпожите индианки не се фризируют всеки ден като нашите кокетки в бразилските градове! Не! Фризура им се прави за една година и през тази година те полагат всички усилия да не се развали постройката, която съм им издигнал, и то доста майсторски, смее да кажа. А скоро ще се навърши една година, откак не съм идвал в Табатинга. Така че ще намеря всичките си строежи в развалини, и ако това не ви пречи, господин Гарал, бих искал да се покажа още веднъж достоен за славата, която съм си спечелил в този край. Въпрос на рейсове преди всичко, а не на самолюбие, уверявам ви!

– Е, работете, приятелю – отговори Жоам Гарал с усмивка, – но работете бързо! Не бива да оставаме повече от един ден в Табатинга, утре призори заминаваме!

– Няма да губя нито минута – отвърна Фрагозо. – Само да си взема инструментите и слизам!

– Вървете, Фрагозо! – каза Жоам Гарал. – И дано рейсове да ваят като дъжд в джоба ви!

– Да, благодатен дъждец, който никога не се е изливал върху вашия предан слуга!

Като рече това, Фрагозо бързо се отдалечи.

След минута семейството, без Жоам Гарал, стъпи на земята. Жангата бе успяла да се приближи достатъчно до брега, така че слизането не беше трудно. По една стълба в много лошо състояние, издълбана в скалата, пътниците можах да стигнат до площадката на брега.

Якита и близките ѝ бяха посрещнати от коменданта на форта, който, макар и не заможен човек, познаваше законите на гостоприемството и ги покани на закуска в жилището си. Тук-там сновяха войници от гарнизона, а от прага на казармата се показяха жените им, от племето тикуйи, с няколко деца, доста посредствен плод от това смесване на расите.

Вместо да приеме поканата на сержанта, Якита на свой ред покани коменданта и жена му да закусят с тях на жангата.

Комендантът не чака да го молят повторно и срещата бе определена за единайсет часа.

Дотогава Якита, дъщеря ѝ и младата мулатка, придружени от

Маноел тръгнаха да се разходят из околностите на форта, като оставиха Бенито да урежда с коменданта таксите за преминаване, тъй като този сержант беше едновременно и началник на митницата, и военачалник.

След тази работа Бенито както винаги искаше да отиде на лов в съседните гори. Но този път Маноел отказа да тръгне с него.

В това време Фрагозо също бе слязъл от жангадата; но вместо да се качи във форта, тръгна към селото през долчинката, която се откриваше отдалечно, на равнището на самия бряг. Той основателно разчиташе повече на туземната клиентела от Табатинга, отколкото на гарнизона. Несъмнено жените на войниците с удоволствие биха подложили главите си под неговите ловки ръце; но мъжете им не искаха да похарчат няколко рейса, за да задоволят прищевките на своите кокетни половинки.

При туземците беше съвсем друго. Веселият бръснар знаеше много добре, че и мъже, и жени ще му окажат най-добър прием.

И ето, Фрагозо изкачи засенчения от красиви фигури път и се озова в центъра на Табатинга.

Още с пристигането си на площада прочутият фризьор бе забелязан, разпознат и заобиколен.

Фрагозо нямаше нито голям тъпан, нито барабан, нито тръба, за да привлича клиентела, нямаше и кола с лъскави медни украшения, ярки фенери погледала, нито огромен слънчобран – изобщо нищо, което да събира тълпи, както става на панаирите! Не! Фрагозо имаше обаче билбоке, а как играеше това билбоке между пръстите му! С каква сръчност улавяше топката – глава на костенурка – с върха на дръжката на билбокето! С каква грация описваше с тази топка точно определена крива, която не биха могли да изчислят дори математиците!

Тук бяха всички туземци – мъже, жени, старци, деца – в донякъде първобитната си носия, зяпаха с ококорени очи и слушаха с наострени уши. Любезният майстор правеше обичайната си реклама с много весел и шеговит тон, наполовина на португалски, наполовина на езика тикунa.

Той казваше това, което говорят всички шарлатани, предлагащи услугите си на публиката – били те испански фигаро или френски перукиери. По същество същата самоувереност, същото познаване на човешките слабости, същите изтъркани шегги, същата забавна палячовщина, а от страна на туземците – същото изумление, същото любопитство, същата доверчивост, както зяпльовците от цивилизования свят.

Ето защо само след десет минути публиката се запали и взе да се трупа около Фрагозо, настанен на площада в „ложа“ – нещо като дюкянче, служещо и за кръчма. Тази лежа принадлежеше на един бразилец,

живеещ в Табатинга. Там за няколко ватема – местни монети, равностойни на двадесет рейса, или около шест френски сантима, туземците могат да получат местни напитки и специално асай. Това е полутвърд, подутечен ликьор, направен от плодовете на един вид палма, който се пие от „куи“, или половин кратуна, широко употребявана в басейна на Амазонка.

Сега и мъже, и жени бързаха в надпревара да заемат място върху табуретката на бръснаря. Ножиците на Фрагозо изглежда бяха осъдени на бездействие, защото не можеше да става дума да се стрижат тези буйни коси, почти всички отличаващи се с прелест и великолепиe; но пък колко работа се отваряше на гребена и на машините, които се нажежаваха на мангала в ъгъла! А как увещаваеше майсторът тълпата.

– Гледайте, гледайте – викаше той, – колко здраво ще се държи прическата, приятели, ако не я мачкате, когато си лягате! Цяла година ще ви трае, а е по най-новата мода в Белен и Рио де Жанейро! Придворните дами не са по-добре на-тъкмени, и забележете, че не жая помадата!

И наистина не я жалеше! Вярно, че тя се състоеше от малко мас, която примесваше със сок от цветя, но в замяна на това се втвърдяваше като цимент. Така че грамадите, издигани от ръката на Фрагозо, можеха да се нарекат космати сгради, в ( които се съчетаваха всички архитектурни стилове! Букли, колелца, къдрици, панделки, плитки, заврънкулки, хартийки – всичко намираще място там. Нищо фалшиво, разбира се – нито кулообразни фризури, нито кокове, нито перуки. Тези туземни гривни не бяха сечище, разредено и залиняло от сечене и поваляне, а по-скоро лесове в цялата си природна девственост! Обаче Фрагозо не забравяше да добави и няколко живи цветя, две-три дълги рибени кости, тънки украшения от кост или мед, носени му от местните кокони. И най-елегантните жени от времето на Директорията<sup>30</sup> биха завидели на подредбата на тези невероятни прически по на три и четири етажа и дори великият Леонар<sup>31</sup> би се преклонил пред своя отвъдморски съперник!

И ето, ватемите и цели шепи рейсове – единствените пари, срещу които жителите около Амазонка разменят стоките си – заваяха в джоба на Фрагозо, който ги прибираще с явно задоволство. Но по всичко личеше, че до вечерта няма да може да задоволи желанията на растящата

---

30. *Директория* – контрареволуционно правителство във Франция от 1795–1799 г., съставено от 5 „директори“. Жените по това време носели натруфени прически и дрехи в античен стил. – Б. пр.

31. *Леонар* – прочут фризьор. – Б. пр.

клиентела. А пред вратата на „ложата“ се блъскаше не само населението на Табатинга. Вестта за пристигането на Фрагозо начаса се бе разпространила. Отвред се стичаха туземци: тикунци от левия бряг на реката, майоруни от десния бряг, и такива, които обитаваха бреговете на Кажуру, и жители от селата около Жавари.

Така на главния площад се образува дълга опашка от нетърпеливци. Щастливците и щастливките, излезли изпод ръцете на Фрагозо, ходеха гордо от къща на къща да се перчат, но не смееха твърде да шават, като големи деца, каквито всъщност бяха.

А когато удари пладне, претрупаният с работа фризьор още не бе имал време да прескочи до жангата да закуси, затова бе принуден да се задоволи с малко асаи, маниоково брашно и костенуркови яйца, които излапа набързо, без да престава да размахва машините.

Но добра реколта прибра и кръчмарят, защото всичките тия работи се съпровождаха с обилна консумация на напитки от избите на „ложата“. Наистина минаването на знаменития Фрагозо, редовен и извънщатен фризьор на племената по Горна Амазонка, беше цяло събитие за град Табатинга.

### XIII. ТОПЕС

В пет часа вечерта Фрагозо още беше на мястото си, но капнал от умора и си мислеше дали няма да се наложи да прекара тук цялата нощ, за да задоволи навалищата от чакащи.

В този момент някакъв непознат излезе на площада и като видя цялото това сборище от туземци, се приближи до кръчмата.

Няколко минути този непознат оглежда Фрагозо внимателно и малко недоверчиво. Несъмнено огледът го задоволи, защото влезе в „ложата“.

Той беше човек на около тридесет и пет години. Носеше доста елегантен пътен костюм, който подчертаваше външната му привлекателност. Но гъстата му черна брада, отдавна неподстригвана от ножици, и малко дългата коса, изискваха настоятелно добрите услуги на бръснар.

– Добър ден, приятелю, добър ден! – каза той, потупвайки Фрагозо леко по рамото.

Фрагозо се обърна, като чу тези няколко думи, произнесени на чист бразилски език, а не на смесеното местно наречие.

– Сънародник? – запита той, без да престава да усуква немирната

къдрица върху главата на една индианка от племето майоруни.

– Да – отговори непознатият, – сънародник, който се нуждае от вашите услуги.

– Не ще и дума, моментално! – каза Фрагозо. – Щом свърша с тази дама!

И с два замаха на машините довърши работата си.

Макар че дошлият последен нямаше право да заеме освободилото се място, все пак той седна на табуретката, без това да предизвика никакви възражения от страна на туземците, изпреварени по този начин.

Фрагозо остави машините и взе бръснарските ножици, запитвайки според обичая на колегите си:

– Какво желае господинът?

– Да подстрижете брадата и косата ми – отговори непознатият.

– Дадено! – каза Фрагозо, като заби гребена в гъстата грива на своя клиент.

И ножиците тутакси заработиха.

– Отдалеч ли идвате? – запита Фрагозо, който не можеше да работи, без езикът му да играе.

– Идвам от околностите на Икитос.

– Я гледай, и вие като мен! – възкликна Фрагозо. – Аз се спуснах по Амазонка от Икитос до Табатинга! А може ли да попитам за името ви?

– На драго сърце – отговори непознатият. – Аз се казвам Торес.

Когато подстрига косата на клиента си „според последната мода“, Фрагозо се залови да кълца брадата му; но в този миг, като го погледна в лицето, се спря, после продължи работата си и накрая рече:

– Вижте какво, господин Торес, да не би... Струва ми се, че ви познавам!... Не сме ли се виждали вече някъде?

– Мисля, че не! – отвърна бързо Торес.

– Значи се лъжа! – промърмори Фрагозо. И залегна да довърши работата си.

След минута Торес поднови разговора, прекъснат от запитването на Фрагозо.

– Как дойдохте от Икитос? – попита той.

– От Икитос до Табатинга ли?

– Да.

– С дървен сал, на който ме взе един достоен собственик на фазенда, той слиза по Амазонка с цялото си семейство.

– Аха, така значи! – каза Торес. – Провървяло ви е, приятелю, пък ако вашият собственик на фазенда се съгласи да ме вземе...

– Нима и вие възнамерявате да-се спуснете по реката?  
– Именно.  
– До Пара?  
– Не, само до Манао, където имам работа.  
– Е, моят домакин е отзивчив човек и мисля, че на драго сърце ще ви направи тази услуга.

– Мислите ли?  
– Мога да кажа дори, че съм уверен.  
– А как се казва този собственик на фазенда? – запита небрежно Торес.

– Жоам Гарал – отговори Фрагозо.

И същевременно си промърмори:

– Сигурен съм, че съм виждал някъде това лице!

Торес не беше от тия, които прекратяват разговор, който явно ги интересува, и то по основателна причина.

– Значи – каза той – мислите, че Жоам Гарал ще се съгласи да ме вземе?

– Повтарям: не се съмнявам – отвърна Фрагозо. – Това, което той направи за бедняк като мен, няма да откаже да стори за вас, негов сънародник!

– Сам ли е на своята жангада?

– Не – отговори Фрагозо. – Нали ви казах преди малко, пътува със семейството си – семейство от добри хора, уверявам ви, – и го придружава екипаж от индианци и негри, ратаи от фазендата.

– Богат ли е?

– Разбира се – отговори Фрагозо, – много богат. Само дървеният материал, от който е направена жангадата, и товарът, който тя носи, са цяло състояние.

– Значи Жоам Гарал току-що е прекосил бразилската граница с цялото си семейство? – продължи Торес.

– Да – отвърна Фрагозо, – с жена си, сина си, дъщеря си и годеника на госпожица Миня.

– Аха, дъщеря ли има? – рече Торес.

– Очарователно момиче.

– И ще се омъжва?...

– Да, за добър момък – отговори Фрагозо, – военен лекар от Беленския гарнизон, и сватбата ще стане, щом завършим пътуването.

– Отлично! – каза Торес с усмивка. – Значи това е нещо като сватбено пътешествие!

– Сватбено, увеселително и делово пътешествие! – отвърна Фрагозо. – Госпожа Якита и дъщеря ѝ никога не са стъпвали на бразилска земя, а Жоам Гарал за пръв път минава границата, откакто е постъпил във фермата на стария Магальянс.

– Предполагам – запита Торес, – че семейството се придружава и от прислуга?

– Разбира се – отговори Фрагозо, – старата Сибела, която е от петдесет години във фермата, и една хубава мулатка, госпожица Лина, която е по-скоро другарка, отколкото камериерка на младата си господарка. Ах, каква прекрасна душа! Какво сърце и какви очи! И какви ли неща не ѝ идват на ум, особено за лианите...

Тръгнал веднъж по този път, Фрагозо комай нямаше спиране и сигурно щеше да се впусне във възторжени излияния за Лина, ако Торес не бе станал от табуретката, за да отстъпи място на друг клиент.

– Колко ви дължа? – запита той бръснаря.

– Нищо – отговори Фрагозо. – Не може и да става въпрос за това между сънародници, които се срещат на границата!

– Все пак – възрази Торес – бих искал...

– Е, добре, ще уредим сметката си после, на жангадата.

– Но не зная – отвърна Торес – дали ще се престава да помоля Жоам Гарал да ми позволи...

– Не се двоумете! – извика Фрагозо. – Ако искате, аз ще му кажа и той ще бъде доволен, ако може да ви послужи.

В този момент Маноел и Бенито, които след обедата бяха прескочили към града, се показаха на вратата на „ложата“, понеже искаха да погледат как Фрагозо се справя с работата си.

Торес се обърна към тях и внезапно възкликна:

– Охо, ето двама младежи, които познавам, или по-право ми са познати!

– Познати ли ви са? – запита Фрагозо, силно учуден.

– Да, няма съмнение. Преди един месец в Икитоската гора те ме избавиха от много голяма опасност.

– Но това са именно Бенито Гарал и Маноел Валдес.

– Зная! Те ми казаха имената си, но не очаквах да ги срещна отново тук.

И като пристъпи към двамата младежи, които го гледаха, но не можа да го познаят, Торес ги запита:

– Не ме ли помните, господа?

– Чакайте – отвърна Бенито. – Господин Торес, ако не ме лъже



паметта; вие имахте известни неприятности с една гуариба в Икитоската гора?...

– Същият, господа! – потвърди Торес. – От шест седмици непрекъснато се спущам покрай Амазонка и минах границата едновременно с вас!

– Приятно ми е, че ви виждам отново – каза Бенито; – но нали не сте забравили, че ви поканих във фазендата на баща ми?

– Не съм забравил – отговори Торес.

– И щяхте да имате полза, ако бяхте приели поканата ми, господине! Така щяхте да изчакате отпътуването ни, да се отморите и после да се спуснете с нас до границата. Колко дни път щяхте да си спестите.

– Вярно – отвърна Торес.

– Нашият сънародник няма да спре на границата – обади се тогава Фрагозо. – Той отива до Манао.

– В такъв случай – каза Бенито, – ако благоволите да дойдете на жангадата, ще ви посрещнем както подобава, и съм сигурен, че баща ми ще се сметне за задължен да ви вземе с нас.

– На драго сърце! – отвърна Торес. – И позволете ми да ви благодаря предварително!

Маноел не взе участие в разговора. Той предоставяше на любезния Бенито да предлага услугите си и наблюдаваше внимателно Торес, чиято външност никак не му се нравеше. Всъщност в очите на този човек се долавяше неискреност – погледът му непрекъснато бягаше, като че се боеше да се спре на нещо; но Маноел запази в тайна това свое впечатление, тъй като не искаше да навреди на сънародник, който се нуждае от помощ.

– Господа – каза Торес, – ако желаете, готов съм да дойда с вас до пристанището.

– Елате! – отвърна Бенито.

След четвърт час Торес беше на жангадата. Бенито го представи на Жоам Гарал, разказа му при какви обстоятелства се бяха срещали вече и го помоли да закара Торес до Манао.

– Щастлив съм, господине, че ще мога да ви направя тази услуга – отговори Жоам Гарал.

– Благодаря ви – каза Торес и понечи да протегне ръка на своя домакин, но неволно се съдржа.

– Заминаваме утре сутринта призори – добави Жоам Гарал. – Така че можете да се настаните на борда...

– О, настаняването ми няма да отнеме много време! – отвърна

Торес. – Аз съм сам и нямам нищо друго.

– Чувствайте се като у дома си – рече Жоам Гарал.

Същата вечер Торес се разположи в каютата до бърснаря.

Чак в осем часа бърснарят се прибра на жангадата и разправи на младата мулатка за подвизите си, като ѝ повтаряше не без известна гордост, че славата на знаменития Фрагозо е нараснала още повече в басейна на Горна Амазонка.

## XIV. ВСЕ НАДОЛУ ПО РЕКАТА

На другия ден, 27 юни, още призори въжетата бяха отвързани и жангадата се понесе отново по течението на реката.

На борда имаше един човек повече. Отде се бе взел всъщност тоя Торес? Никой не знаеше точно. Къде отиваше? В Манао, бе казал той. Самият Торес се стараеше да не издава нищо нито за предишния си живот, нито за професията, която бе упражнявал до преди два месеца, и никой не подозираше, че жангадата е дала убежище на бивш горски стражар. Жоам Гарал пък не искаше да разваля с прекалено настойчив и въпроси услугата, която му правеше.

Приемайки го на сала, собственикът на фазендата се бе вслушал в хуманното си чувство. Сред необятните пушинаци на Амазонка, особено в това време, когато параходи още не пореха водите на реката, трудно можеха да се намерят сигурни и бързи превозни средства. Корабите нямаха редовни рейсове и в повечето случаи пътникът се принуждаваше да върви пеш през горите. Така бе правил и щеше да продължава да прави Торес, ако неочаквано не бе му се предоставила възможност да бъде взет на жангадата.

Откакто Бенито разказа при какви обстоятелства бе срещнал Торес и го представи на всички, Торес можеше да се смята с пътник на трансатлантически параход, с пълно право да участва в общия живот, ако пожелае това, или да стои настрана, ако е необщителен по характер.

Личеше, особено през първите дни, че Торес не се опитва да се сближи със семейство Гарал. Той се държеше много сдържано, отговаряше, когато се обръщаха към него, но сам не питаше за нищо.

Ако си даваше вид, че е по-разговорчив с някого, това беше с Фрагозо. Нали именно на този весел спътник дължеше пътуването си с жангадата? Понякога той го разпитваше за положението на семейство Гарал в Икитос, за чувствата на дъщерята към Маноел Валдес, но и тук

проявяваше известна съдържаност. През повечето време, ако не се разхождаше сам около носа на жангадата, той оставаше в каютата си.

На закуска, обед и вечеря сядаше с Жоам Гарал и близките му, но малко участвуваше в разговора и след ядене веднага се оттегляше.

Цяла сутрин жангадата плава между живописна група от трови, разположени в широкия лиман на Жавари. Този голям приток на Амазонка тече в югозападна посока и по целия му път от извора до устието не се изпречва нито островче, нито праг. Устието му, широко около три хиляди фута, се разтваря на няколко мили под мястото, заемано някога от едноименния град, властта върху който испанците и португалците си оспорвали дълго време.

До 30 юни сутринта пътуването не се отличи с нищо особено. Понякога се срещаха лодки, които се плъзгаха край бреговете, навързани една за друга по такъв начин, че един туземец беше достатъчен, за да ги управлява всичките. „Navegar de bubina“ – така наричат местните хора този вид плаване, кое: то значи плаване на доверие.

Скоро отминаха остров Арариа, архипелага Калдерон, остров Капипату и много други, чиито имена са още неизвестни на географите. На 30 юни лоцманът посочи на десния бряг селцето Журупари-Тапера, където спряха за два-три часа.

Маноел и Бенито отидоха на лов в околностите и се върнаха с няколко броя пернат дивеч, който бе приет добре в кухнята. Двамата младежи бяха уловили и едно животно, което естественик би оценил повече от готвачката на жангадата. То беше четириногло с тъмен цвят и приличаше малко на едро нюфаундлендско куче.

– Голям мравояд! – извика Бенито, захвърляйки го върху палубата на жангадата.

– И то чудесен екземпляр, който би украсил достойно колекцията на всеки музей! – добави Маноел.

– Трудно ли уловихте това странно животно? – запита Миня.

– Не ще и дума, сестрице – отговори Бенито, – и добре, че ти не беше там, за да молиш да го пощадим! Ех, яка душа имат тези твари, изхабих не по-малко от три куршума, докато го поваля!

Наистина великолепен беше този мравояд с дългата си пьстросива опашка, със заострена муцуна, която пъха в мравуняците, чиито обитатели са главната му храна. Дългите му тънки крака, въоръжени с остри нокти, достигащи пет инча, могат да се свиват като пръсти на ръка. А каква ръка е ръката на мравояда! Хване ли нещо, трябва да му я отрежеш, за да го пусне. По този повод пътешественикът Емил Карей

правилно е забелязал, че „дори тигърът загива от тази хватка“.

На 2 юли сутринта жангата стигна подножието на Сан-Пауло д'Оливенса, след като се промъкна между многобройни острови, във всички годишни времена покрити със зеленина и засенчени от величествени дървета; главните от тях се наричат Журупари, Рита, Мараканатена и Куруру-Сапо. Няколко пъти салът трябваше да минава край устията на игуарапи, или малки притоци с черна вода.

Цветът на тази вода е твърде странно явление, свойствено на известен брой притоци на Амазонка, независимо от големината им. Маноел обърна внимание колко наситен е този цвят, защото изпъкваше много ясно на белезникавата повърхност на реката.

– Опитвали са се да обяснят това оцветяване по различни начини – каза той, – но мисля, че и най-големите учени не са дали задоволителен отговор.

– Тези води са наистина черни, ала с великолепен златист отблясък – обади се Миня, сочейки тънкия червеникавокафяв пласт по повърхността около жангата.

– Да – отвърна Маноел, – и Хумболдт като вас, скъпа Миня, е забелязал този отънък. Но при по-внимателно вглеждане се вижда, че в това обагряне преобладава цветът сепия.

– Ето на – извика Бенито, – още едно явление, за което учените не са постигнали съгласие!

– Може би не е зле да се поиска по този въпрос мнението на кайманите, делфините и ламантините – забеляза Фрагозо, – защото те избират именно тъмни води за игрите си.

– Вярно, че такива води привличат особено тези животни – съгласи се Маноел. – Но защо? Много трудно е да се отговори. Дали всъщност това оцветяване се дължи на съдържащия се в тези води разтвор от въглеродород, или на обстоятелството, че те текат по торфени корита, през пластове каменни въглища и антрацит, или пък причината е в огромното количество дребни растения, които те влачат? Нищо определено не може да се каже по този въпрос<sup>32</sup>. Във всеки случай тези води са отлични за пиене, притежават необичайна за този климат свежест, нямат страничен вкус и са напълно безвредни. Вземете мъничко от тази вода, скъпа Миня, и сръбнете – няма никаква опасност.

И наистина водата беше бистра и свежа. Тя отлично би заместила

---

32. Много наблюдения, правени от съвременните пътешественици, противоречат на сведенията на Хумболдт. – Б. а.

питейната вода, поднасяна обикновено на трапезата в Европа. Напълниха от нея няколко фраски за кухненски нужди.

Както казахме, сутринта на 2 юли жангадата пристигна при Сан-Пауло-д'Оливенса, където се изработват хиляди от ония дълги броеници, чиито зърна се правят от черупки на орех пиасава. Те се търсят много. Може да ви се стори странно, че предишните господари на страната, тупинамбите и тупиниките, сега са изпаднали дотам, че се занимават главно с изработването на тия предмети на католическия култ. Но защо пък не в края на краищата? Тези индианци не са вече като някогашните индианци. Вместо да се обличат в националната си носия, с украшения на челото от пера на ара, лъкове и сарбакани, те са възприели американското облекло – бели панталони и пончо от памучен плат, изтъкан от жените им, които са станали много сръчни в тази работа.

Сан-Пауло-д'Оливенса, доста значителен град, наброява не по-малко от две хиляди жители, произхождащи от всички съседни племена. Сега той е столица на Горна Амазонка, но в началото е бил просто мисия, основана около 1692 година от португалските кармелити<sup>33</sup>, а после преминала в ръцете на йезуитските мисионери<sup>34</sup>.

По начало това е страната на омагуите, което значи „плоскоглавици“. Това название произхожда от варварския обичай на туземните майки да притискат главите на новородените си между две дъсчици, за да придадат на черепа продълговата форма, която някога била много на мода. Но като всяка мода и тя отминала; главите са пак с естествената си форма и вече няма и следа от някогашното изкривяване на черепа у тези производители на броеници.

Цялото семейство, с изключение на Жоам Гарал, слезе на брега. Торес също предпочете да остане на жангадата и не прояви никакво желание да разгледа Сан-Пауло-д'Оливенса, макар че явно не го познаваше.

Трябва да признаем, че този авантюрист беше не само мълчалив, но и нелюбопитен.

Бенито успя лесно да направи размяната така, че да допълни товара на жангадата. Той и семейството му бяха посрещнати много сърдечно от върховните градски власти – коменданта на крепостта и началника на

---

33. *Кармелит* – монах, член на католически религиозен орден, получил названието си от планината Кармел в Ливан – Б. пр.

34. *Йезуит* – монах, член на католически религиозен орден. Изхождайки от принципа, че „целта оправдава средствата“, дълги векове йезуитите са си служили с най-долни средства за борба с прогресивните обществени сили, за да утвърдят властта на църквата. – Б. пр.

митницата, чиито служебни задължения никак не им пречеха да се занимават с търговия.

Те дори повериха на младия търговец различни местни произведения, като му възложиха да ги продаде за тяхна сметка било в Манао, било в Белен.

Градът се състоеше от шейсетина къщи, разположени на плато, издигащо се над речния бряг.

Някои от тези къщурки бяха покрити с керемиди, нещо твърде рядко в този край: но за разлика от тях скромната църква, посветена на свети Петър и Павел, беше подслонена под сламен покрив, по-подходящ за Витлеемския обор, отколкото за сграда, отредена за богослужение, и то в една от най-католическите страни на света.

Комендантът, адютантът му и полицейският началник приеха да обядват със семейството и бяха посрещнати от Жоам Гарал с полагащото се на ранга им уважение.

През време на обедата Торес се показва по-разговорлив от обикновено. Той разказа за някои от походите си във вътрешността на Бразилия като човек, който несъмнено познава страната.

Но докато говореше за пътешествията си, Торес не пропусна да подпита коменданта познава ли Манао, там ли е сега колегата му, дали местният съдия, най-висшият съдебен служител в провинцията, има навика да отсъства през горещия сезон.

Задавайки целия този куп въпроси, Торес поглеждаше скришом Жоам Гарал. Това беше толкова очебийно, че Бенито го забеляза не без известно учудване и дори му направи впечатление, че баща му слуша с особено внимание твърде странните въпроси, задавани от Торес.

Комендантът на Сан-Пауло-д'Оливенса увери авантюриста, че в момента никой от представителите на властта не отсъства от Манао и дори поръча на Жоам Гарал да ги поздрави от негово име. По всяка вероятност жангадата щеше да пристигне в този град след седем седмици, между 20 и 25 август.

Надвечер гостите на Жоам Гарал се сбогуваха със семейство то, а на другата сутрин, 3 юли, жангадата пое отново по течението на реката. На пладне тя остави от лявата си страна устието на Якупура.

Този приток е просто канал, изливащ водите си в Иса, а тя пък е ляв приток на Амазонка. Странно явление: на някои места реката подхранва собствените си притоци.

Към три часа след обяд жангадата преплава край устието на Жандиатуба, понесла от югозапад величествените си черни води и след като

напоява земите на индианците кулини, ги влива в голямата артерия чрез устие, широко четиристотин метра.

Минаха също край много острови – Пиматикайра, Катурия, Чико, Мотачина, едни населени, други пусти, но всички покрити с великолепно растителност, образуваща непрекъсната гирлянда от зеленина от единия до другия край на Амазонка.

## XV. ВСЕ ПО-НАДОЛУ И ПО-НАДОЛУ

Беше вечерта на 5 юли. Въздухът, тежък още от предния ден, предвещаваше близки бури. Големи червеникави прилепи размахваха широко крила над самата повърхност на Амазонка. Сред тях се различаваха тъмнокафяви „perros voladors“ със светъл корем, към които Миня и особено младата мулатка изпитваха инстинктивно отвращение. Те спадаха въшност към ония ужасни вампири, които смучат кръвта на добитъка и нападат дори човек, заспал непредпазливо на полето.

– Ох, гадни твари! – възкликна Лина, закривайки очите си. – Просто се ужасявам от тях!

– А на всичко отгоре са и много опасни – добави Миня. – Нали така, Маноел?

– Много опасни наистина – отговори младият човек. – Тези вампири имат особен усет, който ги кара да смучат кръвта ви точно на такива места, където това става най-лесно, главно зад ухото. Същевременно те продължават да размахват крила и по този начин създават приятна прохлада, и спящият се унася още повече. Разправят, че някои хора, подложени неусетно на такова кръвопускане в продължение на няколко часа, изобщо не се събуждали.

– Не ни разказвайте повече подобни истории, Маноел – каза кита, че Миня и Лина няма да мигнат тая нощ!

– Не бойте се – отвърна Маноел. – Ако потрябва, ще бдим над съня им!

– Мълчете! – каза Бенито.

– Но какво има? – запита Маноел.

– Не чувате ли особен шум откъм тая страна? – продължи Бенито, сочейки десния бряг.

– Вярно – потвърди Якита.

– На какво ли се дължи този шум? – запита Миня. – Като че ли по бреговете на островите се търкалят камъчета!

– Охо, зная какво е! – възкликна Бенито. – Утре в зори ще има гошавка за тия, които обичат костенуркови яйца и пресни костенурчета!

И не се лъжеше. Този шум се предизвикваше от безброй костенурки с различна големина, които бяха изпъзтели на островите, за да снесат яйцата си.

Тези земноводни идват на брега да си изберат в пясъка подходящо място, за да положат там яйцата си. Тази работа започва при залез слънце и завършва при зори.

В този момент костенурката-водачка вече бе излязла от коритото на реката, за да потърси удобно място. Другите, събрали се с хиляди, бяха заети да копаят с предните си крака ров, дълъг шестстотин фута, широк дванайсет и дълбок шест; след като заровеха в него яйцата си, оставаше им само да ги покрият със слой пясък, а пясъка да притиснат с черупките си, за да го трамбоват.

За индианците от бреговете на Амазонка и притоците ѝ снасянето на яйцата е много важно събитие. Те причакват костенурките и почват да изравят яйцата, като бият барабани; плячката се дели на три части, едната се пада на причаквачите, другата – на цялото племе, а третата – на „държавата“, представлявана от бреговата стража, която заедно с полицията се занимава със събирането на данъци. Някои брегове при спадането на водите се оголват; те имат предимството да привличат най-голям брой костенурки и се наричат „кралски плажове“. Събирането на яйцата завършва с празненство за индианците; те се отдават на игри, танци и пиршества – празник и за речните каймани, които се гошават с останките от тези земноводни.

Така че костенурките и костенурковите яйца са предмет на много оживена търговия в целия басейн на Амазонка. Когато костенурките се прибират след снасянето на яйцата, ловците ги „завъртат“, тоест обръщат ги по гръб и ги запазват живи било като ги държат в заградени места, подобни на рибници, било като ги връзват за колчета с въже, достатъчно дълго, за да могат да се движат по земята или под водата. По такъв начин могат винаги да имат прясно месо от тези животни.

Другояче постъпват обаче с малките костенурчета, които току-що са се излюпили. Няма нужда нито да ги затварят, нито да ги връзват. Бронята им е още мека, а месото – извънредно крехко, затова ги ядат досущ като миди, но след като ги сварят. В такъв вид те се консумират в огромни количества.

Но това не единственият начин за използване на костенурковите яйца в провинциите Амазонка и Пара. Производството на „manteína de



tartaruga“, тоест костенурково масло, което може да се сравнява с най-висококачествените нормандски и бретански масла, поглъща всяка година не по-малко от двеста и петдесет-триста милиона яйца. Но в реките от този басейн има безброй костенурки, и те заравят в пясъка по бреговете неизброимо количество яйца.

И все пак, тъй като служат за храна не само на туземците, но и на дългоногите крайбрежни птици, на американските ястреби и речните каймани, броят им доста е намалял, затова за малка костенурка сега се плаща една бразилска патака<sup>35</sup>.

На другия ден още призори Бенито, Фрагозо и няколко индианци взеха една от пирогите и се отправиха към брега на един от големите острови, край които бяха минали през нощта. Не беше необходимо жангата да спира. Щяха лесно да я настигнат.

По пясъчния бряг личаха малки издутини, които показваха местата, където през нощта са били заровени яйцата, по сто и шестдесет – сто и осемдесет броя във всяка купчинка. Но хората от пирога нямаха намерение да ги изравят. Преди два месеца тук беше снесена първата партида яйца, и под въздействието на топлината, натрупана в пясъка, се бяха излюпили хиляди костенурчета и сега те припкаха по брега.

Така че ловците имаха добър улов. Те напълниха пирога с тези интересни земноводни, които пристигнаха точно навреме за закуска. Плячката бе поделена между пътниците и екипажа на жангата и за вечерта не остана почти нищо от нея.

Сутринта на 7 юли се озоваха през Сан-Жозе-ди-Матура – голямо село, разположено до малка речица, обрасла с висока трева; според преданието на нейните брегове са живеели опашати индианци.

На 8 юли заранта забелязаха село Сан Антонио – две-три къщурки, сгъсени между дърветата, а после – устието на Иса, или Путумайо, широко деветстотин метра.

Путумайо е един от най-значителните притоци на Амазонка. На това място през XVI век испанците основали английските мисии, впоследствие разрушени от португалците и сега не е останала нито следа от тях. Все още се намират обаче представители на разни индиански племена, които лесно могат да се разпознаят по различната им татуировка.

Иса тече на изток, като извира от планините Пасто, разположени североизточно от Кито, и минава през най-великолепните гори от диви какаови дървета. Плавателна на разстояние сто и четиридесет левги за

---

35. Патаката е равностойна на около един франк. – Б. а.

параходи с газене не повече от шест фута, в бъдеще тя ще стане един от главните речни пътища в Западна Америка.

Обаче лошото време вече бе настъпило. То започна не с продължителни дъждове, а с чести бури, които предизвикваха атмосферни смущения. Тези стихии не бяха в състояние ни най-малко да забавят хода на жангадата, която не зависеше от вятъра; поради голямата си дължина тя не се влияеше дори от вълнението на Амазонка; но при проливните дъждове се налагаше семейство Гарал да се прибира в жилището си. Тогава разговаряха, споделяха впечатления и езиците никога не млъкваха.

При тези условия Торес започна малко по малко да участвува подейно в разговорите. Той разказваше много за разните си интересни пътешествия из цяла Северна Бразилия. Този човек безспорно бе видял доста неща; но разсъжденията му бяха толкова скептични, че твърде често шокираха благовъзпитаните му слушатели. Трябва да кажем също, че той проявяваше особено внимание към Миня. Но макар тези любовности да не се харесваха на Маноел, те не бяха толкова подчертани, та младежът да сметне за свой дълг да се намеси. А и девойката изпитваше към Торес инстинктивно отвращение и дори не се опитваше да го скрие.

На 9 юли на левия бряг на реката се показва устието на Тунантина; този приток, идващ от запад-северозапад, напоява земите на индианците касени и влича черните си води през лиман, широк четиристотин фута.

На това място Амазонка представляваше наистина величествена гледка, но руслото ѝ беше повече от всякога задръстено с острови и островчета. Лоцманът трябваше да приложи цялото си умение, за да направлява сала през този архипелаг, като се приближаваше ту до единия, ту до другия бряг, отбягваше плитчините, заобикаляше водовъртежите и поддържаше неотклонно курса.

Той можеше да поеме по Ахуати-Парана, нещо като естествен канал, който се отделя от реката малко под устието на Тунантина и дава възможност да се навлезе в главното русло, на сто и двайсет мили по-нататък, през река Япура; но докато в най-широката си част този „фуру“ достига сто и петдесет фута, в най-тъсната той е само шейсет, тъй че жангадата трудно би минала по него.

На 13 юли се приближиха до остров Капуро и минаха устието на Жутахи, която иде от изток-югоизток и влива черните си води през устие, широко хиляда и петстотин фута. Тук се любуваха на цели пълчища красиви сернобели маймуни с яркочервени муцуни, ненаситни любители на орехите на палмите, на които реката дължи названието си.

На 18 юли пътешествениците пристигнаха при селището Фонтебоа. На това място жангата спря за дванайсет часа, за да може екипажът да си почине.

Фонтебоа, подобно на повечето селища-мисии на Амазонка, не е избягвало своеобразната традиция да сменя непрекъснато мястото си. Възможно е обаче това селце да е прекратило скитническия си живот и да е заседнало окончателно. Толкова по-добре за него, защото то представлява очарователна гледка с тридесетината си къщурки, покритие листа, и църквата, посветена на Света Богородица Гваделупска – чернокожата мексиканска Дева Мария. Фонтебоа наброява около хиляда жители – индианци от двата бряга, които отглеждат многочислени стада добитък из тучните околни ливади. Но това не е единственото им занятие; те са също смели ловци, или по-право смели ловци на ламантини.

Така че още същата вечер след пристигането си младите хора имаха възможност да бъдат очевидци на много интересен поход от тоя род.

Две от тези тревопасни китообразни животни току-що бяха забелязани в тъмните води на река Каярату, вливаща се при Фонтебоа. Виждаше се как по повърхността ѝ се движат шест кафяви точки. Това бяха двете заострени муцуни и четирите перки на ламантините.

Недостатъчно опитни рибари биха помислили тези движещи се точки за влачени от течението отломки, ала жителите на Фонтебоа не можеха да се излъжат. И наистина скоро по шумното пръхтене се разбра, че някакви животни изхвърлят стремително през ноздрите си замърсения и станал негоден за дишане въздух.

Две уби, всяка с по трима рибари, се отделиха от брега и се приближиха до ламантините, които тутакси побягнаха. Отначало черните точки очертаха дълга бразда по водната повърхност после изчезнаха едновременно.

Риболовците продължаваха да се приближават предпазливо. Единият от тях, въоръжен с твърде примитивен харпун – прът с дълъг гвоздей на върха, – стоеше прав в пирога, а другите двама гребяха безшумно. Те чакаха нуждата от въздух да накара ламантините да изскочат от водата. Още десет минути и тези животни непременно щяха да се появят отново на по-голямо или по-малко разстояние.

И наистина, едва изтече това време, черните точки изплуваха недалеч и изхвърлиха шумно два фонтана вода, смесена с въздух.

Убите се приближиха; харпуните полетяха едновременно; единият не улучи целта си, ала другият се заби в опашния прешлен на китоподобното.

Това беше достатъчно, за да зашемети животното, почти неспособно да се защитава, когато го промуши острие на харпун. Лека-полека въжето го притегли към убата, която след това го довлече до брега, под самото село.

Ламантинът се оказа малък, дълъг едва три фута. Тези клетки китообразни животни са подложени на такова преследване, че започват да се срещат твърде рядко във водите на Амазонка и нейните притоци, пък и им се представя толкова малко време да пораснат, че сега дори най-големите екземпляри не надвишават седем фута. Какво са те в сравнение с ламантините от по двайсет-петнайсет фута, които още изобилствуват в реките и езерата на Африка.

Но много трудно може да се попречи на това изстребление. Не ще и дума, месото на ламантина е отлично, дори превъзхожда свинското, а маста, получавана от сланината му, дебела три инча, се цени много. Когато се опуши, месото се запазва дълго и представлява здрава храна. Като се има пред вид също, че това животно се лови сравнително лесно, нищо чудно, че видът му е обречен на пълно унищожение.

Един възрастен ламантин, който някога е „носил“ две гърнета мас от по сто и осемдесет фунта днес дава само четири испански ароба, равни на сто килограма.

На 19 юли при изгрев жангадата напусна Фонтебоа и се понесе между двата бряга на реката, съвсем пусти, покрай острови, засенчени от много живописни какаови гори. Небето беше все така плътно забулено с големи облаци, заредени с електричество, предвестници на нови бури.

Скоро откъм левия бряг се откри река Журуа, идваща от югоизток. Ако ладия поеме срещу течението, тя би могла да стигне чак до Перу, без да срещне непреодолими пречки по тези чисти води, подхранвани от голям брой подпритоци.

– Може би именно из тия земи – каза Маноел – трябва да търсим потомците на войнствените жени, от които така се възхищавал Ореляна. Но редно е да добавим, че те не образуват отделни племена като своите предшественички. Просто са съпруги, които се бият рамо до рамо с мъжете си; особено жените от племето журуп се славят много със своята храброст.

Жангадата продължаваше да се спуща по течението; но какъв лабиринт представляваше сега Амазонка! Река Япура, един от най-големите ѝ притоци, чието устие беше на осемдесет мили по-нататък, течеше почти успоредно на нея.

Между тях се образуваха канали, игуарапи, лагуни, временни езера – заплетена мрежа, усложняваща много хидрографията на тази местност.

И макар че Араужо нямаше пътеводна карта, опитът му служеше по-надеждно от всичко друго и човек можеше с удивление да го наблюдава как се оправя в тоя хаос, без никога да се отклони от руслото на великата река.

С една дума, той вършеше така добре работата си, че на 25 юли след обед, след като мина село Парани-Тапера, жангадата можа да хвърли котва при входа на езерото Ега, или Тефе, в което беше безполезно да влиза, защото после трябваше да излезе, за да продължи по Амазонка.

Но Ега е доста значителен град. Заслужаваше да спрат, за да го разгледат. Затова решиха жангадата да остане на това място до 27 юли, а на другия ден, 28 юли, голямата пирога да закара цялото семейство в Ега.

Така прилежният екипаж на сала щеше да получи заслужена почивка.

Нощта мина край доста високия бряг, за който бе привързана жангадата, и нищо не смути спокойствието. Няколко светкавици припламнаха на хоризонта, но те се дължаха на далечна буря, която не засегна входа на езерото.

## XVI. ЕГА

На 26 юли в шест часа сутринта Якита, Миня, Лина и двамата млади мъже се приготвиха да напуснат жангадата.

Жоам Гарал нямаше намерение да слиза на суша, но този път, по настояване на жена си и дъщеря си, реши да остави работата си, с която беше зает по цял ден, за да ги придружи.

Торес също не прояви желание да ходи да разглежда Ега, за голямо задоволство на Маноел, който изпитваше неприязън към този човек и само чакаше случай да я покаже. Колкото до Фрагозо, той нямаше интерес да слиза в Ега така както в Табатинга, незначително селце в сравнение с този малък град.

Ега е център с хиляда и петстотин жители, седалище на всички административни служби, каквито се полага да има в такъв значителен за местните мащаби град, тоест военен комендант, полицейски началник, мирови съдия, главен съдия, начален учител и военна част под

командуването на офицери с различни чинове.

А когато в град живеят толкова държавни служители с жените и децата си, може да се предположи, че не липсват й бръснари-фризьори. Така беше и тук, затова Фрагозо не можеше да изкара нищо.

Макар и да нямаше за него работа в Ега, все пак този симпатичен момък смяташе да се присъедини към компанията, тъй като Лина придружаваше младата си господарка; но точно когато се готвеха да слизат от жангадата, по молба на самата Лина той се съгласи да остане.

– Господин Фрагозо – му каза тя, като го дръпна настрана.

– Какво има, госпожице Лина? – запита Фрагозо.

– Вашият приятел Торес май няма намерение да дойде с нас в Ега.

– Той наистина остава на борда, госпожице Лина, но ще ви бъде много признателен, ако не го наричате мой приятел.

– Ала именно вие сте го накарали да пътува с жангадата, дори преди да му хрумне това.

– Да, и, откровено казано, боя се, че тогава направих глупост!

– Е, и аз ще ви кажа откровено: този човек никак не ми харесва, господин Фрагозо!

– На мен също не ми харесва, госпожице Лина, и все си мисля, че вече съм го виждал някъде. Но имам твърде смътен спомен, от който ми е ясно само едно: че и тогава впечатлението ми съвсем не беше добро.

– Къде, и кога сте срещнали тоя Торес? Не можете ли да си спомните? А би било полезно да знаем кой е той и особено какъв е бил!

– Не... Колкото и да се мъча... Отдавна ли беше това? В кой край, при какви обстоятелства?... Не мога да се сетя!

– Господин Фрагозо!

– Да, госпожице Лина?

– Вие трябва да останете на борда, за да следите Торес, докато ни няма!

– Какво? – извика Фрагозо. – Да не дойда с вас в Ега, цял ден да стоя тук, без да ви виждам.

– Моля ви се!

– Заповед ли е това?

– Молба!

– Ще остана.

– Господин Фрагозо!

– Да, госпожице Лина?

– Благодаря Ви!

– За благодарност ми стиснете здраво ръката – отвърна Фрагозо. –

Аз заслужавам това!

Лина протегна ръка на този добър момък, и той я задържа няколко секунди, като се взираше в очарователното лице на девойката. Ето защо Фрагозо не се качи на пирога и скришом започна да следи Торес. Забеляваше ли Торес чувството на отвращение, което будеше у всички? Може би; но изглежда ей имаше причини да не му обръща внимание.

От мястото на закотвянето до град Ега имаше четири левги. Пирогата с шест души и двама гребци-негри можеше да отиде и да се върне – тоест да измине разстояние от осем мили – за няколко часа. Но това беше много уморително поради високата температура, макар че небето беше забулено от леки облачета.

За щастие от северозапад духаше хубав вятър и ако пирога държеше тази посока, вятърът щеше да ѝ помага да плава по езерото Тафе. Така тя можеше да стигне до Ега и да се върне бързо, без дори да става нужда да лавира.

И тъй, вдигнаха латинското платно на мачтата на пирога, Бенито пое кормилото, и след като с последно махане на ръка Лина даде знак на Фрагозо да бди зорко лодката се отдели от брега.

За да се стигне до Ега, трябваше да се плава край южния бряг на езерото. След два часа пирога влезе в пристанището на тази стара мисия, основана от кармелитите, която станала град в 1759 година, а генерал Гама я поставил окончателно под бразилска власт.

Пътниците слязоха на равен бряг, до който бяха наредени не само местните плавателни съдове, но и няколко малки Ега, които обслужват атлантическото крайбрежие.

Отначало, когато влязоха в Ега, двете девойки изпаднаха във възторг.

– Ах, какъв голям град! – възкликна Миня.

– Колко къщи! Колко народ! – откликна Лина, ококорила очи, за да вижда по-добре.

– Не ще и дума – отвърна Бенито, като се смееше, – повече от хиляда и петстотин жители, най-малко двеста къщи, някои дори двуетажни, и две-три улици, истински улици между тях!

– Скъпи ми Маноел – каза Миня, – защитете ни от моя брат. Той ни се подиграва, понеже вече е посещавал най-красивите градове в провинциите Амазонка и Пара.

– Е, значи се подиграва и на майка си – добави Якита, – защото трябва да призная, че и аз никога не съм виждала такова нещо!

– Тогава пазете се, майко и сестро – предупреди Бенито, – защото

ще изпаднете в захлас, щом видите Манао, и ще припаднете, когато пристигнете в Белен.

– Не бой се! – отвърна Маноел с усмивка. – Тези дами лека полека ще свикнат на възхитителни гледки, като посетят първи те градове на Горна Амазонка.

– Как, и вие ли, Маноел, – извика Миня, – и вие ли говорите като брат ми? И вие ли се подигравате?...

– Не, Миня! Кълна ви се...

– Да оставим тези господа да се смеят – обади се Лина – и да си отваряме добре очите, мила господарке, защото е много красиво!

Много красиво! И то това скупиче от глинени или варосани къщурки, повечето покрити със слама или палмови листа, някои наистина построени от камък или от дърво, с веранди, врати и капаци, боядисани в яркозелено, сред овощна градина, пълна с цъфнали портокалови дървета. Но имаше и две-три учреждения, казарма и църква, посветена на света Тереза, която в сравнение със скромното икитоско параклисче беше същинска катедрала. После, като се обърнете към езерото, ще видите прекрасна панорама, обградена в рамка от кокосови палми и асаи, които свършваха до водата, а на три мили по-нататък, отвъд реката, живописното селце Ногейра надничаше с няколкото си къщурки, скрити сред старите маслини на брега.

Но тези две млади момичета имаха друга причина за възхищение – впрочем типично женско възхищение: облеклото на местните кокетки – не само още твърде първобитната премяна на покръстените представителки на нежния пол от племената омаи и мури, но и дрехите на истинските бразилки. Да, жените и дъщерите на градските чиновници и големи търговци носеха наперено парижки тоалети, доста старомодни, и то на петстотин левги от Пара, която пък се намира на няколко хиляди мили от Париж.

– Но погледнете, погледнете, господарке, тези красиви дами с хубави рокли!

– Лина ще се побърка! – извика Бенито.

– Ако носеха както трябва тези тоалети – обади се Миня, – може би нямаше да бъдат толкова смешни.

– Скъпа Миня, – каза Маноел, – уверявам ви, с вашата проста памучна рокля и сламена шапка вие сте по-елегантна от всички тия бразилки с модни шапки и фусти с волани, които са чужди както за страната, така и за народа им!

– Щом аз ви се харесвам такава – отвърна девойката, – нямам кому



и за какво да завиждам!

Но нали и тъй, и тъй бяха дошли да гледат. Затова се разходиха из улиците, където имаше повече сергии, отколкото магазини; повъртяха се из площада, сборище на местните контета и кокетки, които се задушаваша в европейските си костюми; дори обядваха в един хотел, по-скоро хан, но гозбите ги накараха да съжеляват много за отличната кухня на жангадата.

След обедата, състоящ се единствено от костенурково месо, сготвено по различни начини, семейство Гарал тръгна да се по-любува за последен път на бреговете на езерото, позлатено от лъчите на залязващото слънце. После се върнаха на пирогата, може би малко разочаровани от прелестите на този град, който можеше да се разгледа за един час, а и поизморени от разходката по тези напечени улици, толкова различни от сенчестите пътеки на Икитос. Дори възторгът на любопитната Лина поизстина. Всеки зае отново мястото си в пирогата. Вятърът духаше все от северозапад, а надвечер се засили. Вдигнаха платното. Поеха обратно тазсутрешния път по това езеро, подхранвано от тъмните води на река Тафе, по която според индианците може да се плава четиридесет дни в югозападна посока, без да се срещне препятствие. В осем часа вечерта пирогата пристигна на котвеното място и се привърза за жангадата. Лина издебна удобен момент и като дръпна Фрагозо настрана, запита:

– Забелязахте ли нещо подозрително, господин Фрагозо?

– Нищо, госпожице Лина – отговори той. – Торес почти не излиза от каютата си, все четеше и пишеше.

– Не е ли влизал в къщата, в трапезарията, както се опасявах?

– Не, през всичкото време, когато беше извън каютата си, се разхождаше по носа на жангадата.

– И какво правеше?

– Държеше в ръка някакъв стар лист, сякаш го изучаваше внимателно, и не знам какво си мърмореше, не успях да разбера.

– Всичко това може да не е толкова маловажно, колкото с и мислите, господин Фрагозо! Това четене, това писане, тези стари листа може да не са без значение! Защото този четец и драскач не е нито учител, нито адвокат!

– Имате право!

– Да продължаваме да го следим, господин Фрагозо.

– Все така ще го следим, госпожице Лина – отвърна Фрагозо.

На другия ден, 27 юли, още при изгрев слънце Бенито даде знак на лоцмана за отплаване.

Между островите, стърчащи над залива Аренапо, за малко се пока- за устието на Япура, широко шест хиляди и шестстотин фута. Този го- лям приток се влива в Амазонка през осем устиета като в някакъв океан или морски залив. Но водите му идват отдалеч, от планините на репуб- лика Колумбия, и течението, което се спуска оттам, среща преграда едва на двеста и десет левги от Амазонка, където има водопади.

Целият този ден мина в спущане до остров Япура, откъдето реката вече стана по-свободна и по-удобна за плаване. А и вече по-бавното те- чение позволяваше да се заобикалят доста лесно островчетата, и нито веднъж не стана сблъскване и засядане.

На другия ден жангата плаваше край широки брегове, състоящи се от високи и силно нагънати дюни, преграждащи просторни пасбища, където може да се отгледа и изхрани добитъкът на цяла Европа. Тези брегове се смятат за най-богатите на костенурки в басейна на Горна Амазонка.

На 29 юли вечерта салът се привърза здраво за остров Катуга, за да прекара там нощта, която обещавахе да бъде много тъмна.

Докато слънцето беше още над хоризонта, на този остров се появи група индианци мури, останки от старото и могъщо племе, заемало по- вече от сто левги по крайбрежието между Тафе и Мадейра.

Тези туземци, ходейки назад-напред, наблюдаваха сала, сега непод- вижен. Те бяха стотина души, въоръжени със сарбакани от особен вид тръстика, растяща по тия места и за по-голяма здравина отвън запъхната в кухо стъбло от палма-джудже.

Жоам Гарал остави за малко работата, отнемаща цялото му време, за да нареди да се следят добре и да не се предизвикват тези туземци. Действително силите бяха неравни. Мурите умеят да изпращат много сръчно със сарбаканите си стрели, които достигат на разстояние триста крачки и причиняват неизлечими рани.

Защото тези дълги девет-десет инча стрели, направени от листа на палмата „кукурита“, с пера от памук и заострени ката игла, са намазани с отровата кураре.

Курарето, или „уура“, тази течност, която „убива тихо“, както каз- ват индианците, се приготвя от сока на един вид млечок и от сока на лу- ковично стрихниново растение, смесени с каша от отровни мравки и от- ровни змийски зъби.

– Това е наистина страшна отрова – каза Маноел. – Тя уврежда пря- ко нервната система и по-точно нервите, които направляват волевите движения. Сърцето обаче остава незасегнато и не престава да бие до

прекъсването на жизнените функции. Това отравяне започва с парализиране на крайниците и не е известно средство против него!

За щастие тези мури не предприеха враждебни действия, макар че изпитват дълбока омраза към белите. Разбира се, те не притежават вече храбростта на своите предци.

Когато се мръкна, зад дърветата на острова се чу пищялка с пет дупки, която свиреше някакви тъжни мелодии. Откликна ѝ друга свирка. Това надсвирване продължи две-три минути, след което мурите изчезнаха.

Фрагозо в изблик на добро настроение се опита в отговор да им изпее нещо по своему; но Лина, застанала до него, успя навреме да сложи ръка на устата му и да му попречи да покаже певческите си дарби, които той с готовност демонстрираше.

На 2 август в три часа след обед, двацет левги по-нататък, жангата се озова при входа на езерото Апоара, което подхранва с тъмните си води едноименната река, а два дена след това, към пет часа, спря при входа на езерото Коари.

То е едно от най-големите езера, свързани с Амазонка, и служи за водоем на различни реки. Пет-шест притока се стичат в него, струпват и смесват там водите си и през тесен канал ги вливат в главната артерия.

В далечината се показаха височините на селцето Тахуа-Мири, издигнато на колове като на кокили, за да се предпазва от наводненията при пълноводие, което често залива тези ниски брегове. Привързаха жангата, за да пренощуват.

Тя спря срещу село Коари – дузина доста разнебитени къщурки, построени сред гъсталак от портокалови и кратунени дървета. Едва ли има нещо по-променливо от вида на това селище: според туй, дали водата се покачва или спада, езерото представлява ту обширно водно пространство, ту се смалва в тесен канал, толкова плитък, че дори прекъсва връзката си с Амазонка.

Сутринта на другия ден, 5 август, потеглиха още в зори и минаха край протока Юкура, спадащ към заплетената система от езера и ръкави на река Запура, а на 6 август сутринта стигнаха входа на езерото Миана.

Нищо ново не се случваше на борда, животът протичаше с почти методична равномерност.

По изрично настояване на Лина бръснарят непрекъснато следеше Торес. Дори няколко пъти се опита да заговори за предишния му живот; но авантюристът отбягваше всякакъв разговор на тази тема и накрая стана извънредно съдържан към Фрагозо.

Колкото до отношенията му със семейство Гарал, те оставаха неизменни. С Жоам говореше малко, ала с Якита и дъщеря ѝ беше по-общителен, като се преструваше, че не забелязва явната студенина, с която го посрещаха. Впрочем и двете се надяваха, че когато жангадата пристигне в Манао, Торес ще ги напусне и няма да чуят вече за него. Тук Якита следваше съветите на отец Пасаня, който я умоляваше да проявява търпение; но трудничко беше на добрия свещеник да излезе наглава с Маноел, твърде склонен решително да постави на място натрапника, по паднал така без време на жангадата.

Единственото събитие тази вечер беше следното:

Една пирога се спущаше по реката. Жоам Гарал я покани да се приближи до жангадата.

– В Манао ли отиваш? – попита той индианеца, който управляваше пирогата.

– Да – отговори индианецът.

– Кога ще бъдеш там?...

– След осем дни.

– Значи ще пристигнеш доста преди нас. Наемаш ли се да предадеш едно писмо на съответния адрес?

– На драго сърце.

– Тогава вземи това писмо, приятелю, и го занеси в Манао. Индианецът пое писмото, подадено му от Жоам Гарал, и шепя рейсове като награда за поръчката, която се наемаше да изпълни. Никой от членовете на семейството, които вече се бяха прибрали в жилището, не узна за тази случка. Единствен свидетел ѝ беше Торес. Той чу дори няколкото думи, разменени между Жоам Гарал и индианеца, и по намръщеното му лице лесно можеше да се види, че изпращането на това писмо беше неприятна изненада за него.

## XVII. НАПАДЕНИЕ

До този момент Маноел не говореше нищо, за да не предизвика някаква бурна сцена на борда, ала на другия ден реши да си поприказва с Бенито за Торес.

– Бенито – му рече той, като го заведе при носа на жангадата, – искам да ти кажа нещо.

Бенито, толкова усмихнат обикновено, се спря, изгледа Маноел и лицето му помрачня.

– Зная какво – рече той. – За Торес ли става дума?

– Да, Бенито!

– Е, аз също искам да ти поговоря за него, Маноел.

– Значи си забелязал как се върти около Миня! – извика Маноел, като пребледня.

– Охо, да не би от ревност да се озлобяваш срещу човека? – оживи се Бенито.

– Не, разбира се! – отвърна Маноел. – Пази боже да нанесе подобна обида на момичето, което ще стане моя жена. Не, Бенито! Тя се отвращава от този авантюрист! Съвсем не става дума за такова нещо, но ми е противно да гледам как той негодник с нахалството си непрекъснато се натрапва на майка ти и сестра ти, мъчи се да се вмъкне в твоето семейство, което вече е и мое!

– Маноел – отговори Бенито сериозно, – споделям отвращението ти от този съмнителен тип и ако се съобразявах само с чувствата си, отдавна да бях го изгонил от жангата! Но не смея!

– Не смееш ли? – възкликна Маноел, като улови приятеля си за ръката. – Как така не смееш!...

– Слушай, Маноел – продължи Бенито. – Ти наблюдаваш внимателно Торес, нали? И си забелязал, че се върти около сестра ми! Това е самата истина. Но докато си виждал това, си пропуснал нещо друго: че този подозрителен човек не изпуска от очи баща ми, следи го и отблизо, и отдалеч; в тази необяснима настойчивост изглежда се крие някакъв лош умисъл!

– Що говориш, Бенито! Нима имаш основания да мислиш, че Торес крои нещо срещу Жоам Гарал?

– Никакви... Не мисля нищо! – отвърна Бенито. – Това е просто предчувствие. Но наблюдавай добре Торес, следи внимателно изражението на лицето му и ще видиш как злобно се усмихва, когато баща ми се мерне пред очите му!

– О – извика Маноел, – в такъв случай, Бенито, имаме пълно право да го изгоним.

– Пълно... или непълно... – промърмори младежът. – Маноел... боя се... От какво?... И аз не зная.

... Но да накараме татко да изпъди Торес... би било неблагоприятно! Повтарям ти... боя се, макар и да не разполагам с никакъв убедителен факт, който би обяснил този страх!

Докато говореше така, Бенито трепереше от гняв.

– Значи – каза Маноел, – смяташ, че трябва да изчакаме?

– Да... да изчакаме, преди да вземем решение, но най-вече да бъдем нащрек!

– В края на краищата – вметна Маноел – след двайсетина дни ще пристигнем в Манао. Торес ще трябва да слезе. Значи там ще се разделим и завинаги ще се отървем от него! А дотогава да не го изпускаме от очи!

– Ти не ме разбра, Маноел – рече Бенито.

– Разбрах те, приятелю, братко – отвърна Маноел, – макар че не споделям, не мога да споделя всички твои опасения! Каква връзка може да съществува между баща ти и този авантюрист? Баща ти явно никога не го е виждал!

– Не казвам, че татко познава Торес – отговори Бенито, – но ми се струва, че Торес познава баща ми!... Какво търсеше този човек около фазендата, когато го срещнахме в Икитоската гора? Защо отклони тогава гостоприемството, което му предложихме, а после направи така, че почти насила стана наш спътник? Пристигаме в Табатинга, а той се оказва там, като че ни е чакал! Случайност ли са всички тия срещи или резултат от предварително обмислен план? Всичко това ми идва на ум, когато срещна шарещия и едновременно упорит поглед на Торес... Не знам... оплеп съм се в тези необясними неща. Ах, отде ми хрумна да го поканя да пътува с нашата жангада.

– Успокой се, Бенито... моля те!

– Маноел! – извика Бенито, явно неспособен да се съдържа повече, – повярвай ми, ако беше само до мен, не бих се поколебал да изхвърля зад борда този човек, който ни вдъхва погнуса и отвращение. Но ако наистина става дума за баща ми, боя се, че под въздействието на чувствата си ще разваля всичко! Нещо ми подсказва, че е опасно да действваме срещу този двуличник, докато нямаме основателни причини за това... право и задължение!... Всъщност на жангата той ни е под ръка и ако двамата пазим добре баща ми, колкото и хитра да е играта му, непременно ще го принудим да си смъкне маската, да се издаде! Затова да изчакаме още!

Идването на Торес при носа на жангата прекъсна разговора между двамата младежи. Торес ги изгледа изпод вежди, но не им продума.

Бенито не се лъжеше, като казваше, че авантюристът не изпуска от очи Жоам Гарал, когато мисли, че не го наблюдават.

Не, не се лъжеше, като твърдеше, че лицето на Торес става зловещо, когато гледа баща му!

Каква тайнствена връзка съществуваше между тези двама мъже,

как единият, възплъщение на благородство, можеше да бъде свързан с другия, явно без да знае това?

При сегашното положение, когато Торес беше под едновременното наблюдение и на двамата младежи, и на Фрагозо и Лина, естествено трудно би могло да направи какъвто и да било ход, който да не бъде парирай веднага.

Може би той разбираше това. Във всеки случай не се издаде и с нищо не промени държането си. Доволни от разговора си, Маноел и Бени-то се зарекоха да го държат под око и да не правят нищо, което би събудило подозрението му.

През следващите дни жангадата мина край устията на реките Кама-ра, Ару и Юрипари откъм десния бряг, които, вместо да се вляят в Амазонка, продължават на юг, изливат водите си в река Пурус и чрез нея се съединяват с великата река. На 10 август в пет часа вечерта спряха до Кокосовия остров.

Там се намираше селище на серингейро. Тази дума значи производител на каучук, извлечан от „серингейрата“, дърво, чието научно название е „*siphonia elastica*“.

Разправят, че поради немарливост или лоша експлоатация броят на тези дървета в басейна на Амазонка намалява; но по бреговете на Мадейра, Пурус и други нейни притоци все още се срещат значителни серингейрови гори.

Тук имаше дванайсетина индианци. Те събираха и обработваха каучука – работа, която се върши предимно през месеците май, юни и юли.

След като се убедят, че дърветата, подготвени от разливите на реката, която покрива стъблата им с вода на височина около четири фута, са в добро състояние за събиране на каучука, индианците пристъпват към работа.

Те правят нарези в най-външния пласт на серингейрите, после връзват под тези резки малки гърненца. За едно денонощие те се напълват с млечен сок; той може да се събира също с помощта на бамбукова тръбичка и съд, поставен под дървото.

Този събран сок индианците опушват на огън от орехите на палмата асаи, за да предотвратят разпадането на смолистите му частици. Разстланият върху дървена лопата сок се клати в Дима и почти моментално се стъпява, става сиво-жълтеникав и се втвърдява. Образувалите се последователно пластове след това се отлепват от лопатата, слагат се на слънце, втвърдяват се още повече и придобиват познатия кафяв цвят. Така обработката е завършена.

Бенито, възползувайки се от удобния случай, закупи от индианците цялото количество каучук, складирано в наколните им колиби. Цената, която им даде, беше изгодна, и те явно останаха много доволни.

След четири дни, на 14 август, жангадата мина край ръкавите на река Пурус – един от големите десни притоци на Амазонка, който изглежда е плавателен дори за големи съдове на разстояние повече от петстотин левги. Тече на югозапад и е широк близо четири хиляди фута при устието. След като мине под сянката на фикуси, тахуари, палми „нипа“ и цекропии, се влива в Амазонка посредством пет ръкава.

На това място лоцманът Араужо можеше да управлява много лесно. Руслото на реката не беше така запречено от острови, а и ширината ѝ от единия до другия бряг достигаше най-малко две левги.

Затова течението носеше по-плавно жангадата и на 18 август тя спря да пренощува при село Пескейро.

Слънцето беше вече много ниско над хоризонта и със свойствената на тези ширини бързина се готвеше да се спусне почти отвесно, подобно на огромен метеор. Ношта щеше да смени деня почти без здрач; така на театър се представя нощ, като изведнъж се угасят светлините на рампата. Жоам Гарал, жена му, Лина и старата Сибела стояха пред жилищната постройка.

Торес отначало се повъртя около Жоам Гарал, сякаш искаше да му говори насаме, но изглежда му попречи идването на отец Пасаня, който искаше да пожелае лека нощ на семейството, затова накрая се прибра в каютата си.

Индианците и негрите, налягали до борда, стояха всеки на поста си. Араужо, седнал при носа, следеше течението, което се движеше в права посока.

Маноел и Бенито се разхождаха в средната част на жангадата, разговаряха и пушеха с безразличен вид, но бяха непрекъснато нащрек.

Изведнъж Маноел спря Бенито с ръка и му каза:

– Каква е тази особена миризма? Дали не се лъжа? Ти усещаш ли я?... Като че ли е...

– Като че ли е миризма на ферментиращ мускус! – отвърна Бенито.  
– На съседния бряг трябва да има заспали каймани.

– Точно така! Умно е наредила природата – да се издават по този начин!

– Да – каза Бенито, – добре, че е така, защото те са много опасни животни!

На свечеряване обикновено тези гигантски гущери обичат да се



изтягат на пясъчните брегове, където се настаняват по-удобно, за да прекарат нощта. Сгушени там в ями, в които влизат заднешком, те спят с отворена уста и вдигната горна челюст, ако не причакват или дебнат плячка. За тези земноводни е просто игра да се втурнат, за да настигнат жертвата си, било като плават под водата, служейки си единствено с опашката като двигател, било като тичат по брега с бързина, недостижима за човека.

Там, на тези широки пясъчливи брегове, кайманите се раждат, живеят и умират; те се отличават с необикновено дълголетие. Старците, столетниците се познават не само по зеленикавия мъх и брадавиците, покриващи бронята им, но и по природната си свирепост, която с възрастта се засилва. Както бе казал Бенито, тези животни могат да бъдат опасни и човек трябва да се пази да не го нападнат.

Внезапно от носа се раздадоха викове:

– Каймани! Каймани!

Маноел и Бенито се привдигнаха и погледнаха. Три огромни влечуги, дълги от петнайсет до двайсет фута, бяха успели да се покачат на площадката на жангадата.

– Пушките! – извика Бенито, давайки знак на индианците и негрите да се изтеглят назад.

– Към къщата! – подзе Маноел. – По-бързо!

И наистина нямаше защо и да се опитват да влизат веднага в двубой, по-добре беше първо да се скрият.

Това стана за миг. Семейство Гарал намери убежище в къщата, където към него се присъединиха и двамата младежи. Индианците и негрите се прибраха в заслоните и колибите си.

Точно когато затваряше вратата на къщата, Маноел запита:

– А къде е Миня?

– Няма я! – отговори Лина, която току-що бе притичала до стаята на господарката си.

– Боже велики! Къде е тя? – изпищя майка ѝ. И всички завикаха в един глас:

– Миня! Миня! Никой не отговори.

– Дали не е при носа на жангадата? – извика Бенито.

– Миня! – повика Маноел.

Двамата младежи, Фрагозо и Жоам Гарал, без да мислят за опасността, изскочиха от къщата с пушки в ръце. Едва се озоваха навън, идва каймана се обърнаха и се спуснаха към тях.

Едра сачма в главата, до окото, изстреляна от Бенито, спря едното

от тия чудовища. Смъртно ранено, то се замята в силни гърчове и се обърна по гръб.

Но второто беше наблизно, носеше се напред и нямаше вече възможност да избягат от него.

Огромният кайман се втурна към Жоам Гарал и като го повали с удар на опашката си, се извърна към него със зинала уста.

В този миг от каютата си изскочи Торес със секира в ръка и нанесе такъв точен удар, че цялото острие се заби в челюстта на каймана, заклещи се там и не можеше да се измъкне. Заслепен от кръвта, кайманът се втурна настрана и, по своя воля или не, падна и изчезна в реката.

– Миня! Миня! – завика отново обезумелият Маноел, приближавайки се до носа на жангадата.

Изведнъж девойката се появи. Отначало тя се бе скрила в колибата на Араужо; но третият кайман с мощен удар бе прекатурил тази колиба и сега Миня бягаше към кърмата, преследвана от чудовището, което беше само на шест стъпки от нея.

Миня падна.

Вторият куршум, изстрелян от Бенито, не можа да спре каймана! Той само се удари в бронята на животното и пръсна плочките ѝ на късчета, без да я пробие.

Маноел се впусна към девойката, за да я вдигне, да я отнесе, да я изтръгне от смъртта!... Но със страничен удар на опашката си животното повали и него.

Припадналата Миня беше обречена: устата на каймана вече се разваряше, за да я разкъса!...

Точно в този миг Фрагозо се хвърли върху хищника и заби нож чак до дъното на гърлото му, с риск ръката му да бъде отхапана от двете челюсти, ако те се затвореха внезапно.

Фрагозо успя да измъкне ръката си навреме, но не можа да отбегне удара на каймана, реката го повлече и водите ѝ почервеняха на голямо пространство.

– Фрагозо! Фрагозо! – завика Лина, коленичила до борда на жангадата.

След миг Фрагозо се показва на повърхността на Амазонка... здрав и читав.

Ала с риск за живота си бе спасил девойката, която вече се съвземаше. И тъй като Фрагозо не знаеше коя от протегнатите му ръце да поеме – на Маноел, на Якита, на Миня или на Лина, накрая стисна ръчицата на младата мулатка.

Но докато Фрагозо бе спасил Миня, Жоам Гарал несъмнено дължеше спасението си на Торес.

Значи авантюристът не искаше да отнеме живота на собственика на фазендата. Този очевиден факт го доказваше.

Маноел сподели шепнешком тази мисъл с Бенито.

– Вярно – отговори смутено Бенито, – ти си прав, в такъв случай имаме една голяма грижа по-малко! И все пак, Маноел, подозренията ми остават. Защото можеш да бъдеш най-злият враг на човека, без да желаяш смъртта му! В туй време Жоам Гарал се приближи до Торес.

– Благодаря, Торес – каза той, като му протегна ръка. Авантюристът отстъпи няколко крачки назад, без нищо да отговори.

– Торес – продължи Жоам Гарал – съжалявам, че приближава края на пътуването ви и че след няколко дни ще трябва да се разделим. Аз съм ви задължен...

– Жоам Гарал – отвърна Торес, – с нищо не сте ми задължен. Вашият живот беше за мен по-ценен от всичко друго... Но ако позволите... аз размислих... вместо да слеза в Манао, ще продължа до Белен. Ще ме закарате ли дотам?

Жоам Гарал кимна в знак на съгласие.

Като чу тази молба, Бенито в безразсъден порив се готвеше да се намеси; ала Маноел го спря, и младежът се сдържа, но това му ставате голямо усилие.

## XVIII. ВЕЧЕРЯ ПО СЛУЧАЙ ПРИСТИГАНЕТО

На другия ден, след нощ, която едва ли бе достатъчна, за да уталожить толкова вълнения, жангадата се отдели от гъмжащия от каймани бряг и пое нататък. За по-малко от пет дни, ако нищо не се изпречеше на пътя ѝ, тя трябваше да стигне до пристанището Манао.

Миня вече се бе съвзела напълно от своята уплаха; очите и усмивката ѝ благодаряха едновременно на всички, които бяха рискували живота си за нея.

Що се отнася до Лина, тя като че ли беше по-признателна на храбрия Фрагозо, отколкото ако той бе спасил самата нея!

– Рано или късно ще ви се отплатя за това, господин Фрагозо! – му каза тя с усмивка.

– Но как, госпожице Лина?

– О, вие сам знаете!

– Е, щом зная, тогава нека бъде по-рано, отколкото късно! – отвърна добродушният момък.

Така от този ден бе решено, че очарователната Лина ще е годеница на Фрагозо, че сватбата им ще се състои едновременно със сватбата на Миня и Маноел и че новата двойка ще остане при младоженците в Белен.

– Всичко това е хубаво – повтаряше непрекъснато Фрагозо, – но никога не съм предполагал, че Пара е толкова далеч.

Маноел и Бенито разговаряха надълго и нашироко за последните събития. Вече не можеше и да става въпрос да увещават Жоам Гарал да изгони своя спасител.

„Вашият живот беше за мен по-ценен от всичко друго“ – бе казал Торес.

Бенито бе чул и запомнил този едновременно пресилен и загадъчен отговор, изтръгнал се от авантюриста.

Така че засега двамата младежи не можеха да сторят нищо. Повече от всякога те бяха принудени да чакат – да чакат вече не четири или пет дни, а още седем-осем седмици, тоест толкова, колкото беше нужно на жангадата, за да се спусне до Белен.

– Във всичко това има някаква тайна, която не мога да разгадая! – каза Бенито.

– Да, но се успокоихме поне в едно отношение – отвърна Маноел. – Сега вече няма съмнение, Бенито, че Торес не иска да отнема живота на баща ти. Все пак ще продължаваме да бъдем бдителни.

Всъщност от този ден нататък Торес като че ли започна да се отнася по-сдържано. Той не се опитваше да се натрапва на семейството и дори престана да любезничи толкова с Миня. Така напрежението, което всички с изключение на Жоам Гарал чувстваха остро, поотслабна.

Същата вечер минаха край остров Барозо, разположен отрядно, в устието на едноименна река, и край езерото Манаоари, подхранвано от сложна мрежа малки притоци. Нощта мина без премеждия, но Жоам Гарал бе препоръчал на всички да бъдат много внимателни.

На другия ден, 20 август, лоцманът, който искаше да кара по-близо до десния бряг поради коварните водовъртежи отляво, насочи жангадата между брега и островите.

Местността отвъд този бряг беше осеяна с големи и малки езера, като Калдерон и Хуарандейна, и няколко лагуни с тъмна вода. Тази водна система показваше, че приближават Рио Негро, най-забележителния от всички притоци на Амазонка. Въсъщност тук великата река още носеше

името Солимоинс; ала след устието на Рио Негро тя приемаше названието, с което се слави сред останалите реки в света.

През тоя ден жангадата бе принудена да плава при много особени условия.

Ръкавът между остров Калдерон и брега, по който я караше лоцманът, беше много тесен, макар и да изглеждаше доста широк. Това се дължеше на обстоятелството, че голяма част от острова, сравнително ниска, продължаваше да бъде залята от придошлите води.

От двете страни се издигаха гъсти гори от гигантски дървета, а корените им се извисяваха едни над други на петдесет фута от земята и се съединяваха от единия до другия бряг, образувайки огромна арка.

Няма нищо по-живописно от тази наводнена гора отляво, сякаш посадена сред езеро. Стъблата на дърветата излизаха от спокойна и бистра вода, в която цялата плетеница от клони се отразяваше с несравнима яснота. Отражението им беше така съвършено, като че се извисяваха над огромно огледало, подобно на миниатюрните храсти, украсяващи понякога масите. И никой не би намерил разлика между образа и действителността. Наглед двойно по-дълги, завършващи както горе, така и долу с широк чадър от зеленина, те образуваха сякаш две полукълба; вътре в едно от тях жангадата описваше широк кръг.

Волю-неволю трябваше да оставят сала да се провира под тези арки, в които блискаха кротките вълни на реката. Нямаше връщане назад. Затова се налагаше да маневрират извънредно предпазливо, да не би да се блъснат отдясно или отляво.

Тук се прояви цялото умение на лоцмана Араужо, комуто впрочем отлично помагаша неговите хора. Дърветата в гората служеха за здрава опора на дългите канджи, и така се поддържаше посоката. При най-малкия сблъсък жангадата можеше да се извърне и огромният ѝ скелет да се разпадне напълно, при което щеше да загуби ако не екипажа си, то поне товара, който носеше.

– Наистина много е красиво – каза Миня – и колко ще ни бъде приятно да пътуваме по тази спокойна вода, все така заслонени от слънчевите лъчи!

– Ще бъде едновременно и приятно, и опасно, скъпа Миня – отвърна Маноел. – В пирога безспорно няма от какво да се страхуваме при такова плаване; но за дълъг сал е по-добре да има пред себе си широко и свободно речно русло.

– Няма да минат и два часа и ще бъдем извън тази гора – обади се лоцманът.

– Тогава да ѝ се полюбуваме добре! – възкликна Лина. – Защото всички тези красиви неща отминават толкова бързо! Ах, мила господарке, гледайте как тия стада маймуни подскачат по високите клони на дърветата и как птиците се оглеждат в бистрата вода!

– Ами цветята, които се разтварят на повърхността – отвърна Миня, – а течението ги полюлява като ветрец!

– И тези дълги лиани, проточили се така причудливо от дърво на дърво! – добави младата мулатка.

– Ала Фрагозо го няма на края им – вметна годеникът на Лина. – Все пак прекрасно цвете откъснахте в Икитоската гора!

– Я го вижте това рядко цвете! – отвърна Лина шеговито. Ах, господарке, гледайте тези великолепни растения.

И Лина посочи бели водни линии с исполински листа и с цветни пъпки колкото кокосови орехи. След това на мястото, където се очертаваха залетите брегове, забелязаха цели гъсталаци от тръстиката „мукумус“ с широки листа и гъвкави стъбла, които могат да се отдръпнат, за да сторят път на пирога, а после пак да се затворят зад нея. Тук имаше съблазни и за ловеца, защото сред този висок гъсталак, поклащай от вълните, прехвъркваша хиляди водни птици.

Ибиси, застанали като нарисувани на някой полуповален стар дънер; сиви чапли, замръзнали на един крак; важни фламинго, които приличаха отдалече на розови чадърчета, разпънати в листака, и много други подобни на тях разноцветни птици оживяваха това временно бласто.

Но по водната повърхност се плъзгаха също дълги и бързи водни змии, а може би и някои от страшните електрически змиорки; с честите си електрически удари те парализират човек и дори най-яко животно и накрая го убиват.

Трябваше да се пазят от тях, а може би още повече от змиите „сукуружу“. Увити около стъблото на някое дърво, те започват да се развиват, да се разтягат, улавят жертвата си и я удушават с мощните си пръстени, способни да смачкат дори вол. В амазонските гори се срещат екземпляри от тези влечуги, дълги до тридесет – тридесет и пет фута, а както разказва господин Карей, има дори такива, които достигат на дължина четиридесет и седем фута и са дебели колкото буре!

Ако на площадката на жангадата наистина изскочеше една от тези „сукуружу“, тя би била опасна не по-малко от кайман. За щастие на пътниците не се наложи да се борят нито с електрически змиорки, нито с други змии, и плаването през наводнената гора, което трая близо два часа, завърши без преমেждия. Изтекоха три дена. Наближаваха Манао.

Още едно Денонощие и жангадата щеше да се озове пред устието на Рио Негро, срещу столицата на провинция Амазонка.

И наистина на 23 август в пет часа вечерта тя спря до северния край на остров Мурас, при десния бряг на реката. Оставаше само да я пресекат косо и след разстояние от няколко мили да влязат в пристанището. Но лоцманът Араужо с право не искаше през този ден да продължава по-нататък, защото приближаваше нощта. За да изминат останалите три мили, трябваше да плават още три часа, а за да прекосят течението на реката най-важното беше да виждат ясно.

Вечерята, последна за тази първа част от пътуването, тази вечер щеше да мине тържествено. Пък и заслужаваше да се ознаменува с весела гощавка преплаването на половината течение на Амазонка при такива условия. Уговориха се да изпият „за здравето на Реката на амазонките“ няколко чаши от благодарната напитка, добивана от лозята на Порто и Сегубал.

Същевременно с този банкет щяха да отпразнуват и годежа на Фрагозо с очарователната Лина. Годажът на Маноел и Миня вече се бе състоял във фазендата Икитос преди няколко седмици. След младия господар и младата господарка сега идваше ред на тази предана двойка, на която дължаха толкова признателност.

И така, Лина, която трябваше да остане да служи на своята господарка, и Фрагозо, който щеше да постъпи на служба у Маноел Валдес, седнаха заедно с това почтено семейство на общата трапеза и им бе отредено почетното място. Естествено и Торес присъствуваше на тази вечеря, която правеше чест на кухнята и готвачката на жангадата.

Авантюристът, седнал срещу Жоам Гарал, непрекъснато мълчеше, повече слушаше какво се приказва, отколкото участвуваше в разговора. Бенито скришом, внимателно го наблюдаваше. В погледа на Торес, впит непрекъснато в баща му, имаше особен блясък. Сякаш хищник се мъчеше да хипнотизира жертвата си, преди да се хвърли върху нея.

Маноел разговаряше предимно с Миня. От време на време очите му се насочваха и към Торес, но може да се каже, той по-добре от Бенито се нагаждаше към положението, което, ако не получеше развързка в Манао, положително щеше да я получи в Белен.

Вечерята мина доста весело. Лина я оживяваше с жизнерадостното си настроение, Фрагозо – с духовитите си закачки. Отец Пасаня гледаше със задоволство това мило малко общество и двете млади девойки, които неговата ръка щеше скоро да благослови във водите на Пара.

– Яжте хубаво, отче – каза Бенито, който накрая се на меси в общия

разговор, – окажете чест на тази годишна трапеза! Ще ви трябват сили, за да извършите толкова венчавки едновременно!

– Ех, мило чедо – отвърна отец Пасаня, – намери и ти хубаво и честно момиче, готово да ти стане жена, и ще видиш дали не ще имам сили да венчая още двама!

– Добре му отговори, отче – провикна се Маноел. – Да прием за скорошната сватба на Бенито!

– В Белен ще му потърсим млада и хубава булка – каза Миня, – ще видим тогава дали ще може да се измъкне!

– За сватбата на господин Бенито! – обяви Фрагозо, който искаше цял свят да се ожени заедно с него.

– Имаш право, синко – обади се Якита. – Аз също пия за твоята сватба и дано да бъдеш щастлив като Миня и Маноел, както бяхме ние с баща ти!

– Дано бъде винаги така – добави ненадейно Торес и гаврътна чаша порто, без да се чукне с никого. – Всеки тук държи своето щастие в собствените си ръце.

Кой знае защо, това пожелание, излязло от авантюриста, направи неприятно впечатление.

Маноел го усети и в желанието си да разпръсне това чувство, каза:

– Слушайте, отче, като става дума за това, дали няма на жангата още няколко двойки за венчаване?

– Мисля, че няма – отвърна отец Пасаня, – освен ако Торес... Вие, предполагам, не сте женен?

– Не, аз съм ерген и винаги съм бил ерген.

На Бенито и на Маноел им се стори, че като каза това, Торес потърси с очи погледа на Миня.

– А какво ви пречи да се ожените? – подзе отново отец Пасаня. – В Белен бихте могли да си намерите подходяща за възрастта ви жена и да се настаните в този град. Това е за предпочитане пред скитническия живот, от който досега не сте имали особена полза.

– Имате право, отче – отговори Торес. – Не бих отказал! Пък и примерът е заразителен. Като гледа човек тези млади годеници, му се прищява да се ожени! Но аз не познавам никого в град Белен и трудно ще ми бъде да се настани там, ако не ми помогнат някакви изключителни обстоятелства!

– А откъде сте вие? – запита Фрагозо, който все си мислеше, че вече е срещал някъде Торес.

– От провинцията Минас Жераис.



– А къде сте роден?

– В самата столица на диамантената област, Тижуко.

Ако някой видеше Жоам Гарал в този момент, щеше да се уплаши от вторачения му поглед, който се кръстосваше с погледа на Торес.

## XIX. СТАРА ИСТОРИЯ

Но Фрагозо продължи разговора, подхващайки го почти веднага със следните думи:

– Какво! Значи сте от Тижуко, самата столица на диамантената област?

– Да – потвърди Торес – Да не би и вие да сте родом от тази провинция?

– Не, аз съм от провинциите по атлантическото крайбрежие, от Северна Бразилия – отвърна Фрагозо.

– А вие не познавате ли този край на диамантите, господин Манол? – запита Торес.

В отговор младият човек само поклати отрицателно глава.

– А вие, господин Бенито – продължи Торес, обръщайки се към младия Гарал, когото очевидно искаше да въвлече в разговора, – никога ли не сте спомождали диамантената област поне от любопитство?

– Никога – отговори сухо Бенито.

– Ах, как бих искал да видя тоя край! – възкликна Фрагозо, който несъзнателно подпомагаше играта на Торес. – Струва ми се, че все някога бих намерил там някакъв много ценен диамант!

– А какво ще направите с този много ценен диамант, Фрагозо? – попита го Лина.

– Ще го продам!

– И тогава ще станете богат!

– Много богат!

– Но ако бяхте богат само преди три месеца, никога нямаше да ви дойде на ум за... онази лиана.

– И ако не ми беше дошло на ум – извика Фрагозо, – нямаше да ми дойде и очарователна женица, която... Е, личи, че бог си знае работата!

– Вие сам виждате това, Фрагозо – обади се Миня, – защото именно той ви събра с моята мила Лина. Диамант за диамант, вие няма нищо да загубите от тази размяна!

– Не ще и дума, госпожице Миня – възкликна галантният кавалер

Фрагозо, – печеля!

Торес изглежда не искаше да остави тая тема за разговор, тъй като взе отново думата:

– Наистина – каза той – в Тижуко някои натрупаха изведнъж такива състояния, които биха замаяли главата на мнозина! Не сте ли чували за прочутия диамант от Абаете, оценяван на повече от два милиона конто-рейса? Та именно от бразилските мини било извадено това камъче, тежашо една; унция! И го намерили случайно в река Абаете, на деветдесет левги от Серо ду Фрио, трима осъдени – да, трима осъдени на доживот-но заточение!

– И изведнъж забогатели? – попита Фрагозо.

– О, не! – отговори Торес. – Диамантът бил предаде! на главния директор на мините. Когато се установила стойността на камъка, португалският крал Жуан VI наредил да го пробият и го носел на шията си при тържествени случаи. Ще се отнася до осъдените, те получили помилване и толкова, а по-хитри хора биха извлекли добра изгода от тази работа!

– Вие например? – подхвърли сухо Бенито.

– Да... аз. Защо не? – отвърна Торес. – А вие никога ли не сте ходили в диамантената област? – добави той обръщайки се този път към Жоам Гарал.

– Никога – отговори Жоам, впил поглед в Торес.

– Жалко – продължи авантюристът, – някой ден трябва да прескочите дотам. Много е интересно, уверявам ви. Диамантената област се връзва като клин в обширната бразилска държава, нещо подобно на парк с окръжност дванайсет левги, който с почвата, растителността и пясъчливите си пушинаци, обградени от обръч високи планини, се различава коренно от околната местност. Но както ви казах, това е най-богатото място на света: от 1807 до 1817 г. годишното производство е възлизало на около осемнайсет хиляди карата. Ех, какви блякави възможности не само за катерачите, които търсят скъпоценния камък чак до планинските върхове, но и за контрабандистите, които го пласират скришом! Сега експлоатацията е по-трудна и двете хиляди негри, работещи в държавните мини, са принудени да отклоняват течението на реките, за да извличат диаманти от пясъка им. По-рано е било по-лесно.

– Вярно – съгласи се Фрагозо, – мина доброто време.

– Но и сега човек може лесно да се сдобие с диамант по нечестен път, тоест чрез кражба. Например около 1826 година – тогава бях осемгодишен – в Тижуко се разигра една ужасна Драма, която показва, че

престъпниците не се спират пред нищо, когато искат да спечелят цяло състояние с един смел удар! Но това може би не ви интересува...

– Напротив, Торес, продължавайте – отвърна Жоам Гарал със странно спокоен глас.

– Добре – подхвана Торес. – Този път се касаеше за кражба на диаманти, а за една шепа от тези красиви камъчета можеш да вземеш един милион, понякога и два!

И Торес, чието лице изразяваше най-низка алчност, почти несъзнателно разтвори и сви пестник.

– Ето как станала тази работа – продължи той. – В Тижуко има обичай да се изнасят наведнъж всички диаманти, събрани през годината. Разделят ги на две части според големината им, като ги прекарват през дванайсет сита с различни дупки. Тези части се затварят в торби и се изпращат в Рио де Жанейро. Но тъй като струват милиони, разбира се, имат си придружители. Охраната им се състои от един чиновник, определен от управителя на мините, четирима кавалеристи от провинциалния полк и десетина пехотинци. Те се отбиват най-напред във Вила-Рика, където главният управител слага на торбите печата си, а после конвоят продължава към Рио де Жанейро. Трябва да добавя, че за по-сигурно заминаването винаги се пази в тайна. Ала в 1826 година един млад чиновник на име Дакоста, двайсет и две – най-много двайсет и три годишен, който от няколко години работел в Тижуко в канцеларията на главния директор, измислил следната хитрост. Наговорил се с шайка контрабандисти и им съобщил деня на заминаването на конвоя. Многобройните и добре въоръжени злосторници взели съответните мерки. През нощта на 22 януари някъде около Вила-Рика бандата нападнала ненадейно войниците от охраната. Те се защитавали храбро, но били избити, с изключение на един, който, макар и тежко ранен, успял да избяга и да съобщи новината за това подло покушение. Чиновникът, придружаващ войниците от конвоя, също не бил пощаден. Паднал под ударите на злодеите, които след това го помъкнали и навярно хвърлили в някаква пропаст, защото трупът му изобщо не бе намерен.

– А тоя Дакоста? – запита Жоам Гарал.

– Е, не спечелил нищо от престъплението. Вследствие на различни обстоятелства скоро подозренията паднали върху него. Обвинили го, че е ръководил цялата тая работа. Напрасно уверявал, че е невинен. Постъп му бил такъв, че само той можел да знае деня, в който трябвало да тръгне конвоят. Единствен той бил в състояние да предизвести шайката злосторници. Дакоста бил обвинен, арестуван, съден и осъден на смърт.

А такава присъда се изпълнява в срок от двайсет и четири часа.

– И този нещастник бил екзекутиран? – запита Фрагозо.

– Не – отговори Торес. – Хвърлили го в затвора на Вила-Рика, ала през нощта, само няколко часа преди екзекуцията, или като действувал сам, или с помощта на някои свои съучастници, успял да избяга.

– И оттогава сигурно никой вече не е чувал за този човек? – попита Жоам Гарал.

– Никога! – отговори Торес. – Трябва да е напуснал Бразилия и навярно сега си живее блажено в някоя далечна страна с пляката от кражбата, организирана от самия него.

– Дано да живее като последен окаяник! – произнесе Жоам Гарал.

– И дано бог го накаже да се измъчва от угризения за престъплението си! – добави отец Пасаня.

С тези думи сътрапезниците наставаха от масата и тъй като вечерята бе свършила, всички излязоха да подишат вечерния въздух. Слънцето преваляше към хоризонта, но имаше още един час до настъпването на нощта.

– Такива истории не са весели – каза Фрагозо, – а началото на годежната ни гощавка беше по-приятно!

– Но за това сте виновен вие, господин Фрагозо – обади се Лина.

– Как така аз?

– Да, защото непрекъснато разпитвахте за тая област и за тия диаманти, които никак не ни интересуват!

– Ей богу, имате право! – възкликна Фрагозо. – Но не предполагам, че ще свърши така!

– Значи вие сте главният виновник!

– И главният наказан, госпожице Лина, защото не чух смеха ви на десерта.

В това време цялото семейство се запъти към носа на жангата. Маноел и Бенито крачеха един до друг, без да говорят. Якита и дъщеря ѝ вървяха след тях също безмълвно, и всички изпитваха необяснима тъга, сякаш предчувстваха някакво сериозно събитие.

Торес не се отделяше от Жоам Гарал, който, с наведена глава, изглеждаше потънал дълбоко в размишленията си. Изведнъж Торес сложи ръка на рамото му:

– Жоам Гарал – каза той, – може ли да поговоря с вас четвърт час?

Жоам Гарал изгледа Торес.

– Тук ли? – запита той.

– Не! Насаме!

– Тогава елате.

Двамата се върнаха към къщата, влязоха и вратата се затвори подире им.

Трудно може да се опише какво почувствуваха останалите, когато Жоам Гарал и Торес се отдалечиха. Какво общо можеше да има между този авантюрист и почтения икитоски фермер? Като че ли заплахата от страшно нещастие бе надвиснала над цялото семейство и никой не смееше да проговори.

– Маноел – каза Бенито, като улови приятеля си за ръката и го дръпна настрана – каквото и да става, утре този човек ще слезе в Манао!

– Да!... Непременно!... – отвърна Маноел.

– А ако заради него... да, заради него се случи някакво нещастие на баща ми... аз ще го убия!

## XX. МЕЖДУ ДВАМА МЪЖЕ

От една минута, сами в тази стая, където никой не можеше нито да ги чуе, нито да ги види, Жоам Гарал и Торес се гледаха, без да произнесат нито дума. Дали авантюристът се колебаеше да заговори? Или съзнаваше, че Жоам Гарал ще отвърне на зададените му въпроси с презрително мълчание?

Да, нямаше съмнение! Затова Торес и не взе да го разпитва. Още в началото на този разговор той беше твърд, влезе в ролята на обвинител.

– Жоам – рече той, – вие не се казвате Гарал, а Дакоста.

Като чу това престъпно име, приписано му от Торес, Жоам Гарал неволно трепна, но нищо не отговори.

– Вие сте Жоам Дакоста – подзе отново Торес, – преди двайсет и шест години чиновник в главното управление на мините в Тижуко, осъден по това дело за кражба и убийство.

Жоам Гарал пак не отговори, странното му спокойствие явно учуди авантюриста. Дали Торес не се лъжеше, като обвиняваше своя домакин? Не. Защото иначе при тези страшни обвинения Жоам Гарал щеше да скочи. Сигурно той гадаеше какво цели Торес.

– Жоам Дакоста – продължи авантюристът, – повтарям, вие бяхте даден под съд за случая с диамантите, уличен в това престъпление, осъден на смърт и избягахте от затвора на Вила-Рика няколко часа преди екзекуцията! Ще отговорите ли?

Този пряк въпрос на Торес бе последван от доста продължително

мълчание. Жоам Гарал седна, все така спокоен. Облакътен на една мащичка, той гледаше вторачено обвинителя си, без да сведе глава.

– Ще отговорите ли? – повтори Торес.

– Какъв отговор очаквате от мен? – запитва просто Жоам Гарал.

– Отговор – произнесе бавно Торес, – който би ми попречил да отида при началника на полицията в Манао и да му кажа: „Там има един човек, чиято самоличност лесно може да се установи, да се разпознае дори след двайсет и шест годишно отсъствие. Този човек е подбудил кражбата на тижуконските диаманти, на съскал е убийците на войниците от конвоя, а после като осъден се е измъкнал от наказание. Това е Жоам Гарал, чието истинско име е Жоам Дакоста.“

– Знаци – каза Жоам Гарал, – няма защо да се страхувам от вас, Торес, ако ви дам отговора, който очаквате?

– Да, защото тогава нито вие, нито аз ще имаме интерес да говорим за тази работа.

– Нито вие, нито аз ли? – учуди се Жоам Гарал. – Значи не е нужно да заплащам мълчанието ви с пари?

– Не, каквато и сума да ми предложите!

– Какво искате тогава?

– Жоам Гарал – отвърна Торес, – имам едно предложение. Но не бързайте да отговорите с категоричен отказ, помнете, че сте във властта ми.

– Какво е предложението ви? – запитва Жоам Гарал!

Торес се замисли за малко. Най-после, като скръсти ръце, проговори:

– Вие имате дъщеря. Тази дъщеря ми харесва и аз искам да се ожена за нея.

Навярно Жоам Гарал очакваше всичко от такъв човек, така че това искане никак не го смути.

– Значи – каза той, – уважаемият Торес желае да се сроди с един убиец и крадец?

– Това си е моя работа – отговори Торес. – Аз искам да бъде зет на Жоам Гарал и ще бъде.

– Но сигурно ви е известно, Торес, че дъщеря ми ще се омъжи за Маноел Валдес?

– Освободете се от ангажимента си към Маноел Валдес.

– Ами ако дъщеря ми не се съгласи?

– Аз я познавам: като й разкажете всичко, ще се съгласи – отвърна безочливо Торес.

– Всичко ли?

– Всичко, ако е нужно. Тя няма да се поколебае, щом трябва да избира между собствените си чувства и честта на семейството си, живота на баща си!

– Вие сте голям подлец, Торес! – произнесе спокойно Жоам Гарал, който не губеше самообладание.

– Подлец и убиец винаги могат да се разберат.

При тези думи Жоам Гарал стана, пристъпи към авантюриста и като го гледаше право в очите, каза:

– Торес, щом искате да се сродите със семейството на Жоам Дакоста, значи знаете, че Жоам Дакоста не е виновен за престъплението, за което е осъден!

– Нима!

– И ще добавя – продължи Жоам Гарал, – че вие имате доказателство за неговата невинност и че изчаквате да обявите тази невинност в деня, когато се ожените за дъщеря му!

– Нека бъдем откровени, Жоам Гарал – отвърна Торес, като сниши глас, – и да видим ще посмеете ли да ми откажете ръката на дъщеря си, когато ме изслушате!

– Аз ви слушам, Торес.

– Е, да – произнесе авантюристът бавно, сякаш думите излизаха неохотно от устата му, – да, вие сте невинен. Това ми е известно, защото аз зная истинския виновник и мога да докажа вашата невинност.

– А негодникът, който извърши престъплението?...

– Той е мъртъв.

– Мъртъв! – извика Жоам Гарал и неволно пребледня, сякаш тази дума му отнемаше всякаква възможност да се реабилитира някога.

– Мъртъв – повтори Торес, – но този човек, с когото се запознах дълго след престъплението, без да зная, че е престъпник, е описал саморъчно, надълго и нашироко, историята на тази афера с диамантите, за да се запази до най-малките и подробности. Като усетил, че краят му е близък, започнал да се измъчва от угризения на съвестта. Той знаел къде се е скрил Жоам Дакоста, под какво име невинният си е създал нов живот. Знаел, че е богат, сред щастливо семейство, но знаел също, че самият той не може да бъде щастлив! Затова искал да му възвърне щастието заедно с честта, на която имал право!... Но смъртта идвала... и той възложи на мен, другаря му, да свърша това, което вече не беше в състояние да направи сам... Връчи ми доказателства за невинността на Дакоста, за да му г, и предам, и умря.

– Името на този човек! – извика Жоам Гарал с глас, който не можеше да владее.

– Ще го узнаете, когато стана член на вашето семейство.

– А записките му?...

Жоам Гарал беше готов да се нахвърли върху Торес, за да го претърси, да измъкне от него това доказателство за своята невинност.

– Тези записки са на сигурно място – отвърна Торес – и ще ги имате едва след като дъщеря ви стане моя жена. Е, ще ми откажете ли и сега?

– Да – отговори Жоам Гарал. – Но за тези записки ще ви дам половината от състоянието си!

– Половината от състоянието ви! – възкликна Торес. – Приемам, но при условие, че Миня ми го донесе като зестра!

– Ще ви повтора още веднъж, Торес – извика Жоам Гарал, – че сте голям подлец!

– Е, така да бъде.

– И тъй като не съм престъпник, никога не ще можем да се разберем с вас.

– Значи отказвате?...

– Отказвам!

Тогава, вие се погубвате, Жоам Гарал. Всичко в следствието доказва вината ви! Вие сте осъден на смърт, а сам; знаете, че при присъди за такива престъпления правителството няма право да смекчава наказанието. Ако някой ви издаде, ще ви арестуват! А след арестуването ще ви екзекутират... и имен но аз ще ви издам!

Колкото и да се владееше, Жоам Гарал не можеше да се сдържа повече. Той беше готов да се нахвърли върху Торес...

Но с движение на ръката този негодник усмири гнева му.

– Пазете се – каза Торес. – Вашата жена не знае, че е жена на Жоам Дакоста, вашите деца не знаят, че са деца на Жоам Дакоста, а вие ще им разкриете това.

Жоам Гарал се спря. Той възвърна отново цялото си самообладание и лицето му придоби обичайното спокойствие.

– Това обяснение се проточи много – каза той, тръгвайки към вратата, – но вече зная какво да правя!

– Пазете се, Жоам Гарал! – произнесе за последен път Торес, който не можеше да повярва, че гнусният му опит за изнудване се е провалил.

Жоам Гарал не му отговори. Той отвори вратата към верандата, даде знак на Торес да го последва и двамата закрачиха към средата на



жангадата, където се бе събрало семейството. Бенито, Маноел, всички станаха, обзети от силно безпокойство. Те виждаха, че Торес още ръкомаха заплашително и в очите му пламти гняв.

Колкото и да е чудно, Жоам Гарал, напротив, се владееше, почти се усмихваше.

Двамата се спряха пред Якита и близките й. Никой не се решаваше да им заговори.

Торес прекъсна това тягостно мълчание с глух глас и с обичайната си безочливост.

– За последен път, Жоам Гарал – каза той, – ви искам окончателен отговор!

– Ето моя отговор.

И като се обърна към жена си, Жоам Гарал каза:

– Якита, изключителни обстоятелства ме принуждават да променя предишното ни решение за сватбата на Миня и Маноел.

– Най-послед! – извика Торес.

Жоам Гарал, без да му отговори, хвърли на авантюриста поглед, изпълнен с най-дълбоко презрение.

Но при неговите думи Маноел усети, че сърцето му се разтупта до пръсване. Девойката се изправи, цялата пребледняла, и като че потърси опора у майка си. Якита разтвори обятията си, за да я закрили, да я защити!

– Татко – извика Бенито, като застана между Жоам Гарал и Торес, – какво искате да кажете?

– Искам да кажа – отговори Жоам Гарал, повишавайки глас, – че няма смисъл да чакаме толкова дълго до пристигането си в Пара, за да венчаем Миня и Маноел! Венчавката ще бъде извършена от отец Пасаня още утре, тук, на жангадата, ако след разговора, който възнамерявам да водя с Маноел, той реши като мен да не отлага повече.

– Ах, татко, татко!... – възкликна младият човек.

– Не бързай още да ме наричаш така, Маноел – отвърна Жоам Гарал с глас, в който се долавяше неизразима мъка.

В това време Торес със скръстени ръце и безпримерна безочливост оглеждаше цялото семейство.

– Значи това е последната ви дума – каза той, протягайки ръка към Жоам Гарал.

– Не, не е последната ми дума.

– А какво още имате да кажете?

– Ето какво, Торес! аз съм господар тук! И ако обичате, а дори и да

не обичате, напуснете жангадата веднага!

– Да, веднага – извика Бенито, – или ще го изхвърля зад борда!

Торес повдигна рамене.

– Недейте със заплахи – каза той, – те са безполезни. Аз самият искам да сляза, и то незабавно. Но вие ще си спомните за мен, Жоам Гарал! Скоро пак ще се видим.

– Ако зависи само от мен – отвърна Жоам Гарал, – можем да се видим дори по-скоро, отколкото желаете! Утре аз ще бъда при съдията Рибейро, главния съдия на провинцията, когото вече предизвестих, че пристигам в Манао. Ако смеете, елате да ме потърсите там.

– При съдията Рибейро... – промърмори Торес, явно смутен.

– При съдията Рибейро – повтори Жоам Гарал.

После с жест на дълбоко презрение той посочи на Торес пирогата и заповяда на хората си да го свалят незабавно на най-близкото място на острова.

Най-после негодникът изчезна.

Цялото семейство, все още разтреперано, мълчеше като собственика на жангадата. Но Фрагозо, който не съзнаваше напълно сериозността на положението и подтикнат от присъщата си пламенност, се приближи до Жоам Гарал.

– Щом венчавката на госпожица Миня и господин Маноел ще стане още утре, на жангадата...

– И вашата ще стане едновременно с тяхната, приятелю – отвърна кротко Жоам Гарал. И като даде знак на Маноел, се оттегли с него в стаята си.

Разговорът на Жоам Гарал с Маноел продължи половин час, който се стори на семейството цял век. Най-после вратата на жилището се отвори отново.

Маноел излезе сам. В погледа му светеше благородна решителност. Като се приближи до Якита, той й каза: „Мамо!“, на Миня рече: „Жено!“, на Бенито: „Братко“, а като се обърна към Лина и Фрагозо, каза на всички: „До утре!“

Той знаеше всичко, което бе станало между Жоам Гарал и Торес. Знаеше, че разчитайки на подкрепата на съдията Рибейро в резултат от кореспонденцията, която поддържаше с него от една година, без да каже на домашните си, Жоам Гарал бе успял най-после да му разясни случая и да го убеди в своята невинност. Знаеше, че Гарал се бе впуснал смело в това пътешествие с единствената цел да издействува преразглеждане на гнусното дело, на което бе станал жертва, и да не позволи да падне

върху зет му и дъщеря му тежестта на ужасното положение, което бе принуден да търпи и бе изтърпял сам толкова време! Да, Маноел знаеше всичко това, но знаеше също, че Жоам Гарал, или по-право Жоам Дакоста, е невинен, че със самото си нещастие му бе станал по-скъп и по-свят!

Но не знаеше, че съществува веществен доказателство за невинността на фермера и че това доказателство е в ръцете на Торес. Жоам Гарал искаше да предостави на съдията сам да използва това доказателство, което трябваше неминуемо да го оправдае, ако авантюристът казваше истината.

Така че Маноел се ограничи да съобщи, че ще отиде при отец Пасаня, за да го помоли да приготви всичко за двете венчавки.

На другия ден, 24 август, само час преди церемонията, една голяма пирога, която се бе отделила от левия бряг на реката, спря до жангадата.

Дванайсет гребци я бяха докарали бързо от Манао с няколко полицаи и началника на полицията, който се представи и се качи на борда.

Жоам Гарал и близките му, вече пременени за тържеството, тъкмо излизаха от жилищната постройка.

– Жоам Гарал? – запита полицейският началник.

– Аз съм – отговори Жоам Гарал.

– Жоам Гарал – продължи полицейският началник, – вие сте се казвали също Жоам Дакоста! Един и същ човек е носел тези две имена! Аз ви арестувам!

При тези думи смаяните Якита и Миня замръзнаха на място, неспособни да помръднат.

– Моят баща убиец! – извика Бенито и понечи да се впусне към Жоам Гарал.

Баща му даде знак с ръка да мълчи.

– Ще си позволя само един въпрос – каза Жоам Гарал с твърд глас, обръщайки се към началника на полицията. – Заповедта, въз основа на която ме арестувате, от главния съдия на Манао, съдията Рибейро ли е издадена?

– Не – отговори полицейският началник, – тя ми бе връчена от неговия заместник, с нареждане да я изпълня веднага. Съдията Рибейро снощи получи удар и умря нощес в два часа, без да дойде в съзнание.

– Умрял! – извика Жоам Гарал, за миг поразен от тази вест. – Умрял... умрял.

Но скоро вдигна пак глава и се обърна към жена си и децата си:

– Скъпи мои, единствен съдията Рибейро знаеше, че съм невинен!

Смъртта на този съдия може да се окаже фатална за мен, но няма защо да се отчайваме.

И като се обърна към Маноел, му рече:

– Да се уповаваме на божията милост. Да видим сега дали истината може да слезе обратно от небето на земята.

Началникът на полицията даде знак на своите подчинени да арестуват Жоам Гарал.

– Но говорете, татко! – извика Бенито, обезумял от отчаяние. – Кажете една дума и ще поправим, дори със сила, ужасната грешка, на която сте жертва.

– Тук няма грешка, сине мой – отвърна Жоам Гарал. – Жоам Дакоста и Жоам Гарал са един и същ човек. Аз съм в действителност Жоам Дакоста! Аз съм честният човек, осъден несправедливо на смърт преди двайсет и шест години поради съдебна грешка вместо истинския виновник. И се заклевам веднъж завинаги, деца мои, в моята пълна невинност, заклевам се пред бога във вашите глави и главата на майка ви!

– Всякаква връзка между вас и близките ви е забранена – каза тогава началникът на полицията. – Вие сте арестуван, Жоам Гарал, и аз ще изпълня заповедта с цялата ѝ строгост.

Като възпря с жест децата си и ужасените слуги, Жоам Гарал рече:

– Нека хората раздадат своето правосъдие, докато чакаме правосъдието божие!

И с високо вдигната глава се качи на пирогата.

Като че ли наистина от всички присъстващи единствен Жоам Гарал не беше смазан от този страшен удар, стоварил се така неочаквано, като гръм, върху главата му!

## ВТОРА ЧАСТ

### I. МАНАО

Град Манао е разположен точно на  $3^{\circ} 8' 4''$  южна ширина и  $57^{\circ} 27'$  дължина западно от парижкия меридиан. Четиристотин и двацет километра го делят от Белен и само десет километра от устието на Рио Негро.

Манао не е построен на брега на Амазонка. Тази столица на провинцията се издига на левия бряг на Рио Негро – най-важният и най-забележителният от притоците на голямата бразилска артерия, – извисявайки над околната равнина живописно множество от частни къщи и обществени сгради.

Рио Негро, открита в 1645 година от испанеца Фавеля, извира от склоновете на планините, разположени на северозапад, между Бразилия и Нова Гренада, в самото сърце на провинцията Попаян, и е свързана с Ориноко, тоест с Гвиана, посредством два от притоците си – Пимичим и Касикаре.

След като се носи величествено хиляда и седемстотин километра, през устие с ширина около две хиляди метра, Рио Негро влива тъмните си води в Амазонка, но течението ѝ е толкова бързо и силно, че на разстояние няколко мили водите на двете реки не се смесват. На това място бреговете им се разширяват и образуват голям залив, дълъг петнайсет левги, който се простира чак до островите Анавилянас.

Тук именно, в една от тесните вдлъбнатини на брега, се е врязало пристанището на Манао. Там се срещат много плавателни съдове: едни, закотвени сред руслото на реката, чакат попътен вятър, други са на ремонт в многобройните игуарапи, или канали, които са набраздили причудливо града и му придават донякъде холандски вид.

С пристанището за параходи, което ще се построи скоро до мястото, където се съединяват двете реки, търговията на Манао чувствително ще се увеличи. И наистина, дървен материал за строеж и мебелировка, какао, каучук, кафе, сасапарила, захарна тръстика, индиго, индийско орехче, солена риба, костенуркова мас – тези различни стоки могат да бъдат пренасяни във всички посоки по многобройните водни пътища: по Рио Негро на север и запад, по Мадейра на юг и запад и най-после по Амазонка, която тече на изток чак до атлантическото крайбрежие. Така

че разположението на този град е изключително благоприятно и може да спомогне много за неговото процъфтяване.

Манао, или Манауш, сее наричал някога Моура, а после – Бара ди Рио Негро. От 1757 до 1804 година той е бил само част от военния пост, който носел името на големия приток и бил разположен на устието му. Но от 1826 г., след като станал столица на обширната провинция Амазонка, той получил новото си име от названието на едно индианско племе, което обитавало някога териториите на Централна Америка.

Много пъти зле осведомени пътешественици са бъркали този град с прочутия Маноа, нещо като фантастичен град, построен, както се твърди, при легендарното езеро Парима, което изглежда всъщност е Горно Бранко, тоест обикновен приток на Рио Негро. Там се намирала страната Елдорадо, чийто владетел, ако се вярва на местните предания, заповядал всяка сутрин да го посипват със златен прах – в такова изобилие се срещал този ценен метал в тия благодатни земи, където го ринели с лопата. Но при проверка всичко се опровергало, и цялото това мнимо златно съкровище се оказало залежи от слюда без стойност, които заблудили алчните погледи на златотърсачите.

С една дума, в Манао няма и помен от баснословния блясък на тази митологична столица на Елдорадо. Той е просто град с около пет хиляди жители,<sup>36</sup> от които най-малко три хиляди са чиновници. Затова тук има известен брой обществени сгради, предназначени и тези служители: законодателна камара, дворец на губернатора, хазна, поща, митница, без да се смята колежът, основан в 1848 г., и болницата, открита наскоро – в 1851 г. Ако се прибавят към гробищата, заемащи източния склон на хълма, на който в 1669 г. за защита от амазонските пирати била издигната крепост, сега разрушена, ще добием представа за величината на обществените учреждения в града.

Колкото до църковните сгради, можем да посочим само две: църквичката „Благовещение“ и параклиса „Света Богородица Целителка“, построен сред почти гола равнина, на хълм, издигащ се над Манао.

Наистина малко за град, основан от испанците. Към тези два храма трябва да добавим и един кармелитски манастир, от който след пожар в 1850 г. са останали само развалини.

Населението на Манао не надминава никога горепосочената цифра и освен служещите, чиновниците и войниците се състои главно от

---

36. В наше време Манауш, административен център на щат Амазонка, й има над 150 000 жители, а пристанището му е достъпно за морски съдове – Б. пр.

португалски търговци и индианци от различни племена около Рио Негро.

Градът се обслужва по трите главни, доста криви улици; те носят колоритни, характерни за този край имена: улица „Бог-отец“, улица „Бог-син“ и улица „Бог-свети дух“. Освен това в западна посока се точи великолепна алея от портокалови дървета-столетници, запазени благоговейно от архитектите, които от стария град са направили нов.

Около тия главни улици се преплита мрежа от улички без настилка, пресечени последователно от четири канала, през които се минава по дървени мостчета. На някои места мътните води на тези „игуарапи“ минават през огромни пуси пространства, обрасли с буренак и ярки цветя: те представляват нещо като естествени паркове, засенчени от великолепни дървета, предимно „сумаумеира“ – исполинско растение с бяла кора и огромна корона, разпростряна като чадър над чепатите клони.

Що се отнася до различните частни жилища, те трябва да се търсят сред няколкостотин твърде първобитни къщи, едни покрити с керемиди, други – с напластени палмови листа, със стърчащи мирадори<sup>37</sup> и еркери, които служат за дюкянчета, държани главно от португалски търговци.

А какви хора се виждат да излизат в часовете за разходка както от обществените сгради, така и от частните жилища? Важни господа в черни рединготи, цилиндри, лъскави обувки и диамантени брошки върху възела на вратовръзките; дами с разкошни и крещящи тоалети, рокли с волани и шапки по последната мода; и най-после индианци, които също са на път да се европеизират, така че да унищожат всичко, което би могло да остане от местния колорит в тази централна част от басейна на Амазонка.

Такъв е Манао, който трябваше да опишем накратко на читателя с оглед на настоящето повествование. Тук бе така трагично прекъснатото пътешествието на жангадата, тъкмо по средата на дългия маршрут, който ѝ предстоеше да измине; и тук щяха скоро да се развият перипетиите на тази загадъчна драма.

## II. ПЪРВИТЕ МИНУТИ

Едва изчезна пирогата, която откарваше Жоам Гарал, или по-право

37. *Мирадор* – балкон-беседка на покрива на испанска къща, който Може да служи и за наблюдателен пункт. Б. пр.

Жоам Дакоста – уместно е да му възвърнем това име, – и Бенито се приближи до Маноел.

– Какво знаеш? – запита го той.

– Зная, че баща ти е невинен. Да, невинен! – повтори Маноел. – И че преди двайсет и шест години е бил осъден на смърт за престъпление, което не е извършил.

– Той всичко ли ти каза, Маноел?

– Всичко, Бенито! – отвърна младежът. – Почтеният фермер не искаше да крие нищо от миналото си пред човека, който ще му стане втори син, като се ожени за дъщеря му!

– А може ли баща ми най-после да представи пред всички доказателство за своята невинност?

– Това доказателство, Бенито, е в двайсет и шестте години почтен живот, заслужил уважението ка хората, в постъпката на Жоам Дакоста, който идваше при съдията, за да му заяви: „Ето ме! Не искам повече да живея в двуличието! Не искам повече да се крия под име, което не е истинското ми име! Вие осъдихте един невинен! Възстановете честта му!“

– А когато... татко ти говореше така... ти нито за миг ли не се усъмни в думите му? – извика Бенито.

– Нито за миг, братко! – отвърна Маноел.

Ръцете на двамата младежи се съединиха в общ порив и те ги стиснаха сърдечно.

След това Бенито отиде при отец Пасаня и му рече:

– Отче, заведете майка ми и сестра ми в стаите им! Не се отделяйте от тях през целия ден. Никой тук не се съмнява в невинността на баща ми, никой... вие знаете това. Утре ще отидем с мама да потърсим началника на полицията. Няма да ни откажат разрешение да влезем в затвора. Не, това би било прекалено жестоко! Ще се видим с баща ми и ще решим какви постъпки трябва да се предприемат, за да бъде реабилитиран!

Якита беше като парализирана; но тази смела жена, отначало сломена от неочаквания удар, скоро щеше да се съвземе. Якита Дакоста щеше да бъде такава, каквато беше Якита Гарал. Тя не се съмняваше в невинността на мъжа си. Дори не й идваше на ум, че Жоам Дакоста може да бъде упрекнат, загдето се е оженил за нея под това лъжливо име. Тя мислеше сама за целия щастлив живот, създаден й от този честен човек, несправедливо пострадал! Да, още утре тя ще бъде пред вратата на затвора и няма да се махне, докато не й отворят. Отец Пасаня я отведе с дъщеря й, която не можеше да сдържа сълзите си, и тримата се затвориха в



къщата.

Двамата младежи останаха сами.

– А сега, Маноел – рече Бенито, – трябва да узная всичко, което ти е казал татко.

– Аз нямам какво да крия от теб, Бенито.

– Защо беше дошъл Торес на жангадата?

– Да продаде на Жоам Дакоста тайната на неговото минало.

– Значи, когато срещнахме Торес в икитоските гори, той вече е имал намерение да влезе във връзка с баща ми?

– Няма съмнение – отговори Маноел. – Този подлец тъкмо отивал към фазендата с цел да осъществи гнусния си шантаж, подготвян от дълго време.

– А когато узна от нас – каза Бенито, – че баща ми с цялото си семейство се готви да мине границата, внезапно е променил плана си за действие?...

– Да, Бенито, защото щом се озове на бразилска територия, Жоам Дакоста ще бъде в негова власт повече, отколкото отвъд перуанската граница. Затова заварихме Торес в Табатинга, където той е чакал, дебнел е нашето пристигане.

– Аз пък взех, че му предложих да пътува с жангадата! – възкликна Бенито в изблик на отчаяние.

– Братко – рече му Маноел, – не се упреквай за нищо! Рано или късно Торес щеше да ни намери. Той не е човек, който би изоставил такава следа! Ако ни беше изпуснал в Табатинга, щеше да ни настигне в Манао!

– Да, Маноел, имаш право! Но миналото вече не е важно, сега... е важно настоящето!... Стига безполезни самообвинения! Слушай!...

И като рече това, Бенито прокара ръка по челото си, мъчейки се да си припомни всички подробности на тази печална драма.

– Слушай – запита той, – как е можал Торес да научи, че баща ми е осъден преди двайсет и шест години за това гнусно престъпление в Тижучо?

– Не зная! – отвърна Маноел – и по всяка вероятност баща ти също не знае.

– И все пак на Торес е било известно, че Жоам Дакоста се крие под името Гарал?

– Очевидно.

– И е знаел, че от много години баща ми е намерил убежище в Перу, в Икитос?

– Знаел е – повтори Маноел. – Но как е узнал, не мога да проумея.

– Последен въпрос – каза Бенито. – Какво предложение е направил Торес на баща ми при краткия разговор преди изгонването му?

– Заплашил да издаде Жоам Гарал, че е Жоам Дакоста, ако той откаже да му плати за мълчанието.

– Ас каква цена?...

– С цената на ръката на дъщеря му! – отговори Маноел, без да се колебае, но пребледнял от гняв.

– Този негодник е посмял... – извика Бенито.

– Ти видя, Бенито, какъв отговор даде баща ти на това гнусно искане!

– Да, Маноел, да... Отговор на възмутен честен човек! Той изгони Торес! Но не е достатъчно, че го изгони. Не, това не ми е достатъчно. Защото дойдоха да арестуват баща ми по донесение на Торес, нали?

– Да, по негово донесение!

– Значи – извика Бенито, размахвайки заканително ръка към левия бряг на реката, – трябва да намеря Торес! Да разбере как се е добрал до тази тайна!... Той трябва да ми каже дали я е научил от истинския виновник за престъплението. Ще говори... пък ако откаже да говори... знам какво да правя!

– Какво да правим... двамата с теб! – вметна Маноел по-спокойно, но не по-малко решително.

– Не... Маноел... не... Аз сам!

– Ние сме братя, Бенито – възрази Маноел, – и се полага двамата да откъстим.

Бенито не отговори. По този въпрос той явно бе взел неотменимо решение.

В това време до двамата младежи се приближи лоцманът Араужо, който следеше състоянието на реката.

– Какво решихте – запита той, – жангадата да остане ли закотвена при остров Мурас, или да влезе в пристанището на Манао?

Този въпрос трябваше да се обмисли внимателно и да се реши до вечерта.

Вестта за арестуването на Жоам Гарал сигурно се бе разнесла вече из града. Не ще и съмнение, че тя щеше да разпали любопитството на населението на Манао. Но дали само любопитство към осъдения, към главния виновник за това престъпление в Тижучо, което бе имало някога такъв широк отзвук? Нямаше ли опасност от някакво брожение сред населението във връзка с това злодеяние, останало ненаказано? Не е ли

по-добре да оставят жангадата закотвена до остров Мурас, на десния бряг на реката, на няколко мили от Манао?

Претеглиха всички „за“ и „против“ по въпроса.

– Не! – извика Бенито. – Ако останем тук, ще помислят, че изоставаме баща ми и се съмняваме в неговата невинност. Че се боим да застанем на негова страна. Трябва да отидем в Манао, и то незабавно.

– Имаш право, Бенито – отвърна Маноел. – Да тръгваме.

Араужо кимна одобрително и даде разпореждания за отплаване от острова. Тази маневра изискваше внимание. Трябваше да пресекат косо течението на Амазонка, подсилено от водите на Рио Негро, и да се насочат към устието на този приток на дванайсет мили по-надолу, откъм левия бряг.

Отвързаха въжетата, с които бяха прикрепени за острова. Жангадата, озовала се в руслото на реката, започна да се движи диагонално. Араужо, използвайки ловко извивките на течението, което заобикаляше издатините на бреговете, успя да поведе огромния сал в желаната посока с помощта на дългите канджи на своите хора.

След два часа жангадата се озова до другия бряг на Амазонка, малко над устието на Рио Негро, и течението само я подкара към долния край на широкия залив, връзан в левия бряг на притока.

Най-после в пет часа вечерта жангадата се привърза здраво за този бряг, но не в самото пристанище на Манао, до което можеше да стигне само като преодолее доста бързото течение, а почти на една малка миля по-надолу.

Сега салът лежеше върху черните води на Рио Негро, до твърде висок бряг, обрасъл с цекропии със златисто-кафяви пъпки и обграден от тръстика „фроксас“ с твърди стъбла, от които индианците си правят нападателни оръжия.

По този бряг вече се шляеха няколко граждани. Несъмнено любопитството ги бе довело до мястото, където беше спряла жангадата. Вестта за арестуването на Жоам Дакоста се бе разпространила бързо; но любопитството на тези манаосци не стигаше до нахалство и те стояха на разстояние.

Бенито искаше още същата вечер да слезе на сушата. Маноел го разубеди.

– Почакай до утре – му каза той. – Скоро ще се мръкне и не бива да напушаме жангадата.

– Добре, до утре! – съгласи се Бенито.

В този момент от жилището излезе Якита, следвана от дъщеря си и

отец Пасаня. Докато Миня беше все още обляна в сълзи, лицето на майка ѝ беше сухо, от цялото ѝ същество лъхаше сила и решителност. Чувствуваше се, че тази жена е готова на всичко: и да изпълни дълга си, и да използва правото си.

Якита пристъпи полека към Маноел.

– Маноел – рече тя, – изслушайте ме, искам да ви кажа каквото ми повелява съвестта.

– Слушам ви! – отвърна Маноел. Якита се вгледа в очите му.

– Вчера – подзе тя, – след разговора, който водихте с Жоам Дакоста, моя мъж, вие се приближихте до мен и ме нарекохте „майко“. Уловихте Миня за ръката и ѝ казахте „жено“! Значи сте знаели всичко и миналото на Жоам Дакоста ви е било известно!

– Да – отговори Маноел, – и бог да ме накаже, ако съм е колебал дори за миг!...

– Добре, Маноел – продължи Якита, – но тогава Жоам Дакоста не беше още арестуван. Сега положението е друго. Колкото и да е невинен моят мъж, той е в ръцете на правосъдието; миналото му е разкрито за всички; Миня е дъщеря на осъден на смърт...

– Миня Дакоста или Миня Гарал, няма значение за мен! – и вика Маноел, който не можеше да се сдържа повече.

– Маноел! – прошепна девойката.

И сигурно щеше да падне, ако не бяха я подкрепили ръцете – а Лина.

– Майко, ако не искате да я убием – каза Маноел, – научете ме свой син!

– Сине мой! Чедо мое!

Само това можа да отговори Якита, и сълзите, които става мъка съдържаше, бликнаха от очите ѝ.

Всички се прибраха в жилището. Но нито час сън не можа да скъси тази нощ, която се стори толкова дълга на това почтено семейство, подложено на такова жестоко изпитание!

### III. ВРЪЩАНЕ В МИНАЛОТО

Смъртта на съдията Рибейро, на когото Жоам Дакоста възлагаше всичките си надежди, беше фатален удар за него!

Рибейро познаваше Жоам Дакоста още преди да стане главен съдия в Манао, тоест най-виещ представител на съдебната власт в

провинцията, от времето, когато младият чиновник бе даден под съд за престъплението в диамантената област. Рибейро беше тогава адвокат във Вила-Рика. Той именно се зае със защитата на обвиняемия пред улавния съд. Рибейро взе това дело присърце, като свое. Изучавайки документите и сведенията по него, той стигна не до обикновено служебно, а да дълбоко лично убеждение, че довереникът му е обвинен несправедливо, че не е вземал никакво участие в убийството на войниците от конвоя и кражбата на диамантите, че следствието върви по погрешен път – с една дума, че Жоам Дакоста е невинен.

И все пак, въпреки дарбата и старанието си, адвокатът Рибейро не успя да внуши на съдебните заседатели своето убеждение. Към кого можеше да насочи подозренията за това престъпление? Ако не беше виновен Жоам Дакоста, който поради положението си е имал всички възможности да осведоми злосторниците за тайното заминаване на конвоя, кой друг тогава? Чиновникът, придружавал конвоя, е загинал с повечето от войниците, тъй че подозренията не можеха да паднат върху него. Следователно всички обстоятелства потвърждаваха, че Жоам Дакоста е единственият и действителен виновник за престъплението!

Рибейро го защитаваше с изключителна пламенност! Той вложи в това цялото си сърце!... Но не успя да го спаси. Решението на съдебните заседатели потвърди всички точки на обвинителния акт. Жоам Дакоста, уличен в предумишлено убийство, без дори да има в своя полза смекчаващи вината обстоятелства, чу смъртната си присъда.

Нямаше никаква надежда за обвиняемия. Не можеше и да става дума за смекчаване на наказанието, тъй като се касаеше за престъпление, извършено в диамантената област. Осъденият беше обречен на смърт... Но през нощта преди екзекуцията, когато бесилката беше вече издигната, Жоам Дакоста успя да избяга от затвора на Вила-Рика... Останалото е известно.

Двайсет години по-късно адвокатът Рибейро бе назначен за главен съдия в Манао. От убежището си икитоският фермер научи за тази промяна и съзря в нея благоприятно обстоятелство, което може да доведе до преразглеждане на делото му, с известни шансове за успех. Той знаеше, че някогашните убеждения на адвоката спрямо него са останали непокътнати в душата на съдията. Затова реши да опита всичко, за да получи реабилитация. Ако Рибейро не беше назначен на длъжността върховен съдия на провинцията Амазонка, Жоам Дакоста сигурно би се поколебал, защото не можеше да представи никакво ново веществен доказателство за своята невинност. Макар и този честен човек да се

измъчваше страшно, че е принуден да се крие в икитоското си убежище, може би времето щеше да заличи напълно спомена за тази ужасна трагедия, но едно обстоятелство го подтикна да действува незабавно.

Работата е там, че дълго преди Якита да му заговори за това Жоам Дакоста разбра, че Маноел обича дъщеря му. Този брак между младия военен лекар и Миня му беше много изгоден. Нямаше съмнение, че днес или утре Маноел щеше да направи предложение за женитба, и Жоам не искаше да бъде заварен неподготвен.

Мисълта, че трябва да омъжи дъщеря си под име, което не ѝ принадлежи, че Маноел Валдес, смятайки, че се сродява със семейство Гарал, ще се сроди всъщност със семейство Дакоста, главата на което е чисто и просто беглец, преследван непрекъснато от смъртна присъда – тази мисъл не му даваше мира. Не! Този брак не биваше да се сключи при същите условия, при които бе сключен неговият. Не, за нищо на света!

Да си припомним какво се бе случило в това време. Четири години след като младият чиновник, вече помощник на Магальянс, бе дошъл във фазендата Икитос, старият португалец бе докаран във фермата смъртно ранен. Имаше да живее само още няколко дни. Той се уплаши, като си помисли, че дъщеря му ще остане сама, без опора; но тъй като знаеше, че Жоам и Якита се обичат, пожела венчавката им да се извърши незабавно.

Отначало Жоам отказа. Той предложи да остане закрилник, Слуга на Якита, без да става неин мъж... Но умиращият Магальянс настояваше толкова, че не можеше повече да му се Противи. Якита сложи ръката си в ръката на Жоам, и Жоам не я отдръпна.

Да, това беше сериозна грешка! Да, Жоам Гарал трябваше или да признае всичко, или да избяга завинаги от тази къща, където го бяха приели така радушно, от имението, което дължеше процъфтяването си на него! Да, по-добре да каже всичко, отколкото да даде на дъщерята на своя благодетел лъжливо име, име на осъден на смърт за убийство, макар и невинен!

Но обстоятелствата не търпяха отлагане, старият фермер умираше, ръцете му се протягаха към младите!... Жоам Дакоста премълча, венчавката се извърши и целия си живот младият фермер посвети на щастieto на тази, която стана негова жена.

„В деня, когато ѝ признай всичко – повтаряше си Жоам, – Якита ще ми прости. Тя нито за миг няма да се усъмни в мен! Но докато нея бях принуден да лъжа, няма да лъжа честния човек, който иска да влезе в

нашето семейство, като се ожени за Миня! Не! По-добре да се предам и да сложа край на този живот!“

Сто пъти може би на Жоам Дакоста му идваше на ум да разкаже на жена си за своето минало! Да, признанието беше на устата му, особено когато тя го молеше да я заведе в Бразилия, да се спусне с нея и с дъщеря им по тази прекрасна Река на амазонките! Той познаваше добре Яки-та и беше уверен, че обичта ѝ към него няма ни най-малко да отслабне!... Но му липсваше смелост!

Кой не би го разбрал: цялото това семейно щастие, което сам бе създал, сега се рушеше около него и може би щеше да рухне безвъзвратно!

Такъв беше животът му в течение на дълги години, такъв беше непресъхващият извор на тези ужасни страдания, пазени в тайна, такъв беше в края на краищата животът на този човек, не извършил нищо, което трябваше да крие, но принуден от една голяма неправда, сам да се крие!

Но най-после в деня, когато не можеше повече да се съмнява в любовта на Маноел към Миня, когато пресметна, че преди да изтече и една година, ще трябва да даде съгласието си за този брак, той престана да се колебае и реши да действа неотложно.

С писмо до съдията Рибейро разкри на този висш представител на съдебната власт тайната на живота на Жоам Дакоста, името, под което се криеше, мястото, където живееше със семейството си, и същевременно категоричното си намерение да се предаде в ръцете на правосъдието на своята страна и да поиска преразглеждане на делото, в резултат на което или щяха да го реабилитират, или да изпълнят несправедливата присъда, произнесена във Вила-Рика.

Лесно можем да се сетим какви чувства забушуваха в сърцето на честния съдия. Той не беше вече адвокат, към когото се обръща обвиняем, а върховен съдия на провинцията, към когото отправя молба един осъден. Жоам Дакоста се предоставяше изцяло на него и дори не му искаше да запази тайната.

Съдията Рибейро, отначало смутен от това неочаквано разкритие, се окопоти бързо и прецени грижливо какви са задълженията му в случая. Защото негов дълг беше да съди престъпниците, а ето че един престъпник сам се предаваше в ръцете му. Вярно, че той бе защищавал този престъпник; не се съмняваше, че е несправедливо осъден; и голяма бе радостта му, когато с бягството си той се спаси от смъртно наказание; при нужда дори беше готов да подбуди, да улесни бягството му!... Но това, което адвокатът не бе направил някога, беше ли в състояние да То

направи съдията днес?

„Да, не може и да бъде другояче! – си рече съдията. – Съвестта ми повелява да не изоставям този честен човек! Сегашната му постъпка е още едно доказателство за неговата невинност, морално доказателство, защото не може да представи други, но може би най-убедителното от всички! Не, няма да го изоставя.“

От този ден между съдията и Жоам Дакоста се завърза тайна кореспонденция. Преди всичко Рибейро посъветва клиента си да внимава да не си навреди с някаква непредпазлива стъпка. Той искаше да поднови делото, да прегледа още веднъж преписката, да провери сведенията. Трябваше да разбере дали в диамантената област не е станало някакво ново събитие, свързано с този толкова сериозен случай. Дали оттогава насам не е арестуван някой от съучастниците в престъплението, някой от контрабандистите, които са нападнали конвоя? Не са ли направени признания, полупризнания? Наистина Жоам Дакоста беше налице и продължаваше да се кълне, че е невинен! Но това не беше достатъчно, съдията Рибейро искаше, като вникне в подробностите на делото, да открие истинския престъпник.

Следователно Жоам Дакоста трябваше да бъде предпазлив. Той обеща това. Но във всички тези изпитания за него беше голямо утешение, когато разбра, че някогашният му адвокат, станал главен съдия, е както преди напълно уверен в неговата невинност. Да. Въпреки присъдата Жоам Дакоста беше жертва, мъченик, почтен човек, комуто обществото дължеше публично удовлетворение. А когато съдията узна за миналото на икитоския фермер от осъждането му насам, за сегашното положение на семейството му, за целия този живот на всеотдайност и неуморен труд за щастието на близките му, той не само се убеди още повече, но и се трогна още повече и се закле да направи всичко възможно, за да издействува оправдаването на осъдения от Тижуко.

Половин година двамата водиха кореспонденция.

Най-после един ден обстоятелствата принудиха Жоам Дакоста да пише на съдията Рибейро:

„След два месеца ще бъда при вас, на разположение на главния съдия на провинцията!“

„Елате!“ – отговори Рибейро.

В това време жангадата беше вече готова да се спусне по реката. Жоам Дакоста се качи на нея с всичките си близки и слуги с жените и децата им. По пътя, както знаем, за голямо учудване на жена си и сина си той рядко слизаше на брега. Предимно стоеше затворен в стаята си –



пишеше и работеше, но не търговски сметки, а без да казва никому, си водеше записки, които наричаше „История на моя живот“ и които трябваше да послужат при преразглеждането на делото му.

Осем дни преди повторното си арестуване, извършено по донос на Торес, което можеше да изпревари и дори да провали проектите му, той прати чрез един индианец от Амазонка писмо, с което предупреждаваше съдията Рибейро за скорошното си пристигане.

Това писмо замина, бе предадено на получателя, и съдията чакаше само Жоам Дакоста, за да подхване тази сериозна работа, която се надяваше да доведе до благополучен завършек.

През нощта преди пристигането на жангадата в Манао съдията Рибейро умря от удар. Обаче доносът на Торес, чийто шантаж се бе провалил пред благородното възмушение на неговата жертва, даде своя резултат. Жоам Дакоста бе арестуван сред близките си, а старият му адвокат го нямаше вече, за да го защити!

Да, това беше наистина страшен удар! Но така или иначе, жребият беше хвърлен; нямаше вече връщане назад.

Жоам Дакоста се съвзе от този удар, сполетял го така ненадейно. Сега ставаше въпрос не само за собствената му чест, но и за честта на всичките му близки!

#### IV. МОРАЛНИ ДОКАЗАТЕЛСТВА

Заповедта за арестуването на Жоам Дакоста, именуващ се Жоам Гарал, беше издадена от заместника на съдията Рибейро, който трябваше да изпълнява задълженията на този съдия в провинцията до назначаването на неговия приемник.

Заместникът се казваше Висенте Жарикес. Той беше дребен навъсен старец, когото четиридесетгодишна служба в углавния съд не бе успяла да направи благосклонен към подсъдимите. Той беше разследвал толкова много дела от този род, съдил и осъждал толкова много злосторници, че невинността на един подсъдим, който и да е той, му се струваше а priori<sup>38</sup> недопустима. Разбира се, той не съдеше против съвестта си, но тая съвест, окована в здрава броня, не се влияеше лесно нито от хода на следствието, нито от доводите на защитата. Като мнозина представители на углавни съдилища той не допускаше снизходителност от страна на съдебните заседатели, и когато подсъдимият, минал ситото на

38. *Предварително* (лат.) – Б. пр.

разпитите, разследванията и дознанията, застанеше пред него, съдията беше предварително убеден, че въпросният подсъдим е десетократно виновен.

Иначе Жарикес не беше лош човек. Нервен, неспокоен, приказлив, остроумен, хитър, той представляваше любопитна гледка с едрата си глава върху дребно тяло, с разчорлена коса, която сполучливо заместваеше едновременните съдийски перуки, с очи, сякаш пробити от свредел, с необикновено пронизателен поглед. С едрия си нос сигурно би жестикулирал, ако притежаваше такава подвижност, а щръкналите уши като че бяха създадени да улавят по-добре това, което се говореше дори извън обичайния обсег на слуховия орган. Пръстите му чукаха непрекъснато по съдийската маса, като пръсти на пианист, упражняващ се беззвучно. Тялото му беше прекалено дълго за необикновено късите нозе, които непрекъснато ту кръстосваше, ту разкрачваше, когато се пъчеше на съдийското кресло.

В частния си живот съдията Жарикес, заклет ерген, се откъсваше от книгите си по наказателно право само заради, трапезата, която не пренебрегваше, виста, които пенеше много го, шахмата, където минаваше за майстор, но най-вече заради разните главоблъсканици, гатанки, шаради<sup>39</sup>, ребуси, анаграми<sup>40</sup>, логогрифи<sup>41</sup> и други, представляващи главното му занимание, по примера на мнозина европейски съдии – същински сфинксове както по склонности, така и по професия. Както виждаме, той беше чудак и лесно можем да разберем колко губеше Жоам Дакоста със смъртта на съдията Рибейро, защото делото му минаваше в ръцете на този малко опърничав съдия.

Впрочем в случая задачата на Жарикес беше много опростена. Той нямаше нужда да води следствие или дознание, да ръководи прения в съда, да изработва съдебно решение, да се съобразява с членовете на наказателния закон и накрая да произнесе присъда. За нещастие на икитоския фермер не бяха вече необходими такива формалности, Жоам Дакоста беше арестуван, съден и осъден преди двайсет и шест години за престъплението в Тижуко, срокът на присъдата още не бе изтекъл по давност, не можеше да се подаде молба за смекчаване на наказанието,

---

39. *Шарада* – гатанка, при която загатнатата дума се дели на части, а всяка част съставлява самостоятелната дума, която трябва да се отгатне. – Б. пр

40. *Анаграма* – разместване на букви, чрез което от една дума се образува а друга. – Б. пр.

41. *Логограф* – задача, при която чрез комбиниране на букви отдадена дума се образуват нови думи, които трябва да се отгатнат. – Б. пр.

не можеше да се приеме и молба за помилване. Така че оставаше само да се установи самоличността му и след като от Рио де Жанейро дойдоше нареждане за изпълнение на присъдата, това да стане както му е редът.

Но несъмнено Жоам Дакоста щеше да уверява в своята невинност, да твърди, че е осъден несправедливо. Дългът на съдията, каквото и мнение да имаше по този въпрос, беше да го изслуша. Най-важното беше да се види с какви доказателства осъденият можеше да подкрепи своите твърдения. А щом не бе могъл да ги представи при явяването пред първоначалните си съдии, ще бъде ли в състояние да ги представи сега?

Тук именно трябваше да се съсредоточат усилията при следствието.

Трябва обаче да се признае, че когато един осъден задочно, живеещ щастливо и спокойно в чужбина, доброволно изостави всичко, за да се яви пред съдебните власти, от които миналото му го е научило да се страхува, това е необикновен, рядък случай, който би трябвало да заинтересува дори съдия, свикнал на всякакви изненади на съдебните заседания. Дали от страна на осъдения от Тижучо, уморен от живота, това беше безочлива глупост или порив на съвестта, която иска на всяка цена да обори една неправда? Трябва да се съгласим, че проблемът беше заплетен.

И тъй, на другия ден след арестуването на Жоам Дакоста съдията Жарикес тръгна към затвора на улица „Бог син“, където беше задържан арестантът.

Този затвор, бивш мисионерски манастир, се издигаше на брега на една от главните игуарапи на града. Някогашните доброволни затворници в тази сграда, зле пригодена за новото си предназначение, бяха заместени от днешните затворници по принуда. Затова стаята, заемана от Жоам Дакоста, нямаше нищо общо с мрачните килии на съвременните затвори. Тя беше бивша монашеска килия с обикновен решетест прозорец, гледащ към пусто място, със скамейка в един ъгъл, нещо като одър в другия, няколко груби съдини и толкова.

Именно от тази стая към единайсет часа сутринта през тоя ден, 25 август, Жоам Дакоста бе изведен и за каран в кабинета за разпит, разположен в някогашната обща зала на манастира. Съдията Жарикес беше там, зад бюрото си, седнал на своето високо кресло, с гръб към прозореца, за да бъде лицето му в сянка, докато лицето на арестанта остава напълно осветено. Секретарят му се бе настанил до края на писалището, с перо зад ухото, равнодушен като всички съдебни чиновници, готов да

записва въпросите и отговорите. Жоам Дакоста бе въведен в кабинета и по знак на съдията стражите, които го бяха довели, се оттеглиха.

Съдията Жарикес дълго наблюдава обвиняемия. А той му се покло-ни, застана както подобава – нито дръзко, нито раболепно, и зачака с достойнство да му зададат въпроси, за да ям отговори.

– Име? – подзе съдията Жарикес.

– Жоам Дакоста.

– Възраст?

– Четиридесет и осем години, – Местожителство?...

– Село Икитос в Перу.

– Под какво име живеехте там?

– Под името Гарал, то е фамилното име на майка ми.

– А защо носехте това име?

– Защото двамадесет и шест години исках да избягна преследването на бразилското правосъдие.

Отговорите бяха толкова точни, така ясно показваха, че Жоам Дакоста е решен да признае всичко за миналото и настоящето си, че съдията Жарикес, несвикнал на такова държане, вирна нос по-високо от обикновено.

– А защо – подзе той отново – бразилското правосъдие можеше да предприеме преследване срещу вас?

– Защото в 1826 година бях осъден на смърт за случая с диамантите в Тижучо.

– Значи признавате, че сте Жоам Дакоста?...

– Аз съм Жоам Дакоста.

На всичко това бе отговорено много спокойно и съвсем просто. Затова малките очички на съдията Жарикес, скрити под клепките, сякаш казваха: „Ето ти едно дело, което ще върви като по вода!“

Но приближаваше моментът, когато трябваше да се зададе неизменният въпрос, който предизвиква неизменния отговор на всички обвиняеми, смятащи се за невинни.

Пръстите на съдията Жарикес забарабаниха леко по масата.

– Жоам Дакоста – запита той, – какво правите в Икитос?

– Аз съм фермер и се занимавам с управляването на голямо земеделско стопанство.

– И то процъфтява?

– Много процъфтява.

– А откога сте напуснали фазендата си? – От около девет седмици.

– Защо?

– Имах предлог за това, господине – отговори Жоам Дакоста, – но всъщност причината беше друга.

– Какъв предлог?

– Необходимостта да закарам до Пара голям сал с дървен материал и товар от различни други неща, произведени по бреговете на Амазонка.

– Аха! – промърмори съдията Жарикес. – А каква беше истинската причина за заминаването ви?

Задавайки този въпрос, той си мислеше: „Сега вече ще започнат отричанятия и лъжите!“

– Истинската причина – отговори с твърд глас Жоам Дакоста – беше решението ми да се върна и да се предам на правосъдието в моята страна!

– Да се предадете ли? – възкликна съдията, привдигайки се от креслото си. – Да се предадете... доброволно?

– Доброволно!

– А защо?

– Защото не можех да търпя повече, защото ми беше омръзнал този лъжовен живот, принудата да живея под фалшиво име, невъзможността да възвърна на жена си, на децата си името, което ми принадлежи, и най-после, господине, защото...

– Защото?...

– Аз съм невинен.

„Така и очаквах!“ – рече си мислено съдията Жарикес.

И докато пръстите му барабанеха малко по-отсечен марш, той кимна на Жоам Дакоста, с което ясно искаше да каже: „Хайде, хайде, разправете си историята! Тя ми е известна, но не искам да ви преча да я разкажете свободно.“

Жоам Дакоста долови това не твърде насърчително разположение на съдията, но се направи, че не го забелязва. Той описа целия си живот, като говореше въздържано, без да нарушава самоналоженото си спокойствие, без да пропуска нито едно от обстоятелствата преди и след осъждането му. Той ни най-малко не се стараеше да изтъкне почтения си и заобиколен с уважение живот, който бе водил след своето бягство, нито достойно изпълнените си задължения като глава на семейство, съпруг и баща. Подчерта само едно обстоятелство – своето идване в Манао, за да поиска преразглеждане на делото си, да постигне оправдание и то без нищо да го принуждава да направи това. Съдията Жарикес, който естествено изпитваше предубеждение към всеки обвиняем, не го прекъсна. Той само ту затваряше, то отваряше очи, като човек, който за

стотен път слуша една и съща история; а когато Жоам Дакоста сложи на масата записките, които си бе водил, съдията дори не помръдна да ги вземе.

– Свършихте ли? – запита той.

– Да, господине.

– И продължавате да твърдите, че сте напуснали Икитос само за да дойдете да поискате ревизия на присъдата ви?

– Аз нямах друга причина.

– А как ще докажете това? Как ще докажете, че щяхте да се предадете независимо от донесението, което доведе до вашето арестуване?

– Преди всичко с тези записки – отговори Жоам Дакоста.

– Тези записки са били в ръцете ви и нищо не доказва, че щяхте да ги използвате по този начин, ако не бяхте арестуван.

– Във всеки случай, господине, има един документ, който вече не е у мен и неговата достоверност не може да бъде поставена под съмнение.

– Кой?

– Писмото, което писах на вашия предшественик, съдията Рибейро, писмо, с което го предизвествях за предстоящото си пристигане.

– Аха, значи сте писали?...

– Да, и това писмо, което трябва да е пристигнало на съответния адрес, скоро ще ви бъде предадено.

– Така ли! – възкликна съдията Жарикес с малко недоверчив тон. – Значи сте писали на съдията Рибейро?...

– Преди да бъде главен съдия на тази провинция – отговори Жоам Дакоста, – съдията Рибейро беше адвокат във Вила-Рика. Той именно ме защитаваше на тижуксовския процес. Рибейро не се съмняваше в справедливостта на каузата ми. И направи всичко възможно, за да ме спаси. Двайсет години след това, когато стана главен съдия в Манао, аз му съобщих кой съм, къде съм и какво възнамерявам да предприема. Убедението му по отношение на мен все още не бе се променило и по негов съвет аз напуснах фазендата, за да дойда лично да действам за реабилитирането ми. Но смъртта го покоси ненадейно и може би каузата ми ще бъде загубена, ако в лицето на съдията Жарикес не намеря отново съдията Рибейро.

Съдията, комуто въпросът се поставяше така ребром, понече да скочи, напук на всякакъв съдийски етикет; но успя да се овладее и само промърмори тези думи:

– Много хитро, наистина, много хитро.

Очевидно съдията Жарикес имаше кораво сърце и нищо не беше в

състояние да го трогне.

В този момент в кабинета влезе един стражар и подаде запечатан плик, адресиран до съдията.

Жарикес счупи печата и извади от плика едно писмо. Той го разгъна, прочете го, присви вежди и рече:

– Няма защо да крия от вас, Жоам Дакоста, това е писмото, за което говорехте – адресирано до съдията Рибейро, а връчено на мен, следователно нямам вече никаква причина да се съмнявам в това, което ми разказахте по този въпрос:

– Не само по този въпрос – отвърна Жоам Дакоста, – но и за всичко, което ви разправих преди малко за живота си; в нищо не бива да се съмнявате.

– Е, Жоам Дакоста – подзе оживено съдията Жарикес, – вие твърдите, че сте невинен; но всички обвиняеми постъпват така! Всъщност вие привеждате само морални доказателства. А имате ли веществено доказателство?

– Може и да имам, господине – отговори Жоам Дакоста.

При тези думи съдията Жарикес стана от креслото си. Той не можеше да издържа повече и се наложи да направи две-три обиколки и? стаята, за да се оправи.

## V. ВЕЩЕСТВЕНИ ДОКАЗАТЕЛСТВА

Когато съдията се върна на мястото си, убеден, че напълно се е овладял, той се облегна на креслото, отметна глава назад, впери очи в тавана и с тон на пълно безразличие, без дори да поглежда обвиняемия, каза:

– Говорете.

Жоам Дакоста се замисли за малко, сякаш се колебаеше дали да изложи мислите си по този начин, и подхвана:

– Досега, господине, ви дадох само морални доказателства за моята невинност, основаващи се на достойнството, благоприличието, почтеността на целия ми живот. Смятах, че тези доказателства имат по-голяма тежест пред правосъдието...

Съдията Жарикес не се съдржа и повдигна рамене, с което показваше, че не е на същото мнение.

– Щом те не са достатъчни, ето какви са веществените доказателства, които може би ще бъдат в състояние да представя – продължи Жоам

Дакоста. – Казвам „може би“, защото още не зная доколко трябва да им се вярва. По тази причина, господине, не говорих за това нито на жена си, нито на децата си – не исках да им вдъхвам надежда, която може да бъде разбита.

– Моля, на въпроса – предупреди съдията Жарикес.

– Имам пълно основание да мисля, господине, че арестуването ми в деня преди пристигането на жангата в Манао е резултат от донос до началника на полицията.

– Не грешите, Жоам Дакоста, но трябва да ви кажа, че този донос е анонимен.

– Няма значение, защото зная, че може да изхожда само от един подлец на име Торес.

– Ас какво право – попита съдията Жарикес – наричате така този... доносчик?

– Да, подлец е, господине! – отвърна разпалено Жоам Дакоста. – Този човек, когото бях приел като гост, беше дошъл при мен само за да ми предложи да откупи мълчанието му, да ми предложи една гнусна сделка, която отхвърлих и никога няма да съжалявам за това, каквито и да бъдат последиците от неговото донесение.

„Все това похват – помисли си съдията Жарикес: – да обвинява другите, за да оправдае себе си.“

Въпреки това той изслуша извънредно внимателно разказа на Жоам Дакоста за отношенията му с авантюриста до момента, когато Торес дойде да му съобщи, че знае и може да разкрие името на истинския виновник за престъплението в Тижучо.

– А какво е името на виновника? – запита съдията Жарикес, чието равнодушие беше разклатено.

– Не зная – отговори Жоам Дакоста. – Торес не пожела да ми го каже.

– А този виновник жив ли е?...

– Умрял е.

Пръстите на съдията Жарикес забарабаниха по-бързо, той не се съдържа и възкликна:

– Човекът, който може да даде доказателство за невинността на един обвиняем, винаги умира!

– Ако истинският виновник е умрял, господине – отговори Жоам Дакоста, – Торес поне е жив, а той ме уверяваше, че имал у себе си таква доказателство, написано собственооръчно от самия престъпник! И предложи да ми го продаде!



– Ех, Жоам Дакоста – отвържда съдията Жарикес, – не би било скъпо да платите за такова доказателство дори с цялото си състояние!

– Ако Торес искаше само състоянието ми, щях да му го дам и никой от близките ми не би възразил! Да, имате право, господине, човек не бива да жали нищо, за да откупи честта си! Но тоя подлец знаеше, че съм във властта му, затова поиска нещо повече от състоянието ми!

– Какво именно...

– Ръката на дъщеря ми, която трябваше да бъде разменната монета в тази сделка! Аз отказах, той ме издаде и затова сега съм пред вас?

– Ами ако Торес не беше ви издал – запита съдията Жарикес, – ако Торес не беше ви срещнал по пътя ви, какво щяхте да направите, като пристигнете тук и узнаехте за смъртта на съдията Рибейро? Бихте ли дошли да се предадете на правосъдието?...

– Без никакво колебание, господине – отговори Жоам Дакоста с твърд глас, – защото, повтарям, аз нямах никаква друга цел, когато напушах Икитос, за да дойда в Манао.

Той изрече това с такъв искрен тон, че съдията Жарикес почувствува как нещо трепна в онова кътче на сърцето, където се зараждат убежденията; но още не се предаваше.

В това нямаше нищо чудно. Пристъпвайки към разпит, този съдия не знаеше нито дума от онова, което знаят читателите, които са следили Торес от началото на настоящия разказ. У тях не може да има никакво съмнение, че Торес държи в ръцете си веществено доказателство за невинността на Жоам Дакоста. Те са убедени, че този документ съществува, че в него се съдържа такова доказателство, и може дори да си помислят, че съдията Жарикес проявява жестоко недоверие. Но нека имат пред вид, че съдията Жарикес не се намира в тяхното положение; той е свикнал на неизменните уверения на обвиняемите, които съдебните власти му пращат; документът, на който се позовава Жоам Дакоста, не му е представен; не знае дори съществува ли действително, и на всичко отгоре, пред него стои човек, чиято виновност, за него поне, е вече установена от съда.

Все пак, може би от любопитство, той реши да постави Жоам Дакоста натясно.

– Значи – подхвана той, – сега вие възлагате всичките си надежди на изявлението, направено ви от тоя Торес?

– Да, господине – отвърна Жоам Дакоста, – ако целият ми живот не говори в моя полза!

– Къде е според вас Торес в момента?

– Предполагам в Манао.

– И се надявате да заговори, да се съгласи да ви предаде доброволно този документ, за който сте отказали да му заплатите с това, което той е искал?

– Надявам се, господине – отвърна Жоам Дакоста. – В момента положението на Торес е друго. Той ме издаде и следователно не може да разчита вече да сключи сделката си по неговите условия. Но за този документ, той все още може да получи цяло състояние, което, независимо дали ще бъде оправдан или осъден, ще му се изплъзне завинаги. А тъй като е в негов интерес да ми продаде този документ и това няма с нищо да му навреди, мисля, че ще действа според интереса ой.

На разсъжденията на Жоам Дакоста не можеше да се противоречи с нищо. Съдията Жарикес добре разбра това. Той направи единственото възможно възмъжение:

– Може и да е така – каза той, – несъмнено Торес има интерес да ви продаде този документ... стига такъв документ да съществува!

– Ако не съществува, господине – отговори Жоам Дакоста с трогателен глас, – тогава не ми остава друго, освен да се предоставя на човешкото правосъдие в очакване на божие правосъдие!

При тези думи съдията Жарикес стана и този път с не толкова различен тон рече:

– Жоам Дакоста, като ви разпитвах тук, като ви позволих да разказвате подробно за живота си и да ме уверявате в своята невинност, аз превиших пълномощията си. Следствието по това дело е вече приключено, вие сте се явили пред съда във Вила-Рика, съдебните заседатели са взели решението си единодушно и не са признали смекчаващи вината обстоятелства. Вие сте осъден като подбудител и съучастник в убийството на войниците и в кражбата на тижуконските диаманти, срещу вас е издадена смъртна присъда и само с бягство сте успели да се отървете от наказанието. Но независимо дали сте дошли да се предадете на правосъдието след двайсет и шест години, това не попречи да ви арестуват. За последен път ви питам: признавате ли, че сте Жоам Дакоста, осъдения по случая в диамантената област?

– Жоам Дакоста съм.

– Готов ли сте да подпишете тази декларация?

– Готов съм.

И с нетрепваща ръка Жоам Дакоста сложи името си под протокола и доклада, които секретарят току-що бе изготвил по нареждане на съдията Жарикес.

– Докладът до министерството на правосъдието ще бъде изпратен в Рио де Жанейро – рече съдията. – Ще минат няколко дни, докато получим заповед за изпълнение на присъдата ви. Така че, както казвате, ако този Торес притежава доказателството за вашата невинност, помъчете се сам или чрез вашите близки – изобщо направете всичко възможно, за да го представи навреме! Когато пристигне заповедта, вече не може да има отлагане и правосъдието ще изпълни дълга си.

Жоам Дакоста се поклони.

– Ще ми бъде ли разрешено сега да се видя с жена си и с моите деца? – попита той.

– Още днес, ако желаете – отговори съдията Жарикес. – Вие вече не сте подследствен, така че ще ги пуснат при вас, щом се явят.

После съдията позвъни. В кабинета влязоха стражите и отведоха Жоам Дакоста.

Съдията Жарикес се загледа подире му, клатейки глава. – Ех, ех, откровено казано, това дело се оказа по-заплетено, отколкото мислех! – промърмори той.

## VI. ПОСЛЕДНИЯТ УДАР

Докато Жоам Дакоста беше подложен на този разпит, Яки-та чрез справка, направена от Маноел, узна, че тя и депата ѝ ще бъдат допуснати да се видят с арестанта още същия ден към четири часа след обед.

От предния ден Якита не бе излизала от стаята си. Миня и Лина бяха при нея, докато чакаше да ѝ разрешат свиждане с мъжа ѝ. Както и да се казваше тя – Якита Гарал или Якита Дакоста, той щеше да намери в нейно лице предана жена, смела другарка в целия му живот.

Същия ден към единайсет часа Бенито се приближи до Маноел и Фрагозо, които разговаряха при носа на жангадата.

– Маноел – рече той, – искам да те помоля за една услуга.

– Каква?

– И вас също, Фрагозо.

– На ваше разположение съм, господин Бенито – отговори бръснарят.

– За какво става въпрос? – запита Маноел, наблюдавайки приятеля си, който се държеше като човек, взел неотменимо решение.

– Вие продължавате да вярваме в невинността на баща ми, нали? – каза Бенито.

– Ах – възкликна Фрагозо, – по-скоро бих повярвал, че аз съм извършил престъплението!

– Щом е така, още днес трябва да изпълним плана, който намислих вчера.

– Да издирим Торес ли? – запита Маноел.

– Да, и да разберем как е открил убежището на баща ми! В цялата тази работа има необясними неща! Познавал ли го е по-рано? Според мен това е изключено, защото повече от двайсет години баща ми не е излизал от Икитос, а този негодник е едва тридесетгодишен! Но още днес ще разбере това, иначе горко на Торес!

Решителността на Бенито не допускаше никакъв спор. Затова нито на Маноел, нито на Фрагозо не им дойде на ум да го разубеждават.

И тъй, моля двама ви да ме придружите – продължи Бенито. – Ще тръгнем веднага. Не бива да чакаме Торес да напусне Манао. Той вече не може да продаде мълчанието си и сигурно ще реши да избяга. Да вървим!

Тримата слязоха на брега на Рио Negro и се запътиха към града.

Манао не беше толкова голям, чеда не успеят да го претърсят за няколко часа. Ако е нужно, ще ходят от къща на къща да дирят Торес; но по-добре да се обърнат първо към съдържателите на странноприемниците, или „ложите“, където би могъл да се подслони авантюристът. Бившият горски стражар навярно няма да каже името си, а може да има и лични причини да избягва всякакъв досег със съдебните власти. Но ако не е заминал от Манао, не ще успее да се изплъзне от младите хора. Във всеки случай не би се отнесъл до полицията, защото по всяка вероятност – а както знаем, така беше в действителност – донесението бе направено анонимно.

Цял час Бенито, Маноел и Фрагозо сноваха по главните улици на града, разпитвайки търговците в магазините им, кръчмарите в „ложите“ и дори самите минавачи, но никой не бе виждал човека, чиито отличителни белези те описваха извънредно точно.

Дали Торес не е заминал от Манао? Нима трябва да се откажат от всякаква надежда да го намерят?

Напразно се мъчеше Маноел да успокои Бенито, който не можеше да си намери място. Торес му беше нужен на всяка цена!

Случайността му помогна и най-после Фрагозо попадна на вярна следа.

В една странноприемница на улица „Бог-свети дух“, когато описа външността на авантюриста, му отговориха, че въпросният човек вчера

е отседнал в „ложата“.

– Преспа ли в странноприемницата? – запита Фрагозо.

– Да – отговори ханджията.

– Тук ли е в момента?

– Не, излезе.

– Но уреди сметката си като човек, който се готви да заминава?

– Нищо подобно; напусна стаята си преди един час и вероятно ще се върне за вечеря.

– Знаете ли по кой път тръгна, когато излезе?

– Видели го да се насочва към Амазонка, като се спуснал през долната част на града, сигурно ще го срещнете там.

Фрагозо нямаше нужда да разпитва повече. След малко той се озова при двамата младежи и им каза:

– Хванах следата на Торес.

– Значи е тук! – извика Бенито.

– Не, току-що излязъл, но видели, че тръгнал през полето към Амазонка.

– Да вървим! – заповяда Бенито.

Трябваше да слязат отново към реката; най-късият път беше по левия бряг на Рио Negro до устието ѝ.

Скоро Бенито и спътниците му оставиха зад себе си последните къщи на града и тръгнаха по брега, но заобиколиха така, че да не ги забележат от жангадата.

В този час равнината беше пуста. Погледът обхващаше голямо пространство от това поле, в което обработените нивя бяха заместили някогашните гори.

Бенито не говореше: той не беше в състояние да произнесе нито дума. Маноел и Фрагозо не смееха да прекъснат млчанието му. Така вървяха тримата и се оглеждаха, претърсвайки с очи пространството от брега на Рио Negro до брега на Амазонка. Три четвърти час след излизането си от Манао те все още нищо не бяха забелязали.

Веднъж-дваж срещнаха индианци, които обработваха земята; Маноел ги попита и най-после един от тях му каза, че някакъв човек, който приличал на описания, минал преди малко и запитал към ъгъла, образуван от двете реки при сливането им.

Без да разпитва повече, Бенито се втурна стремително напред, и двамата му спътници трябваше да бързат, за да не изостават.

В този момент левият бряг на Амазонка се виждаше на по-малко от четвърт миля. Там се открояваше някаква хълмиста верига, която

закриваше част от хоризонта и ограничаваше кръгозора до няколкокостин стъпки.

Бенито ускори крачка и скоро изчезна зад един от песъчливите хълмове.

– По-бързо, по-бързо! – завика Маноел на Фрагозо. – Не бива нито за миг да го оставяме сам!

И двамата се впуснаха в тази посока, но изведнъж се чу вик.

Дали Бенито е забелязал Торес? Или Торес го е видял? А може би двамата вече са се настигнали?

Петдесет крачки по-нататък, като заобиколиха бързо една от издатините на брега, Маноел и Фрагозо съзряха двама мъже, застанали един срещу друг.

Това бяха Торес и Бенито.

За миг Маноел и Фрагозо се озоваха до тях.

Можеше да се предположи, че в това възбудено състояние, лице с лице срещу авантюриста, Бенито няма да може да се сдържи.

Но не стана така.

Щом младият човек видя пред себе си Торес, щом се убеди, че той не може вече да му избяга, в държането му настъпи пълна промяна, той въздъхна облекчено, възвърна цялото с, и хладнокръвие и самообладание.

Няколко минути двамата мъже се гледаха, без да проронят дума.

Пръв наруши мълчанието Торес, като каза с обичайния си дързък тон:

– Аха, господин Бенито Гарал?

– Не! Бенито Дакоста! – отговори младежът.

– Вярно – продължи Торес, – господин Бенито Дакоста, придружен от господин Маноел Валдес и моя приятел Фрагозо!

Обиден от това обръщение на авантюриста, Фрагозо, отдавна горящ от желание да му види сметката, понечи да се нахвърли върху му, но го спря Бенито, който продължаваше да запазва самообладание.

– Какво ви прихваща любезни? – извика Торес, като се отдръпна няколко крачки. – Аха, май ще трябва да бъда нащрек!

И докато говореше, измъкна от пончото си една маншета, оръжие за нападение или за защита – в зависимост от случая, – с което бразилецът никога не се разделя. После, приведен и закован на място, зачака.

– Вас търся, Торес – каза тогава Бенито, който не помръдна пред тази предизвикателна поза.

– Мен ли търсите? – повтори авантюристът. – Не е трудно да ме

намерите! А защо ме търсите?

– За да чуя от вашата уста това, което изглежда знаете за миналото на баща ми?

– Така ли!

– Да! Чакам да ми кажете как го познахте, защо се навъртахте из икитоските гори, около нашата фазенда, защо го причакахте в Табатинга?...

– Е, та това е много ясно! – ухили се Торес. – Аз го причаквах, за да се кача на жангата му, и се качих с цел да му направя едно много просто предложение... което той отхвърли, но май сбърка.

При тези думи Маноел не можа да се сдържи. С бледо лице и пламтящи очи той пристъпи към Торес.

Ала Бенито, който искаше да опита всички средства за спогаждане, застана между авантюриста и приятеля си.

– Въздържайте се, Маноел – каза той. – И аз също се въздържам!

След това продължи:

– Всъщност, Торес, аз зная по какви причини се качихте на жангата. Тъй като ви е известна една тайна, която навярно някой ви е издал, вие искахте да си послужите с шантаж! Но сега не става въпрос за това.

– А за какво?

– Искам да зная как разбрахте, че собственикът на икитоската фазенда е Жоам Дакоста!

– Как разбрах ли? – отвърна Торес. – Това си е моя работа и нямам намерение да ви давам обяснения. Важното е, че не съм се излъгал, когато доложих, че той е истинският виновник за престъплението в Тижучо!

– Ще ми кажете!... извика Бенито, който започваше да губи самообладание.

– Нищо няма да кажа – тросна се Торес. – Ах, Жоам Дакоста отхвърли моите предложения! Той отказа да ме приеме в семейството си. Е, няма що, сега, когато тайната му е известна, когато е арестуван, аз пък ще откажа да се сродя със семейството му, семейство на крадец, на убиец, на осъден, когото чака бесилка!

– Подлец! – крясна Бенито, който на свой ред измъкна от колана си маншета и се приготви за атака.

Маноел и Фрагозо с едновременно бързо движение също извадиха оръжието си.

– Трима срещу един! – извика Торес.

– Не! Един срещу един – отвърна Бенито.

– Така ли! Аз пък мислех, че синът на един убиец иска да извърши убийство!

– Торес! – извика Бенито. – Защищавай се, иначе ще те убия като бясно куче!

– Нека да съм бесен – отвърна Торес. – Затова пък хапя, Бенито Дакоста, тъй че пази се от моите зъби!

После, като се прикри с маншетата си, той застана нащрек, готов да се хвърли върху своя противник. Бенито отстъпи няколко крачки.

– Торес – каза той, възвръщайки си напълно загубеното за миг хладнокръвие, – вие бяхте гост на моя баща, заплашихте го, предадохте го, издадохте го, обвинихте невинен човек и с божия помощ аз ще ви убия!

На устните на Торес се изписа най-дръзка усмивка. Може би този подлец си мислеше в момента, че Стига да иска, може да осуети двубоя с Бенито. Навярно беше разбрал, че Жоам Дакоста не е казал нищо за този документ, представляващ вещественото доказателство за неговата невинност.

Ако разкриеше на Бенито, че той, Торес, притежава това доказателство, мигновено щеше да го обезоръжи. Но освен че искаше да почака да последния момент, несъмнено за да получи по-висока цена за този документ, споменът за обидните думи на младежа, омразата, която изпитваше към всички негови близки, го караше да забрави дори собствения си интерес.

При това авантюристът беше здрав, ловък, сръчен, свикнал да си служи добре с маншетата, която често бе имал случай да използва. Така че срещу едва два̀сетгодишен противник, който не притежаваше нито неговата сила, нито неговата похватност, шансовете бяха на негова страна.

Затова Маноел за последен път се опита да убеди Бенито да се бие вместо него.

– Не, Маноел – отговори хладно младият човек, – единствено на мен се полага да отмъстя за баща си, и тъй като всичко тук трябва да стане по правилата, ти ще ми бъдеш секундант.

– Бенито!...

– А вие, Фрагозо, няма да ми откажете да станете секундант на този човек, ако ви помоля, нали?

– Добре, – отговори Фрагозо, – макар че в това няма никаква чест. Лично аз – добави той, – без много-много да се церемоня, чисто и просто бих го убил като Див звяр!



Мястото, където щеше да стане дуелът, беше равна площадка, широка около четиридесет крачки, издигащи се на петнайсетина фута над Амазонка. Тя се спущаше отвесно към брега. В подножието течеше бавно реката и миеше тръстиковия гъсталак, който растеше там.

Така че поради естеството на брега мястото беше малко, и она от противниците, който отстъпеше, щеше мигновено да пропадне в бездната.

По сигнал, даден от Маноел, Торес и Бенито запристъпяха един към друг.

Сега Бенито се владееше напълно. Защитник на свята кауза, със своето хладнокръвие той имаше значително предимство над Торес, чиято съвест, колкото безчувствена и закоравяла да беше, в този момент сигурно помъгняваше погледа му.

Когато двамата се срещнаха, Бенито пръв нанесе удар. Торес го отблъсна. После двамата противници се отдръпнаха, но почти веднага се впуснаха един срещу друг, като всеки хвана противника си с лявата ръка за рамото... И като че ли не искаха да се пуснат вече.

По-силният Торес нанесе с маншетата си страничен удар, който Бенито не можа съвсем да избегне. Той бе улучен в десния хълбок и пончото му се обагри с кръв. Но отговори бързо и рани леко Торес в ръката.

След това си размениха няколко удара, но нито един не беше решителен. Бенито продължаваше да мълчи, впил поглед в очите на Торес като острие, което се забива в сърцето. Негодникът явно започваше да се обърква. Той заотстъпва малко по малко под напора на този неумолим отмъстител, решен по-скоро да отнеме живота на предателя на баща си, отколкото да защити своя. Единственото желание на Бенито беше да удря, докато другият се стремеше сега само да отбива ударите му.

Скоро Торес се видя притиснат до самия края на площадката, на мястото, където тя леко се издаваше и надвисваше над реката. Той схвана опасността, опита се да премине отново в настъпление и да си възвърне загубения терен... Смущението му нарастваше, мрачният му поглед гаснеше... Накрая бе принуден да се наведе под ръката, която го заплашваше.

– Умри! – изкрещя Бенито.

Ударът бе насочен право в гърдите, но върхът на маншетата опря в някакъв твърд предмет, скрит под пончото на Торес.

Бенито се нахвърли още по-ожесточено. Торес, който с контраудара си не успя да улучи своя противник, се почувствува загубен. Той бе принуден пак да отстъпи. В този момент искаше да извика... да извика че

животът на Жоам Дакоста е неразривно свързан с неговия!... Но не свари.

Вторият удар на маншетата този път прониза сърцето на авантюриста. Той политна назад, но изведнъж срещна празно пространство и падна от площадката. За последен път ръцете му се вкопчиха конвулсивно в сноп тръстика, но не можаха да го удържат... Той изчезна под водите на реката.

Бенито се бе подпрял на рамото на Маноел; Фрагозо му стискаше ръцете. Той не позволи на другарите си дори да превържат раната му, която се оказва лека.

– На жангадата – каза той, – на жангадата!

Маноел и Фрагозо, обзети от дълбоко вълнение, вървяха подир него, без да добавят нито дума.

След четвърт час тримата стигнаха до брега, за който беше привързана жангадата. Бенито и Маноел се втурнаха в стаята на Якита и Миня и им разказаха какво се бе случило.

– Сине мой! Братко! – извикаха едновременно и двете.

– Да вървим в затвора!... – каза Бенито.

– Да!... Да вървим! Да вървим! – повтори Якита. Бенито, следван от Маноел, поведе майка си. Тримата слязоха на брега, тръгнаха към Манао и след половин час се озоваха пред градския затвор.

По заповед, издадена предварително от съдията Жарикес, незабавно ги пуснаха и ги заведоха до стаята, където беше затворникът.

Вратата се отвори.

Жоам Дакоста видя, че влизат жена му, синът му и Маноел.

– Ах, Жоам, мой Жоам! – извика Якита.

– Якита, жено моя! Деца мои! – откликна затворникът, разтвори обятия и ги притисна до сърцето си.

– Мой невинен, Жоам!

– Невинен и отмъстен... – извика Бенито.

– Отмъстен ли? Какво искаш да кажеш?

– Торес е мъртъв, татко, умря от моята ръка!

– Мъртъв!... Торес!... Мъртъв!... – възкликна Жоам Дакоста. – Ах, сине мой!... ти ме погуби!

## VII. РЕШЕНИЯ

Няколко часа по-късно цялото семейство, върнало се на жангадата,

се бе събрало в общата зала. Тук бяха всички – нямаше го само невинният, сразен от последния фатален удар!

Съкрушеният Бенито се упрекваше, че е погубил баща си. Ако не бяха увещанията на Якита, на сестра му, на отец Пасаня и на Маноел, в първите мигове на отчаяние нещастният младеж може би щеше да поsegне на живота си. Но те не го изпушаха от очи, не го оставяха сам. И все пак колко благородно беше държането му! Та нали той бе използвал законното си право да отмъсти на предателя на баща си?

Ах, защо Жоам Дакоста не бе казал всичко, преди да напусне жангата! Защо беше решил да говори само на съдията за това вещественно доказателство за своята невинност! Защо в разговора си с Маноел след изгонването на Торес бе премълчал за този документ, който се намирал в ръцете на авантюриста, както твърдял самият той! Нов края на краищата можел ли да вярва на думите на Торес? Можел ли да бъде сигурен, че у този негодник има такъв документ?

Както и да е, сега семейството знаеше всичко, и то от устата на Жоам Дакоста. Знаеше, че според твърденията на Торес доказателство за невинността на осъдения от Тижуко действително съществува; че този документ е написан собственоръчно от самия виновник за престъплението; че този престъпник, измъчван от предсмъртни угризения, го е предал на своя другар Торес, който пък, вместо да изпълни волята на умирация, превърнал документа в средство за шантаж!... Но семейството знаеше също, че Торес неотдавна е паднал в дуел, че тялото му е потънало във водите на Амазонка, и че е умрял, без дори да произнесе името на истинския виновник!

Освен ако не се случеше някакво чудо, можеше да се смята, че Жоам Дакоста е вече безвъзвратно обречен. Смъртта на съдията Рибейро, от една страна, и смъртта на Торес, от друга, бяха двоен удар, от който той не можеше да се оправи!

Трябва да кажем тук, че общественото мнение в Манао, несправедливо пристрастно както винаги, беше изцяло против затворника. Така неочакваното арестуване на Жоам Дакоста съживи спомена за описаното престъпление в Тижуко, забравено от двайсет и шест години. Процесът срещу младия служител от мините на диамантената област, осъждането му на смърт, бягството му няколко часа преди екзекуцията – всичко това бе подхванато наново, разровено, обсъдено. Една статия, токущо излязла в „О Диариу ду Гран Пара“, най-разпространения вестник в тази област, след като излагаше всички обстоятелства около престъплението, изразяваше открита враждебност към затворника. Как можеше

обществото да повярва в невинността на Жоам Дакоста, като не знаеше всичко онова, което беше известно само на близките му.

И така, населението на Манао веднага се развълува. Скоро заслепена и възбудена тъпна индианци и негри се струпа около затвора, надавайки викове: „Смърт!“ В тази страна на двете Америки, едната от които твърде често вижда как се прилагат гнусните екзекуции по закона на линча, тъпата лесно се отдава на жестоките си инстинкти, и имаше опасност в случая да реши да раздаде правосъдие със собствените си ръце!

Каква печална нощ за пътниците от жангадата. Ударът бе сразил и господари, и слуги! Защото нали и екипажът на жангадата се смяташе за част от това семейство? Затова всички решиха да пазят Якита и близките ѝ. По брега на Рио Негро непрекъснато сновяха насам-натам местни жители, явно много възбудени от арестуването на Жоам Дакоста, и кой знае до какви крайности можеха да стигнат тия полудиваци!

Ала нощта мина, без да предприемат нищо срещу жангадата. На другия ден, 26 август, още при изгрев Маноел и Фрагозо, които през тази тревожна нощ не бяха се отделяли нито за миг от Бенито, се опитаха да разсеят отчаянието му. Като го дръпнаха настрана, те се помъчиха да го убедят, че сега вече не бива да губи нито минута, трябва да се реши да действа.

– Бенито – рече Маноел, – съвземи се, стани отново мъж, достоен син!

– Аз убих баща си!... – извика Бенито.

– Не – възрази Маноел, – може би още не всичко е загубено.

– Изслушайте ни, господин Бенито, – рече Фрагозо. Прокарвайки ръка по очите си, младежът с голямо усилие успя да се овладее.

– Бенито – подзе Маноел, – Торес никога не ни е разказвал нищо, което би ни навело към миналото му. Затова не можем да разберем нито кои е виновникът за престъплението в Тижуко, нито при какви обстоятелства го е извършил. Да дирим в тази насока значи да си губим времето.

– А времето ни е скъпо! – добави Фрагозо.

– Освен това – каза Маноел, – дори и да успеем да открием кой е бил другарят на Торес, той е умрял и не може да свидетелства за невинността на Жоам Дакоста. Но доказателство за тази невинност положително съществува и няма никакво съмнение, че съществува някакъв документ, щом Торес е искал да прави сделка с него. Той сам каза това. Този документ – признание, написано изцяло от ръката на виновника –

излага престъплението до най-малките му подробности и оправдава нашия баща! Да, сто пъти „да“: този документ съществува.

– Ала Торес не съществува вече! – извика Бенито. – И документът потъна заедно с този негодник!...

– Чакай, не бързай да се отчайваш! – отвърна Маноел.

– Спомняш ли си при какви обстоятелства се запознахме с Торес? Сред икитоските гори. Той гонеше маймуната. Тя му беше откраднала някаква метална кутийка, на която той държеше особено и я гонеше вече от два часа, когато маймуната падна под нашите куршуми. Мислиш ли, че Торес би хвърлил толкова сили да си възвърне тази кутийка, ако в нея имаше само няколко златни монети? Спомняш ли си колко се зарадва, когато му върна тая кутийка, след като я измъкна от ръката на маймуната?

– Да!... Да!... – възкликна Бенито. – В кутийката, която държах, която му върнах... може би е имало...

– Това е повече от вероятно!... Съвсем сигурно!... – отвърна Маноел.

– И искам да добавя още нещо, което току-що си спомних – обади се Фрагозо. – Докато вие обикаляхте Ега, по настояване на Лина аз останах на борда, за да следя Торес, и видях... да, наистина видях, че четеше и препрочиташе някакъв стар, съвсем пожълтят лист... и си мърмореше нещо, което не можах да разбера!

– Това е бил документът! – извика Бенито, уловил се за тази надежда. – Единственото, което му е оставало!... Но може би е скрил този документ на сигурно място?

– Не – възрази Маноел, – не!... Торес не би и помислил да се разделя с такова ценно нещо! Той трябва да го е носел винаги със себе си, вероятно в тази кутийка!...

– Чакай... чакай... Маноел! – извика Бенито. – Спомням си! Да, спомням си!... По време на дуела, при първия удар, който нанесох на Торес право в гърдите, маншетата ми се натъкна под пончото му на някакъв твърд предмет... нещо като метална пластинка...

– Това е била кутийката! – възкликна Фрагозо.

– Да – подкрепи го Маноел! – Няма никакво съмнение! Тази кутийка се е намирала в джоба на куртката му!

– Но трупът на Торес...

– Ще го открием!

– А документът! Водата сигурно е проникнала до него, унищожила го е, направила го е нечетлив!

– Не вярвам – възрази Маноел, – щом металната кутийка, в която се намира, е била затворена херметически.

– Маноел – каза Бенито, който се държеше здраво за тази последна надежда, – ти имаш право! Трябва да издирим трупа на Торес. Ако е нужно, ще претърсим цялата тая част на реката, но ще го намерим!

Веднага повикаха лоцмана Араужо и му казаха какво са намислили.

– Добре! – отговори Араужо. – Аз познавам водовъртежите и теченията около мястото, където се сливат Рио Negro и Амазонка, тъй че може да успеем да открием трупа на Торес. Да вземем двете пироги, двете уби, десетина от нашите индианци и да тръгваме.

Отец Пасаня тъкмо излизаше от стаята на Якита. Бенито се приближи до него и му разказа с няколко думи как възнамеряваха да се сдобият с документа.

– Засега не споменавайте нищо на майка ми и на сестра ми – добави той. – Ако и тази последна надежда рухне, това ще ги убие.

– Върви, чедо, върви – отвърна отец Пасаня, – и бог да ви помага в диренето.

След пет минути четирите лодки се отделиха от жангадата; после като се спуснаха по Рио Negro, те стигнаха до брега на Амазонка, до същото място, където смъртно раненият Торес бе изчезнал във водите на реката.

## VIII. ПЪРВОНАЧАЛНИ ДИРЕНИЯ

Търсенето трябваше да започне незабавно по две важни причини:

Първо, защото беше въпрос на живот или смърт това доказателство за невинността на Жоам Дакоста да бъде представено, греди да дойде заповед от Рио де Жанейро. А тъй като самоличността на осъдения беше установена, тази заповед можеше да съдържа само разпореждане да се изпълни присъдата.

Второ, за да намерят кутийката и съдържанието ѝ непокътнати, трупът на Торес трябваше да се измъкне колкото е възможно по-скоро от водата.

В случая Араужо прояви не само старание и съобразителност, но и отлично познаване на състоянието на реката там, където в нея се вливаше Рио Negro.

– Ако Торес е бил повлечен веднага от течението – каза той на двамата младежи – ще трябва да претърсим речното дъно на доста голямо

пространство, иначе ще се наложи да чакаме няколко дни, докато в резултат от разлагането трупът излезе на повърхността.

– Не бива да чакаме – отвърна Маноел, – трябва още днес да успеем!

– Ако, от друга страна – продължи лощманът, – трупът се е заплел в тревата и тръстиките край брега, за по-малко от час ще го намерим!

– Тогава на работа! – извика Бенито.

Нямаше друг изход. Лодките се приближиха до брега, и индианците с дълги канджи взеха да преравят всички части на реката около отвесния бряг под площадката, на която бе станал дуелът. Лесно можаха да познаят мястото. Варовитият склон, който се спущаше отвесно до самата водна повърхност, беше обагрен с кръв. Там тръстиките бяха опръскани с безброй капки, показващи мястото, където бе изчезнал трупът.

На петдесетина фута надолу по течението се очертаваше пясъчна коса, която задържаше водата в нещо като водовъртеж, приличен на огромен улей. Край брега не се чувствуваше никакво течение, и тръстиките там стояха в нормалното си положение – прави като заковани. Значи имаше надежда тялото на Торес да бе отнесено в средата на реката. Но дори речното корито да образуваше значителен наклон, в най-лошия случай трупът можеше да се плъзне на няколко метра по склона, където също не се усещаше никакво течение.

И тъй, убите и пирогите, разпределяйки си работата, ограничиха обсега на диренията до краищата на този водовъртеж, и дългите канджи на търсачите заровиха от краищата към средата, без да оставят нито педя непроверена. Но въпреки всички претърсвания трупът на авантюриста не можа да се намери нито в тръстиковите гъсталаци, нито на речното дъно, което опипаха внимателно във всички посоки. Два часа след началото на тази работа стигнаха до извода, че тялото навярно се е ударило в склона, плъзнало се е косо и се е търкулнало извън пределите на водовъртежа там, където започваше да се усеща течението.

– Но няма причина да се отчайваме – каза Маноел, – а още по-малко да се отказваме от диренията си!

– Нима ще трябва да претърсваме цялата река надлъж и нашир? – възкликна Бенито.

– Нашир – може би – отвърна Араужо. – А надлъж – за щастие, не!

– Но защо? – запита Маноел.

– Защото Амазонка на една миля под мястото, където в нея се влива Рио Негро, прави доста остър завой, при който дъното ѝ внезапно се издига. Така че там има нещо като естествен бараж, добре известен на

моряците под названието бараж Фриас, през който могат да се промъкват само предмети, плаващи на повърхността. Но тези, които течението мъкне под водата, не могат да преодолеят тази преграда!

Не ще и дума, това беше благоприятно обстоятелство, ако Араужо не се лъжеше. Но в крайна сметка трябваше да имат вяра в този о ар познавач на Амазонка. Тридесет години вече, откакто се занимаваше с лощманския занаят, преминаването на-баража Фриас, където течението се засилваше поради стесняването на реката, често му бе причинявало немалко главоболия. Теснината на речното корито и височината на дъното затрудняваха това преминаване и тук не един сал бе изпадал в беда.

Ето защо Араужо имаше право, когато казваше, че ако тялото на Торес поради относителното си тегло се е задържало на пясъчливото дъно, то няма как да бъде отнесено зад баража. Наистина по-късно, когато под напора на газовете то изплува на повърхността, течението може да го помъкне и то да изчезне безвъзвратно надолу, оттатък баража. Но за тази чисто физическа последица бяха нужни няколко дни.

Едва ли имаше по-сръчен човек и по-добър познавач на тези краища от лощмана Араужо. И щом той твърдеше, че трупът, на Торес не може да е бил отнесен отвъд тесния проток, значи непременно щяха да го намерят, ако проверяха тази част от реката на разстояние най-много една миля.

Пък и никакъв остров, никакво островче не преграждаше течението на Амазонка на това място. Следователно първо трябваше да търсят покрай двата бряга на реката до баража, а после да изследват внимателно самото корито, широко петстотин фута.

Така и сториха. Лодките обходиха десния и левия бряг на Амазонка. Преровиха с канджи тръстиките и тревата. Огледаха и най-малките издатини на бреговете, за които би могъл да се закачи трупът; нищо не отбягна от вниманието на Араужо и неговите индианци. Но въпреки всички тези усилия нямаше никакъв резултат, и така мина половин ден, без да успеят да измъкнат неуловимия труп на повърхността на реката.

Дадоха един час почивка на индианците. През това време похапнаха, след което пак се заловиха за работа.

Този път четирите лодки, всяка поотделно командувана от лощмана, Бенито, Фрагозо и Маноел, си разделиха цялото пространство между устието на Рио Негро и баража Фриас на четири сектора. Сега оставаше да изследват речното корито. Ала на някои места канджите се оказаха недостатъчно дълги, за да преровят добре самото дъно. Затова стъкмиха



нещо като драги, или по-право брани, като напълниха здрави мрежи с камъни и железарии, и докато лодките се движеха перпендикулярно на бреговете, спуснаха във водата тези гребачки, които трябваше да претърсват дъното във всички посоки.

С тази трудна работа Бенито и другарите му се занимаваха чак до вечерта. Убите и пирогите с помощта на веслата обхождаха повърхността на реката по целия ѝ басейн надолу чак до баража Фриас.

През това време на усилен труд имаше много вълнуващи моменти, когато браните се закачаха за някой предмет на дъното и запъваха. Тогава ги издърпваха, но вместо така жадно търсеното тяло изваждаха само няколко тежки камъка или снопчета водорасли, изскубнати от пясъчливото дъно.

Но никой не мислеше да изоставя започнатото дирене. Всички забравяха себе си в тази съдбоносна работа. Бенито, Маноел и Араужо нямаше защо да подканят или да насърчават индианците. Тези самоотвержени хора знаеха, че се трудят за икитоския фермер, за човека, когото обичаха, за главата на това голямо семейство, в което влизаха на равни начала и господари, и слуги!

Да, ако се наложеше, те бяха готови цяла нощ да претърсват дъното на този басейн, без да мислят за умората. Всички отлично съзнаваха колко струваше всяка загубена минута.

И все пак, малко преди залез, Араужо, който сметна за безполезно да се продължава тази работа в тъмното, даде сигнал на лодките да се прибират и те се струпаха при устието на Рио Негро, за да се върнат на жангадата.

Така грижливо и умно проведеното начинание бе завършило с неуспех. На връщане Маноел и Фрагозо не смееха да говорят пред Бенито за този провал. Страхуваха се да не би разочарованието да го подтикне към някаква отчаяна постъпка!

Но смелостта и хладнокръвието вече не напушаха този млад човек. В тази отчаяна борба за спасяване на честта и живота на баща си той бе решил да отиде докрай и пръв се обърна към другарите си с думите:

– До утре. Ще започнем наново и дано да имаме по-голям успех!

– Да – отвърна Маноел, – ти си прав, Бенито. Трябва да положим повече усилия. Не може да се каже, че сме изследвани напълно този басейн покрай бреговете и по цялото дъно!

– Така е – обади се Араужо, – и поддържам думите си: трупът на Торес е там, защото е изключено да е бил отнесен и да е минал баража Фриас, понеже са нужни няколко дни, за да излезе на повърхността и да

тръгне по течението. Да, там е и никога дамаджана с тафия да не се допре до устата ми, ако не го намеря!

Това уверение на лоцмана имаше голяма тежест и вдъхваше надежда.

Ала Бенито, който вече не се задоволяваше с думи и предпочиташе да вижда нещата такива, каквито са, сметна за уместно да възрази:

– Да, Араужо, трупът на Торес е още в този басейн и ще го намерим, ако...

– Ако?... – повтори лоцманът.

– Ако не е станал плячка на кайманите!

Маноел и Фрагозо чакаха с вълнение отговора на Араужо. Лоцманът помълча няколко минути. Изглежда искаше да помисли, преди да отговори.

– Господин Бенито – каза той най-после, – нямам навик да говоря празни приказки. И на мен ми хрумна същото. Но я ми кажете, забелязахте ли поне един кайман във водите на реката през десетте часа на дирения, които изтекоха досега?

– Нито един – отговори Фрагозо.

– А щом не сте видели – продължи лоцманът, – значи няма, а няма, защото тези животни не искат да се навират в чисти води, когато на четвърт миля отгук има големи пространства с мътни води, каквито предпочитат! Някои от тия животни нападнаха жангадата, защото на това място няма никакъв приток на Амазонка, където да се приютят. Тук е друго. Тръгнете по Рио Негро и ще намерите десетки каймани! Ако трупът на Торес беше паднал в този приток, сигурно нямаше да има никаква надежда да го намерим вече. Но той потъна в Амазонка и Амазонка ще ни го върне!

Бенито, избавен от тази тревога, улови ръката на лоцмана, стисна я и каза само:

– До утре, приятели!

Десет минути по-късно всички се озоваха на жангадата.

През този ден Якита бе прекарала няколко часа при мъжа си. Но преди да си тръгне, понеже не виждаше нито лоцмана, нито Маноел, нито Бенито, нито лодките, тя се сети на какви търсения са се отдали. Обаче реши да не казва нищо на Жоам Дакоста, тъй като се надяваше, че на другия ден ще може да му съобщи за успеха.

Но щом Бенито стъпи на жангадата, тя разбра, че тези търсения са завършили с неуспех.

Все пак се приближи до него и запита:

– Нищо ли?

– Нищо – отговори Бенито, – но утре ще разполагаме с целия ден!

Всеки от членовете на семейството се прибра в стаята си и повече не стана дума за случилото се.

Маноел увещаваше Бенито да си легне, за да си почине поне един-два часа.

– Каква полза? – отвърна Бенито. – Нима мога да спя!

## IX. ПО-НАТАТЪШНИ ДИРЕНИЯ

На другия ден, 27 август, преди изгрев Бенито дръпна Маноел настрана и му рече:

– Вчерашните ни търсения бяха напразни. Ако започнем днес по същия начин, може пак да не успеем!

– А трябва да успеем – отвърна Маноел.

– Да – продължи Бенито; – но в случай че не намерим трупа на Торес, можеш ли да ми кажеш колко време е нужно, за да изплува на повърхността на реката?

– Ако Торес беше паднал жив във водата, а не умрял от насилствена смърт, би трябвало да чакаме пет-шест дни – отговори Маноел. – Но тъй като потъна след смъртоносно раняване, два-три дни може би ще бъдат достатъчни, за да изплува.

Този отговор на Маноел, който е абсолютно правилен, се нуждае от известно обяснение.

Всяко човешко същество, което падне във вода, би трябвало да се носи по повърхността, ако се установи равновесие между относителното тегло на тялото му и относителното тегло на течната среда. Разбира се, това важи за човек, който не знае да плува. При тези условия, ако се остави да потъне изцяло, като си държи устата и носа извън водата, той ще плува. Но обикновено не става така. Първият порив на давец се човек е да се мъчи да държи колкото може по-голяма част от тялото си над водата; той измъква главата си, вдига ръце, и тези части от тялото му, вече неподкрепяни от течността, не губят оная част от теглото си, която биха губили, ако са изцяло потопени. Така се получава излишна тежест и накрая тялото потъва напълно. Фактически водата, прониквайки през устата в белите дробове, измества изпълващия ги въздух и тялото отива на дъното.

Обратно, ако падналият във водата човек е вече умрял, той се

намира в по-други, по благоприятни за изплуване условия, защото не е в състояние да извършва горепосочените движения и ако потъне, тъй като не се е опитвал да диша и течността не е проникнала толкова обилно в дробовете му, може да изплува бързо.

Следователно Маноел имаше право, като правеше разлика между двата случая – когато във водата падне още жив и вече умрял човек. В първия случай изплуването на повърхността неизбежно става по-бавно отколкото във втория.

А когато трупът се застои под водата по-продължително време, изплуването му зависи единствено от разлагането, предизвикващо отделяне на газове, които пък подуват тъканта на клетките му; така обемът му нараства, без да се увеличава теглото, и понеже тогава е по-леко от изместваната вода, то се издига на повърхността и придобива отново необходимата плавателност.

– Значи – продължи Маноел, – макар че обстоятелствата са благоприятни, понеже Торес не беше вече жив, когато падна в реката, той може да изплува не по-рано от три дни, освен ако условията на разлагането не са се променили поради непредвидени обстоятелства.

– Но ние не разполагаме с три дни! – отвърна Бенито. Ти сам знаеш, че не можем да чакаме! Затова трябва да продължим търсенията, но по друг начин.

– Какво възнамеряваш да правиш? – запита Маноел.

– Да се гмурна сам до дъното на реката – отговори Бенито. – Ще търся с очи, ще търся с ръце...

– Гмурни се ако щеш сто хиляди пъти! – извика Маноел. И аз мисля като теб, че днес трябва да търсим непосредствено, а не слепешката, с драги или канджи, които работят само опипом. И аз също смятам, че не можем да чакаме три дни! Но да се гмуркаш, да изплуваш, пак да се спущаш – така за изследване се падат само кратки минути. Не, това е недостатъчно, безполезно и рискуваме втори път да претърпим неуспех!

– А какво друго можеш да ми предложиш, Маноел? – попита Бенито, гледайки жадно приятеля си.

– Слушай. Има едно обстоятелство, пратено ни, както се казва, от провидението, което би могло да ни помогне!

– Но говори, говори!

– Вчера, като минавах през Манао, видях, че поправяха един от кейовете на брега на Рио Негро. А тази подводна работа се извършваше със скафандър. Да вземем в заем, под наем, да купим на каквато и да е цена този апарат, с него ще можем да продължим диренията си при по-

благоприятни условия!

– Кажи на Араужо, на Фрагозо, на екипажа и да тръгваме – отговори незабавно Бенито.

Съобщиха на лоцмана и на бръснаря за решенията, взети съгласно плана на Маноел. Уговориха се Араужо и Фрагозо да заминат с индианците и четирите лодки за баража Фриас и да чакат там двамата младежи.

Без да губят нито минута, Маноел и Бенито слязоха на брега и отидоха на манаоския кей. Там те предложиха на ръководещия работата предприемач такава сума, че той веднага им предостави всичките си съоръжения за цял ден.

– Искате ли да ви помага някой от хората ми? – запита той.

– Дайте ни майстора си и неколцина от другарите му да работят на въздушната помпа – отговори Маноел.

– А кой ще облече водолазния костюм?

– Аз – отвърна Бенито.

– Ти ли, Бенито! – възкликна Маноел.

– Настоявам!

Излишно беше да се спори.

След един час салът с помпата и всички необходими за работата уреди се спусна покрай брега до мястото, където чакаха лодките.

Знаем как е устроен скафандърът. Той позволява на човека да се спуска под водата и да престоява там известно време, без да се затрудни по какъвто и да било начин работата на белите дробове. Водолазът облича непромокаем каучуков костюм, крачолите на който завършват с оловни подметки, които му осигуряват вертикално положение в течната среда. На яката на този костюм, на височината на шията, е закрепен меден обръч, а за него се завинтва метален шлем със стъкло отпред. В този шлем влиза главата на водолаза и може да се движи там свободно. Той е съединен с два маркуча: единият служи за изхвърляне на издишания въздух; – другият е свързан с помпа, действаща на сала, която подава чист въздух на дихателната система. Когато водолазът трябва да работи на едно място, салът стои неподвижен над него; когато пък водолазът трябва да ходи по дъното, салът следва движенията му или самият водолаз следва движенията на сала, според това как е уговорено между него и екипажа.

Сега тези скафандри, вече много усъвършенствувани, не са така опасни, както едно време. Човекът, потопил се в течната среда, доста леко понася голямото налягане. Ако в случая съществуваше някаква опасност, то тя би се дължала на среща с кайман в дълбочините на реката.

Но както бе забелязал Араужо, нито едно от тия земноводни не бе забелязано предния ден, а знаем, че те предпочитат мътните води на притоците на Амазонка. Пък и в случай на някаква опасност водолазът винаги има под ръка шнур, съединен със звънец на сала. При най-слабото извъняване той може да бъде измъкнат бързо на повърхността.

Бенито, все така спокоен дори когато трябваше вече да изпълнява взетото решение, облече водолазния костюм и главата му изчезна в металното кълбо; ръката му стисна нещо като желязно копие за ровене из водораслите и останките, натрупани по речното дъно, и по даден от него знак го спуснаха във водата. Екипажът на сала, свикнал на тази работа, веднага задействува въздушната помпа, а четирима индианци от жангата под командуването на Араужо започнаха да тласкат бавно сала с дългите си канджи в уговорената посока.

Двете пироги, командувани едната от Фрагозо, а другата от Манол, с по двама гребци, се движеха след сала, готови да се втурнат моментално напред или назад, ако Бенито най-после намереше трупа на Торес и го измъкнеше на повърхността на Амазонка.

## Х. ОРЪДЕЕН ИЗСТРЕЛ

И така, Бенито се бе спуснал под огромното водно наметало, което криеше трупа на авантюриста. Ах, да можеше да отклони, да изпари, да пресуши водите на тази голяма река, да можеше да оголи целия този басейн от баража Фриас надолу до устието на Рио Негро, кутийката, скътаната в облеклото на Торес, непременно щеше да бъде сега в ръцете му. Невинността на баща му ще бъде доказана! Освободеният Жоам Дакоста ще продължи с близките си надолу по реката, и колко страшни изпитания ще бъдат избегнати. Бенито стъпи на дъното. Чакълът по речното корито скърцаше под тежките му подметки. В този момент той се намираще на около десет-петнайсет фута под водата, до стръмния склон на брега, точно на мястото, където Торес бе изчезнал.

Там имаше струпан такъв гъсталак от тръстики, дънери и водни растения, че естествено, при вчерашните търсения канджите не бяха успели да проникнат навсякъде през тази плетеница. Така че тялото, задържано от този подводен храсталак, може би още се намираще на същото място, където бе паднало.

На това място поради водовъртежа, предизвикан от проточилата се дълга пясъчна коса, нямаше никакво вълнение. Затова Бенито се водеше

единствено по движенията на сала, който канджите на индианците глас-каха над главата му.

В момента светлината проникваше доста надълбоко в тези бистри води, а великолепното слънце, сияещо на безоблачното-небе, ги пронизваше безпрепятствено с лъчите си. При обикновени условия е достатъчно да слезем на двайсет фута дълбочина, за да стане видимостта крайно ограничена; но тук водата сякаш беше пропита с течна светлина, и Бенито можеше да се спусне още по-надълбоко и да вижда ясно речното дъно, без да му пречи мракът.

Младият човек се придвижваше полека край брега. Железният му прът ровеше из водораслите и останките, струпани на дъното. „Ята“ риби, ако може да се изразим така, изхвъркнаха като птици от гъст храсталак. Сякаш във водата трептяха хиляди късчета от счупено огледало. Същевременно по жълтеникавия пясък тичаха стотици раковидни животинчета, подобни на огромни мравки, прогонени от мравуняка им.

Но макар че Бенито не оставяше нито едно кътче от брега неизследвано, обектът на диренията му все не се явяваше. По едно време той забеляза, че речното корито става по-полегато, и заключи, че тялото на Торес може да се е търкулнало зад водовъртежа, към средата на реката. В такъв случай то вероятно още се намира там, защото течението не би могло да го подхване на такава голяма дълбочина, която сигурно се увеличаваше още повече.

За това Бенито реши, щом прерови крайбрежния гъсталак, да претърси и откъм тази страна. Ето защо той продължи да напредва в посоката, в която салът трябваше да се движи четвърт час, както бе предварително уговорено.

Четвърт час изтече, а Бенито още не бе намерил нищо. В този момент той почувствува нужда да излезе на повърхността, за да може да възвърне силите си при нормални условия. На някои места дълбочината на реката нарастваше още повече и му се налагаше да се спуща до тридесетина фута. При това трябваше да издържа на налягане, равно на почти една атмосфера, което у човека, несвикнал на тази работа, предизвиква умора и дори душевно смущение.

За това Бенито дръпна шнура на звънеца, и екипажът на сала започна да го изтегля; но това ставаше бавно – на всяка минута го издигаха само с два-три фута, за да не би спадането на налягането да увреди вътрешните му органи.

Щом младежът стъпи на сала, свалиха металния шлем на скафандъра, той вдъхна дълбоко и седна, за да си почине малко. Пирогите

тукатки се приближиха. Маноел, Фрагозо, Араужо бяха тук, до него, чакаха да заговори.

– Е, какво? – запита Маноел.

– Засега нищо... Нищо!

– Никаква следа ли не намери?

– Никаква.

– Искаш ли и аз да потърся?

– Не, Маноел – отвърна Бенито, – вече започнах... зная къде да отида... остави ме сам да свърша тази работа.

Тогава Бенито обясни на лоцмана, че възнамерява да изследва долната част на брега до баража Фриас, там, където повдигнатото дъно може да е задържало трупа на Торес, особено ако този труп, плавайки под водата, е бил подхванат, макар и слабо, от течението; но преди това иска да се отдалечи от брега и да претърси внимателно падината, образувана от хлъзването на коритото, където канджите явно не можеха да стигнат.

Араужо одобри този план и се приготви да вземе съответните мерки. Маноел сметна за свой дълг да даде на Бенито някои съвети.

– Щом искаш да продължиш търсенето от тази страна – рече той, – салът ще завие в същата посока, но бъди предпазлив, Бенито. Ти ще трябва да се спускаш по-надълбоко, отколкото досега, може би на петдесет-шестдесет фута, а там ще се наложи да издържаш на две атмосфери налягане. Затова се придвижвай много бавно, иначе има опасност да загубиш присъствие на духа. Няма да разбираш къде си и за какво си на това място. Ако чувствуваш главата си като притисната в стега, ако ушите ти бучат неспирно, дай сигнал, без да се колебаеш, и ще те измъкнем на повърхността. После, ако е нужно, ще почнеш наново, но поне ще си посвикнал да се движиш в тези дълбоки слоеве на реката.

Бенито обеща на Маноел да се съобразява със съветите му, тъй като разбираше колко са важни. Особено се плашеше, че може да загуби присъствие на духа тъкмо когато то ще му бъде най-необходимо.

Бенито стисна ръката на Маноел; шлемът на скафандъра отново бе завинтен около шията му, след това помпата пак заработи и скоро водолазът изчезна под водата.

Сега салът се бе отдръпнал на четиридесетина фута от левия бряг; но за да не го отнася течението по-бързо, отколкото е нужно, когато стигнеше средата на реката, привързаха за него уби-те, и гребците го задържаха така, че да не бъде повлечен, а да се движи съвсем бавно.

Спуснаха Бенито много предпазливо и той стъпи здраво на дъното. Когато подметките му се забиха в пясъка на речното корито, по



дължината на подемното въже можаха да определят, че той се намира на дълбочина шестдесет и пет – седемдесет фута. Значи тук имаше голяма падина, вдълбана доста под нормалното равнище.

Сега водата беше по-тъмна, но поради бистротата си пропускаше още достатъчно светлина, така че не бе трудно на Бенито да различава добре предметите, пръснати по речното дъно, и да се придвижва уверено. А и пясъкът, примесен със слюда, действуваше като рефлектор, и можеха да се преброят зрънцата, които блещукаха като светещ прах.

Бенито вървеше, оглеждаше, опипваше с копието си и най-малките вдлъбнатинки. Той продължаваше да се спуска бавно. При нужда му отпущаха въжето, а тъй като маркучите, които служеха за вдишване и издишване на въздуха, винаги висяха свободно, помпата работеше без засечка.

Така, придвижвайки се лека-полека, Бенито стигна до средата на коритото на Амазонка, където падината беше най-дълбока.

Понякога го обгръщаше такъв гъст мрак, че вече не можеше да вижда нищо друго на много близко разстояние. Но това беше преходно явление: салът, движещ се над главата му, закриваше напълно слънчевите лъчи и превръщаше деня в нощ. Ала след малко голямата сянка се отдръпваше и пясъкът светваше отново с целия си блясък.

Бенито продължаваше да се спуска. Той усещаше тога главно по растящото налягане на течната маса върху тялото му. Дишането му се затрудняваше, крайниците му не можеха вече да се движат така свободно и лесно, както в среда с нормално атмосферно налягане. При тези условия той се намираше под въздействието на физиологични явления, на които не беше свикнал. Бученето в ушите му се засилваше; но тъй като мисълта му оставаше бистра и чувствуваше, че Мозъкът работи с пълна дори необикновена яснота, той не искаше да дава сигнал за вдигане и продължи да слиза още по-надълбоко. Изведнъж в заобикалящия го полумрак някаква тъмна маса привлече вниманието му. По форма тя приличаше на тяло, оплетено в гъсталак от водорасли.

Обзе го силно вълнение. Той се насочи натам. С пръта си размърда тази маса.

Но тя се оказа просто труп на огромен кайман, вече превърнал се в скелет, който течението на Рио Негро бе довялякло в коритото на Амазонка.

Бенито се отдръпна и си помисли, че въпреки твърденията на лоцмана някакъв жив кайман също би могъл да се вмъкне в дълбочините около баража Фриас!...

Но отхвърли тази мисъл и продължи напред, за; а достигне самото дъно на падината.

В този момент сигурно беше на деветдесет – сто фута дълбочина и следователно подложен на три атмосфери налягане. А ако падината продължаваше да става все по-дълбока, скоро-щеше да се принуди да прекрати търсенето.

Всъщност опитът показваше, че на дълбочина над сто и два десет – сто и тридесет фута се намира крайната граница, която е опасно да се преминава при подводен поход: при такова налягане не само организъмът не може да функционира нормално, но и уредите вече не подават достатъчно равномерно въздух за дишане.

И все пак Бенито беше решил да продължи, докато има още душевни и физически сили. Някакво необяснимо предчувствие го влечеше към тази бездна; струваше му се, че тялото се е плъзнало до дъното на тази падина, че ако у Торес има тежки предмети, като например колан със скрити пари, злато или оръжие, той може да се задържи на такава голяма дълбочина.

Изведнъж в една тъмна яма забеляза труп. Да, труп, все още в облекло, проснат като заспал човек с ръце сгънати под главата!

Торес ли беше това? В гъстия мрак му беше трудно да го познае; но безспорно беше човешко тяло, което лежеше съвсем неподвижно там, на по-малко от десет крачки.

Страшно вълнение обзе Бенито. За миг сърцето му спря да бие. Струваше му се, че ще загуби съзнание. Но с огромно усилие на волята се оправи. Тръгна към трупа!

Внезапно силен и неочакван тласък го разтърси цели. Някакъв дълъг ремък шибаше тялото му и въпреки дебелия водолазен костюм той усещаше все по-болезнено тези удари. – Електрическа змиорка! – си рече той. Това бяха единствените думи, които можаха да се изтръгнат от устата му.

И наистина върху него се бе нахвърлила „пураке“, както наричат бразилците електрическата змиорка.

Всеизвестно е, че това са особен вид водни змии с черна лепкава кожа, които имат на гърба и опашката си орган, състоящ се от пластинки, съединени чрез малки отвесни люспици, за действайки от нерви, с много голяма сила. Този орган, притежаващ необикновени електрически свойства, може да предизвиква опасни сътресения. Някои от тия електрически змиорки са едва с размерите на водна змия, други достигат до десет фута дължина; трети пък, по-редки, са дълги над

петнадесет-двадесет фута и широки осем-десет инча.

И в Амазонка, и в притоците ѝ има доста много електрически змиорки и именно една от тези живи „бобини“, дълга около десет фута, извивайки се като дъга, се бе нахвърлила върху водолаза.

Бенито разбра колко опасно беше за него нападението на това страшно животно. Облеклото му не можеше да го предпази. Електрическите удари на змиорката, отначало слаби, ставаха все по-силни и по-силни и щяха да продължат така, докато тя изчерпеше енергията си и станеше безсилна.

Неспособен да издържа на тези трусове, Бенито почти падна на пясъка. Крайниците му лека-полека се парализираха от електрическия ток на змиорката, която се търкаше бавно о тялото му и го обвиваше с пръстените си. Той не беше в състояние дори да вдигне ръцете си. Скоро изпуска пръта си и ръката му вече нямаше сила да улови шнура на звънца, за да даде сигнал. Бенито се чувствуваше обречен. Нито Маноел, нито другарите му не можеха да си представят каква ужасна борба се водеше под тях, между една страшна пураке и злочестия водолаз, който вече едва се съпротивяваше, неспособен да се защитава. И то тъкмо когато бе открил труп – и несъмнено трупа на Торес!

С последно усилие на инстинкта за самосъхранение Бенито се помъчи да извика!... Но гласът му заглъхваше в тази метална кутия-, която не пропускаше никакъв звук!

В това време змиорката засили атаките си; от електрическите ѝ удари Бенито подскочаше върху пясъка като части от прерязан червей, а мускулите му се гърчеха под камшика на влечугото.

Бенито изведнъж почувствува, че губи съзнание. Постепенно пред очите му притъмняваше, крайниците му се сковаха!... Но преди да загуби способност да вижда, способност да разсъждава, пред очите му стана едно неочаквано, необяснимо, странно явление.

По водните пластове премина глух тътен. Той приличаше на гръмотевица, чийто грохот се разнесе под водата, още разтърсвана от ударите на змиорката. Бенито се почувствува потопен в някакъв страшен шум, който отекваше до най-големите дълбочини на реката.

И изведнъж от устата му се изтръгна отчаян вик!... Пред очите му се яви ужасяващо призрочно видение.

Потъналото тяло, дотогава лежащо на дъното, се бе изправило!... Развълнуваната вода поклащаше ръцете, сякаш мъртвецът оживяваше!... Конвулсивни трептения придаваха движение на този страшен труп!

Това беше наистина трупът на Торес! Един слънчев лъч проникна през водната маса до него, и Бенито позна подпухналото и поззеленяло лице на негодника, сразен от ръката му, чийто последен дъх бе замрял под тези води!

И докато Бенито не можеше вече да помръдне парализираните си крайници, докато тежките подметки го държаха като прикован за пясъчното дъно, трупът се изправи, главата му се заклати нагоре-надолу, и като се измъкна от ямата, в която го бе задържал гъсталакът от водорасли, се издигна право нагоре – о, страшна гледка! – до повърхността на Амазонка.

## XI. КАКВО ИМАШЕ В КУТИЙКАТА

Какво се бе случило? Чисто физическо явление, което ей сега ще обясним.

Военната канонерка „Санта Ана“, плаваща нагоре по Амазонка към Манао, току-що бе преминала баража Фриас. Малко преди да стигне устието на Рио Negro, тя вдигна флага си и поздрави с оръдеен изстрел бразилското знаме. Гърмежът предизвика по водната повърхност трептене, което се разнесе до дъното на реката, а това трептене беше достатъчно, за да повдигне тялото на Торес, вече олекнал от започналото разлагане и подуване на тъканите. Така трупът на удавника съвсем естествено изплува на повърхността на Амазонка.

На това добре известно явление именно се дължеше появяването на трупа, но, трябва да признаем, в самото пристигане на „Санта Ана“ на мястото на диренията имаше и щастливо съвпадение.

Маноел извика, спътниците му повториха този вик, и една от пирогите се насочи незабавно към тялото, като в същото време започнаха да вдигат на сала и водолаза.

Но какво неизразимо вълнение обзе Маноел, когато измъкнаха от водата Бенито и го проснаха на сала напълно скован, без да дава признаци на живот.

Нима водите на Амазонка им връщаха втори труп?

Колкото може по-бързо свалиха скафандъра на водолаза.

Бенито бе загубил напълно съзнание от силните електрически удари на змиорката.

Уплашеният Маноел го зовеше, вдъхваше му въздух от собственото си дишане, мъчеше се да долови биенето на сърцето му.

– Тупти! Тупти! – извика той.

Да, сърцето на Бенито още туптеше и след няколко минути благодарение на грижите на Маноел той се свести.

– Трупът! Трупът!

Това бяха първите и единствени думи, които се изтръгнаха от устата на Бенито.

– Ето го! – отвърна Фрагозо, сочейки пирогата, която ее връщаше при сала с трупа на Торес.

– А на теб, Бенито, какво ти се случи? – запита Маноел. – Да не би да ти липсваше въздух?...

– Не! – каза Бенито. – Нападна ме пураке!... Но какъв беше тоз, шум... този гърмеж?

– Оръдеен изстрел! – отговори Маноел. – Този оръдеен изстрел именно изхвърли трупа на повърхността!

В това време пирогата застана до сяла. На дъното ѝ лежеше тялото на Торес, уловено от индианците. Престоят във водата още не бе го обезобразил. Той лесно се разпознаваше. В това отношение не можеше да има никакво съмнение. Фрагозо, коленичил в пирогата, вече бе започнал да къса дрехите на удавника, които ставаха на парцали.

В този момент вниманието на Фрагозо бе привлечено от оголилата се дясна ръка на Торес. На тази ръка личеше ясно белег от стара рана, по всяка вероятност от нож.

– Този белег! – възкликна Фрагозо. – Но... да, точно така!... Сега си спомням...

– Какво? – попита Маноел.

– Едно спречкване!... Да, едно спречкване, на което бях: свидетел в провинцията Мадейра... преди три години. Как можах да го забравя?...Тоя Торес беше тогава горски стражар Ах, знаех си аз, че не за пръв път виждам този негодник!

– Какво значение има това сега! – извика Бенито. – Кутийката! Кутийката!... У него ли е още?

И Бенито понечи да разкъса последните дрехи на трупа, за да го претършува... Но Маноел го спря.

– Момент, Бенито – каза той.

После се обърна към хората на сала, които не спадаха към екипажа на жангадата и следователно по-късно можеше да се повярва на техните показания.

– Приятели – им рече той, – вземете си бележка от всичко, което вършим тук, та да можете после да го преразкажете на съдиите.

Те се приближиха до пирогата.

Тогава Фрагозо размота колана, който пристягаше тялото на Торес под скъсаното пончо, и заопипва джоба на куртката.

– Кутийката! – извика той.

Бенито нададе радостен вик. Той понечи да грабне кутийката, за да я отвори, да провери какво има в нея...

– Не – спря го пак Маноел, който не губеше хладнокръвие. – Не бива да остане никакво съмнение у съдиите! Безпристрастни свидетели трябва да потвърдят, че тази кутийка наистина е намерена в трупа на Торес!

– Имаш право – каза Бенито.

– Приятелю – продължи Маноел, обръщайки се към майстора – отговорник на сала, – претърсете сам джоба на тази куртка.

Майсторът изпълни нареждането му. Той извади метална кутийка. Капакът ѝ беше завинтен херметически, поради което изглежда не бе пострадала от престоя във водата.

– А хартийката... още ли е там хартийката? – извика Бенито, неспособен да се сдържа.

– На съдията се полага да отвори тази кутийка! – отвърна Маноел. – Единствено той има право да провери дали в нея е затворен някакъв документ.

– Да... да... и този път имаш право, Маноел! – каза Бенито. – Към Манао, приятели, към Манао.

Бенито, Маноел, Фрагозо и майсторът с кутийката в ръка веднага се качиха на една от пирогите и се готвеха да тръгват, ала Фрагозо се обади:

– Ами тялото на Торес? Пирогата се спря.

И наистина индианците вече бяха хвърлили обратно във водата трупа на авантюриста, който се носеше по повърхността на реката.

– Торес беше просто един негодник – каза Бенито. – Аз рискувах живота си в честна борба с него и провидението го наказва с моята ръка, но въпреки това тялото му не бива да остане без гроб!

Ето защо заповядаха на втората пирога да отиде да прибере трупа на Торес, за да го пренесат на брега и погребат там.

Но в същото време ято хищни птици, което се рееше над реката, се втурна към плаващия труп. Това бяха уруби, вид дребни лешояди с гола шия, дълги крака, черни като врани и невероятно кръвожадни, наричани в Южна Америка „галиназос“. Тялото, разкъсано от човките им, взе да изпуска издуващите го газове, обемът му намалая, и това, което бе

останало от Торес, лека-полека взе да потъва и изчезна завинаги във водите на Амазонка.

След десет минути бързо носещата се пирога влезе в пристанището на Манао. Бенито и спътниците му скочиха на брега и се втурнаха през градските улици.

За няколко минути те стигнаха до жилището на съдията Жарикес и го помолиха чрез един от слугите да благоволи да ги приеме незабавно.

Съдията заповяда да ги въведат в кабинета му. Там Маноел му разказа всичко, което се бе случило от момента, когато Бенито рани смъртоносно Торес в честен дуел, до момента, когато у мъртвеца бе намерена кутийката, която майсторът сам извади от джоба на куртката му.

Макар че този разказ потвърждаваше всичко казано му от Жоам Дакоста за Торес и за предложената от него сделка, съдията Жарикес не можа да сдържи недоверчивата си усмивка.

– Ето кутийката, господине – рече Маноел. – Нито за миг тя не е била в ръцете ни, и този същият човек, който ви я предава, я намери в трупа на Торес!

Съдията взе кутийката и я заглежда внимателно, обръщайки я ту на една, ту на друга страна като някаква скъпоценност. После я разклати и няколкото монети вътре в нея издадоха метален звън.

Нима в тази кутийка не беше скрит толкова търсеният документ – листа, написан собственоръчно от истинския виновник за престъплението, който Торес искаше да предаде на Жоам Дакоста за такава срамна цена? Нима това веществено доказателство за невинността на осъдения беше безвъзвратно загубено?

Лесно можем да си представим какво силно вълнение бе завладяло зрителите на тази сцена. Бенито едва можеше да промълви дума, чувствуваше, че сърцето му ще се пръсне.

– Но отворете я, господине, отворете тази кутийка! – извика той най-сетне със задавен глас.

Съдията Жарикес започна да отвинтва капака; после, като го махна, обърна кутийката, от която се изсипаха и се търколиха на масата няколко златни монети.

– Но листът!... Листът!... – извика пак Бенито, държейки се за масата, за да не падне.

Съдията пхна пръста в кутийката и с мъка извади една сгъната грижливо пожълтяла хартия, явно неповредена от водата.

– Документът! Това е документът! – провикна се Фрагозо. – Да. Това е листът, който видях в ръцете на Торес!

Съдията Жарикес разгъна листа, погледна го от лицевата страна, после го обърна, за да го види и от обратната – и от двете страни той беше изписан с доста едър почерк.

– Действително документ – каза той. – Няма никакво съмнение. Това е наистина документ.

– Да – проговори Бенито, – и този документ именно доказва невиността на баща ми.

– Не се знае – отвърна съдията Жарикес, – и се боя, че трудно ще се установи!

– Защо?... – възкликна Бенито, блед като мъртвец.

– Защото този документ е написан с шифър – отговори съдията Жарикес, – а на този шифър...

– Какво?

– Нямаме ключа!

## ХІІ. ДОКУМЕНТЪТ

Това беше наистина много сериозно обстоятелство, което нито Жоам Дакоста, нито близките му можеха да предвидят. Тези, които не са забравили първата сцена на тази повест, знаят, че документът наистина беше написан в неразгадаема форма по една от многобройните системи, използвани в криптографията.

Но коя?

За да се открие, трябваше да се приложи цялата находчивост, на която е способен човешкият мозък.

Преди да се раздели с Бенито и другарите му, съдията Жарикес нареди да се направи точен препис на документа, чийто оригинал искаше да запази за себе си, и след надлежната сверка връчи този препис на двамата младежи, за да го предадат на затворника.

След като уговориха среща за другия ден, те си тръгнаха и тъй като искаха час по-скоро да се видят с Жоам Дакоста, отидоха веднага в затвора.

Там на кратко свиждане със затворника му разправиха всичко, което се бе случило.

Жоам Дакоста взе документа и го разгледа внимателно. После поклати глава и го върна на сина си.

– Възможно е – рече той – в тази бележка да се намери доказателството, което не можах да представя досега! Но ако това доказателство ми



се изплъзне, ако целият ми почтен живот не говори в моя полза, тогава нямам какво повече да очаквам от човешкото правосъдие и съдбата ми е в божиите ръце.

Всички разбраха добре това! Ако този документ останеше неразчетен, положението на осъдения беше отчаяно!

– Ще намерим ключа му, татко! – възкликна Бенито. – Няма документ от този род, който да не може да се разчете! Имайте вяра... да, вяра! Нали провидението, така да се каже, по чудо ни върна този документ, който ви оправдава, а след като насочи ръката ни да го намерим, няма да откаже да насочи разума ни, за да го разчетем!

Жоам Дакоста стисна ръка на Бенито и Маноел, след което тримата младежи си тръгнаха много развълнувани, за да се върнат незабавно на жангдата, където Якита ги чакаше.

Там веднага разказаха на Якита за новите събития, станали от предния ден насам: за появяването на трупа на Торес, за откриването на документа и необикновената форма, в която е решил да го напише истинският виновник за престъплението, приятелят на авантюриста – навярно за да не го разгадаят в случай, че попадне в чужди ръце.

Естествено, осведомиха и Лика за това неочаквано усложнение и за разкритието на Фрагозо, че Торес е бивш горски стражар, работил на тази служба около устието на Мадейра.

– Но как сте се срещнали? – попита младата мулатка.

– При една от обиколките ми из провинцията Амазонка – отговори Фрагозо, – когато ходех от село на село да упражнявам занаята си.

– Ами белегът?...

– Ето как стана това. Един ден пристигнах в мисията Аранас точно когато този Торес, когото не бях виждал никога, се бе спречкал с един от другарите си – все долна пасмина – и това спречкване завърши с удар с нож, който промуши ръката на горския стражар. Понеже нямаше лекар, натовариха мен да го превържа и така се запознах с него!

– В края на краищата това няма Значение – отвърна девойката, – щом вече знаем кой е Торес! Значи той не е престъпникът, а така не напредваме много!

– Да, не ще и дума – съгласи се Фрагозо, – но накрая все ще се разчете този документ, дяволите да го вземат, и тогава невинността на Жоам Дакоста ще блесне пред очите на всички.

На това се надяваха и Якита, и Бенито, и Маноел, и Миня. Ето защо тримата мъже се затвориха в общата зала на жилището и прекараха там дълги часове в усилия да дешифрират бележката. Ала такава надежда

хранеха не само те, но – трябва да подчертаем това – и съдията Жарикес.

След като изготви доклада, който въз основа на разпита установяваше самоличността на Жоам Дакоста, съдията изпрати този доклад в министерството на правосъдието и сметна, че е свършил работата си от своя страна. Но това не беше достатъчно.

Всъщност трябва да кажем, че откакто бе намерен документът, съдията Жарикес се видя изведнъж въввлечен в любимото си занимание. Той обичаше да разгадава цифрови съчетания, да решава забавни задачи, да разчита шаради, ребуси, логогрифи и други, и тук явно се чувствуваше в истинската си стихия.

А мисълта, че този документ може би крие оправданието на Жоам Дакоста, пробуди страстта му на аналитик. Ето пред очите му криптограма! И той мислеше само как да открие смисъла ѝ. Дори и да не го познават, не се съмнявайте, че щом се заловеше с такава работа, той щеше да забрави и ядене, и пиене.

След като младите хора си отидоха, съдията Жарикес се разположи в кабинета си. Той нареди да не пускат никого, с което си осигури няколко часа пълно усамотение. Очилата бяха на носа му, табакерата му – на масата. Той смръкна солидна доза емфие, за да изостри схватливостта и проникателността на мозъка си, взе документа и се вдълбочи в размишление, което скоро щеше да се изяви под формата на монолог. Почтеният съдия беше от ония експанзивни натури, които предпочитат да мислят гласно, отколкото тихомълком.

– Да действуваме методично – рече си той. – Без метода няма логика. Без логика не може да има успех.

След това взе документа и го прочете от начало до край, но нищо не разбра.

Този документ се състоеше от стотина реда, разделени на шест абзаца.

– Хм! – измънка съдията Жарикес, като помисли. – Да се занимавам с всеки абзац поотделно, значи да си губя напразно скъпоценното време. Обратно, трябва да избира само един абзац – такъв, който да представлява най-голям интерес. А кой отговаря на това условие, ако не последният, в който непременно трябва да се резюмира цялата история? Тук могат да ме насочат собствените имена, между другото името Жоам Дакоста и ако то се споменава някъде в този документ, очевидно трябва да е и в последния, абзац.

Съдията разсъждаваше логично. Очевидно той имаше право, като

искаше да съсредоточи всичките си сили като криптолог върху последния абзац.

А ето този абзац – необходимо е да то поставим отново пред очите на читателя, за да види как един аналитик щеше да използва способностите си, за да открие истината:

„Phyjslyddqfdzgasgzzqgehxgkfnrdxujugioctdxvksbxhhuypohdvryrnmh  
phetozsletnpmvffovpdpajxhyuonojyggaymeqynfuqlnmvlyfgsuzmqiztlbqgy  
rcredgruzblrmxyuhqhpzdrgrcrohepqxufivvrplphonthvddqfhqsntzhhhnfep  
ktogzgyuumfvijddqdpzjqsyrplxhxqrymvmklohphotozvdkspssuvjhd.“

На първо време съдията Жарикес забеляза, че редовете на документа не бяха разделени на думи, нито дори на изречения, и липсваха препинателни знаци. Това обстоятелство неизбежно щеше да затрудни още повече разчитането.

– Да видим все пак – рече си той – дали някои групи от букви не биха могли да образуват думи – имам пред вид буквосъчетания, в които съотношението между гласните и съгласните е такова, че могат да се произнесат... Най-напред, още в началото, виждам *phy...* по-нататък – *gas...* Охо – *цjugi!*... Не беше ли това африкански град на бреговете на Танганайка? Но какво търси тук този град?... Ето по-нататък – *upo*. Дали не е гръцка дума? После – *rum...* *пуу...* *jor ... phetoz...* *juggay...* *suz...* *gruz...* А преди това – *red...* *let...* Гледай ти, две английски думи... След това – *ohe...* *syk...* Аха, още веднъж *rum...* после – *oto!*...

Съдията Жарикес остави листа и няколко минути се отдаде на размишления.

– Всички думи, които забелязвам при това бегло четене, са чудновати! – си рече той. – Всъщност не може да се разбере произходът им. Едни изглеждат гръцки, други – холандски, трети имат вид на английски, четвърти пък на нищо не приличат – а да не говорим за групите съгласни, които човек изобщо не е в състояние да произнесе! Явно няма да бъде лесно да се намери ключът на тази криптограма!

Пръстите на съдията забарабаниха по бюрото нещо като „утринна заря“, сякаш искаше да събуди заспалите си умствени способности.

– Да видим първо – каза той – колко букви има в този абзац.

И заброи с молив в ръка.

– Двеста седемдесет и шест! – обяви той. – Е, сега трябва да разберем какво е численото съотношение между различните букви.

Това изчисление му отне малко повече време. Съдията Жарикес взе

отново документа; после с молив в ръка отбеляза последователно всяка буква по азбучен ред. След четвърт час получи следната таблица:

a = 3 пъти  
b = 4 пъти  
c = 3 пъти  
d = 16 пъти  
e = 9 пъти  
f = 10 пъти  
g = 13 пъти  
h = 23 пъти  
i = 4 пъти  
j = 8 пъти  
k = 9 пъти  
l = 9 пъти  
m = 9 пъти  
n = 9 пъти  
o = 12 пъти  
p = 16 пъти  
q = 16 пъти  
r = 12 пъти  
s = 10 пъти

-----  
Всичко 276 букви

– Аха, аха! – промърмори съдията Жарикес. – Преди всичко ми прави впечатление, че само в този абзац са използвани всички букви на азбуката! Много странно! Всъщност, ако се вземат наслуки от някоя книга необходимият брой редове с общо двеста седемдесет и шест букви, едва ли въз всеки ред ще се намерят всички букви на азбуката! Дори и да е така, това ще бъде просто случайност.

После мислите му взеха друга насока.

– Има един по-важен въпрос – каза си той, – да проверим дали гласните и съгласните са в нормално съотношение.

Съдията грабна отново молива си, преброи гласните и получи следния резултат:

a = 3 пъти  
e = 9 пъти  
i = 4 пъти

o = 12 пъти

u = 17 пъти

y = 19 пъти

-----

Всичко 64 гласни

– Значи – заключи той, – при изчисление се оказва, че в този абзац има шестдесет и четири гласни срещу двеста и дванадесет съгласни! А това е нормална пропорция, тоест около една пета, както в азбуката, където на двадесет и пет букви се падат шест гласни. Следователно възможно е този документ да е написан на нашия език, само че значението на всяка буква е променено. А ако има последователност в тази промяна, ако например буквата *b* е означена винаги с *l*, *o* с *v*, *u* с *r* и тъй нататък, готов съм да се откажа от съдийската си служба в Манао, ако не успея да разчета този документ! И за тази цел трябва да работя просто по методата на гениалния аналитик Едгар По!

Говорейки така, съдията Жарикес намекваше за една новела на именития американски писател, която е шедьовър. Кой не е чел „Златният бръмбар“?

В тази новела една криптограма, състояща се едновременно от цифри, букви, алгебрични знаци, звездички, точки и запетайки, се анализира по чисто математически метод и се разчита при необикновени обстоятелства, затова почитателите на този оригинален ум не могат да я забравят.

Вярно, от разчитането на американския документ е зависило само откриването на едно съкровище, докато тук ставаше въпрос за живота и честта на един човек! Така че намирането на шифъра в случая беше много по-важно.

Съдията, който често четеше и препрочиташе „своя“ „Златен бръмбар“, познаваше добре аналитичните методи, приложени с такава точност от Едгар По, и реши да ги използва в тази работа. Служейки си с тях, той беше уверен, както бе казал, че ако смисълът или значението на всяка буква остава неизменно, рано или късно ще успее да разчете документа, засягащ Жоам Дакоста.

– Как е постъпил Едгар По – повтаряше си той. – Най-напред се помъчил да установи кой знак – тук има само букви, затова ще речем – коя буква се среща най-често в криптограмата. А както виждам, в случая това е буквата *h*, защото се повтаря двадесет и три пъти. Това огромно число показва, а *irgiot*, че *h* не значи *h*, а напротив – че представлява

буквата, която се среща най-често в нашия език, защото предполагам че документът е написан на португалски. В английския и френския език безспорно най-често се среща *e*, в италианския – *i* или *a*, в португалския – *a* или *o*. Следователно можем да допуснем, освен ако не се опровергае по-късно, че *h* значи *a* или *o*. След това съдията Жарикес взе да изчислява коя буква след *h* се намира най-често в записката. Накрая състави следната таблица:

$h = 23$  пъти.  
 $y = 19$  пъти.  
 $u = 17$  пъти.  
 $dpq = 16$  пъти.  
 $gv = 13$  пъти.  
 $ogxz = 12$  пъти.  
 $fs = 10$  пъти.  
 $eklnp = 9$  пъти.  
 $jt = 8$  пъти.  
 $bi = 4$  пъти.  
 $ac = 3$  пъти.

– Значи буквата *a* се среща само три пъти – провикна се съдията, – а би трябвало да е най-често! Това доказва недвусмислено, че значението ѝ е променено. А кои букви след *a* и *o* са най-честите в нашия език? Да видим.

И съдията Жарикес с наистина забележителна проникателност, която показваше много наблюдателен ум, се отдаде на това ново изследване. Тук той просто подражаваше на американския писател, който, като голям аналитик, чрез проста индукция или съпоставяне е успял да си състави азбука, отговаряща на знаците в криптограмата, и така да я разчете без усилие.

По съзия начин действуваше и съдията, и можем да твърдим, че в това отношение не отстъпи на славния си учител. Тъй като бе „обработвал“ логогрифи, кръстословици и други главоблъсканици, основаващи се на произволно разполагане на буквите, и свикнал да ги решава било на ум, било с писалка в ръка, той беше вече доста силен в този умствен спорт.

Ето защо в случая не му беше трудно да установи кои букви се повтарят най-често и да ги подреди – на първо място гласни, а после съгласни. Три часа след като започна работата си, той имаше пред себе

си азбука, която, ако методът му се окажеше правилен, трябваше да му разкрие истинското значение на буквите, използвани в документа.

Така че оставаше само да замени последователно буквите и бележката с буквите на тази азбука.

Но преди да пристъпи към такава замяна, съдията Жарикес почувствува известно вълнение. В този момент той предвкушваше издъно оная душевна наслада – много по-силна, отколкото може да се помисли, – която изпитва човек, когато след дълги часове на упорит труд открие толкова старателно търсения смисъл на един логогриф.

– Я да се опитаме – каза той. – Откровено казано, много бих се учудил, ако не съм намерил ключа на тази гатанка! – Съдията Жарикес свали очилата си, обърса запотените стъкла, сложи ги отново на носа си, после се наведе пак над масата. Със специалната си азбука в едната ръка и документа в другата той започна да нанася под първия ред на абзаца истинските букви, които според него трябваше да съответствуват точно на буквите в криптограмата. След първия ред направи същото с втория, после с третия, след това с четвъртия и така стигна края на абзаца.

Чудак! Докато пишеше, той не си позволяваше дори да погледне дали от тези буквосъчетания излизат разбираеми думи. Не, при този първоначален труд се отказа от всякаква подобна проверка. Искаше да си запази удоволствието да прочете всичко наведнъж и на един дъх.

Като свърши, той се провикна: – А сега да четем! И зачете.

Боже велики, каква бъркотия! Редовете, които бе написал с буквите на своята азбука, бяха така безсмислени, както редовете на самия документ! Това беше просто друг низ от букви и толкова; те не образуваха никаква думица, нямаха никакъв смисъл! Изобщо – същите йероглифи!

– Тю, дявол да го вземе – провикна се съдията Жарикес.

### ХІІІ. КЪДЕТО СТАВА ВЪПРОС ЗА ШИФРИ

Беше седем часът вечерта. Съдията Жарикес, все така погълнат в тази главоблъсканица, без да напредне нито крачка, бе съвсем забравил, че трябва да яде и да почива, когато на вратата на кабинета му се почука.

И тъкмо навреме. Още един час и всичкото мозъчно вещество на ядосания съдия положително щеше да се стопи в пламналата му глава.

Когато с нетърпелив глас той покани чукация да влезе, вратата се отвори и се показа Маноел.

Младият лекар бе оставил приятелите си на жангадата да се мъчат над неразгадаемия документ и дошъл да поговори отново със съдията Жарикес. Той искаше да разбере дали съдията не е имал по-голям късмет в диренията си. Идваше да го пита открил ли е най-после системата, по която е съставена криптограмата.

Съдията не се разсърди от идването на Маноел. Мозъкът му беше толкова преуморен, че не можеше да търпи самотата. Налагаше му се да поговори с някого, особено ако събеседникът му като него гори от желание да вникне в тази загадка. А Маноел беше тъкмо такъв човек.

– Господине – подхвана Маноел, когато влезе, – позволете ми най-напред да запитам имате ли по-голям успех от нас?...

– Първо седнете – извика съдията Жарикес, като стана и закрачи из стаята. – Седнете. Ако и двамата стоим прави, вие ще вървите на една страна, аз – на друга, и кабинетът ще ни бъде тесен!

Маноел седна и повтори въпроса си.

– Не... И на мен не ми провървя! – отговори съдията. – И аз зная не повече от вас. Не мога да ви кажа нищо, освен че се убедих напълно!

– В какво, господине, в какво?

– Че документът се основава не на условни знаци, а на това, което в криптологията се нарича „шифър“, или по-точно, число.

– В такъв случай, господине – запита Маноел, – значи не може да се разчете подобен документ?

– Може – отвърна съдията Жарикес, – може, ако една буква е винаги изразена с една и съща буква, например *a* винаги се изразява с *p*, *p* винаги с *x*... в противен случай е невъзможно!

– А в този документ?...

– В този документ значението на буквата се мени според произволно избраната цифра, на която е подчинена. Така например *b*, обозначаващо с *k*, по-нататък става *z*, след това – *m*, или *n* или *f*, или някаква друга буква!

– И в такъв случай?...

– В такъв случай, със съжаление трябва да ви кажа, криптограмата не може да се дешифрира!

– Не може да се дешифрира! – възкликна Маноел. – Не, господине, ние непременно ще намерим ключа на този документ, от който зависи живота на човек!

И Маноел скочи, толкова възбуден, че не бе в състояние да се владее. Полученият отговор беше толкова отчайващ, че той отказваше да го приеме за окончателен. Но по знак на съдията седна отново и запита с



по-спокоен глас:

– А впрочем, господине, какво ви кара да мислите, че този документ се основава на шифър, или, както казахте, на число?

– Изслушайте ме, младежо – отвърна съдията Жарикес, – и ще се убедите, че съм прав!

Съдията взе документа и го сложи пред очите на Маноел заедно с резултатите от своя труд.

– Аз започнах да обработвам този документ, както се полага – каза той, – сиреч логически, без да разчитам на случайността, тоест като си послужих с азбука, основаваща се на съотношението между най-често употребяваните букви в нашия език, аз се помъчих да го разчета, ръководейки се от принципите на безсмъртния аналитик Едгар По!... Ала там, където той е успял, аз претърпах несполука!

– Несполука! – възкликна Маноел.

– Да, младежо, а трябваше още отначало да съобразя, че по този начин няма да успея! Всъщност по-опитен човек от мен би избягнал тази грешка!

– Но, боже мой – извика Маноел, – искам да ви разбера, а не мога!...

– Вземете документа – продължи съдията Жарикес – и го прочетете още веднъж изцяло, като внимавате в разположението на буквите.

Маноел го послуша.

– Нищо особено ли не виждате в съчетаването на някои букви? – запита съдията.

– Нищо не виждам – отговори Маноел, след като може би за стотен път прегледа набързо редовете на документа.

– Тогава се вдълбочете само в последния абзац. Там, както сигурно разбирате, трябва да е резюмирано съдържанието на цялата записка. Нищо особено ли не забелязвате?

– Нищо.

– И все пак има една подробност, която доказва по най-категоричен начин, че документът се основава на число.

– А каква е тя?... – запита Маноел.

– Това е, или по-право това са три *h*, поставени, както виждаме, на две различни места!

Казаното от съдията Жарикес беше истина и заслужаваше внимание. От една страна, двеста и четвъртата, двеста и петата и двеста и шестата букви на абзаца, и, от друга, двеста петдесет и осмата, двеста петдесет и деветата и двеста и шестдесетата букви бяха *h*, поставени

последователно. Но отначало тази особеност не бе направила впечатление на съдията.

– А какво доказва това?... – запита Маноел, неспособен да отгатне какъв извод трябва да се направи от подобно съчетание.

– Младежо, това доказва просто, че документът се основава на число! И потвърждава а ргіогі, че всяка буква се мени според цифрите на това число и мястото, което те заемат!

– Но защо?

– Защото в никой език няма думи, които да съдържат три пъти подред една и съща буква!

Поразен от този довод, Маноел се замисли, но накрая не намери какво да възрази.

– А ако бях забелязал това по-рано – продължи съдията, – щях да си спестя много труд и мигрената, която ми цепа главата от темето до тила!

– Но в края на краищата, господине – запита Маноел, почувствувал, че загубва и малката надежда, за която продължаваше да се държи, – какво разбирате под шифър?

– Да речем – число!

– Нека бъде число, щом желаете.

– Ето, ще ви дам един пример, който ще ви донесе по-голяма полза от всякакво обяснение!

Съдията Жарикес седна на масата, взе лист хартия, молив и рече:

– Господин Маноел, да изберем наслуки една фраза, първата, която ни дойде на ум, например следната:

*Le juge Jarriques est doue dun esprit tres ingenieux<sup>42</sup>*

Написвам това изречение така, че между думите да има пространство, и получавам следния ред:

*Le juge Jarriques est doue dun esprit tres ingenieux*

Като направи това, съдията, който изглежда смяташе съдържанието на фразата за неоспоримо, погледна Маноел в очите и каза:

– Да предположим сега, че взема наслуки едно число, за да придам на това естествено редуване на думи вид на криптограма. Да предположим също, че това число се състои от три цифри и че тези цифри са 4, 2

---

42. Съдията Жарикес е надарен с много находчив ум. – Б. пр.

и 3. Поставям въпросното число 423 под реда, като го повтарям толкова пъти, колкото е необходимо, докато стигне края на изречението, и по такъв начин, че всяка цифра да застане под всяка буква. Ето какво излиза:

Le juge Jarriques est doue d'un esprit tres ingenieux.

42 3423 423423 423 423 4234 234234 2342  
342342342342

А сега, господин Маноел, като заместя всяка буква с буквата, която стои след нея по азбучен ред на мястото, обозначено с цифрата, получаваме следното:

l минус 4 = p  
e - 2 = g  
j - 3 = m  
u - 4 = z  
g - 2 = i  
e - 3 = h

и тъй нататък.

Ако с помощта на цифрите, съставляващи въпросното число, стигна до края на азбуката и нямам достатъчно допълнителни букви за изваждане, почвам пак отначало. Така става с последната буква от името ми – z, под което е поставена цифрата 3. И тъй като след z в азбуката няма повече букви, започвам да броя от a, и в такъв случай:

z минус 3 е равно на c

И като довърша криптограмата, основаваща се на числото 423 – взето произволно, не забравяйте! – познатата ви фраза се заменя със следното:

*Pg mzih ncuvktzgc iux hqyi fyr gvttyl vuiu lrhrkhzz.*

А сега, младежо, вгледайте се добре в тази фраза, не прилича ли тя досущ на фразите във въпросния документ? И какво излиза? Че значението на всяка буква се определя от случайно поставената под нея цифра, така че буквата в криптограмата не винаги съвпада с истинската буква на текста. Например в тази фраза първото е e изразено с g, а второто – с h, третото – eg, четвъртото – с i; m съответствува в първия случай на j, а във втория – на n; от двете r на името ми едното е обозначено с u,

другото – с *v*; *t* в думата *est* става *x*, а *t* в думата *esprit* става *y*, докато в думата *tres* то е *v*. Както виждате, ако не знаете числото 423, никога няма да успеете да прочетете тези редове и следователно, ако не намерите числото, на което се основава документът, той ще остане неразгадаем!

Като слушаше с каква здрава логика разсъждава съдията, отначало Маноел се отчая; по после вдигна глава и извика:

– Не, не, господине! Аз няма да се откажа от надеждата да намеря това число!

– Това би било възможно – отвърна съдията Жарикес, – ако редовете в документа бяха разделени на думи!

– Но защо?

– Ето как разсъждавам аз, младежо. Според мен може да се твърди с пълна увереност, че в последния абзац на документа е резюмирано всичко написано в предишните абзаци. Ето защо съм сигурен, че името Жоам Дакоста се споменава там. Следователно, ако разделим редовете на думи и опитаем дума по дума – имам предвид думите, състоящи се от седем букви като името Дакоста, – бихме могли да получим числото, представляващо ключа на документа.

– Бъдете така добър, господине, да ми обясните как трябва да се постъпи – помоли Маноел, който съзираше тук може би последен лъч на надежда.

– Нищо по-просто – отговори съдията Жарикес. – Да вземем например една дума от фразата, която написах преди малко, – ако желаете, името ми. То е представено в криптограмата от чудновата поредица букви: *ncuvktzgc*. Е, като разположа тези букви в отвесна стълбица, после поставя срещу тях буквите на моето име и преброя буквите помежду им по азбучен ред, ще имам следния резултат:

Между *n* и *j* има 4 букви

*c* – *a* – 2

*u* – *r* – 3

*v* – *z* – 4

*k* – *i* – 2

*t* – *q* – 3

*z* – *u* – 4

*g* – *e* – 2

*c* – *z* – 3

И тъй, от какво се състои стълбицата от цифри, получени от това

просто изчисление? Сам виждате: от цифрите 423423423 и т.н., тоест от числото 423, повторено няколко пъти.

– Да, вярно! – съгласи се Маноел.

– Значи разбирате, че по този начин, като стигам по азбучен ред от лъжливата буква до истинската, вместо от истинската до лъжливата, аз можах лесно да открия търсеното число – 423, което именно избрах за ключ на моята криптограма!

– Ах, господине – възкликна Маноел, – ако името Дакоста се среща в този последен абзац, в което не се съмнявам, тогава, ако приемаме последователно всяка буква в тези редове за първа от седемте букви, които съставляват това име, би трябвало да получим...

– Да, възможно е – отговори съдията Жарикес, – но при едно условие.

– Какво?

– Първата цифра на числото трябва да съвпада точно с първата буква на името *Дакоста*, а ще се съгласите, че това е абсолютно невероятно.

– Така е! – отвърна Маноел, който чувствуваше, че поради тази невероятност му се изплъзва последната възможност.

– Значи трябва да разчитаме единствено на случайността – продължи съдията Жарикес, като поклати глава, – а случайността не бива да се намесва в дирения от този род!

– Но – подзе Маноел, – дали пък накрая случайността няма да ни помогне да намерим това число?

– Това число – възкликна съдията, – ах, това число! Но от колко цифри се състои то? Две, три, четири, девет, десет? Различни цифри ли влизат в това число или няколкократно повтарящи се? Знаете ли, младежо, че от десетте основни Цифри, ако употребим всички, без да повтаряме никоя, могат да се получат три милиона двеста шестдесет и осем хиляди и осемстотин различни числа, а в случай, че някои цифри се повтарят, тези милиони комбинации ще се увеличат още повече? И знаете ли, че ако за проверка на всяко от тия числа отиде само по една от петстотин двадесет и пет хиляди и шестстотинте минути, от които се състои годината, ще ви бъдат нужни повече от шест години, а при положение, че всяка проверка ви отнеме един час, ще ви трябват повече от три века. Не, вие искате невъзможното!

– Невъзможното е, господине – отвърна Маноел, – да бъде осъден един невинен, тоест Жоам Дакоста да загуби живота и честта си, когато имате в ръцете си вещественото доказателство за неговата невинност!

Ето това е невъзможното!

– Ех, младежо – извика съдията Жарикес, – отде знаете дали в края на краищата Торес не е излъгал, дали действително е имал в ръцете си документ, написан от виновника за престъплението, дали този лист е именно документът и дали той се отнася за Жоам Дакоста?

– Отде да зная!... – повтори Маноел. И оброни глава в ръцете си.

Наистина нищо не доказваше по категоричен начин, че документът е свързан със случая в диамантената област. Дори от нищо не личеше дали не е просто безсмислица и не е скалъпен от самия Торес, способен да продаде не само истински документ, но и фалшив.

– Не се отчайвайте, господин Маноел – каза съдията Жарикес, като се изправи, – не се отчайвайте! За каквото и да се отнася този документ, аз няма да се откажа да търся шифъра му! В края на краищата това е все едно да решавам логотриф или ребус.

При тези думи Маноел стана, поклони се на съдията и се върна на жангата по-обезкуражен, отколкото когато тръгна от нея.

## XIV. НАСЛУКИ

В това време обаче бе станал пълен поврат в отношението на общественото мнение към осъдения Жоам Дакоста. Гневът се смени със съчувствие. Населението не ходеше вече в манастирския затвор да надава викове „Смърт!“ против затворника. Напротив! Най-отявлените му обвинители, че е главен виновник за престъплението в Тижуко, сега заявяваха, че той няма вина, и искаха незабавното му освобождаване: такива са тълпите – от една на друга крайност.

Този обрат беше разбираем.

Всъщност събитията, станали през последните два дена – дуелът между Бенито и Торес, търсенето на трупа и появяване то му при такива необикновени обстоятелства, намирането на документа, „неразгадаемостта“, ако можем да се изразим така, на съставящите го редове, увереността, или поне предположението, че тази записка представлява веществено доказателство за невинността на Жоам Дакоста, защото е написана от истинския виновник – всичко това бе допринесло за тази промяна в общественото мнение. Това, което се желаше, чакаше се нетърпеливо от два дена, сега будеше тревога – получаването на заповедта от Рио де Жанейро.

А тя не можеше да се бави дълго.

Жоам Дакоста бе арестуван на 24 август и разпитан на следващия ден. Докладът на съдията замина на 26-ти. А беше вече 28-ми. Най-много до три-четири дни министърът щеше да вземе решение за осъдения и нямаше никакво съмнение, че „правосъдието ще изпълни дълга си“.

Да, никой не се съмняваше в това! И все пак всички бяха уверени, че документът доказва невинността на Жоам Дакоста – и членовете на семейството му, и дори цялото непостоянно население на Манао, което следеше с вълнение развоя на тази драма.

Но каква стойност би имал този документ за външните лица, за незаинтересованите или безразлични наблюдатели, и можеше ли да се твърди дори, че той се отнася за престъплението в диамантената област? Безспорно документът съществуваше. Той бе намерен в трупа на Торес. Това беше неопровержимо. Дори всеки имаше възможност да се увери, като го сравнеше с писмения донос на Торес за Жоам Дакоста, че този документ не е писан от ръката на авантюриста. И все пак, както казваше съдията Жарикес, дали този подлец не го е скалпил с цел да шантажира. Още повече, че Торес бе предложил да го предаде едва след женитбата си с дъщерята на Жоам Дакоста, тоест когато не можеше вече да се направи нищо след свършения факт.

Едни поддържаха едно, други – друго, и не е трудно да си представим до каква степен се разпалиха страстите около това дело. Но така или иначе, положението на Жоам Дакоста, разбира се, беше крайно критично. Докато не се дешифрираше документът, все едно, че той не съществуваше, и ако до три дни по някакво чудо не се отгатнеше или откриеше тайната на криптограмата, след три дни осъденият щеше безвъзвратно да изкупи с живота си престъплението в Тижуко.

И все пак един човек твърдеше, че може да направи това чудо! Този човек беше съдията Жарикес и сега той работеше повече заради Жоам Дакоста, отколкото за задоволяване на аналитичната си страст. Да, и в неговото съзнание бе настъпил прелом. Напуснал доброволно убежището си в Икитос и дошъл с риск за живота си да иска реабилитация от бразилското правосъдие, Жоам Дакоста представляваше душевна загадка, по-важна от много други! Ето защо съдията нямаше да се откъсне от тоя документ, докато не откриеше шифъра. Затова с такава страст се залови за тази работа. Той вече нито ядеше, нито спеше. Цялото си време прекарваше в комбиниране на числа, за да изкове ключ за отварянето на тази брава. В края на първия ден тази мисъл в мозъка на съдията Жарикес се превърна в мания. У него кипеше неутолима злоба, която той едва съдръжаше. Цялата къща трепереше от нея. Слугите му –

и черни, и бели – не смееха да се приближат до него. Добре, че беше ерген, иначе госпожа Жарикес щеше да преживее много неприятни часове. Никога този чудак не бе се увличал до такава степен от подобна задача и имаше твърдото намерение да я реши, докато главата му не се е пръснала като прегрял котел под натиска на парата.

Сега достойният съдия беше дълбоко убеден, че ключът на документа е число, състоящо се от две или няколко цифри, но дедуктивните методи изглежда са безсилни да го разкрият.

И все пак именно към тях прибягна съдията Жарикес с истинско настървение и тоя ден – 26 август – посвети всичките си сили и способности на този свръхчовешки труд.

Да търсиш число наслуки, както казваше той, значи да се луташ в милиони комбинации, за което не би стигнал един живот и на най-способния изчислител. Но щом не трябва да се разчита на случая, не може ли да се действа с разсъдка? Да, може, и именно на „разсъждения до побъркване“ се отдаде всецяло съдията Жарикес, след като напразно се опита да намери покой в няколкочасов сън.

Ако някой успееше в това време да се добере до него, да наруши уединението му, като превъзмогне изричните забрани, би го намерил както предния ден в работния му кабинет, на писалището, вторачен в документа с хилядите объркани букви, които сякаш се рееха около главата му.

– Ах! – възкликна той. – Защо негодникът, който го е писал, независимо кой е той, не е разделил думите в тоя абзац? Така бих могъл... да опитам... Но не. И все пак, ако в този документ действително става въпрос за този случай на убийство и кражба, не може да не се срещат определени думи, думи като „област“, „диаманти «Тижучо»“, „Дакоста“ и не знам още какви други! И като ги съпоставя с равнозначните думи в криптограмата, бих могъл да намеря числото! Но уви! Няма никаква междина) Една-единствена дума и толкова!... Една дума от двеста седемдесет и шест букви!... Ах, да бъде проклет двеста седемдесет и шест пъти мерзавецът, който така безобразно е усложнил своята система! Само затуй заслужава двеста седемдесет и шест хиляди пъти бесилка!

И със силен юмручен удар върху документа подкрепи това не твърде благодушно пожелание.

– Но в края на краищата – продължи съдията, – ако не мога да търся някоя от тези думи в цялостното съдържание на документа, не мога ли да се опитам поне да я намеря или в началото, или в края на всеки абзац? Тук може би има шанс, който не бива да се пренебрегва?



И поемайки отново пътя на дедукцията, съдията Жарикес опита последователно дали буквите, с които започваха или завършваха отделните абзаци на документа, съответствуват на буквите, образуващи най-важната дума, която непременно трябваше да се среща някъде – думата „Дакоста“.

Но пак нищо не излезе.

Всъщност, що се отнася до последния абзац и седемте му начални букви се получаваше следното.

$$P = D$$

$$h = a$$

$$y = c$$

$$j = o$$

$$s = s$$

$$l = t$$

$$y = a$$

Още на първата буква съдията Жарикес бе принуден да се спре в изчисленията си, защото между *p* и *d* броят на буквите по азбучен ред представляваше не едноцифрено, а двуцифрено число – 12, а в подобни криптограми безспорно всяка буква може да се замени само с една цифра.

Така беше и с последните седем букви на абзаца – *psuvjhb*, където поредицата също започваше с *p*, което не можеше в никой случай да представлява буквата *d* в *Dacosta*, защото също ги делиа дванайсет букви.

Значи това име не се срещаше в този абзац.

Същото важеше и за думите „област“ и „Тижук“, които съдията потърси след това: по конструкцията те също не съответствуваха на криптографната азбука.

Като свърши тази работа, съдията Жарикес почувствува, че главата му ще се пръсне, стана, поразходи се из кабинета си, подиша въздух на прозореца, но изведнъж нададе такъв рев, че подплаши цяло ято колибри, които цвърчаха в листата на една мимоза, и после се върна при документа.

Той го взе и почна да го върти и преобръща в ръцете си.

– Негодник! Мерзавец! – ръмжеше съдията Жарикес. – Накрая ще ме подлуди! Но – стой! Спокойствие! Да не губим кураж. Още е рано!

След като си освежи главата с обилна струя студена вода, той си рече:

– Да опитаме друго. Щом не мога да получа число от целия тоя низ проклетни букви, да видим какво число може да е избрал авторът на този документ, ако допуснем, че именно той е виновник за престъплението в Тижуко!

Съдията искаше да приложи нов дедуктивен метод и изглежда има-ше право, защото на този метод не липсваше известна логика.

– Най-напред – каза той – да опитаме с някоя година. Защо пък тоя злодей да не е избрал годината на раждането на Жоам Дакоста – невин-ния, когото оставил да осъдят вместо него, – за да не забрави това тол-кова важно за него число? Жоам Дакоста е роден в 1804 година. Да ви-дим какво ще излезе от 1804 като криптографно число.

И като написа първите букви на абзаца, а над тях постави числото 1804, което повтори три пъти, съдията Жарикес образува следното ново съчетание.

1804	1804	1804
<i>phyj</i>	<i>slyd</i>	<i>dqfd</i>

После, като отброи по азбучен ред съответстващия на цифрите брой букви получи следната поредица:

<i>o.yf</i>	<i>rdy.</i>	<i>cif.</i>
-------------	-------------	-------------

която не значеше нищо. При това му липсваха три букви, които бе принуден да замени с точки, защото цифрите 8, 4, и 4, стоящи над трите букви *h*, *d* и *d*, не даваха съответни букви, като се броеше обратно на аз-бучния ред.

– Пак не излезе нищо! – извика съдията Жарикес. – Да опитаме с друго число!

Дали вместо това, помисли си той, авторът на документа не е изб-рал годината, в която е извършено престъплението? А то бе станало в 1826 година. Така, работейки по същия начин, получи следното съчетание:

1826	1826	1826
<i>phyj</i>	<i>slyd</i>	<i>dqfd</i>

а от него:

<i>o.vd</i>	<i>rdv.</i>	<i>cid.</i>
-------------	-------------	-------------

Същата безполезна и безсмислена поредица, в която както в първия случай пак липсваха няколко букви, и то по подобни причини.

– Проклето число! – извика съдията. – Ще трябва да се откажа и от него) Да вземем друго! Да не би пък този негодник да е избрал числото на откраднатите конто?

Стойността на откраднатите диаманти беше оценена на сумата осемстотин тридесет и четири конто. От нея излезе следното съчетание:

834	834	834	834
phy	jsl	ydd	qfd

от което се получи не по-задоволителен резултат от предишните:

het	bph	pa.	ic.
-----	-----	-----	-----

– По дяволите този документ и човека, който го е измислил кресна съдията Жарикес и запокити листа, та отхвъркна чак да другия край на стаята – С него и светец би загубил не само търпение, но и праведността си;

Но като попремина ядът му, съдията, който не искаше да се-посрами, пак се залови с документа. Това, което бе направил с първите букви на отделните абзаци, той повтори и с последните, но... напразно. После опита всичко, каквото му подсказваше разпаленото въображение. Изпробва едно след друго различни числа: възрастта на Жоам Дакоста, вероятно известна на престъпника, датата на арестуването, датата на произнасянето на присъдата от углавния съд във Вила-Рика, определената за екзекуцията дата и т.н. и т.н., накрая дори броя на жертвите на престъплението в Тижучо.

Нищо! Все нищо!

Съдията Жарикес така се вбеси, че май наистина имаше опасност за душевното му равновесие. Той буйствуваше, мяташе се, ръкомахаше, сякаш се беше вкопчил в ръкопашен бой с противник! После изведнъж се провикна:

– Ще опитам наслуки и ако логиката е безсилна, нека провидението ми помогне.

Ръката му сграбчи шнура на звънеца, окачен до работната му маса. Звънецът издрънча силно, а съдията се приближи до вратата и я дръпна.

– Бобо! – извика той. Минаха няколко секунди.

Бобо, освободен негър-роб, любимият слуга на съдията Жарикес, не се явяваше. Очевидно Бобо не смееше да слезе В стаята на господаря си. Ново позвъняване! Ново повикване, но Бобо изглежда смяташе, че е в негов интерес в случая да се прави на глух.

Най-после – трето позвъняване, което едва не разглоби апарата и не скъса шнура. Този път Бобо се показа.

– Какво ще обичате, господарю? – запита той, застанал благоразумно на прага.

– Ела тук, без да дрънкаш! – тросна се съдията, и негърът потръпна от пламтящия му поглед.

Бобо се приближи.

– Бобо – подзе съдията Жарикес, – слушай внимателно какво ще те попитам и отговаряй незабавно, без да губиш време да размислиш, иначе...

Смутеният Бобо с втрещени очи и зяпнала уста застана мирно като войник без оръжие и зачака.

– Готов ли си? – попита господарят му.

– Готов съм.

– Внимавай! Кажете ми, без да мислиш, чуваш ли, първото число, което ти дойде на ум!

– Седемдесет и шест хиляди двеста двадесет и три – отговори Бобо на един дъх.

Бобо несъмнено искаше да у годи на господаря си, като из рече такава голямо число.

Съдията Жарикес притича до масата си и с молив в ръка състави комбинация според числото, посочено от Бобо – а при тези обстоятелства въпросният Бобо беше просто говорител на случайността.

Разбира се, би било крайно невероятно това число – 76223 – да е именно ключът на документа.

Така че в случая имаше един-единствен резултат: устата на съдията Жарикес изригна такава цветиста ругатня, че Бобо побърза да офейка колкото се може по-скоро.

## XV. ПОСЛЕДНИ УСИЛИЯ

Обаче не само съдията се блъскаше в напразни усилия. Бенито, Мануел и Миня се бяха обединили, за да се опитат съвместно да изтръгнат от този документ тайната, от която зависеше животът и честта на техния баща. От своя страна и Фрагозо, подпомаган от Лина, не стоеше със скръстени ръце; но въпреки всичката си находчивост не успяваха и числото все им се изплъзваше!

– Намерете го, Фрагозо! – повтаряше му непрекъснато младата мулатка. – Намерете го.

– Ще го намеря! – отговаряше Фрагозо.

Но все не го намираше Тук обаче трябва да кажем, че Фрагозо бе намислил известен план, но не искаше да говори за него дори на Лина, и този план дотолкова го бе завладял, че се бе превърнал в натрапчива мисъл: да отиде да потърси отряда на горската стража, към който се е числил бившият горски стражар, и да разбере кой може да е бил авторът на шифрования документ, който е признал, че е виновник за престъплението в Тижучо. Защото оная част от провинцията Амазонка, в която действуваше този отряд, дори мястото, където Фрагозо го бе срещнал преди няколко години, окръжието, към което той се числеше не бяха много отдалечени от Манао. Достатъчно беше да се спусне петдесетина мили по реката, към устието на Мадейра, приток от десния ѝ бряг, и там сигурно щеше да срещне началника на тия „capitães do mato“, между чиито подчинени е бил и Торес. След два, най-много след три дни Фрагозо би могъл да се свърже с бившите колеги на авантюриста.

„Да, не ще и дума, мога да направя това – повтаряше си той, – а после? Дори и да успее, какво ще постигна с тази стъпка? Дори и да се уверим, че някой от другарите на Торес е умрял наскоро, ще доказва ли това, че той е виновникът за престъплението? Ще потвърждава ли, че той е предал на Торес документ, в който признава престъплението си и оневинява Жоам Дакоста? И накрая, ще получим ли по този начин ключа на документа? Не! Само двама души знаят неговия шифър Виновникът и Торес. А тези двама души вече не са между живите!“

Така разсъждаваше Фрагозо. Беше съвсем очевидно, че стъпката му не ще доведе до нищо. И все пак не можеше да се отърси от тази мисъл. Някаква непреодолима сила го подтикваше да тръгне, макар и да не вярваше, че ще намери отряда при Мадейра! Всъщност той може да е заминал на хайка в някоя друга част от провинцията; в такъв случай Фрагозо не разполагаше с достатъчно време, за да го издири. А и какво ще постигне с това, какъв резултат?

Въпреки всичко още на другия ден, 29 август, преди изгрев, Фрагозо, без да предупреди никого, напусна скришом жангадата, добра се до Манао и се качи на една от многобройните лодки „егаритае“, които всекидневно се спускат по Амазонка.

А като не го виждаха вече на борда и не се появи през целия този ден, всички се учудиха. Никой, дори младата мулатка, не можеше да си обясни отсъствието на този толкова предан слуга, при такива сериозни обстоятелства.

Неколцина дори се питаха не без основание дали клетият момък отчаян от мисълта, че лично е виновен за привличането на Торес на

жангадата, не е стигнал до някаква крайност!

Но ако Фрагозо можеше да си отправи такъв упрек, какво да се каже за Бенито? Първия път, в Икитос, именно той покани Торес във фазендата. Втория път, в Табатинга, пак той го доведе и прие като пътник на жангадата. А третия път, като го предизвика на дуел и го уби, той унищожи единствения свидетел, чиито показания можеха да въздействуват в полза на осъдения!

Тъй че Бенито се упрекваше за всичко – за арестуването на баща си и за всички ужасни последици, които бяха възникнали от това!

И действително, ако Торес беше още жив, Бенито можеше да се надява, че по един или друг начин – от състрадание или от интерес – накрая авантюристът щеше да предаде документа. За пари Торес сигурно би се съгласил да говори, още повече, че лично него нищо не го застрашаваше. И така накрая толкова търсеното доказателство щеше да бъде представено на съдиите. Да, няма никакво съмнение!... Ала единственият човек, който можеше да даде това доказателство, бе умрял от ръката на Бенито!

Ето какво нещастният младеж повтаряше на майка си, на Маноел и на себе си. Ето с каква страшна отговорност го обременяваше съвестта му.

Обаче смелата Якита, разделена между съпруга си, с когото прекарваше всички позволени й часове, и своя син, изпаднал в такова отчаяние, че трепереше за разсъдъка му, не губеше ни най-малко душевната си сила.

Тя си оставаше безстрашната дъщеря на Магалинс, достойната другарка на икитоския фермер.

А и самият Жоам Дакоста с държането си я подкрепяше в това изпитание. Този сърцат човек със строга нравственост и неуморно трудолюбие, целият живот на когото беше само борба, нито за миг не показва малодушие.

Най-страшният удар, който го бе сполетял, но не и сломил, се оказа смъртта на съдията Рибейро, убеден дълбоко в душата си в неговата невинност. Нали се бе надявал да извоюва оправдаването си именно с помощта на своя бивш защитник? Намесата на Торес в цялата тази работа беше за него нещо второстепенно. Защото когато реши да напусне Икитос, за да се предаде на правосъдието в своята родина, Жоам Дакоста още не знаеше, че този документ съществува. Той носеше само морални доказателства. Разбира се, ако в хода на делото, преди или след арестуването му, ненадейно се явеше някакво веществено доказателство,

нямаше да го пренебрегне; но ако вследствие на злополучни обстоятелства това доказателство изчезнеше, той щеше да се озове отново в същото положение, в което се намираше при преминаването на бразилската граница – в положение на човек, който си казва: „Ето моето минало, ето моето настояще, ето целият ми честен живот на труд и всеотдайност – представям ви ги! Първата ви присъда беше несправедлива! След двадесет и шест годишно изгнание аз ви се предавам! Аз съм тук! Съдете ме“

Затова смъртта на Торес и невъзможността да разчете намерения у него документ не направиха на Жоам Дакоста такова силно впечатление, както на децата му, на приятелите и слугите му, на всички, които се интересуваха от него.

– Аз вярвам в невинността си – повтаряше той на Якита, – както вярвам в бога! Ако той сметне, че животът ми е още полезен за моите близки и че е нужно чудо, за да го спаси, ще извърши това чудо, иначе аз ще умра! Единствен той ми е съдия!

Ала с течение на времето вълнението в град Манао се засилваше. Делото се обсъждаше с необикновена разпаленост. За-възбуденото обществено мнение, привлечено от всичко тайнствено, документът беше единственият предмет на разговор. В края на този четвърти ден никой вече не се съмняваше, че от него зависи оправдаването на осъдения.

Трябва впрочем да кажем, че на всички бе предоставена възможността да се опитат да разгадаят непонятното му съдържание. За тази цел „Диариу ду Гран Пара“ помести факсимиле от документа. Разпространяваха се и множество отпечатъци по настояване на Маноел. Той не искаше да пропусне нищо, което би допринесло за разбулването на тази тайна, дори случайността – зад нея, както казват, понякога се криело providението.

Освен туй бе обещана награда от сто конто на тоя, който открие напразно търсения шифър и така спомогне да се разчете документът. Това беше цяло състояние. Ето защо хора от всички слоеве загубиха желание да пият, да ядат и спят и се заловиха настървено с неразгадаемата криптограма.

Но досега всичко това се бе оказало безполезно и вероятно най-находчивите аналитици на света напразно биха губили съня си над нея.

Междувременно публиката бе предупредена, че всяко решение трябва да се изпраща незабавно на съдията Жарикес, в къщата му на улица „Богсин“; но до 29 август вечерта нищо още не бе получено и навярно нищо нямаше да се получи!

Трябва да признаем, че от всички, които се бяха отдали на

разгадаването на тази главоблъсканица, съдията Жарикес беше един от най-заслужаващите съжаление. В резултат от съвсем естествено съвпадение на мислите той също споделяше общото мнение, че документът е свързан с аферата в Тижуко, че е написан саморъчно от виновника и че оневинява Жоам Дакоста. Затова влагаше още по-голямо старание в търсенето на-ключа. Сега го подтикваше не само любовта му към това изкуство, но и чувство за справедливост, на състрадание към невинно осъден човек. Ако е вярно, че при работата на човешкия мозък се хаби известно количество от съдържащия се в организма фосфор, кой знае колко милиграма изразходваше съдията, за да загрява клетките на своя мозък и в крайна сметка да не получи нищо, да, абсолютно нищо!

Но въпреки това съдията Жарикес не мислеше да се отказва от работата си. Тъй като сега разчиташе само на случайността, той искаше, настояваше тази случайност да му помогне! Мъчеше се да я предизвика с всички възможни и невъзможни средства! У него това бе станало бяс, ярост и което е още по-лошо – безсилна ярост!

Какви ли различни числа не опита през тази втора част от деня – числа, винаги вземани произволно! Ах, да имаше време, не би се поколебал да се впусне в милионите комбинации, които могат да се получат от десетте основни цифрени знака; Би посветил на това целия си живот, с риск да полудее, преди да завърши! Да полудее! А не беше ли вече луд?

В този момент му хрумна, че може би документът трябва да се чете наопаки. Затова, като го обърна и постави под светлината, започна да го изучава по този начин.

Пак нищо! Измислените по-рано числа, кои го опита по този нов способ, не даваха никакъв резултат!

А може би документът трябва да се чете отзад напред, от последната буква към първата – възможно е авторът му да е прибягнал до такъв похват, за да затрудни още повече разчитането!

И този път нищо! Новата комбинация даде само поредица-от абсолютно неразбираеми букви!

В осем часа вечерта съдията Жарикес, обхванал главата си с ръце, разбит, изтощен душевно и физически, вече нямаше сила да се помръдне, да говори, да разсъждава, да свърже една мисъл с друга!

Изведнъж отвън се чу шум. Почти веднага, въпреки изричните разпореждания, вратата на кабинета му рязко се отвори. Пред него стояха Бенито и Маноел. Страшно беше да се гледа Бенито, подкрепян от Маноел, защото нещастният младеж вече нямаше сили да се държи на



краката си.

Съдията се изправи бързо.

– Какво има, господа, какво желаете? – запита той.

– Шифърът!... Шифърът!... – завика Бенито, сбезу-, мял от мъка. – Шифърът на документа!...

... – Нима го знаете вече? – възкликна съдията Жарикес.

– Не, господине – отговори Маноел.

– А вие?...

– Нищо... нищо!

– Нищо! – повтори Бенито.

И в изблик на отчаяние измъкна от колана си кинжал и понечи да си прободне гърдите.

Съдията и Маноел се хвърлиха върху му и едва успяха да-го обезоръжат.

– Бенито – каза съдията Жарикес, мъчейки се да говори със спокоен глас, – ако баща ви не може вече да избегне наказанието за престъпление, което не е извършил, вместо да се убивате, можете да свършите нещо по-полезно!

– Но какво?... – извика Бенито.

– Да се опитате да спасите живота му! Г – Как?...

– Вие сами се сетете – отговори съдията – няма защо аз да ви казвам!

## XVI. ПРИГОТОВЛЕНИЯ

На другия ден, 30 август, Бенито и Маноел се съвещаваха. Те бяха разбрали мисълта, която съдията не бе пожелал да изложи пред тях. Сега търсеха начин как да устроят бягството на осъдения, заплашен от смъртно наказание.

Нищо друго не им оставаше да правят.

Всъщност беше ясно като бял ден, че за властите в Рио де Жанейро недешифрираният документ няма никаква стойност, че той е мъртва буква, че първата присъда, обявяваща Жоам Дакоста виновник за престъплението в Тижучо, няма да бъде отменена и че заповедта за екзекуция ще дойде неминуемо, защото в случая не можеше да става въпрос за смекчаване на наказанието.

Следователно Жоам Дакоста трябваше без колебание да бяга още веднъж, за да се спаси от изпълнението на несправедливата присъда.

Най-напред двамата младежи се уговориха да запазят в пълна тайна това, което възнамеряваха да правят; дори на Якита и Миня да не съобщават за плановете си, да не би така да им дадат последна надежда, която можеше да не се сбъдне! Кой знае дали поради някакви непредвидени обстоятелства този опит за бягство няма да се провали печално!

В случая присъствието на Фрагозо несъмнено би било ценно. Този разсъдлив и предан момък можеш е да бъде много полезен на двамата младежи; но Фрагозо не се появяваше. Разпитвана по този въпрос, Лина не можа да каже какво е станало с него, нито защо е напуснал жангада-та, без дори да и се обади.

И, разбира се, ако Фрагозо бе предвидил, че нещата ще се развият така, нямаше да изостави семейство Дакоста, за да предприеме едно начинание, което явно не можеше да даде никакъв сериозен резултат. Да, по-добре да бе помогнал в бягството на осъдения, отколкото да търси някогашните другари на Торес! Но Фрагозо го нямаше и по неволя трябваше да минат без неговата помощ.

И така, в зори Бенито и Торес слязоха от жангадата и се запътиха към Манао. Те стигнаха бързо до града и потънаха в тесните улички, още пусти в тоя час. След няколко минути два мата се озоваха пред затвора и обходиха във всички посоки празното пространство, на което се издигаше бившият манастир, превърнат в затвор.

Налагаше се да изучат много щателно неговото разположение.

До един ъгъл на сградата, на двадесет и пет фута над земята, зееше прозорецът на килията, в която беше затворен Жоам Дакоста. Този прозорец беше запречен с доста разнебитена желязна решетка. Тя лесно можеше да се изкърти или пререже, ако се стигнеше до нея. По лошо споените камъни, изровени на места, имаше много издатини. Те биха осигурили на крака здрава опора, ако човек успееше да се покатери по въже. А ако това въже се метнеше ловко, можеше да се увие около някоя от пръчките на решетката, които отстрани бяха отделени от стената и изви-ти като куки. После щяха да махнат една-две пръчки, така че да има възможност да се провере човек, и на Бенито и Маноел не оставаше нищо друго, овен да се вмъкнат в килията па затворника и да устроят бягството му без особени затруднения, с помощта на въжето, вързано за желязната решетка. През нощта, която ако се съди по небето, обещавахе да бъде много тъмна, никой нямаше да забележи тези маневри и преди да се съмне, Жоам Дакоста щеше да бъде в безопасност.

Цял час Маноел и Бенито ходеха насам-нататък, като се пазеха да не привлекат вниманието, и много грижливо уточниха всичко; както

разположението на прозореца и на решетката, така и мястото, откъдето беше най-удобно да се прехвърли въжето.

– Значи се разбрахме – каза накрая Маноел. – Но да предупредим ли Жоам Дакоста?

– Не, Маноел! Нека не издаваме нито на него, нито на мама тайната на това начинание, което може и да не успее!

– Ще успеем, Бенито! – отвърна Маноел. – Само че трябва всичко да се предвиди, и в случай, че главният надзирател на затвора усети нещо в момента на бягството...

– Ще имаме достатъчно злато, за да подкупим този човек! – вметна Бенито.

– Добре – съгласи се Маноел. – Но щом баща ни излезе от затвора, той не може да остане скрит нито в града, нито на жангадата. Къде ще намери убежище?

Това беше вторият много важен въпрос за решаване, и ето какво измислиха.

На сто крачки от затвора празното пространство се пресичаше от един от каналите, които се вливат в Рио Негро под града. По този канал лесно можеше да се стигне до реката, при условие, че някоя пирога чакаше там беглеца. От подножието на стената до канала той трябваше да измине не повече от сто крачки.

Ето защо Бенито и Маноел решиха към осем часа вечерта от жангадата да отплава пирога, карана от лоцмана Араужо и двама яки гребци. Тя щеше да поеме срещу течението на Рио Негро, да влезе в канала, да се промъкне през празното пространство и там, скрита във високата крайбрежна трева, да стои цяла нощ на разположение на затворника.

Но къде да търси убежище Жоам Дакоста, когато се качи на нея?

След като претеглиха внимателно всички доводи „за“ и „против“ по този въпрос двамата младежи взеха последното си решение.

Връщането в Икитос би било и трудно, и съпроводено с опасности. Във всеки случай пътят дотам беше дълъг, независимо дали беглецът щеше да се впусне по суша, нагоре или надолу по Амазонка. Нито с кон, нито с пирога не би могъл да се спаси от преследвачите си. А и фазендата не беше вече сигурно убежище. Когато се върнеше там, той нямаше да бъде фермерът Жоам Гарал, а осъденият Жоам Дакоста, винаги под заплаха да бъде предаден на бразилските власти, и не можеше да мисли вече да започва наново предишния си живот.

Да избяга по Рио Негро до северната част на провинцията или дори извън бразилските владения изискваше много време, с каквото Жоам

Дакоста не разполагаше, пък и трябваше да се постарее преди всичко да се изплъзне от потерята, която щеше незабавно да тръгне подире му.

Да продължи надолу по Амазонка? Но по двата бряга на реката се намираха много военни постове, села и градове. Отличителните белези на осъдения щяха да бъдат разпратени до всички полицейски началници. Така имаше опасност да бъде арестуван дълго преди да стигне атлантическото крайбрежие. Но дори и да го стигнеше, къде и как щеше да се крие, докато чака сгоден случай да се качи на кораб, който да го отведе зад океана, далеч от правосъдието?

След като разгледаха тези различни проекти, Бенито и Маноел се убедиха, че и едните, и другите са неизпълними. В един-единствен се криеше известен шанс за спасение.

Той се състоеше в следното: след като се измъкне от затвора, беглецът да се качи на пирога, да се добере по канала до Рио Негро, да се спусне под управлението на лоцмана по този приток, да достигне мястото, където се съединяват двете реки, после да се спусне шестдесетина мили по течението на Амазонка, все покрай десния ѝ бряг, като плава нощем и спира денем, и така да дойде до устието на Мадейра.

Този приток, който се спускаше от склоновете на Кордилерите, уголемен от стотина подпритока, е истински речен път, водещ към самото сърце на Боливия. Така че пирога би могла да се впусне по него, без да остави никаква следа от минаването си, и да се приюти в някой населен пункт – селце или колиби, разположени отатък бразилската граница...

Там Жоам Дакоста щеше да бъде в относителна безопасност; ако е нужно, можеше да чака няколко месеца сгоден случай да се добере до тихоокеанското крайбрежие и да се качи на кораб, заминаващ от някое морско пристанище. Ако този кораб го закара до някой от североамериканските щати, той ще бъде спасен. Тогава ще види дали може да прибере цялото си състояние, да се изсели окончателно от страната и да търси зад моретата, в Стария свят, последно убежище, за да завърши там живота си, така жестоко и несправедливо разстроен.

Където и да отидеше, семейството му щеше да го последва без колебание, без съжаление, а в семейството си той трябваше да включи и Маноел, който щеше да бъде свързан с него с нерушими връзки. Този въпрос дори не подлежеше на обсъждане.

– Да вървим – каза Бенито. – До довечера всичко трябва да бъде готово и не бива да губим нито минута.

Двамата младежи тръгнаха към Рио Негро, като се движеха все по брега на канала. Така те се увериха, че пирога ще може да мине

съвсем свободно, че никаква пречка – шлюз или кораб в ремонт – не ще я спре. После се спуснаха по левия бряг на притока, като избягваха вече оживените градски улици и стигнаха до мястото, където стоеше привързана жангадата.

Първата работа на Бенито беше да се отбие при майка си. Той се владееше достатъчно, за да скрие измъчващото го безпокойство. Искаше да я успокои, да ѝ каже, че надеждата още не е загубена, че тайната на документа ще се изясни, че във всеки случай общественото мнение е на страната на Жоам Дакоста и че под натиска на това движение в негова полза съдебните органи ще им дадат необходимото време, за да представят най-после вещественото доказателство за неговата невинност.

– Да, мамо, да – добави той, – преди да се съмне, сигурно вече няма да има защо да се страхуваме за баща си!

– Да те чуе бог, сине! – отвърна Якита и очите и бяха впити така изпитателно в него, че Бенито едва можа да издържи на нейния поглед.

От своя страна Маноел, като че се бе наговорил с него, се опита да успокои Миня, повтаряйки ѝ, че съдията Жарикес, убеден в невинността на Жоам Дакоста, ще направи всичко възможно, за да го спаси.

– Искам да ви вярвам, Маноел! – отвърна девойката, която не можеше да сдържа сълзите си.

Маноел побърза да се отдалечи. Той усещаше, че и неговите очи се наливат със сълзи, които щяха да опровергават обнадеждащите думи, току-що изречени от него.

Впрочем бе дошло време за всекидневното свиждане със затворника, и Якита, придружена от дъщеря си, тръгна бързо към Манао.

Цял час двамата младежи разговаряха с лощмана Араужо. Те го запознаваха с всички подробности на намисления от тях план и се посъветваха с него както за проектираното бягство, така и за мерките, които трябваше да се вземат впоследствие, за да се осигури безопасността на беглеца.

Араужо одобри всичко. Той се нагърби, когато се мръкне, без да предизвиква никакво подозрение, да прекара пирогата през канала, пътя по който познаваше отлично, до мястото, където трябваше да чака пристигането на Жоам Дакоста. След това няма да бъде никак трудно пирогата да се върне в устието на Рио Негро и да се промъкне незабелязано през отломките, влачени непрекъснато от течението.

Араужо не възрази дори когато стана въпрос да се спуснат по Амазонка до устието на Мадейра. Той също беше на мнение, че това е най-

правилното решение. Течението на Мадейра му беше познато на повече от сто мили разстояние. Ако по някаква случайност потерята тръгнеше в тази посока, тя лесно можеше да бъде измамена в тия пусти краища. При нужда щяха да се доберат до самото сърце на Боливия, а ако Жоам Дакоста настояваше да напусне родината си, по-безопасно за него щеше да бъде да се качи на някой кораб от тихоокеанското крайбрежие, отколкото от атлантическото.

Одобрението на Араужо окуражи двамата младежи. Те вярваха в практическия усет на лоцмана, и то с пълно основание. Колкото до предаността на този честен човек, в нея не можеше да има никакво съмнение. Той положително би рискувал свободата и дори живота си, за да спаси икитоския фермер.

Араужо се залови незабавно, но в най-строга тайна, с приготвянията, които трябваше да извърши във връзка с този опит за бягство. Бенито му даде голяма сума в злато за евентуални разходи при пътуването по Мадейра. След това Араужо нареди да приготвят пирогата, като заяви, че уж възнамерявал да тръгне да търси Фрагозо, който все още не се явяваше, и всичките му другари се тревожеха много за неговата съдба. После сам наслага провизии за няколко дни, а също и въжетата и инструментите, за които двамата младежи трябваше да дойдат, когато лодката стигнеше края на канала в уречения час и на определеното място.

Тези приготовления не направиха особено впечатление на екипажа на жангадата. Дори двамата яки негри, избрани от лоцмана за гребци, не бяха посветени в тайната на начинанието. Въпреки това можеше да се разчита напълно на тях. Араужо знаеше добре, че щом научат за какво благородно дело ще действуват, и Жоам Дакоста, най-последно свободен, бъде поверен на техните грижи, те ще бъдат готови на всичко, дори да рискуват собствения си живот, за да спасят живота на господаря.

След обед приготовленията за отплаване на пирогата завършиха. Оставаше само да чакат нощта.

Но преди да пристъпят към действие, Маноел искаше да се види за последен път със съдията Жарикес. Може би съдията ще му каже нещо ново за документа.

Бенито предпочете да остане на жангадата, за да дочака там завръщането на майка ги и сестра си.

Затова Маноел тръгна сам за къщата на съдията Жарикес и бе приет незабавно.

Съдията, който стоеше неотлъчно в кабинета си, беше все тъй възбуден. Документът, омачкан от нетърпеливите му пръсти,

продължаваше да лежи на масата, пред очите му.

– Господине – заговори Маноел и гласът му трепереше, когато зададе този въпрос, – получихте ли от Рио де Жанейро...

– Не – отговори съдията Жарикес, – заповедта не е дошла... но всеки момент...

– А документът?

– Нищо не излиза! – изкрещя съдията Жарикес. – Опитах всичко, което ми подсказваше въображението... и все нищо!

– Нищо!!

– Впрочем, не! Различих ясно една дума в този документ... еднадничка!...

– А тази дума... – извика Маноел – каква е тази дума?

– Бягство!

Без да отговори, Маноел стисна ръката, подадена му от съдията Жарикес, и се върна на жангадата, за да чака момента за действие.

## XVII. ПОСЛЕДНАТА НОЩ

Посещението на Якита, придружена от дъщеря ѝ, беше като всички други няколко часа, които двамата съпрузи прекарваха всеки ден един до друг. В присъствието на тези две така нежно обичани създания сърцето на Жоам Дакоста едва се съдържаше да не прелее. Но съпругът, бащата устояваше. Той самият се мъчеше да ободри двете нещастни жени, да им вдъхне малко от надеждата, която едва мъждееше у него. И едната, и другата идваха с намерение да повдигнат духа на затворника. Уви, те повече от него имаха нужда от подкрепа; но като го виждаха така твърд, вдигнал високо глава след толкова изпитания, надеждата им оживяваше.

И днес Жоам им говори ободрителни думи. Тази несъкрушима енергия той черпеше от съзнанието за своята невинност. Не! Жоам Дакоста не можеше да бъде наказан за престъплението в Тижуко!

Впрочем той почти никога не говореше за документа. Лъжлив ли е или не, от ръката на Торес ли е написан или от истинския виновник за престъплението, съдържа или не съдържа толкова жадуваното оправдание – Жоам Дакоста не възнамеряваше да се опира на тази съмнителна хипотеза. Не! Той смяташе себе си за най-добрия довод в своя полза и разчиташе, че целият му живот, прекаран в труд и честност, ще говори в негова защита!

Затова тази вечер майката и дъщерята, ободрени от тези мъжествени думи, които проникваха в дълбините на душата им, си тръгнаха изпълнени с такава силна вяра, каквато не бяха изпитвали от арестуването му насам. Затворникът ги притисна за последен път до сърцето си с още по-голяма нежност. Сякаш предчувствуваше, че развързката на тази драма, каквато и да бъде тя, е вече близка.

Останал сам, Жоам Дакоста дълго стоя неподвижен. Той се бе облякътил на една малка масичка и подпрял главата си с ръце.

Какво ставаше в душата му? Дали беше убеден, че човешкото правосъдие, след като първия път бе сгрешило, накрая ще го оправдае?

Да, все още се надяваше! Той знаеше, че заедно с доклада на съдията, установяващ самоличността му, в ръцете на министъра на правосъдието ще попаднат и неговите оправдателни записки, които бе написал с такава убедителност.

Както знаем, в тези записки той бе разказал своя живот – от постъпването си на служба в управлението на диамантените мини до момента, когато жангата спря пред Манао.

Сега през главата на Жоам Дакоста протичаше наново целият му живот. Той преживяваше повторно миналото си от времето, когато като сирак бе пристигнал в Тижуко. Там със своето усърдие се бе издигнал в служебната йерархия на главното минно управление, където бе приет още много млад. Бъдещето му се усмихваше; очакваше го високо положение!... После, изведнъж, тази катастрофа: ограбването на конвоя с диамантите, избиването на войниците от охраната, падналите върху него подозрения като единствен служител, който би могъл да издаде тайната на заминаването, след това – арестуването му, явяването пред съда, осъждането въпреки всички усилия на неговия адвокат, последните часове в килията на смъртните в затвора на Вила-Рика, бягството, извършено при условия, които свидетелстваха за свръхчовешка смелост, скитанията из северните провинции, пристигането на перуанската граница и накрая приемът, оказан на беглеца, останал без средства и умиращ от глад, от гостоприемния фермер Магалинс.

Затворникът виждаше отново всички тези събития, така жестоко съсипали живота му! И в този момент, увлечен в мислите си, потънал в спомените си, той не чуваше нито странния шум, който долиташе от външната стена на стария манастир, нито търкането на въжето, заловено за пръчките на прозореца, нито скърцането на стоманата, която режеше желязото – всичко, което би привлякло вниманието на всеки друг, не толкова вгълбен в себе си човек.



Не, Жоам Дакоста продължаваше да преживява младежките си години след своето пристигане в перуанската провинция. Той се виждаше във фазендата, служител, после съдружник на стария португалец, работещ за процъфтяването на имението Икитос.

Ах, защо още отначало не разказа всичко на своя благодетел! Той нямаше да се усъмни в него! Тази беше единствената грешка, за която можеше да се упрекне! Защо не му призна откъде идва и кой е – особено когато Магальянс сложи в десницата му ръката на дъщеря си – тя никога не би повярвала, че той е виновникът за това ужасно престъпление!

В този момент шумът отвън толкова се засили, че привлече вниманието на затворника.

Жоам Дакоста вдигна за миг глава. Очите му се насочиха към прозореца, но с празен, сякаш несъзнателен поглед, и след миг челото му пак се отпусна на ръцете. Мисълта му отново го бе върнала в Икитос.

Там старият фазендер умираше. Преди да издъхне, той искаше да осигури бъдещето на дъщеря си, да направи съдружника си единствен господар на това имение, така процъфтяло под негово ръководство. Трябваше ли Жоам Дакоста да заговори тогава?... Може би!... Но не посям!... Той преживя наново щастливото си минало с Якита, раждането на децата му, целия свой честит живот, смущаван единствено от спомените за Тижучо и от угризенията, че не е споделил страшната си тайна!

Този низ от събития се точеше в паметта на Жоам Дакоста с удивителна яснота и живост.

Сега той беше стигнал до момента, когато трябваше да решава въпроса за брака на дъщеря си Миня с Маноел! Можеше ли да допусне такъв брак под лъжливо име, без да разкрие на този млад човек тайните на своя живот? Не! Затова по съвета на съдията Рибейро реши да дойде да иска ревизия на делото си, да извоюва полагаемата му се реабилитация. А когато замина с всичките си близки, изведнъж се появи Торес, с гнусната сделка, предложена от тоя подлец, после – възмутеният отказ на бащата да му даде своята дъщеря, за да спести честта и живота си, след това донесението и накрая арестуването!...

В този момент прозорецът се отвори внезапно от силен тласък от вън.

Жоам Дакоста се изправи; спомените за миналото му изчезнаха като сянка.

Бенито, скочил в стаята, стоеше пред баща си, а миг след него се показва и Маноел, промъкнал се през отвора след свалянето на пръчките.

Жоам Дакоста понечи да извика от изумление, но Бенито го спря навреме.

– Татко – каза той, – ето, решетката на прозореца е счупена!... До земята е спуснато въже!... В канала, на сто крачки оттук, чака пирога!... В нея е Араужо, за да я откара далеч от Манао, на другия бряг на Амазонка, където никой не ще може да намери вече следите ви!... Татко, трябва да бягате незабавно!... Лично съдията ни даде такъв съвет!

– Трябва да бягате! – повтори Маноел.

– Да бягам?... Аз?... Да бягам втори път!... Отново да бягам!...

И със скръстени ръце и високо вдигната глава Жоам Дакоста се отдръпна бавно в дъното на стаята.

– Никога! – каза той с толкова твърд глас, че Бенито и Маноел се смразиха.

Двамата младежи не очакваха подобна съпротива. Никога не бе им идвало на ум, че самият затворник ще попречи на това бягство.

Бенито пристъпи към баща си и като го гледаше втренчено, улови ръцете му, не за да го поведе със себе си, а за да го накара да се вслуша и да го убеди.

– „Никога“ ли казахте, татко?

– Никога.

– Татко – заговори тогава Маноел, – защото аз също имам право да ви наричам така, – татко, изслушайте ни! Ние смятаме, че трябва да бягате, без да губите нито минута, защото ако останете, ще бъдете виновен и пред другите, и пред самия себе си!

– Да останете – подзе пак Бенито, – значи да чакате смъртта, татко! Заповедта за екзекуция може да дойде всеки момент! Ако вярвате, че човешкото правосъдие ще отмени тази неподобна присъда, ако мислите, че то ще оправдае човек, когото е осъдило преди двадесет и шест години, лъжете се! Няма вече надежда! Трябва да бягате!... Бягайте!

В неударим порив Бенито сграбчи баща си и го помъкна към прозореца.

Жоам Дакоста се отскубна от ръцете на сина си и пак се отдръпна.

– Да бягам – отговори той с непоклатима решителност в гласа, – значи да се опозоря и заедно със себе си да опозоря и вас! Все едно да призная вината си! Тъй като дойдох доброволно да се поставя на разположение на съдиите в моята родина, аз трябва да изчакам тяхното решение, каквото и да е то, и ще го чакам!

– Но доводите, които изтъквате, са недостатъчни – възрази Маноел, – защото още не притежаваме веществен доказателство за вашата

невинност! И повтаряме: трябва да бягате. Съдията Жарикес ни каза това! Вие нямате вече друга възможност да се спасите от смъртта!

– Тогава нека умра! – отвърна Жоам Дакоста със спокоен глас. – И когато умирам, ще протестирам срещу присъдата си! Първия път, няколко часа преди екзекуцията, избягах! Да, но тогава бях млад, имах пред себе си цял живот, за да се боря с човешката неправда! Ала да се спасявам сега, да започвам наново този жалък живот на престъпник, да се крия под чуждо име и да напъвам всички сили да заблудя преследвачите; да започвам наново този неспокоен живот, който водя от двацет и шест години, и да ви принуждавам да го делите с мен; да чакам всеки ден предателство, което рано или късно ще дойде, и заповед за изселване, която ще не настигне дори в чужда страна – няма може да се живее така? Не! За нищо на света!

– Татко – подхвана наново Бенито, вбесен от това упорство, ще избягате! Настоявам!...

И като улови Жоам Дакоста, се помъчи насила да го замъкне до прозореца.

– Не... Не!...

– Значи искате да полудея!

– Синко – извика Жоам Дакоста, – остави ме!... Аз вече бяхах от затвора във Вила-Рика и сигурно са помислили, че бягам от заслужена присъда! Да, сигурно така са си помислили! Ето защо заради честта на името, което носите и вие, този път няма да избягам!

Бенито бе паднал в нозете на баща си! Той протягаше ръце към него... Умоляваше го...

– Но тази заповед, татко – повтаряше той, – тази заповед може да дойде още днес... всеки момент... и тя ще съдържа смъртната присъда!

– Дори заповедта да е вече дошла, пак няма да променя решението си! Не, сине мой! Жоам Дакоста като виновен може да бяга! Но Жоам Дакоста като невинен няма да избяга!

След тези думи се разигра сърцераздирателна сцена. Бенито се борееше с баща си. Обърканият Маноел стоеше до прозореца, готов да поеме затворника, но в този момент вратата на килията се отвори.

На прага се показва полицейският началник, придружен от главния надзирател на затвора и няколко войници.

Началникът на полицията разбра, че тук се прави опит за бягство, но по държането на затворника разбра също, че той не иска да бяга! Началникът не каза нищо. На лицето му се изписа най-дълбоко съжаление. Може би и той като съдията Жарикес желаше бягството на Жоам

Дакоста от тоя затвор?

Но беше вече късно!

Полицейският началник пристъпи към затворника, като държеше в ръка някакъв лист.

– Преди всичко – му каза Жоам Дакоста, – позволете ми да ви уверя, господине, че само от мен зависеше да избягам, но не пожелах!

Началникът на полицията наведе за миг глава; после, опитвайки се напразно да овладее гласа си, произнесе:

– Жоам Дакоста, току-що се получи заповедта от министъра на правосъдието в Рио де Жанейро.

– Ах, татко! – извикаха Маноел и Бенито.

– Тази заповед – попита Жоам Дакоста, като скръсти ръце на гърдите си, – тази заповед постановява ли да се изпълни присъдата?

– Да!

– А кога ще стане това?...

– Утре!

Бенито се хвърли към баща си. Той се опита още веднъж да го измъкне от килията... Стана нужда войниците да отскубнат затворника от тази последна прегръдка.

После, по знак на полицейския началник, Бенито и Маноел бяха изведени навън. Трябваше да се сложи край на тази печална сцена, която бе продължила вече твърде много.

– Господине – каза тогава осъденият, – ще може ли утре сутринта, преди часа на екзекуцията, да прекарам няколко минути с отец Пасаня, когото ви моля да предизвестите?

– Той ще бъде предизвестен.

– Ще ми позволите ли да се видя със семейството си, да Прегърна за последен път жена си и децата си?

– Ще ги видите.

– Благодаря ви, господине – отвърна Жоам Дакоста. – А сега наредете да се постави стража под този прозорец! Не искам да ме измъкват отук насила!

При тези думи полицейският началник се поклонил и излезе с надзирателя и войниците.

Осъденият, който сега имаше няколко часа да живее, остана сам.

## XVIII. ФРАГОЗО

И така, заповедта бе дошла и, както предвиждаше съдията Жарикес, тази заповед постановяваше да се изпълни веднага присъдата, произнесена срещу Жоам Дакоста. Никакво доказателство не можа да бъде представено. Правосъдието трябваше да направи каквото се полага.

Още на другия ден, 31 август, в девет часа сутринта осъденият трябваше да умре на бесилката.

В Бразилия смъртното наказание обикновено се заменя с по-меко и се прилага само спрямо негри; ала този път то засягаше бял.

Такива са наказателните закони за престъпления в диамантената област, за които в интерес на обществото не се допуска никакво помилване.

Така че нищо не можеше вече да спаси Жоам Дакоста. Той щеше да загуби не само живота си, но и честта си.

Ала същата сутрин, на 31 август, един конник препускаше към Манао с такава скорост, че на половин миля от града сърцатият кон падна, неспособен да продължава повече. Ездачът не се и опита да вдигне добичето. Очевидно той бе изискал и получил от него повече от възможното и въпреки собственото си изтощение се втурна към града.

Този човек идваше от източните провинции, като се бе движил по левия бряг на реката. Всичките си останали пари бе дал, за да купи този кон. По-бърз от пирога, принудена да плава срещу течението на Амазонка, той го бе докарал до Манао.

Това беше Фрагозо.

Успял ли бе смелият момък в начинанието си, за което не бе говорил никому? Намерил ли бе частта, към която се е числил Торес? Открил ли бе някаква тайна, все още способна да спаси Жоам Дакоста?

Всъщност и той не знаеше; но във всеки случай бързаше колкото е възможно по-скоро да съобщи на съдията Жарикес наученото при този кратък поход.

Ето какво бе станало:

Фрагозо не се лъжеше, когато позна в лицето на Торес горския стражар от отряда, действущ в крайбрежните райони на Мадейра.

Затова замина и като стигна до устието на този приток, узна, че началникът на тези „*saritaes do mato*“ се намира в момента из околностите.

Без да губи нито час, Фрагозо тръгна да го търси и след доста усилия успя да го издири.

Началникът на горската стража отговори без колебание на запитванията на Фрагозо. Той нямаше никакъв интерес да мълчи.

Всъщност Фрагозо му зададе само три въпроса:

– Числеше ли се горският стражар Торес преди няколко месеца към вашата част?

– Да.

– Дружеше ли по това време с някой от колегите ви, който да е умрял наскоро?

– Дружеше.

– А как се казваше този човек?...

– Ортега.

Ето, това е всичко, което научи Фрагозо. Можеха ли тези сведения да променят положението на Жоам Дакоста? Откровено казано, едва ли.

Тъй като разбираше добре това, Фрагозо настоя пред началника на горската стража да му каже познавал ли е Ортега, знае ли откъде е и може ли да му даде някакви сведения за неговото минало. Всичко това беше много важно, защото по думите на Торес този Ортега беше истинският виновник за престъплението в Тижуко. За нещастие обаче началникът на горската стража не можа да му даде никакво сведение по тези въпроси. Известно беше само, че този Ортега служел от доста години в горската стража; че между Торес и него се завързала тясна дружба, че ги виждали винаги заедно и че Торес бдял над смъртното ложе, когато приятелят му издъхвал.

Ето какво знаеше началникът на отряда и нищо повече не можа да каже.

Така че Фрагозо трябваше да се задоволи с тези незначителни подробности и си тръгна веднага.

Но макар преданият момък да не носеше доказателство, че този Ортега е виновник за престъплението в Тижуко, все пак в резултат от инициативата му се бе установило, че Торес е говорел истината, когато твърдеше, че един от колегите му от горската стража умрял и че той лично присъствувал на последните му минути.

Що се отнася до предположението, че Ортега му е предал въпросния документ, сега то почти се потвърждаваше. Освен това твърде вероятно беше този документ да е свързан с престъплението, а действителният виновник да е Ортега и той да признава в него вината си и да описва обстоятелствата, поради които тя не подлежеше на съмнение. Следователно, ако можеше да се прочете този документ, ако се намереше ключът му, ако се узнаеше шифърът, въз основа на който е съставен,

несъмнено накрая истината щеше да блесне!

Но Фрагозо не знаеше този шифър! Няколко допълнителни догадки, почти пълна увереност, че авантюристът не е измислил нищо, някои факти, показващи, че тайната на това дело е скрита в документа – ето всичко, което честният момък носеше от посещението си при началника на частта, където бе служил Торес.

И все пак, колкото и малко да беше това, Фрагозо бързаше да разкаже всичко на съдията Жарикес. Той съзнаваше, че не бива да губи нито час, ето защо тази сутрин към осем часа, капнал от умора, стигна на половин миля от Манао.

Това разстояние, което го делеше още от града, Фрагозо измина за няколко минути. Непреодолимо предчувствие го тласкаше напред и почти го убеждаваше, че спасението на Жоам Дакоста сега е в неговите ръце.

Изведнъж Фрагозо се спря, като че краката му се вкорениха в земята и не можеше да помръдне.

Той се намирал пред малко площадче, към което водеше една от градските порти.

Там, сред гъста навалица, на двайсетина фута се издигаше бесилка.

Фрагозо почувствува, че и последните сили го напускат. Той падна. Очите му неволно се затвориха. Не искаше да гледа, а от устните му се изтръгнаха думите:

– Много късно! Много късно!...

Но с нечовешко усилие той се приповдигна. Не! Още не беше късно! Тялото на Жоам Дакоста не се поклащаше на края на въжето!

– Съдията Жарикес! Съдията Жарикес! – завика Фрагозо.

И задъхан, страшно развълнуван, той се втурна към градската порта, премина по главната улица на Манао и се строполи полумъртъв пред прага на съдийската къща.

Вратата беше затворена. Фрагозо намери още сила да почука на тази врата.

Отвори му един от слугите на съдията. Господарят му не желаел да приема никого.

Въпреки тази забрана Фрагозо блъсна човека, който му преграждаше входа на къщата, и с един скок се озова в кабинета на съдията.

– Връщам се от провинцията, където Торес е служил като горски стражар! – извика той. – Господин съдия, Торес е казал истината!... Спрете... спрете екзекуцията!

– Намерихте ли частта му?

– Да!

– И ми носите шифъра на документа?...

Фрагозо не отговори.

– Тогава оставете ме! Оставете ме! – кресна съдията Жарикес, който в изблик на искрен гняв грабна документа, за да го унищожи.

Фрагозо улови ръцете му и го възпря.

– Истината е тук! – каза той.

– Зная – отвърна съдията Жарикес; – но каква полза от истина, която не може да се разкрие!

– Тя ще блесне!... Трябва... трябва!

– Още веднъж ви питам: имате ли шифъра?...

– Не – отговори Фрагозо, – но, повтарям ви, Торес не лъже!... Един от колегите му, с когото имал тесни връзки, умрял преди няколко месеца и няма съмнение, че този човек му е дал документа, който Торес иска да продаде на Жоам Дакоста!

– Да! – отвърна съдията Жарикес. – Да!... Няма съмнение... за нас, но това не е достатъчно убедително за тия, които разполагат с живота на осъдения... Оставете ме!

И отблъсна Фрагозо, но той не искаше да си отива. Бръснарят коленичи пред съдията.

– Жоам Дакоста е невинен! – завика той. – Вие не бива да позволявате да умре! Той не е извършил престъплението в Тижуко! Извършил го е другарят на Торес, който е написал документа! Ортега!...

Като чу това име, съдията Жарикес скочи. После, когато бушуващата в душата му буря поутихна, той измъкна документа от стиснатия си пестник, разгъна го на масата, седна и като прокара ръка през очите си, каза:

– Това име!... Ортега!... Да опитаме!

И така, изхождайки от новото име, донесено от Фрагозо, той пристъпи към работа, както бе правил вече с другите собствени имена, които напразно бе опитвал. След като го написа над първите шест букви на абзаца, той получи следното съчетание:

*Ortega*

*Phyjsl*

– Нищо – каза той, – нищо не излиза!

И наистина буквата *h*, поставена под *r*, не можеше да се предаде с цифра, защото по азбучен ред тя стои преди буквата *r*.

Само *p*, *y* и *j*, разположени под буквите *o*, *t* и *e* се предаваха с цифри – 1, 4 и 5.



Що се отнася до *s* и *l*, поставени в края на думата, те бяха разделени от *g* и *a* с дванайсет букви, така че беше невъзможно да се изразят с една цифра. Значи не съответстваха нито на *g*, нито на *a*.

В този момент от улицата се надигнаха страшни викове, викове на отчаяние.

Фрагозо се завтече към един от прозорците и го отвори, преди съдията да успее да му попречи.

Улицата беше задръстена от народ. Наближаваше часът, когато осъденият щеше да излезе от затвора, и тълпата вече се стичаше към мястото, където се издигаше бесилката.

Съдията Жарикес изглеждаше страшен с втрещения си поглед, впит в редовете на документа.

– Последните букви! – промърмори той. – Да опитаме и последните букви!

В това беше единствената му надежда.

И с ръка, която трепереше така, че се затрудняваше да пише, той разположи името Ортега над шестте последни букви от абзаца, както бе направил преди малко с първите шест.

И нададе вик. Той бе открил преди всичко, че тези последни шест букви стоят по азбучен ред след буквите, съставляващи името Ортега, и следователно всички можеха да се изразят с цифри и да образуват число.

И действително, когато състави формулата и пресметна разликата между буквите на документа и буквите на името, получи следното:

*Ortega*

432513

*Suvjhd*

Съставеното по този начин число беше 432513.

Но дали в последна сметка именно въз основа на това число е бил написан документът? Не е ли то погрешно както опитаните преди?

В този момент виковете се засилиха – жални викове, които изразяваха съчувствието на тълпата. На осъденият му оставаха само няколко минути живот! Фрагозо, обезумял от мъка, изскочи от стаята!... Той искаше да види за сетен път своя благодетел, комуто предстоеше да умре!... Искаше да се хвърли пред печалното шествие, да го спре с вик: „Не убивайте този невинен човек! Не го убивайте!...“

А съдията Жарикес вече бе написал полученото число над първите букви на абзаца, повтаряйки го колкото пъти беше необходимо, по следния начин:

432513432513432513432513

*Phyjslyddqfdzxgasgzqqeh*

После, като отброи по азбучен ред и нанесе истинските букви, прочете

Le veritable auteur du vol de...<sup>43</sup>

Съдията изрева от радост! Значи числото 432513 беше толкова търсеното число! Името Ортега му бе помогнало да го намери! Най-после той имаше ключа на документа, който щеше безспорно да докаже невинността на Жоам Дакоста. И без да чете по-нататък, съдията изхвъркна от кабинета си и като изскочи на улицата, завика:

– Спрете! Спрете!

Съдията Жарикес се втурна през тълпата, която му стори път, и за миг се озова пред затвора. Точно в този момент оттам излизаше осъденият, а жена му и децата му се бяха вкопчили в него със силата на отчаянието.

Когато стигна до Жоам Дакоста, той вече нямаше сили да говори, само размахваше в ръка документа, ала най-после от устата му се изтръгна една дума:

– Невинен! Невинен!

## ХІХ. ПРЕСТЪПЛЕНИЕТО В ТИЖУКО

При появяването на съдията цялото печално шествие се спря. Мощно ехо повтори няколкократно след него този възглас, който се изтръгна от гърдите на всички:

– Невинен! Невинен!

После се възцари пълна тишина. Никой не искаше да пропусне нито една от думите, които щяха да се произнесат.

Съдията Жарикес седна на някаква каменна скамейка. И там, заобиколен от Миня, Бенито, Маноел и Фрагозо, докато Жоам Дакоста притискаше Якита до сърцето си, се залови най-напред да разчете с помощта на числото последния абзац на документа. Като заменяше чрез този шифър криптографните букви с истинските, думите постепенно се оформяха ясно, а той ги разделяше, слагаше препинателни знаци и ги произнасяше гласно.

И ето какво прочете сред дълбоката тишина:

---

43. Истинският виновник за кражбата на – Б. пр.

*Le veritable auteur du vol des diamants et de*  
 43 251343251 343251 34 325 134 32513432 51 34  
*Ph yjslyddqf dzxgas gz zqq ehx gkfnrxu ju gi*

*l'assassinat des soldats qui escortaient le*  
*convoi,*  
 32513432513 432 5134325 134 32513432513 43  
 251343  
*ocyt dxvksbx hhu ypohdvy rym huhpuydkjox ph*  
*etozsl*

*commis dans la nuit du vingt-deux janvier mil*  
*huit*  
 251343 2513 43 2513 43 251343251 3432513 432  
 5134  
*etn pmv ffov pd pajx hy ynojyggay meqynfu qln*  
*mvly*

*cent vingt-six, n'est donc pas Joam Dacosta,*  
*injustement*  
 3251 34325134 3251 3432 513 4325 1343251  
 34325134325  
*fgsu zmqiztlb qgyu gsqe ubv nr cr edgruzb*  
*lrmxyuhqhpz*

*condamne a mort; c'est moi, le misérable employe*  
*de*  
 13432513 4 3251 3432 513 43 251343251 3432513 43  
*drrogcroh e pqxu fivv rpl ph onthvddqf hqsntzh hh*

*l'administration du district diamantin; oui, moi*  
*seul,*  
 251343251343251 34 32513432 513432513 432 513  
 4325  
*nfepmqkyuuexto gz gkyuumfv ijdqdpzjq syk rpl*  
*xhxq*

*qui signe de mon vrai nom, Ortega.*

134 32513 43 251 3432 513 432513

*rym vkloh hh oto zvdk spp suvjhd.*<sup>44</sup>

Едва завърши това четене, и във въздуха закънтяха нескончаеми „ура“.

И наистина какво по-убедително от този последен абзац, който ре-зюмираше целия документ, потвърждаваше напълно невинността на иkitоския фермер и изтръгваше от бесилката тази жертва на чудовищна съдебна грешка!

Жоам Дакоста, заобиколен от жена си, децата си, приятелите си, не свършваше да стиска протегнатите му ръце. Колкото и силен да беше по характер, настъпи реакция – от очите му бликнаха радостни сълзи и същевременно сърцето му отправяш благодарност към провидението, което сякаш по чудо го бе спасило точно когато щеше да изтърпи последното изкупление, благодарност към бога, който не бе допуснал да се извърши това най-грозно престъпление – смъртта на невинен!

Да, оправдаването на Жоам Дакоста вече не подлежеше на съмнение! Истинският виновник за престъплението в Тижучо сам бе признал злодеянието си и разкрил всички обстоятелства, при които го бе извършил! А съдията Жарикес с помощта на числото бе дешифрирал целия текст на криптограмата. И тъй, ето какво признаваше Ортега. Този негодник работил заедно с Жоам Дакоста като служител в управлението на диамантените мини в Тижучо. Именно той бил младият чиновник, определен да придружава конвоя до Рио де Жанейро. И без да се гнуси от отвратителната мисъл да се обогати чрез убийство и кражба, съобщил на контрабандистите точния ден, в който конвоят трябвало да потегли от Тижучо.

При нападението на злосторниците, които причаквали конвоя край Вила-Рика, той се преструвал, че се брани заедно с войниците от охраната; после се тръшнал между убитите и бил отнесен от съучастниците си; затова единственият войник, оцелял от това клане, твърдял, че Ортега е загинал в боя.

---

44. Истинският виновник за кражбата на диамантите и убийството на войниците от охраната, извършени през нощта на двадесет и втори-февруари хиляда осемстотин двадесет и шеста година, не е Жоам Дакоста, несправедливо осъден на смърт, а аз, нещастният служител в администрацията на диамантената област; да, единствен аз, за което се подписвам с истинското си име, Ортега. – В. пр.

Но обирът не принесъл полза на престъпника: скоро след това и той на свой ред бил ограбен от тия, които му помогнали да извърши престъплението.

Останал без средства, в невъзможност да се върне вече в Тижуко, Ортега избягал в северните провинции на Бразилия, към областите по Горна Амазонка, където действували отрядите на „capitães do mato“. Трябвало да се живее. Ортега постъпил на служба в един от тези ползуващи се с не твърде добра слава отряди. Там не го питали нито кой е, нито откъде иде. Така Ортега станал горски стражар и дълги години упражнявал професията „ловец на хора“.

По този начин именно авантюристът Торес, лишен от всякакви средства за съществуване, се сприятелил с него. Той и Ортега установили тясна дружба. Но както бе казал Торес, угризенията започнали да тровят живота на негодника. Споменът за престъплението му вдъхвал ужас. Той знаел, че друг е осъден вместо него! Знаел, че този друг е колегата му Жоам Дакоста! Знаел, най-после, че макар този невинен да е успял да избегне бесилката, той не преставал да бъде под заплахата от смъртно наказание! И се случило така, че при един поход на отряда, отвъд перуанската граница, предприет преди няколко месеца, Ортега попаднал в околностите на Икитос и там разбрал, че Жоам Гарал (който не го познал) е всъщност Жоам Дакоста.

Тогава решил според възможностите си да поправи неправдата, жертва на която станал неговият бивш колега. Той изложил в един документ всички факти, свързани с престъплението в Тижуко, но, както знаем, го съставил в загадъчна форма, с намерение да го прати на икитоския фермер заедно с шифъра, за да може да го разчете.

Смъртта не му позволила да поправи докрай неправдата. Ранен тежко в схватката с негрите при Мадейра, Ортега почувствувал, че смъртта му е близка. В това време при него бил другарят му Торес. Ортега сметнал, че може да довери на този приятел тайната, която цял живот носил като тежко бреме. Той му дал документа, написан изцяло със собствената му ръка, като го накарал да се закълне, че ще го предаде на Жоам Дакоста – казал името и адреса му, а с последния дъх от устата му се изтръгнало числото 432513, без което документът щял да остане абсолютно неразгадаем.

Знаем как след смъртта на Ортега непочтеният Торес изпълни заръката му, как реши да се облагодетелствува от доверената му тайна, как се опита да я използва за гнусен шантаж.

На Торес бе писано да загине от насилствена смърт, преди да

постигне целта си, и да отнесе тайната със себе си. Но името Ортега, донесено от Фрагозо, което стоеше като подпис под документа, бе позволило накрая да се разчете съдържанието му благодарение на находчивостта на съдията Жарикес.

Да, това беше толкова търсеното веществено доказателство, неоспоримото показание за невинността на Жоам Дакоста, което му възвръщаше живота и честта!

Виковете „ура“ закънтяха още по-силно, когато достойният съдия прочете на висок глас, за назидание на всички, страшната история, изложена в документа.

И сега, след като имаше несъмненото доказателство, със съгласието на полицейския началник съдията Жарикес предложи, докато чакат новите инструкции, които щяха да поискат от Рио де Жанейро, Жоам Дакоста да живее не в затвора, а в неговия дом.

Това не представляваше трудност, и Жоам Дакоста, заобиколен от стеклото се население на Манао и придружен от близките си, бе по-скоро пренесен на ръце, отколкото заведен до къщата на съдията като победител. В този момент икитоският фермер се чувствуваше възнаграден за всичките си страдания през дългите години на изгнание и при все че беше щастлив повече заради семейството си, отколкото заради себе си, не по-малко се гордееше и с родината си, загдето не бе позволила да се извърши такава крайна неправда!

А какво ставаше в това време с Фрагозо?

О, добрият момък бе обсипан с ласки! Бенито, Маноел и Миня не му даваха мира. Лина също не го щадеше! Той просто не знаеше кого да слуша и енергично отбиваше изблиците на признателност! Не заслужавал чак толкова! Всичко е резултат на случайност! Нима трябва да му благодарят, че е познал в лицето на Торес горски стражар? Не, дума да не става. Колкото до това, че му хрумнало да тръгне да търси отряда, към който се е числил Торес, той сам не бил убеден, че ще има някаква полза, а що се отнася до името Ортега, дори не съзнавал важността му!

Хвала ти, Фрагозо! Волно или неволно, все пак ти спаси Жоам Дакоста!

Но какъв чуден низ от събития бе довел на й-последно до тази цел спасяването на Фрагозо, когато умираше от изтощение в икитоската гора, радушият прием, оказан му във фазендата, срещата с Торес на бразилската граница, прехвърлянето му на жангадата и накрая щастливото обстоятелство, че Фрагозо вече го бе виждал някъде!

– Е, вярно! – извика накрая Фрагозо. – Но цялото това щастие

дължите не на мен, а на Лина!

– На мене ли? – учуди се младата мулатка.

– Да, разбира се! Ако не беше лианата, ако не беше хрумването с лианата, щях ли да ощастливя толкова хора!

Излишно е да описваме с какви похвали, с какви ласки бяха отрупани Фрагозо и Лина от цялото почтено семейство, от новите приятели, които след толкова изпитания си бяха спечелили в Манао.

А нима съдията Жарикес не бе допринесъл за реабилитацията на невинния? Ако въпреки всичката си дарба на изтънчен аналитик той не бе успял да разчете този документ, абсолютно неразгадаем без наличието на ключ, нали поне бе отгатнал на каква криптографическа система се основава той? Кой освен него би могъл само с помощта на името Ортега да намери числото, известно единствено на престъпника и на Торес, и двамата вече мъртъвци?

Ето защо и той бе обсипан с благодарности!

От само себе си се разбира, че още същия ден за Рио де Жанейро замина подробен доклад за целия този случай, към който беше приложен оригиналният документ заедно с шифъра за разчитането му. Оставаше да се чакат нови инструкции от министерството на правосъдието до главния съдия и нямаше съмнение, че то ще нареди да се освободи незабавно затворникът. Затова се налагаше да останат още няколко дни в Манао, след което Жоам Дакоста и близките му, освободени от всякакво ограничение, отърсени от всякакви тревоги, щяха да се разделят със своя домакин и да продължат по течението на Амазонка до Пара, където пътешествието трябваше да завърши с две сватби – на Миня с Маноел и на Лина с Фрагозо, според плана, съставен преди заминаването.

След четири дни, на 4 септември, дойде заповедта за освобождаване. Документът бе признат за достоверен. Почеркът беше наистина почеркът на Ортега, бивш служител в диамантената област, и нямаше никакво съмнение, че признанието за престъплението му до най-малките подробности е изцяло написано от неговата ръка.

Невинността на осъдения във Вила-Рика най-после беше призната. Жоам Дакоста получи реабилитация от самите съдебни власти.

Същия ден съдията Жарикес обядва със семейството на жангадата, а когато се свечери, всички му стиснаха ръка. Сбогуваха се трогателно, но си обещаха да се видят отново на връщане в Манао, а после и във фазендата в Икитос.

Сутринта на другия ден, 5 септември, при изгрев бе даден сигналът

за отпътуване. Жоам Дакоста, Якита, дъщеря им, синовете им – всички бяха на палубата на огромния сал. Отвързаната жангада заплава към средата на реката, а когато изчезна зад завоя на Рио Негро, възгласите „ура“ на цялото население, струпало се на брега, още къртаха подир нея.

## XX. ДОЛНА АМАЗОНКА

Какво да кажем сега за втората част от пътешествието по течението на великата река? Тя беше просто низ от щастливи дни за честното семейство. Жоам Дакоста живееше нов живот, който озаряваше всичките му близки.

Този път жангадата се носеше по-бързо по все още набъбналите от прииждането води. Тя отмина отляво селцето Дон Жозе ди Матури, а отдясно – устието на Мадейра, която води името си от цяла флотилия плаващи растения и оголени или раззеленени дънери, които тя мъкне чак до сърцето на Боливия. Жангадата се провря през архипелага Канини, чиито островчета приличат на същински саксии с палми, и край селцето Серпа, което се прехвърля ту на единия, ту на другия бряг. Докато най-последно разположи окончателно от лявата страна на реката къщурките си, а пред прага им се разстила жълтият килим на песъчливия бряг.

Село Силвиш, построено на левия бряг на Амазонка, и градчето Вила-Бела, главният пазар за гуарана в цялата провинция, скоро останаха зад дългия сал. Той отмина също село Фару и прочутата му река Нямундас, където в 1539 г., както твърди Ореляна, го нападнали войнствени жени, които никой не е виждал оттогава – легенда, напълно достатъчна, за да оправдае безсмъртното име на Реката на амазонките.

На това място завършва обширната провинция Рио Негро. Оттук започва територията на Пара, и този ден, 22 септември, семейството, очаровано от красотите на една несравнима долина, навлезе в тази част от бразилската държава, чиято граница на изток стига чак до Атлантическия океан.

– Колко е прекрасно! – възклидаваше непрекъснато Миня.

– Колко е голямо! – шепнеше Маноел.

– Колко е красиво! – повтаряше Лина.

– Кога най-последно ще пристигнем! – мърмореше Фрагозо.

Ех, колко, е трудно да се разберат хората, когато гледат толкова различно на нещата! Но въпреки това времето минаваше весело, и



Бенито, едновременно и търпелив, и нетърпелив, възвърна изцяло някогашното си добро настроение.

Скоро жангата се запровира между безкрайни плантации от тъмнозелени какаови дървета. На техния фон изпъкваха жълтата трева и червените керемиди на колибите по двата бряга, от Обидуш до градчето Монти-Алегри.

После се разкри устието на Рио Тромбеташ, която блискаше с черните си води къщите на Обидуш истински малък град и дори крепост, с красиви сгради по широките улици, важно хранилище на реколтата от какаовите дървета, на не повече от сто и осемдесет големи мили от Белен.

След това видяха притока Тапажос със сивозелени води, спускащи се от югозапад, а по-нататък – Сантарем, богато градче с не по-малко от пет хиляди жители, предимно индианци, първите къщи на което са разположени на широки брегове от бял пясък.

Откакто бе потеглила от Манао, жангата плаваше без прекъсване по течението на Амазонка, където сега срещаше по-малко пречки. Тя се движеше денонощно под зоркото око на своя сръчен лощман. Не спираше вече нито за развлечение на пътниците, нито за търговски нужди. Все напредваше и напредваше и бързо приближаваше целта си.

След селището Алемкер, разположено на левия бряг, пред погледа се разкри нова гледка. Вместо горските масиви, които бяха затулвали хоризонта досега, на преден план се появиха хълмове. Окоето се плъзгаше свободно по меките им очертания, а на далечния небесен фон зад тях се открояваше неясно назъбеният хребет на истински планини.

Нито Якита, нито дъщеря ѝ, нито Лина, нито старата Сибела не бяха виждали досега подобно нещо.

Маноел обаче се чувствуваше в провинцията Пара като у дома си. Той знаеше названието на тази двойна верига, която малко по малко стесняваше долината на голямата река.

– Отдясно – каза той – е Сиера Паруакарта, която на юг завива дълговидно! Отляво е Сиера Курува – скоро ще минем последните ѝ разклонения!

– Значи приближаваме? – запита за кой ли път Фрагозо.

– Приближаваме! – отговори Маноел.

Двамата женихи явно се разбираха, защото въпросът и отговорът бяха съпроводени с леко многозначително кимване.

Най-после, въпреки приливите, които започваха да се усещат от Обидуш нататък и позабавиха движението на жангата, минаха

градчето Монти-Алегри, после – Праиня ди Онтейру, а след това – устието на Шингу, обитавано от индианците юруми, главният поминък на които е да подготвят главите на своите врагове за кабинетите по естествена история.

На какво огромно пространство се разстилаше сега Амазонка и как се предущещаше вече, че тази царица на реките скоро ще се разлее като море. Равните ѝ брегове бяха обрасли с висока до осемдесет фута трева и обградени с цяла гора от тръстика. Градчетата Порту ди Мош, Боа-Виста и Гурупа, които сега са в упадък, скоро останаха само като точки зад жангадата.

Тук реката се разделяше на два големи ръкава, проточени към Атлантическия океан: единият течеше на североизток, другият се устремяваше на изток, а помежду им се простираше големият остров Маражу. Този остров е колкото цяла провинция. Обиколката му е не по-малко от сто и осемдесет левги. Прорязан от различни блата и рекици, покрит на изток със савани, а на запад – с гори, той предлага благоприятни условия за скотовъдство, наброяващо хиляди глави добитък.

Маражу, огромен бараж, е естествено препятствие, което принуждава Амазонка да се раздвои, преди да влее мощните си води в морето. Поемайки по горния ръкав, жангадата мина островите Кавиана и Мешана и щеше да навлезе в устие, широко петдесетина левги, ако не бе срещнала вълните на „пророката“ – страшен прилив, който три дни преди новолуние или пълнолуние за две минути, вместо за обичайните шест часа, повдига водите на реката с дванадесет-петнадесет фута над най-ниското ѝ равнище.

Така че това е един от най-опасните приливи, същинска водна лавина. За щастие долният ръкав, известен под названието канал Бревис – естествен ръкав на Пара, не е изложен на буйствата на това страшно природно явление, а на по-спокойни приливи и отливи. Лоцманът Араужо го познаваше отлично Ето защо той се впусна по него, между величествени гори, покрай пръснати тук-там островчета, обрасли с големи палми „муритис“, а времето беше толкова хубаво, че дори нямаше опасност от бури, които помитат понякога целия този канал Бревис.

След няколко дена жангадата мина край селото със същото име. Макар и построено на земя, която няколко месеца през годината е под вода, от 1845 година то е значителен град със стотина къщи. В тази местност живеят индианците тапуи, но сега тези обитатели на Долна Амазонка се смесват все повече и повече с бялото население и накрая племето им ще бъде претопено.

Междувременно жангата продължаваше да се спуща по течението. Тя минаваше ту край мангрови дървета и едва не се закачаше за корените им, простиращи се над водата като щипци на огромни раци, ту край други дървета от същия вид със светлозелени листа и гладки стъбла, в които екипажът опираше дългите канджи, за да тласне сала отново към средата на реката.

След това дойде Токантиж, която поема водите на много речици от провинцията Гояс и през широко устие ги смесва с водите на Амазонка; после – Можу, сетне – селцето Санта Ана.

Цялата тази панорама на двата бряга се местеше величествено, без да спре нито за миг, като че някакъв хитроумен механизъм я въртеше отпред назад.

Сега многобройни плавателни съдове, спускащи се по реката – уби, егаритеи, вижилинди, пироги с всевъзможни форми, малки и средни каботажни корабчета от Долна Амазонка и в атлантическото крайбрежие – съпровождаха като конвой жангата, сякаш лодки на някакъв огромен военен кораб.

Най-сетне отляво се появи Санта-Мария ди Белен ду Пара – „градът“, както го наричат в тоя край, с живописни редици бели многоетажни къщи, със сгъшени под палмите манастири с камбанариите на катедралата и на църквата „Ностра-Сеньор ди Мерсед“, с цяла флотилия от шхуни, бригове и тримачтови кораби, които го свързват търговски със Стария свят.

Сърцата на пътниците от жангата забиха силно. Най-после те приближаваха края на пътешествието си, което бяха смятали за недостижим. Когато арестуването на Жоам Дакоста ги задържа в Манао, тоест на половината от маршрута им, можеха ли да се надяват, че ще видят някога столицата на провинцията Пара?

Още същия ден, 15 октомври – четири и половина месеца след като бяха потеглили от фазендата Икитос – зад един рязък завой на реката се показа Белен.

За пристигането на жангата се бе разчуло от няколко дни. Целият град знаеше историята на Жоам Дакоста. И чакаше този почтен човек! Готвеше най-сърдечно посрещане на него и на близките му!

И тъй, стотици лодки се устремиха към фермера и скоро на жангата нахлуха всички, които искаха да приветствуват завръщането на сънародника си от толкова продължително изгнание. Хиляди любопитни – по-правилно би било да кажем хиляди приятели – се струпяха на плаващото село дълго преди то да достигне пристана си; но салът беше

достатъчно голям и здрав, за да издържи цялото население на града.

И между тия, които се тълпяха така, беше госпожа Валдес, дошла с една от първите пироги. Майката на Маноел щеше най-сетне да прегърне новата си дъщеря, избраница на сина ѝ. Ако добрата жена не бе могла да замине за Икитос, нали Амазонка бе донесла част от фазендата заедно с новото ѝ семейство?

Преди да се свечери, лоцманът Араужо привърза здраво жангадата в дъното на едно заливче зад носа, на който се намираще арсеналът. Тук беше последният ѝ пристан, последната ѝ спирка след осемстотин левги плаване по голямата бразилска водна артерия. Тук заслоните на индианците, колибите на негрите, складовете, в които се съхраняваше ценен товар, щяха малко по малко да бъдат разглобени; после щеше да изчезне на свой ред и главната жилищна постройка, скрита под зелен губер от листа и цветя; а накрая – и параклисчето, чиято скромна камбана сега откликваше на гръмкия звън на беленските църкви.

Но преди това трябваше да се извърши една церемония на самата жангада: венчавката на Маноел и Миня и на Лина и Фрагозо. На отец Пасаня се полагаше да склучи тези два брака, които обещаваха да бъдат толкова щастливи. Съпрузите щяха да получат брачната благословия в малкия параклис.

Той беше толкова тесен, че побираше само членовете на семейство Дакоста, но пък просторната жангада можеше да приеме всички, които желяха да присъствуват на тази церемония, а ако поради големия наплив и тя се оказеше недостатъчна, реката предлагаше широкия си стъпаловиден бряг на тази доброжелателна тълпа, жадуваща да приветства човека, който с блестящото си оправдание бе станал герой на деня. Двете сватби се състояха на другия ден, 16 октомври, при голяма тържественост.

От десет часа сутринта през този прекрасен ден жангадата започна да приема тълпата сватбари. На брега се виждаше и почти цялото население на Белен, стълпило се там в празничното си облекло. Реката беше задръстена от лодки, пълни с любопитни, които бяха наобиколили огромния сал, и водите на Амазонка буквално чезнеха под тази флотилия, разгърнала се чак до левия бряг.

Първият удар на камбаната в параклиса послужи като сигнал за радост. Беленските църкви откликнаха веднага на камбаната от жангадата. Корабите в пристанището се окичиха със знамена до върха на мачтите, и чуждестранните флагове приветстваха бразилското знаме. Отвред екнаха пушечни залпове, но тези радостни гърмежи не можеха да

заглушат гръмогласното „ура“, раздиращо въздуха от хиляди гърла!

В този момент семейство Дакоста излезе от жилищната постройка и се запъти през навалицата към малкия параклис.

Жоам Дакоста бе посрещнат с бурни ръкопляскания. Той водеше под ръка госпожа Валдес. Кавалер на Якита беше губернаторът на Белен, който заедно с другарите на младия военен лекар бе удостоил с присъствието си брачната церемония. Маноел крачеше до Миня, очарователна в новата си булчинска рокля; след тях вървеше Фрагозо, който държеше за ръка сияещата Лина; шествието завършваше с Бенито, старата Сибела и слугите на почтеното семейство, които минаваха между строения в две редици екипаж на жангадата.

Отец Пасаня чакаше двете двойки пред входа на параклиса. Обредът бе извършен просто, и същите ръце, които някога бяха благословили Жоам и Якита, този път се протегнаха да дадат брачна благословия на техните деца.

Такова щастие не биваше да бъде помрачавано от тъгата на дългата раздяла.

За това Маноел Валдес скоро щеше да подаде оставка, за да се присъедини към цялото семейство в Икитос, където можеше да упражнява ползотворно професията си като цивилен лекар.

Естествено, двойката Фрагозо нямаше да се поколебае да последва тези, които бяха за нея по-скоро приятели, отколкото господари.

Госпожа Валдес не искаше да разделя сина си от тези честни хора, но постави едно условие: че ще я навещават често в Белен.

Нямаше нищо по-лесно от това. Нали голямата река служеше за свързка между Икитос и Белен, която никога не биваше да се прекъсва? И наистина след няколко дни първият пътнически параход щеше да започне редовни и бързи курсове, а му беше нужна само една седмица, за да стигне горното течение на Амазонка, по която жангадата се бе спускала толкова месеци.

С добър търговски нюх Бенито успя да сключи голяма сделка при изгодни условия, и скоро от досегашната жангада, – тоест от сала, скован в Икитос от цяла гора – не остана нищо.

След един месец фермерът, жена му, сина му, Маноел и Миня Валдес, Лина и Фрагозо заминаха с един от пътническите параходи по Амазонка обратно за голямото имение Икитос, управлението на което трябваше да се поеме от Бенито.

Този път Жоам Дакоста се върна там с високо вдигната глава и докара през бразилската граница голямо, щастливо семейство!

А Фрагозо по двадесет пъти на ден повтаряше:

– Ех, ако не беше лианата!

Накрая дори нарече Лиана младата мулатка, която оправдаваше напълно това красиво име с нежността си към този добър момък.

– Разликата е само в една буква – казваше той, – Л – Лина и Лиана е почти едно и също, нали?

## ПОСЛЕСЛОВ

Любимецът на младите читатели Жул Верн е създател на монументална поредица от романи под общото заглавие „Необикновени пътешествия“ Като цяло тя представлява научно-художествена енциклопедия за юноши и обхваща общо 65 романа.

През есента на 1880 г. Жул Верн представил на своя издател Етцел ръкописа на „Жангада“ – 22-рия роман от тази поредица. Според установения между автора и издателя ред романът бил поместен първо в детско юношеското „Списание за възпитание и развлечение“ (№ 33 и 34 1881 г.), а после (същата година) излязъл едновременно в две отделни издания – евтино и луксозно.

Още докато романът се печатал в списанието, Жул Верн узнал, че един студент от Политехническото училище е успял да разчете криптограмата, на която се основава целият замисъл на „Жангада“. Писателят побързал да състави за отделното издание нова, по-сложна криптограма, не тъй лесна за предварително дешифриране.

Неочакваното намиране на тайнствен документ, от правилното разчитане на който може да зависи по-нататъшната съдба и дори животът на героя, е един от любимите художествени похвати на Жул Верн.

От стар пергаментов ръкопис професор Лиденброк узнава, че съществува вход за „центъра“ на Земята („Пътешествие до центъра на Земята“). Писмо в бутилка, извадена от стомаха на акула, насочва към следите на изчезналия Грант („Децата на капитан Грант“). Уловен пощенски гълъб с шифрована бележка разкрива на австрийските власти тайния заговор на Матиаш Шандор от едноименния роман.

Всеки от тези тайнствени документи е съставен много умело. Читателят не бива в никой случай да намери ключа на шифъра без помощта на автора, иначе се разваля целият ефект. Според биографите на Жул Верн той изучавал специални трудове по криптография и тайнопис, обичал да съставя и разгадава всевъзможни главоблъсканици, ребуси, шаради, логогрифи, смятал тази работа за полезна тренировка на ума и паметта. Между документите на писателя са намерени няколко хиляди подобни „творения“. Но може би в никое друго произведение на Жул Верн шифрованият документ не е съставен така майсторски, както в „Жангада“. Историята на неговото разшифроване и обяснение заема няколко глави, безспорно най-увлекателните в романа.

Може да се каже, че като вмъква във фабулата на „Жангада“ тайнствен документ, свързан с престъпление, Жул Верн вплита в романа си елементи от криминалната литература. Такива елементи има и в други негови романи („Южната звезда“, „Братя Кип“). Но той не се впуска в прославянето на ловки детективи и престъпници, а изгражда увлекателен сюжет върху научно-просветителска основа, като използва в случая тогавашните сведения за природата и географията на Бразилия, за бита и нрави те на нейното многонационално население, за колонизацията и изстребването на коренните ѝ жители. И, разбира се, както във всички романи на Жул Верн, накрая злото е победено и правдата тържествува.

Сюжетът на „Жангада“, един от най-добрите образци на географско-приключенския роман във френската литература от XIX век, е използван в мексиканския филм „Тайната на Жоао Карал“.

Настоящото издание е първият български превод на „Жангада“.

Борис Миндов

КРАЙ



© 1981 Борис Миндов, превод от френски

Jules Verne  
La Jangada (800 lieues sur l'Amazone), 1881

Сканиране и разпознаване: Darko, 2008 г.  
Последна редакция: NomaD и sir\_Ivanhoe, 2008 г.

**Публикация**

Жул Верн  
Жангада  
800 левги по Амазонка  
Роман в две части

Издателство „Отечество“, 1981  
Превод от френски: Борис Миндов, 1981

Jules Verne  
La Jangada. 800 lieues sur l'Amazone, 1881

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7456>]